ČASOPIS ZA KULTURU I DRUŠTVENA PITANJA BEHAR GODINA XXII • 2013. • BROJ 116 • CIJENA 40 KN

BEHAR

Hazreti Mevlana Dželaluddin Rumi

MESNEVIJA

I MESNEVIHANI U SARAJEVU

DERSOVI:

Hadži Mujaga Merhemić

Šejh Fejzullah ef. Hadžibajrić

Hadži hafiz Halid ef. Hadžimulić

Hadži hafiz Mehmed Karahodžić

ŠABAN GADŽO: Tradicija prevođenja, kazivanja i tumačenja *Mesnevije* u Sarajevu i nekim drugim mjestima u BiH

Merhum Hadži Mujaga Merhemić (1877. – 1959.): **ČUVAR *RUŽINE* VAZE**

IBNI ADEM: Dun'ja kao stara ružna baba (Prvi tiskani prijevod Mesnevije u BiH)

BEHAR, dvomjesečni bošnjački časopis za kulturu i društvena pitanja

Nakladnik:
Kulturno društvo Bošnjaka Hrvatske PREPOROD

Glavni i odgovorni urednik:
Sead BEGOVIĆ

Urednik broja 116.:
Filip Mursel BEGOVIĆ

Grafički urednik: **Selma Kukavica**

Uredništvo:
Senad NANIĆ, Sena KULENOVIĆ, Edin Urjan KUKAVICA, Ervin JAHIĆ, Azra ABADŽIĆ NAVAEY

Rukopisi i fotografije se ne vraćaju

Adresa:
BEHAR
KDBH "Preporod"
Ulica Grada Vukovara 235,
10000 Zagreb, Hrvatska
Telefon i fax: 00385 (0)1 483-3635
e-mail: casopisbehar@gmail.com
kdbhpreporod@kdbhpreporod.hr
web: www.behar.hr

Cijena po primjerku 20 kn, dvobroj 40 kn, godišnja pretplata 120 kn
Cijena u BiH: 5 KM, dvobroj 10 KM, godišnja pretplata 30 KM.

Kunski žiro-račun:
ZABA **2360000-1101441490**

Devizni žiro-račun: SWIFT ZABA HR 2X:
703000-280-3755185
(S naznakom: Preporod, za Behar)

Tisak: **top grafika, Velika Gorica**

Tiskano uz financijsku potporu iz Državnog proračuna Republike Hrvatske putem Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske

ISSN 1330-5182

Mišljenja i stavovi koje zastupaju autori, nisu nužno i stavovi uredništva.

GOD. I.
BEHAR
List za zabavu i pouku.
SARAJEVO
1. maja 1900.

Behar je prvi slavni bošnjački list tiskan latinicom u Sarajevu godine 1900., a izlazio je sve do 1911. godine. Prvim mu je urednikom bio Safvet-beg Bašagić, a vlasnik Ademaga Mešić. Objavljivao je tekstove "za zabavu i pouku", izvorne i prijevodne književne priloge bosanske i islamske obojenosti. Beharov se sjaj nije dao integracijom pretopiti u bliske susjedne kulture, a niti preimenovati. Od 1992. godine izlazi zagrebački Behar ocijenjen "najboljim što su Bošnjaci dosad imali". On je najbolji izraz povezanosti nacionalne manjine sa životnom sredinom, dijasporom u svijetu i matičnim narodom u Bosni i Hercegovini. U desetogodišnjem razdoblju (1992.-2002.) glavni i odgovorni urednik zagrebačkog izdanja bio je književnik Ibrahim Kajan, a potom ga je zamijenio dr. Muhamed Ždralović koji je tu službu obnašao do ljeta 2006. godine.

SADRŽAJ

Na naslovnici: Rukopis "Mesnevije" koji je prepisan na Bentbaši u Sarajevu 1646. godine za potrebe Mevlevijske tekije (iz fonda Orijentalnih rukopisa Bošnjačkog instituta fondacije Adil-beg Zulfikarpašić).

UVODNE RIJEČI

3 Šaban Gadžo: **Tradicija prevođenja, kazivanja i tumačenja Mesnevije u Sarajevu i nekim drugim mjestima u BiH**

13 Šejh Fejzullah ef. Hadžibajrić: **Merhum Hadži Mujaga Merhemić (1877. – 1959.) – ČUVAR *RUŽINE* VAZE**

DERSOVI MESNEVIJE

22 Hadži Mujaga Merhemić: **Priča o lovcu**

27 **Mevlana Dželaluddin Rumi: MESNEVIJA**
III SVEZAK
Prevodilac: **Hadži hafiz Halid ef. Hadžimulić**
Tumač: **Šejh Fejzullah ef. Hadžibajrić**

39 Rukopisna ostavština Hadži hafiza Halida ef. Hadžimulića:
Isprika Mevlanatova

42 Hadži hafiz Halid ef. Hadžimulić: **Moj prvi ders iz Mesnevije**

47 Hadži hafiz Mehmed Karahodžić: **Jedan ders iz Mesnevije (VI. svezak, bejtovi: 3583-3629)**

SIRA

51 **HAZRETI MEVLANA, NJEGOVA PORODICA I PRIJATELJI**
temeljem vjerodostojnih historiografskih i biografskih izvora
(Preveo: Edin Urjan Kukavica)

ARHIVA – prvi tiskani prijevodi Mesnevije u BiH

78 Ibni Adem (Adem ef. Karađozović): **Dun'ja kao stara ružna baba**

82 Ibni Adem (Adem ef. Karađozović): **Istiniti iman**
(Dragulji iz veličanstvene Mesnevije posvećeni *Mevlana H. Mehmedu Džemaluddin ef. Čauševiću*)

84 Muderris Alija Sadiković: **Uvodni stihovi Mesnevije** (**TERDŽUME-I-MESNEVI**)

POST SCRIPTUM

86 Samir Beglerović: **Tri različita pristupa intelektualnom naslijeđu Mawlāne Ğalāl ad-Dīna Rūmīja**

SJEĆANJE

90 Muhamed Rešid-efendija: **Opis Mevlevijske tekije na Bendbaši iz 1697. godine**

91 Šejhovi mevlevijske Tekije na Bentbaši

91 Poslije pet stoljeća postojanja (zapis o rušenju tekije)

Uredništvo "Behara" zahvaljuje "Udruženju Hadži Mujaga" i gospodinu Jasminku Beširoviću na ustupljenim arhivskim materijalima potrebnim za izradu ovoga broja.

Tradicija prevođenja, kazivanja i tumačenja *Mesnevije* u Sarajevu

i nekim drugim mjestima u BiH

Piše: **Šaban Gadžo**

Zanimljivo je pratiti ovaj vremeplov *Mesnevije* i gledati kako ona sama sebi u svim vremenima nalazi mjesto gdje će se kazivati, slušati i tumačiti. Ni u jednom od pomenutih gradova nije se očuvao kontinuitet kazivanja *Mesnevije* osim Sarajeva. Čak i u Konyi, kolijevci *Mesnevije*, taj kontinuitet se nije održao. Kada je h. Fejzullah-ef. Hadžibajrić, 1969. godine išao na hadždž, svratio je i u Konyu. Rastužio se kad je saznao da se u Konyi, već blizu 40 godina ne održavaju dersovi iz *Mesnevije*, i da osim muftije, tek poneko zna perzijski jezik. Čudom su se čudili kad su saznali da se u Sarajevu kazuje *Mesnevija*.

I.

Godine 1973. u Sarajevu se obilježavala 700. godišnjica smrti Mevlane Dželaluddina Rumije, međutim, ona je tada koincidirala i sa 500 godišnjom tradicijom prevođenja i kazivanja *Mesnevije* u tom gradu. Nije li to nešto veličanstveno, da se starost jednog grada mjeri sa starošću jedne knjige! Naravno, *Mesnevija* je živjela mnogo prije Sarajeva, ali taj susret knjige i grada kulturološki je fenomen s kojim se mogu ponositi stanovnici ove blagoslovljene kotline sa obje obale Miljacke. Stiče se dojam da se grad razvijao kako se počela i *Mesnevija* otvarati, listati i kazivati: list po list, sokak po sokak, bejt po bejt, kuća po kuća. Kakav divan prizor, jedan grad *raste* sa stranica jedne knjige. *Sarajevo dušu dade / Kad je čulo poziv sveti / Na Bembašu, bijelih golubova / Cijelo jato uz zvuk naja sleti.*

Tako je grad odgovorio pozivu knjige, a opet knjiga gradu udahnula je svoj duh i svoju univerzalnu poruku. Treba li se onda čuditi što taj *duh Sarajeva* privlači sve dobronamjerne ljude, i treba li se čuditi njegovom šarmu, kulturi življenja, ali i danas nezaobilaznom dvojcu – toleranciji i suživotu. To je za jedan grad, koji u sebi nosi duh *Mesnevije*, nešto sasvim prirodno, normalno; nešto sa čime se rađa, živi i umire.

Prva kuća Sarajeva, nakon dolaska islama i Osmanlija, upravo je Mevlevijska tekija na Bendbaši, podignuta 1462. godine, na istočnoj strani grada, kao dobrodošlica za sve putnike namjernike, za musafire, za rodbinu i prijatelje. *Tekija je lijepa i prostrana, nadnesena nad rječicom što se probija kroz kamen, iz planina, sa dugom divanhanom u kojoj je tišina mekana kao pamuk, još tiša zbog sitnog žubora rječice ispod nje. Gusti mušebci i debeli zid* *oko bašče činili su našu samotnost tvrđom i sigurnijom, ali je kapija uvijek otvorena, da uđe svako kome je potrebna utjeha...* (Derviš i smrt, M. Selimović).

Gel, gel!
Dođi, dođi!
Ma ko da si,
Ma gdje da si,

Makar bio i nevjernik,
Ili da se vatri moliš,
Opet dođi!

Naša tekija,
Nije tekija očaja.
Pa ako si i sto puta,

Obećanje prekršio,
Opet dođi,
Samo dođi!

To je taj *duh Sarajeva,* koji lebdi nad ovim gradom poput nebeskog svoda, jedno njegovo duhovno nebo, jedan *batin*, skriveno značenje *Mesnevije*.

Nijedna islamska knjiga (izuzimajući, naravno, Kur'an i hadiska djela) nije tako privlačila našu ulemu, naše učene ljude, i ne samo njih, kao što je to slučaj sa *Mesnevijom*, tim čudesnim djelom sufijske književnosti. *Mesneviju* su voljeli, slušali i izučavali, ne samo sufije, već i trgovci, zanatlije, hodže i muftije, muderrisi i pjesnici, paše i begovi, carevi i veziri; bogati i siromašni. Bilo je takvih entuzijasta koji su iz ljubavi prema toj knjizi preduzimali takve korake koji bi i danas, u eri tehničkih čuda, bili pravi izazov za avanturiste. Tako se Sarajlija, Isevi Mehmed Emin-efendija (umro 1816.), osobno zaputio u Perziju da nauči perzijski jezik kako bi mogao studirati *Mesneviju*. Bio je, bilježe historičari, izvrstan usmeni prevodilac i tumač *Mesnevije* koju je kazivao u Bakar-babinoj džamiji na Atmejdanu. Iza njegove smrti ostala je dugo vremena spominjana izreka: *Umro Isevija, umrla i Mesnevija*. Zanimljivo je da se, poslije 200 godina, *Mesnevija* opet vratila na Atmejdan, u obnovljenu Bakar-babinu džamiju (srušena 1894., obnovljena 2011.). Skoro cijelu jednu godinu (2012. – 2013.) h. hfz. Mehmed Karahodžić držao je dersove u toj džamiji.

Adem-ef. Karađozović (1891. - 1981), murid čuvenog Hadžiefendije Numanagića i veliki prijatelj reisa Čauševića i hadži Mujage Merhemića, punac šejh Fejzullah ef. Hadžibajrića, rođen je u Baru 1891. godine. Iz Crne Gore (Bar) za vrijeme I. svjetskog rata, dolazi u Sarajevo, gdje je ostao sve do smrti. Bio je posebna i veoma interesantna osoba, specifičnog shvaćanja i ponašanja; tajanstven i skriven. Imao je originalno i ispravno shvaćanje o oživljavanju derviških redova i organizaciji njihovog rada. Govorio je da se tarikati ne smiju dati u ruke neukih ljudi i insistirao na tome da šejhovi moraju polagati propisane ispite kako iz Tarikata tako i iz Šeriata. Prevodio je s turskog jezika knjige i članke o tesavvufu, dijelove *Mesnevije* i turske ilahije. Bili su to prvi prevodi turskih ilahija kod nas, koje su u ono doba, za sve nas bile otkriće jednog novog svijeta.

Drugi zanimljiv slučaj vezan je za reisul-ulemu h. Mehmed Tevfik ef. Azapagića (1838. – 1918.) koji je kazivao *Mesneviju* svom sinu Nurudin-begu (vjerovatno u Hanikahu GHM gdje je kazivao i Buharijinu zbirku hadisa), a pristup je bio slobodan i drugim zainteresovanim građanima. I u dalekom Pakistanu, veliki pjesnik M. Ikbal (1873. – 1938.) pokazuje istu brigu za svog sina Džavida, kada mu upućuje ove riječi: *Bojim se ovog doba u kome si se rodio. Ono je ugušeno u materiji i zna malo o stvarima duše... Ako na ovom putu ne nađeš društvo mudrog čovjeka, uzmi od mene ono što mi je ostalo od moga oca i mojih predaka. Kao druga na putu izaberi mog učitelja Rumiju, da bi ti Bog podario želju i žar. Jer Rumi poznaje i razlikuje ljusku od jezgre. Njegovi koraci su čvrsto na putu koji vodi ka Prijatelju.*

Tako *Mesnevija* prelazi granice, tako nas osvaja, povezuje, tješi i zbližava.

Naš najveći pjesnik u osmansko-turskoj književnosti na kraju XVI. stoljeća, čuveni Derviš-paša Bajazidagić, osnovao je u Mostaru jednu od prvih *halki* (kružok, konferanse, katedra) za proučavanje *Mesnevije*. A u vakufnami (zakladna povelja) medrese koju je osnovao 1601. godine stoji odredba da muderris njegove medrese predaje *Mesneviju*, a koji opet mora biti *sposoban i prirodno obdaren za tumačenje ovog djela*. Bio je učenik u svijetu poznatog komentatora perzijskih klasičnih djela, pa tako i Rumijeve *Mesnevije*, Ahmeda Sudije-Čajničanina.

Derviš-paša se toliko oduševljavao *Mesnevijom* da je, bivši i sam izvrstan pjesnik, pokušao spjevati vlastito djelo, tzv. naziru (paralelu) po uzoru na Mevlaninu *Mesneviju*. I bio je spjevao već dva sveska, kad jedne noći vidi u snu Mevlanu, koji mu reče: *O Dervišu, mome djelu ne može se nazira spjevati; prođi se te manije.*

Mostarac, posljednji veliki predstavnik osmanske književnosti u Bosni, Fevzi Mostarac (1677. – 1747.), autor, kod derviša omiljenog djela, *Bulbulistana* (1739.) bio je šejh Mevlevijske tekije u Mostaru od 1707. godine, gdje je i održavao dersove iz Mesnevije.

Prenosi se da je u mostarskim uglednim kućama jedno vrijeme perzijski bio kućni jezik.

Mesnevija se ponovo vratila u Mostar 2011. godine kada je veoma dobar poznavalac perzijskog jezika i perzijske književnosti Muamer Kodrić štampao knjigu *Kazivanja iz Mesnevije,* a Sedad Dizdarević 2012. godine svoju studiju *Mevlana u Bosni*.

U Sarajevu je šejh Arif Sidki-efendija, profesor Misrine (Atmejdan) medrese (1868. – 1880.) osnovao neku vrstu *perzijskog kluba,* u kojem se ne samo učio perzijski i čitali perzijski klasici, nego su članovi morali međusobno razgovarati perzijski. Ukoliko bi koji od njih progovorio neki drugi jezik, morao je platiti ugovorenu svotu novca u određeni fond kao kaznu, a prihod fonda je služio kao pokriće troškova za zajedničke izlete. Klub je imao oko 50 članova, kako je to pripovijedao šejh Behaudin ef. Sikirić, član tog kluba i profesor kaligrafije.

Šejh Arif Sidki ef. rodom je iz Dijaribekra. U drugoj polovici 19. stoljeća došao je iz Istambula u BiH i imenovan muderrisom Fojničke medrese. Živčićki šejh Mejli-baba uvodi ga u nakšibendijski red. Pred okupaciju BiH od strane Austro-Ugarske postavljen je za muderrisa Atmejdan medrese u Sarajevu. Nosio je zelenu čalmu pa su ga zvali *Zelenjko*. U Tursku se vratio 1879. godine i tamo nakon godinu i po dana umire. Dr. Šaćir Sikirić, u jednoj staroj medžmui (zbirka ilahija) pronašao je i njegove dvije ilahije na turskom jeziku i objavio ih (dvojezično) u glasniku IVZ-a 1942. godine. Njegova ilahija *Nuri džemali...*, nezaobilazni je dio repertoara derviških sijela. Pomenuti šejh Arif Sidki-Kurd, vodio je kružok za izučavanje *Mesnevije*, a u tome ga je naslijedio Behaudin ef. Sikirić (1860. – 1934.), šejh nakšibendijske tekije Nadmlini u Sarajevu, koju je osnovao 1905. godine. Bio je profesor u Šeriatskoj sudačkoj školi i muderris Ruždije, predajući orijentalne jezike i kaligrafiju. Posjedovao je carski ferman na zvanje Čuvara Vjerovjesnikove džamije, a imao je čast da kao student bude nosač *mahmela* – pokrivača Kabe.

Hadži Halid ef. Salihagić (Hadžiefendija), jedan od slušača *Mesnevije* kod Hadži Mujage, koji je za sebe govorio da je dijete Oglavka, znao bi reći: *Mene životna prilika (situacija) podsjeti na kazivanje Mesnevije.* On je pričao, kako je u Fojnici živio jedan šuster, koji je bio hafiz *Mesnevije*. Ovaj dragocjeni podatak čuli smo od hfz. Mehmeda Karahodžića.

Ugledni Hadži Mujaga Merhemić, kada je kazivanje *Mesnevije* u tekiji na Bendbaši silom prilika bilo zaustavljeno, otvorio je vrata svoje kuće za dersove *Mesnevije* i u tu svrhu izgradio posebnu veliku odaju, kao dershanu (predavaonicu). Prepisivač Kur’ana, Derviš Muhamed Bošnjak (1647/48.) prepisao je cijelu *Mesneviju* za potrebe derviša Mevlevijske tekije na Bendbaši.

Veliki dobrotvor Sarajeva, vrlo obrazovani Fadil-paša Šerifović (1802/03. – 1882.), divanski pjesnik, plemić, političar, mevlevijski šejh, odredio je da se iz priloga njegovog vakufa plaća i kazivanje *Mesnevije* u Mevlevijskoj tekiji na Bendbaši. Za vrijeme svog boravka u Carigradu (1846. – 1847.) uspio je isposlovati da šejhovi i derviši Sarajeva dobiju stalnu mjesečnu pomoć (plaću) od sultana. Svi gazeli njegovog *Divana* posvećeni su M. Dž. Rumiju, i sva ljubav, bilo da je iskazana metaforički ili ne, upućena je samo ovoj ličnosti. (F. Nametak)

Prva kuća Sarajeva, nakon dolaska islama i Osmanlija, upravo je Mevlevijska tekija na Bendbaši, podignuta 1462. godine na istočnoj strani grada, kao dobrodošlica za sve putnike namjernike, za musafire, za rodbinu i prijatelje.

*

U Sarajevu je šejh Arif Sidki-efendija, profesor Misrine (Atmejdan) medrese (1868. – 1880.) osnovao neku vrstu *perzijskog kluba*, u kojem se ne samo učio perzijski i čitali perzijski klasici, nego su članovi morali međusobno razgovarati perzijski. Ukoliko bi koji od njih progovorio neki drugi jezik, morao je platiti ugovorenu svotu novca u određeni fond kao kaznu, a prihod fonda je služio kao pokriće troškova za zajedničke izlete. Klub je imao oko 50 članova, kako je to pripovijedao šejh Behaudin ef. Sikirić, član tog kluba i profesor kaligrafije.

Mustafa-ef. Učambarlić, kazivao je (prije austrougarske okupacije 1879. godine) *Mesneviju* u Begovoj džamiji, centralnoj džamiji Sarajeva. O njemu imamo usmenu predaju Travničanina, Hazim-ef. Mahmutovića, koji je pripovijedao da je pomenuti Učambarlić rođen u Pruscu a visoko obrazovanje stekao u Stambolu. Nekoliko dana prije smrti, u jednom travničkom dućanu, gdje su se okupljali travnički alimi, a gdje je svraćao i Mustafa-ef., rekao je *da mu se prijatelji i rođaci ne trebaju brinuti za nišane, jer će njemu nišan doći s druge strane.* Nedugo iza njegove smrti, s brda poviše groblja Derventa, gdje je ukopan, odvalila se stijena i zaustavila upravo na uzglavlju njegovog mezara. Ljudi koji su znali šta je prije smrti rekao, uvjeriše se da je to taj *nišan s druge strane*.

U malom bosanskom gradiću Janji, na lijevoj obali Drine, živio je veoma učevan hodža, muderris i pjesnik Alija Sadiković (1872. – 1936.), posljednji muderris medrese u Janji (poznat kao *hodža Mula Alija*), kojeg je reis Čaušević zvao *hodža sveznalo.* On je također prevodio *Mesneviju* i njene bejtove kazivao đacima medrese. Na prevodu *Mesnevije* radio je desetak godina, uz ostale obaveze koje je kao muderris imao. Prema njegovom vlastitom kazivanju, uspio je prepjevati 16 do 17.000 bejtova. U požaru, koji je u januaru 1917. godine zahvatio njegovu kuću, izgorjelo je svo pokućstvo sa bibliotekom, a s njom i rukopis prepjeva *Mesnevije*. Sačuvano je tek 10-15 bejtova, iz uvoda u *Mesneviju*. Pisao je arebicom. Njegova ilahija, *Tobe dođimo*, *suze prolimo...*, i danas je veoma popularna.

Muderris i muftija Muhammed-ef. Korkut (1824. – 1920.), prevodio je i tumačio *Mesneviju* u Travniku. Poznat kao hadži Mula efendija, veoma obrazovan i jedan od najvećih travničkih alima.

U Livnu je Mustafa-beg, sin Ibrahim-agin osnovao 1641. Darul-hadis (Škola hadisa) i vakufnamom odredio da se uz ostale predmete pomenute škole predaje i *Mesnevija*.

U Visokom je *Mesneviju* prevodio i tumačio nakšibendijski šejh h. hfz. Husni-ef. Numanagić (1853. – 1931.), veliki alim i sufija, travnički muftija i jedan od najvećih poznavalaca tesavvufske misli kod nas, poznat kao Hadžiefendija. Ostala je zabilježena ova njegova pohvala *Mesneviji*: *Ne postoji veličanstvenija i ljepša knjiga što su je ljudi napisali, od Mesnevi-šerifa.*

Kadija Mešić Ahmed-ef. (1916. – 1994.) kazivao je *Mesneviju* u Visokom od 1972. do 1976., te je tako obnovio dersove *Mesnevije*, koji su se, nakon smrti Hadžiefendije, u ovom gradu prestali održavati. On je uspio prevesti 1570 bejtova iz Prvog sveska. Neki od tih dersova objavljivani su u godišnjaku Šebi-arus. Kadija Mešić je poslije Visokog nastavio kazivati *Mesneviju* u Tuzli u periodu od 1990. pa do smrti 1994. godine. Rukopis Ahmed-efendijinog prevoda *Mesnevije* nastavio je kazivati njegov učenik, dr. Izet Pajević, u tekiji koja nosi ime – Tekija Ahmed-ef. Mešića.

U Tuzli, još jedan ljubitelj Mevlane, već tri godine kazuje Mesneviju. Riječ je o magistru Komparativnih religija i budućem doktoru filozofije, Fuadu Hadžiomeroviću (1974). On je više od osam godina živio i studirao u Teheranu. Jednu godinu kazivao je *Mesneviju* u Mektebu (Gornja Tuzla), a već dvije godine u Čaršijskoj džamiji u Tuzli. Preveo je i kazao do sada oko 1200 bejtova.

Semir Delibegović – Dedić iz Tuzle uradio je prevod Trećeg sveska *Mesnevije*, sa engleskog jezika, koji je i štampan u Tuzli 2004. godine.

Kad smo već kod savremenika da spomenemo prevod *Mesnevije* sa engle-

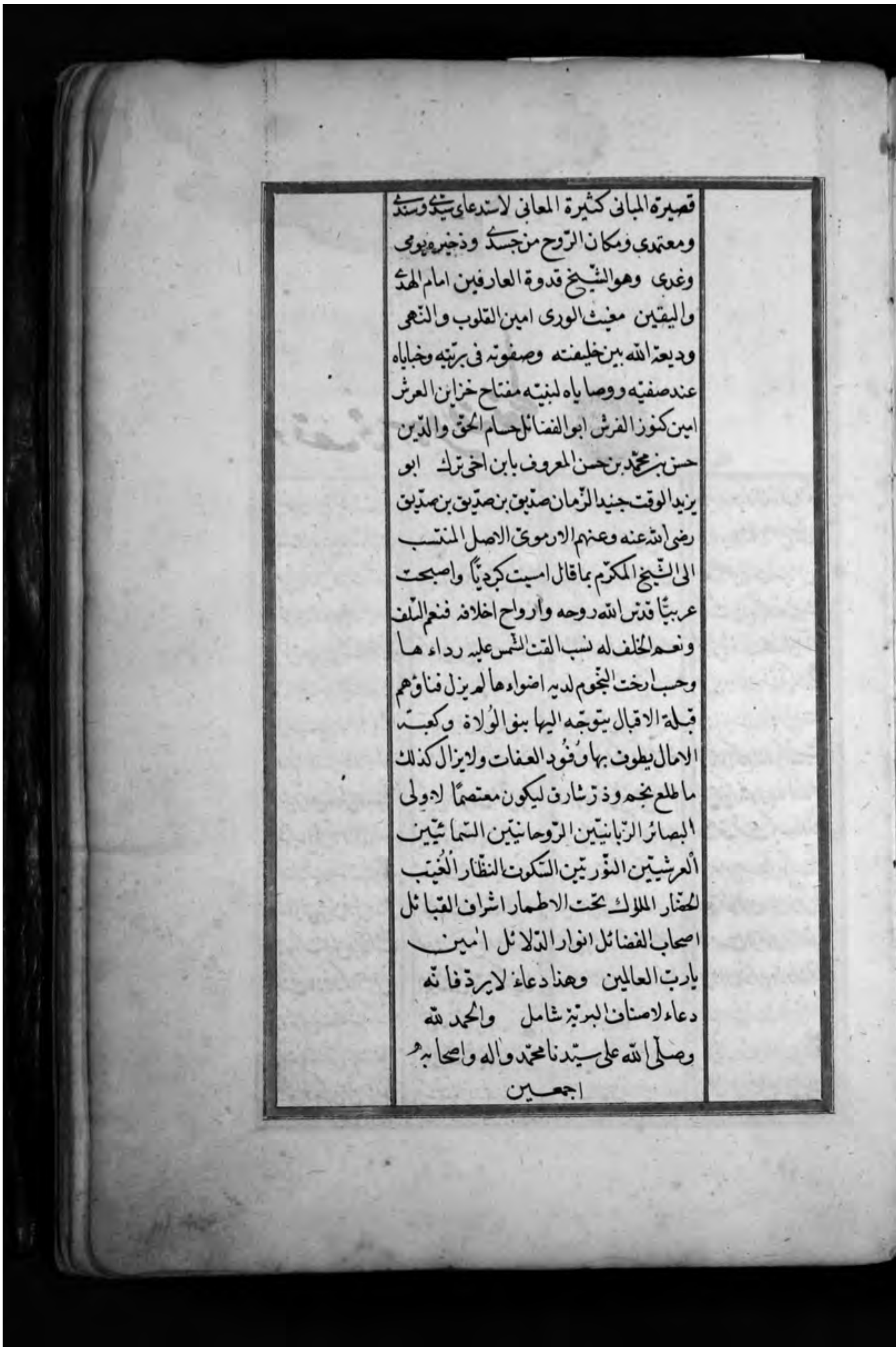

قصيرة المبانى كثيرة المعانى لاستدعاى سيدى وسندى
ومعتمدى ومكان الروح من جسدى وذخيرة يومى
وغدى وهو الشيخ قدوة العارفين امام الهدى
واليقين مغيث الورى امين القلوب والنهى
وديعة الله بين خليقته وصفوته فى بريته وخباياه
عند صفيه ووصاياه لنبيه مفتاح خزاين العرش
امين كنوز الفرش ابو الفضائل حسام الحق والدين
حسن بن محمد بن حسن المعروف بابن اخى ترك ابو
يزيد الوقت جنيد الزمان صديق بن صديق بن صديق
رضى الله عنه وعنهم الارموى الاصل المنتسب
الى الشيخ المكرم بما قال امسيت كرديا واصبحت
عربيا قدس الله روحه وارواح اخلافه فنعم السلف
ونعم الخلف له نسب القت الشمس عليه رداءها
وحسب ارخت النجوم لديه اضواءها لم يزل فناؤهم
قبلة الاقبال يتوجه اليها بنو الولاة وكعبة
الامال يطوف بها وفود العفات ولا يزال كذلك
ما طلع نجم وذر شارق ليكون معتصما لاولى
البصائر الربانيين الروحانيين السمائيين
العرشيين النوريين السكوت النظار الغيب
الحضار الملوك تحت الاطمار اشراف القبائل
اصحاب الفضائل انوار الدلائل امين
يا رب العالمين وهذا دعاء لا يرد فانه
دعاء لاصناف البرية شامل والحمد لله
وصلى الله على سيدنا محمد واله واصحابه
اجمعين

Nijedna islamska knjiga (izuzimajući, naravno, Kur'an i hadiska djela) nije tako privlačila našu ulemu, naše učene ljude, i ne samo njih, kao što je to slučaj sa *Mesnevijom*, tim čudesnim djelom sufijske književnosti. *Mesneviju* su voljeli, slušali i izučavali, ne samo sufije, već i trgovci, zanatlije, hodže i muftije, muderrisi i pjesnici, paše i begovi, carevi i veziri; bogati i siromašni.

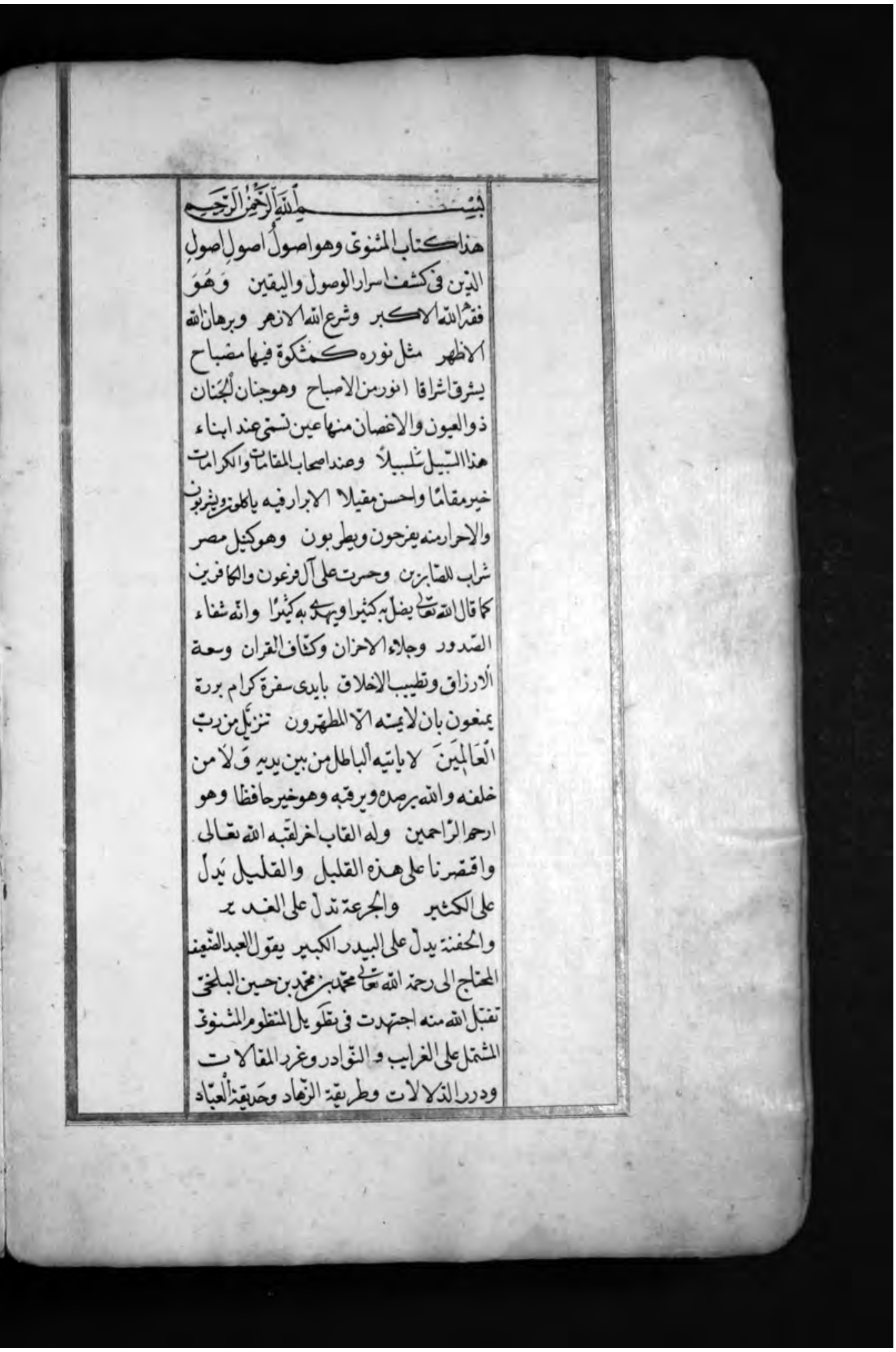

بسم الله الرحمن الرحيم
هذا كتاب المثنوى وهو اصول اصول اصول
الدين فى كشف اسرار الوصول واليقين وهو
فقه الله الاكبر وشرع الله الازهر وبرهان الله
الاظهر مثل نوره كمشكوة فيها مصباح
يشرق اشراقا انور من الاصباح وهو جنان الجنان
ذو العيون والاغصان منها عين تسمى عند ابناء
هذا السبيل سلسبيلا وعند اصحاب المقامات والكرامات
خير مقاما واحسن مقيلا الابرار فيه ياكلون ويشربون
والاحرار منه يفرحون ويطربون وهو كنيل مصر
شراب للصابرين وحسرة على آل فرعون والكافرين
كما قال الله تعالى يضل به كثيرا ويهدى به كثيرا وانه شفاء
الصدور وجلاء الاحزان وكشاف القران وسعة
الارزاق وتطييب الاخلاق بايدى سفرة كرام بررة
يمنعون بان لا يمسه الا المطهرون تنزيل من رب
العالمين لا ياتيه الباطل من بين يديه ولا من
خلفه والله يرصده ويرقبه وهو خير حافظا وهو
ارحم الراحمين وله القاب اخر لقبه الله تعالى
واقصرنا على هذه القليل والقليل يدل
على الكثير والجرعة تدل على الغدير
والحفنة يدل على البيدر الكبير يقول العبد الضعيف
المحتاج الى رحمة الله تعالى محمد بن محمد بن حسين البلخى
تقبل الله منه اجتهدت فى تطويل المنظوم المثنوى
المشتمل على الغرايب والنوادر وغرر المقالات
ودرر الدلالات وطريقة الزهاد وحديقة العباد

skog, Sarajlije Velida Imamovića koji je preveo svih šest svezaka, i štampao ih u periodu od 2004. do 2009. godine. Njegov prevod je rahmetli h. hfz. Halid ef. Hadžimulić hvalio i mnogo mu se obradovao. Zadnjih godina, dok je radio na *Mesneviji,* konsultirao je i ovaj prevod.

Ahmed Ananda, izvrstan prevodilac sa engleskog jezika, a koji živi u Sarajevu, također je izdao jedan izbor priča iz *Mesnevije*.

U januaru 2013. godine dobili smo i prvog doktora *Mesnevije* na Balkanu, u osobi mladog profesora perzijskog jezika i perzijske književnosti Filozofskog fakulteta u Sarajevu, Munira Drkića. Doktorirao je na temu višejezičnosti Mesnevije...

Prvi tiskani prevodi *Mesnevije* vežu se uz ime Adem-ef. Karađozovića (1891. – 1981), murida čuvenog Hadžiefendije Numanagića i velikog prijatelja reisa Čauševića i Hadži Mujage Merhemića, punca šejha Fejzullaha ef. Hadžibajrića, rođenog u Baru 1891. godine. Iz Crne Gore (Bar) za vrijeme I. svjetskog rata dolazi u Sarajevo, gdje je ostao sve do smrti. Bio je posebna osoba, specifičnog shvaćanja i ponašanja; tajanstven i skriven. Imao je originalno i ispravno shvaćanje o oživljavanju derviških redova i organizaciji njihovog rada. Govorio je da se tarikati ne smiju dati u ruke neukih ljudi i insistirao na tome da šejhovi moraju polagati propisane ispite kako iz tarikata tako i iz šeriata. Prevodio je s turskog jezika knjige i članke o tesavvufu, dijelove *Mesnevije* i turske ilahije. Bili su to prvi prevodi turskih ilahija kod nas, koje su u ono doba za sve nas bile otkriće jednog novog svijeta. Oduševljavao se *Mesnevijom*, pa je bio uporan u nagovaranju h. Mujage Merhemića, da on, kao naš najbolji poznavalac perzijskih klasika, počne sa dersovima *Mesnevije*, pošto je reis Čaušević prestao da ih kazuje.

Bilo je to vrijeme kada je nastao jedan zastoj u kazivanju *Mesnevije* koji je potrajao nešto više od deset godina. U tom periodu Adem-beg je preveo i objavio nekoliko tema iz *Mesnevije*, pa je i na taj način htio podstaknuti Hadži Mujagu da počne sa kazivanjem dersova, što se na koncu i desilo (1942. godine). Te svoje radove objavio je u tadašnjim novinama *Islamski svijet*, od 1934. do 1936. To su ujedno i prvi naši štampani prevodi *Mesnevije*. Preveo je također vrijednu knjigu *(Zbirka savjeta i uputa)* od šejh Ahmed Zarifi-babe. Potpisivao se pseudonimom *Ibni Adem.* Bio je, kako ga je okarakterisao Husein ef. Đozo, *čovjek svoje marke*. Dženaza mu je bila u Visokom 11. 01. 1981. godine gdje je, po vlastitoj želji, bio i sahranjen, kako bi i na taj način bio što bliže svom šejhu Hadžiefendiji Numanagiću.

Mesnevîhânî u Sarajevu u posljednjih 100 godina

1. **Hadži Mehmed Džemaluddin Čaušević (1870. – 1938.)**
   ***mesnevîhân*: 1911. – 1928. (17 godina)**
2. **Hadži Mujaga Merhemić (1877. – 1959.)**
   ***mesnevîhân*: 1942. – 1959. (17 godina)**
3. **Hadži Fejzullah ef. Hadžibajrić (1913. – 1990.)**
   ***mesnevîhân*: 1965 – 1988. (23 godine)**
4. **Hadži hafiz Halid ef. Hadžimulić (1915. – 2011.)**
   ***mesnevîhân*: 1988. – 2011. (23 godine)**
5. **Hadži hafiz Mehmed Karahodžić (1962. –)**
   ***mesnevîhân*: (2011. –)**

Džemaluddin ef. Čaušević (1870. – 1938.) rodio se u Arapuši kod Bosanske Krupe 1870. godine. Kao šesnaestogodišnjak odlazi u Carigrad na studije, gdje ostaje 17 godina. Tada se počeo zanimati i za tesavvuf gdje je, u čuvenoj mevlevijskoj tekiji na Galati stupio u red mevlevija. Tesavvuf i perzijski jezik učio je pred, u to vrijeme, najistaknutijim znalcem tesavvufa h. Muhamed Esad-dedetom. Zbog političkog djelovanja za vrijeme studija, gdje je uzeo učešća u mladoturskom pokretu, morao je napustiti Tursku i prijeći u Arabiju, a kasnije u Egipat i Jemen, odakle je, kao vanjski dopisnik carigradskih listova, pisao zapažene reportaže o životu tamošnjeg stanovništva. Po povratku u domovinu bio je profesor arapskog jezika na Visokoj gimnaziji u Sarajevu. Dugi niz godina održavao je redovno vazove u Begovoj džamiji, kao i drugim mjestima BiH, i svuda je bio rado slušan i lijepo priman.

Za reisul-ulemu muslimana BiH izabran je 1913., a 1928. godine imenovan je za prvog reisul-ulemu muslimana Kraljevine Jugoslavije. Bio je veoma učen, pobožan, izvanredne inteligencije, ispravne orijentacije i savremene interpretacije islama. Hrabar, energičan i dobronamjeran. Bio je blage naravi i vedra duha, dalekovid, a u odbrani svojih stavova odlučan i nepokolebljiv. U Prvom svjetskom ratu pokazao se kao veliki zaštitnik sirotinje i muslimanskih vojnika. Zalagao se za vjerski, prosvjetni i kulturni napredak bh. muslimana uvodeći arebicu kao pismo, čime je htio pridobiti konzervativne slojeve našeg društva. Arebicom je štampao preko 40 naslova, izdavao tri časopisa (*Tarik*, *Muallim* i *Misbah*) i kalendar *Mekteb*. U svemu tome je učestvovao bilo kao autor, bilo kao urednik ili izdavač. Sa hafiz Muhamed-ef. Pandžom uradio je prijevod Kur'ana (*Kur'an časni),* koji izlazi 1937. godine. Koliko je to veliki i ozbiljan posao bio, govori podatak da je još za njegova života izdato preko 500 000 primjeraka raznih vjerskih knjiga.

> **Miris mudrosti koji širi *Mesnevija* osjećaju mnoge duše, ali samo onaj koji i sam njenim mirisom zamiriše, postavši tako Živa Mesnevija, postaje i njen mesnevihan. Ona je ta koja bira svog mesnevihana (koji može doći i iz tekije, ali i iz čaršije), a prethodni sljedećem, koji je tako izabran, samo tu knjigu preda u ruke i to obznani – čime taj čin postaje javan i legalan. To je usul same *Mesnevije* koji ruši formalizam a da pri tom ne pravi nered, već samo afirmiše čistu duhovnost.**

Mesneviju je počeo kazivati prvo u Mevlevijskoj tekiji na Bendbaši (1911. – 1917.), a potom u kući Hadži Mujage Merhemića (1917. – 1928.). U svom kazivanju *Mesnevije* došao je do Drugog sveska, kada prestaje sa dersovima pošto se razišao sa Hadži Mujagom u stavu oko otkrivanja muslimanki. U kazivanju *Mesnevije* puno se bazirao na komentare bejtova, pa su njegovi dersovi ličili na prave vazove. Dešavalo se da bi ponekad stigao prevesti i protumačiti svega nekoliko bejtova. Vjerovatno da zbog takvog pristupa *Mesneviji* i nije stigao više prevesti nego jedan svezak i drugi tek početi. Prilikom njegovog ustoličenja za reisul-ulemu, u martu 1914. godine, mevlevijski šejh Ruhi-ef. Šehović sa svojim dervišima, uzeo je učešća u programu te svečanosti, što je bilo priznanje tekije svome dugogodišnjem mesnevihanu. Mezar mu se nalazi u haremu Begove džamije, a njegova dženaza ostaće upamćena kao jedna od najvećih u povijesti BiH.

Hadži Mustafa-Mujaga Merhemić (1877. – 1959.) rođen je u Sarajevu 4. 1. 1877. godine. Sarajevski mecena, posljednji bosanski aga i vjerovatno najproduhovljeniji Sarajlija na prijelazu 19. u 20. stoljeće. Pošto o njemu ima opširna biografija Fejzullah ef. Hadžibajrića, mi ćemo ovdje iznijeti samo nekoliko crtica koje smo slušali od rahmetli h. hfz. Halid-ef. Hadžimulića. *Ne znam s koje strane da ga predstavimo,* govorio bi Hadži Hafiz, *nećemo pogriješiti. Šala nije, koliko je samo u ovoj kotlini, Sarajevu, bilo dobrih ljudi, a Hadži Mujaga ih je sve pretekao; pretekao ih je svojim vrlinama.* Evo tih vrlina koje pobraja h. Fejzullah-ef. Hadžibajrić: *redovno je išao u džamiju (klanjao u džamiji); svakog je lijepo susretao i sa svakim bi se lijepo upitaj; svakome je dobro želio i svačijem se dobru veselio; nikoga nije ogovarao; uvijek je nalazio načina da čovjeka zadovolji ili mu kakvu uslugu učini; bez usiljenosti, pokazivao se nižim i poniznim prema svome sagovorniku; pazio sirotinju, dočekivao musafire; učenim i pobožnim gostoprimstvo pružao.* Preko 50 godina njegova kuća je bila pravi narodni univerzitet.

Kao mladić, kazivao bi nam Hadži Hafiz, *bio je krupan (visok), dva metra je imao; poslije je sa dva štapa išao, i sa dva štapa je na sabah dolazio. Sve do smrti – dok god je mogao – dolazio je na sabah u Begovu džamiju. Ne bi se otirao već bi pustio da se abdest okapa.Čudno je to, kako je on, običan čovjek iz naroda, uspijevao okupiti oko sebe tako raznovrsno društvo, i kako je samo osvajao ljudska srca.*

> **Naš najveći pjesnik u osmansko-turskoj književnosti na kraju XVI. stoljeća, čuveni Derviš-paša Bajazidagić, osnovao je u Mostaru jednu od prvih *halki* (kružok, konferanse, katedra) za proučavanje *Mesnevije*. A u vakufnami (zakladna povelja) medrese koju je osnovao 1601. godine stoji odredba da muderris njegove medrese predaje *Mesneviju*, a koji opet mora biti *sposoban i prirodno obdaren za tumačenje ovog djela*.**

Kazivao je *Mesneviju* nepunih 17 godina, koliko je i slušao dersove rahmetli Čauševića (asistirajući mu pri prevođenju), i uspio kazati čak i Sedmi svezak, za koji se sumnja da je hz. Mevlanin. Hadži Hafiz bi govorio *da se vidi i po stilu i po sadržaju da to nije djelo hz. Mevlane, jer je to daleko ispod nivoa Mesnevije.* Ali eto, i taj Sedmi svezak kazao je Hadži Mujaga. Prije *Mesnevije*, u svojoj kući, prevodio je i tumačio Hafizov *Divan*, šejh Sadijin *Đulistan* i *Bustan* i šejh Atarov *Pendi Atar*. Bio je vješt epigrafičar, a pjesnički pseudonim mu je bio Hajri (dobri). Hadži Hafiz je upamtio i vrijeme kada je i *Mesnevija* bila zabranjena. To je potrajalo oko tri godine (1954/55. -1957/58.). Tada su (u tajnosti) kod Hadži Mujage dolazila samo četiri slušača. Stanje se popravilo, kada je reis Kemura 1958. godine sa učenicima Medrese došao na Šebiarus, i tako opet proširio krug slušača. *Velika je čast biti i sluga kod Hadži Mujage!*, govorio bi Hadži Hafiz, i ne bi prošao skoro nijedan ders, a da se ne sjeti svog učitelja. Često bi, kada bi htio istaknuti neki bejt, govorio: *Ovaj je za levhe, kako bi reci Hadži Mujaga.*

Kada je završio sa kazivanjem Mesnevije, pitao je slušače *šta ćemo sad kazivati?,* pa su neki predlagali razna djela iz klasične perzijske književnosti, a onda je Hadži Mujaga odlučio: *Opet ćemo Mesneviju.* I tako je 4. marta 1959. godine, ušavši u sedamnaestu godinu kazivanja *Mesnevije*, kazao i svoj posljednji ders. Hadži Hafiz je zapisao i posljednju želju Hadži Mujaginu: *Vala da mi je još dati da mi se izrade lijepi mevlevijski nišani, pa da na njima napišem tarih: Kabri bedei Mevlana Dželaluddin,/ Merhemi zade Mustafa Nuruddin. (Ovo je kabur roba Mevlana Dželaluddina, Merhemića Mustafe Nuruddina.)*

Desetak dana prije Hadži Mujagine smrti Hadži Hafiz je usnio san: *Šetam desnom obalom Miljacke, ondje između Latinske ćuprije i Ćumurije. Bio sam na obali, a tamo iz jedne kuće (Hadži Mujagine) u kojoj je bio Mevlud, čuo se ovaj ajet gdje neko uči: "Čestiti će iz pehara piti kamforom začinjeno piće." (Sure Ed-Dehr, 5. ajet). Znao sam odmah da će Hadži Mujaga preseliti.* To se i desilo 23. marta 1959. godine kada su oči mnogih njegovih prijatelja ostale uplakane. Sarajevo ne pamti tako veliku dženazu kakva je bila Hadži Mujagina.

Najsažetiji opis tog velikana Sarajeva, a njegovog duhovnog učitelja, dao je Hadži Hafiz: *Jednostavno, to je bilo svjetlo – jedan nur koji je sijao.*

> **U Visokom je *Mesneviju* prevodio i tumačio nakšibendijski šejh h. hfz. Husni-ef. Numanagić (1853. -1931.), veliki alim i sufija, travnički muftija i jedan od najvećih poznavalaca tesavvufske misli kod nas, poznat kao Hadžiefendija. Ostala je zabilježena ova njegova pohvala *Mesneviji*: *Ne postoji veličanstvenija i ljepša knjiga što su je ljudi napisali, od Mesnevi-šerifa.***

Šejh h. Fejzullah-ef. Hadžibajrić (1913. – 1990.), rođen u Sarajevu, gdje se školovao i gdje je proveo svoj radni i životni vijek. Završio je GHB Medresu (1933.), a pred čuvenim Ahmed-ef. Burekom završava (1944.) Visoki stupanj šeriatsko-teološkog obrazovanja. Deset godina kasnije (1955.) završava i Orijentalistiku, na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Radio je kao bibliotekar u Gazi Husrev-begovoj biblioteci sa h. hfz. Halid-ef. Hadžimulićem, sa kojim je bio veliki prijatelj i drug sa Hadži Mujaginih dersova.

Sretan sam što sam ga poznavao, slušao njegove dersove, dolazio mu kući i u Biblioteku, slušao njegova predavanja u Ferhadiji džamiji i učestvovao na akademijama Šebi-arus. Bila je to velika i plemenita duša. Blag i susretljiv. Uvijek nasmijan i uvijek na usluzi drugima. Veliki zaljubljenik tesavvufa i neumorni borac za afirmaciju i legalizaciju derviških redova kod nas. Osnivač je Tarikatskog centra i Katedre za izučavanje *Mesnevije*. Kazivanje *Mesnevije* preuzeo je od Hadži Mujage Merhemića i sa dersovima počeo 1956. godine. Bio je šejh kaderijskog tarikata, a počasno je primio i rufaijski, nakšibendijski, mevlevijski, bedevijski i šazilijski tarikat od strane šejhova u Istambulu, Konyi, Mekki i Tanti. Objavio je oko stotinu pedeset radova raznovrsnog sadržaja. Imao je smisla za detalj, za onaj suptilni fragment, koji njegovim tekstovima daje neodoljiv šarm, a čitaocu pruža nezaboravan užitak. Nekrolozi koje je pisao pravi su književni biseri. Prvi i Drugi svezak njegovog prevoda *Mesnevije* štampani su (1985. – 1987.), kao prva izdanja prevoda *Mesnevije* na našem jeziku. Sa prevođenjem i kazivanjem *Mesnevije* došao je do Trećeg sveska, kada taj emanet (1988.) predaje h. hfz. Halid-ef. Hadžimuliću. O šejh Fejzullah-efendiji dr. Samir Beglerović napisao je opširnu studiju, koju bi svakako trebalo štampati i ovog velikog alima, šejha i mesnevihana približiti mlađoj generaciji.

H. hfz. Halid-ef. Hadžimulić (1915. – 2011.), potječe iz ugledne i stare sarajevske porodice Hadžimulića. Od ranog djetinjstva okružen je hafizima, ahmedijama, šejhovskim tadževima i derviškim ćulasima; melodičnim glasovima učača Kur'ana, turskim ilahijama, bosanskom sevdalinkom i perzijskim pjesnicima; mirisom mevluda i starih ćitaba. Pa šta je moglo niknuti iz te rajske bašče osim jedno rajsko stablo, koje je, rastući, širilo svoje zelene grane, šireći tako i rajski ambijent na sokake i mahale Sarajeva. Pa ipak, on je velika enigma za sve koji su ga poznavali, boravili u njegovoj blizini, radili s njim, slušali ga ili mu hizmetili.

Trideset godina sam proveo u njegovoj blizini, od ranih 80-ih, pa do njegovog son-nefesa, pa opet kad treba nešto reći o njemu ja se zbunim, jer što god bih rekao ono i jest a i ne mora biti da je tako. Ali se tješim time, što znam da nisam jedini koji se našao u takvoj nedoumici. On je ostavljao u nedoumicii svoje školske drugove, i svoje učitelje, radne kolege, hodže i derviše. Derviši su govorili – on je hodža, a hodže – on je derviš, a da pritom niko nije bio siguran u to što govori. On je s ponosom nosio svoj hodžinski kijafet, a opet, na svakom derviškom skupu bio centralna figura. Preko trideset godina bio je imam u Carevoj džamiji u Sarajevu i dvadeset i tri godine mesnevihan.

> **Bez namjere da bilo koga povrijedimo, a imajući u vidu ovaj historijski pregled i godine provedene uz mesnevihana h. hfz. Halid-ef. Hadžimulića, reći ćemo, otvoreno, da je *Mesnevija* jedna slobodna knjiga, koja bez kompleksa putuje svijetom gdje god da je pozovu ljudska srca. Ona nije neprikosnovena svojina ni mevlevija, ni mevlevijskih šejhova, niti bilo kojeg drugog tarikata i njegovog usula. Ona nije sužanj niti jedne institucije, vlasti i države. Ona je svjetski putnik, građanin svijeta, potpuno slobodna da sama sebe zastupa, brani i tumači.**

H. hfz. Halid-ef. Hadžimulić napisao je i kazao preko 1500 hutbi i preveo, napisao i kazao kompletnih pet i polovinu šestog sveska Mesnevije. Preveo kompletan Hafizov Divan i napisao arapsku gramatiku u 500 lekcija... Njegova rukopisna ostavština broji nekoliko stotina hiljada stranica... Prvi je od svih mesnevihana koji je svaki svoj ders napisao, pa ga onda kazivao. Završio je dva fakulteta, Romanistiku u Zagrebu (1942.) i Orijentalistiku u Sarajevu (1955.). Bio je poliglota, a posebno je do finesa poznavao arapski, turski, perzijski, francuski i njemački jezik. Iz ljubavi prema svom najdražem učeniku h. Veliji Kukuruzoviću, kojeg je nazvao *spiritus movens* i Džan Dost, kazivao je *Mesneviju*, za uži krug svojih učenika, u svojoj kući od 1985. do 1988. kada na poziv Fejzullah-ef. prelazi u tekiju Nadmlini i preuzima emanet mesnevihana. Sve do rata 1992. godine održavao je redovno dersove u Tekiji, a poslije rata opet u svojoj kući, sve do pred samu smrt, 2011. godine, kada ovaj emanet predaje svom učeniku, h. hfz. Mehmedu Karahodžiću. Mezar mu se nalazi u haremu Bakarbabine džamije, gdje mu je 2013. godine podignuto i skromno turbe, ukrašeno bejtovima *Mesnevije*.

U radu se držao jedne turske maksime koja glasi: Ili jedan posao nemoj nikako započinjati, ili – ako si već započeo neki posao – gledaj da ga na najljepši način završiš. Ostao je do smrti dosljedan u primjeni tog pravila, što su kod njeg primjećivali i njegovi profesori i učitelji. Tako je njegov profesor perzijskog jezika, na Orijentalistici u Sarajevu, dr. Šaćir Sikirić za njega rekao: U njegovim rukama, svaki posao je "završen". Takav je bio u svemu, u svakom svom poslu, ali drugima to nije nametao, već bi svačiji trud ma kako neznatan bio desetorostruko hvalom uveličavao. Ja znam samo da se on nije mogao slijediti, a ni oponašati. Njegova originalnost nema kopije. On je poput ideala – nešto uzorno, a nedostižno, nešto čemu svi težimo, pa dokle ko stigne. Njemu se grijeh nije mogao pripisati, bilo šta da je radio: slušao pjesme, čitao poeziju, listao novine, govorio ili šutio – sve je to kod njega bio ibadet i svojevrstan zikrullah. Karakter mu je bio takav da niko u njegovoj blizini ne bi mogao biti povrijeđen, ničije srce rastuženo, ničija duša ucviljena, čak bi i srca onih koji mu dolaze postajala milostivija, a tuga bi od njih odlazila.

Pa, i onda kad bi, k’o nehotice, čudo pokazao – to je kod njega bilo tako prirodno i jednostavno kao da se ništa nije ni desilo... Ali, bez obzira na sve što znali ili ne znali o njemu, mi od njega nećemo praviti mit – nešto apstraktno; niti kršćanskog sveca – nešto što bi moglo pomutiti pamet i raspiriti fantaziju. U njegovoj blizini nije bilo fantazije, mistike, niti bilo čega drugog što bi moglo pomutiti pamet... Pa, ko god ga prihvati takvog, neka zna da neće pogriješiti, a sve drugo, ne samo da će zbuniti onoga ko to sluša, nego i samog onoga ko to govori... Njegov život je tako bogat i dragocjen, da se i bez fantaziranja o njemu, mogu podučiti i uzeti pouku svi koji pouku primaju. Jer, on je poput *Mesnevije*. *Mesnevija* koja je hodala Sarajevom. A njegov život Božiji ders ovome gradu.

Kako Mesnevija ima vanjsko i slojevito unutarnje značenje, to isto bi se moglo reći i za našeg Hadži Hafiza. Uvreda je jednom slušaču *Mesnevije* reći da ne razumije *Mesneviju*, jer je tako nešto nemoguće. Svaki onaj koji se nađe u njenoj blizini biće darovan, makar jednim bejtom za koji će reći – ovaj je za mene, pa ako i ne bude darovan značenjem, biće darovan njegovim ritmom i muzikom; a zar i sema nije otuda potekao, iz ritma i muzike jednog kazandžijskog čekića. Zato mi nikada nećemo reći – nismo znali koga smo imali. Naprotiv, mi smo imali Hadži Hafiza onakvog kakvog smo ga znali, a oni što rade po onome što znaju, saznaće i ono što ne znaju. Testijom ne možeš zahvatiti cijelo more, ali i ono što zahvatiš - i to je more.

H. hfz. Mehmed Karahodžić (rođen 1962.) Uz reisa Čauševića, najmlađi mesnevihan Sarajeva. On je jedan fenomen po svemu što o njemu znamo: po znanju kako ga je sticao, po životu koji živi, po knjigama koje piše, po dersovima koje kazuje. Ima klasično obrazovanje koje baštini tradicija stare bosanske škole učenja, a to je učenje pred ljudima, a ne u klupama.

Obišao je pola svijeta i napisao preko 25 knjiga, a njegovi dersovi *Mesnevije* ostaće upamćeni kao najposjećeniji u zadnjih stotinu godina. I još nešto, njegove dersove ne posjećuju samo muškarci, već i veliki broj žena, što je svakako još jedan fenomen. Nekoliko stotina slušača, što muškaraca što žena, redovno prati svaki njegov ders. *Mesneviju* je preuzeo od svog učitelja h. hfz. Halid-ef. Hadžimulića 2011. godine, pa je prvo kazao dio VI. sveska, koji Hadži Hafiz nije stigao ni prevesti, a ni kazati, i na taj način pokazao visoki edeb klasične škole učenja, dovršavajući nedovršeni posao svog učitelja, i iskazujući mu tako zahvalnost i poštovanje.

> **H. hfz. Halid-ef. Hadžimulić napisao je i kazao preko 1500 hutbi i preveo, napisao i kazao kompletnih pet i polovinu šestog sveska Mesnevije. Preveo kompletan Hafizov Divan i napisao arapsku gramatiku u 500 lekcija... Njegova rukopisna ostavština broji nekoliko stotina tisuća stranica... Prvi je od svih mesnevihana koji je svaki svoj ders napisao, pa ga onda kazivao. Završio je dva fakulteta, Romanistiku u Zagrebu (1942.) i Orijentalistiku u Sarajevu (1955.). Bio je poliglota, a posebno je, do finesa poznavao arapski, turski, perzijski, francuski i njemački jezik.**

Mesneviju je prvo počeo kazivati u kući Hadži Hafizovoj, a potom u Bakar-babinoj džamiji na Atmejdanu, da bi od septembra 2013. g. prenio dersove u novosagrađenu Mevlevijsku tekiju na Jekovcu (Kovači). I to je jedan fenomen, poslije 51 godine od njenog rušenja (1958.), Mevlevijska tekija sa Bendbaše, dobila je svoju repliku u prekrasnoj zgradi na Jekovcu, čime je interes za *Mesneviju* i hz. Mevlanu naglo porastao. *Mesneviju* prevodi sa originala, a osim perzijskog, služi se još arapskim i njemačkim jezikom.

Živi u Sarajevu, gdje je i rođen, i još uvijek uči, piše, putuje i kazuje. Moj je prijatelj, Allah ga poživio.

II.

Ni u jednom od pomenutih gradova nije se očuvao kontinuitet kazivanja *Mesnevije* osim Sarajeva. Čak i u Konyi, kolijevci *Mesnevije*, taj kontinuitet se nije održao. Kada je h. Fejzullah-ef. Hadžibajrić, 1969. godine išao na hadždž, svratio je i u Konyu. Rastužio se kad je saznao da se u Konyi, već blizu 40 godina ne održavaju dersovi iz *Mesnevije*, i da osim muftije, tek poneko zna perzijski jezik. Čudom su se čudili kad su saznali da se u Sarajevu kazuje *Mesnevija*.

Zanimljivo je pratiti ovaj vremeplov *Mesnevije* i gledati kako ona sama sebi u svim vremenima nalazi mjesto gdje će se kazivati, slušati i tumačiti.

Tekija na Bendbaši, od osnutka 1462. do rušenja 1958. godine poznata je kao Mevlevijska u kojoj se održavao mevlevijski zikir – sema i gdje se kazivala i tumačila *Mesnevija*, tako da se kazivanje *Mesnevije* vezuje za sami nastanak Tekije, jer gdje je mevlevijska tekija, tu je i *Mesnevija*... Ali za njeno kazivanje, nije neophodna titula mevlevijskog šejha, kao što ni mevlevijski šejh ne mora ujedno biti i mesnevihan. Poznato je da posljednji mevlevijski šejh Tekije na Bendbaši, Ruhi-efendija Šehović (umro 1924.

godine) nije bio mesnevihan, kao ni Abdullah-ef. Saračević (umro 1897. godine), muderris Merhemića medrese, koji je kao vekil (zamjenik šejha), mijenjao na toj dužnosti malodobnog Ruhiju Šehovića.

Mevlevijska tekija u Sarajevu imala je nekada veliki broj murida. Naš historičar, Hamdi-ef. Kreševljaković, kad govori o saračima i saračkom obrtu u Sarajevu, ističe da je dobar dio sarača pripadao mevlevijskom tarikatu. Štaviše, sarački ćehaja (ravnatelj), Derviš Ahmed postao je 1750. godine šejh Mevlevijske tekije, i u tom svojstvu umro 1770. g. u 110. godini života. Ovaj podatak zabilježio je i Mula Mustafa Bašeskija u svom *Ljetopisu*.

Iz usmene predaje u Sarajevu, saznaje se da su *Mesneviju* kazivali učeni ljudi koji nisu uopće pripadali nekom tarikatu, i na raznim mjestima, a ne samo u tekijama, kakav je slučaj sa pomenutim Emin-ef. Isevićem i Mustafa-ef. Učambarlićem. Oba su kazivali *Mesneviju* u džamiji, i nisu bili pripadnici tarikata.

Dakle, *Mesnevija* se proučavala i prevodila ne samo među pripadnicima mevlevijskog tarikata, nego i u intelektualnim krugovima uopće. Mevlanine misli i opservacije nadahnjivale su i one koji je kazuju i one koji je slušaju. Sreća je naša, kaže hfz. Mahmud-ef. Traljić, da se *Mesnevija* kod nas prevodi i na taj način Mevlana vrši blagotvorni uticaj.

Uspomena na Mevlanu čuva se u Sarajevu još na jedan način, a to je akademija Šebi-arus, koja se već blizu šest decenija, održava svake godine 17. decembra, na dan preseljenja velikog Mevlane.

III.

Bez namjere da bilo koga povrijedimo, a imajući u vidu ovaj historijski pregled i godine provedene uz mesnevihana h. hfz. Halid-ef. Hadžimulića, reći ćemo, otvoreno, da je *Mesnevija* jedna slobodna knjiga, koja bez kompleksa putuje svijetom gdje god da je pozovu ljudska srca. Ona nije neprikosnovena svojina ni mevlevija, ni mevlevijskih šejhova, niti bilo kojeg drugog tarikata i njegovog usula. Ona nije sužanj niti jedne institucije, vlasti i države. Ona je svjetski putnik, građanin svijeta, potpuno slobodna da sama sebe zastupa, brani i tumači. Njoj odvjetnici ne trebaju. Njoj treba samo iskren pristup, čist nijjet (namjera), ili samo uho koje zna slušati. To je takva knjiga, koja nikome ko joj na taj način priđe, neće uskratiti svoje darove.

Nije nam namjera ovim stavom rušiti tarikatski usul. Bože sačuvaj! To je za nas nešto sveto i u to mi ne diramo. Znamo da u svakom derviškom redu postoje pravila koja regulišu tekijsku hijerarhiju i ponašanje unutar tog reda, pa ako tamo stoji i pravilo za *Mesneviju*, neka ga slobodno primjene. Svakako da za kazivanje *Mesnevije* treba *izun* i *silsila* (lanac) od učitelja do učitelja, što opet ne daje samo jedan derviški red (slobodni smo reći – to nije isključivo pravo ni jednog derviškog reda), već to opet čini sama *Mesnevija*.

Miris mudrosti koji širi *Mesnevija* osjećaju mnoge duše, ali samo onaj koji i sam njenim mirisom zamiriše, postavši tako *Živa Mesnevija*, postaje i njen *mesnevihan*. Ona je ta koja bira svog *mesnevihana* (koji može doći i iz tekije, ali i iz čaršije), a prethodni sljedećem, koji je tako izabran, samo tu knjigu *preda* u ruke i to obznani – čime taj čin postaje javan i legalan. To je usul same *Mesnevije* koji ruši formalizam a da pri tom ne pravi nered, već samo afirmiše čistu duhovnost. *Na taj način ona dolazi u ruke plemenitih i dobrih, a biva zabranjena da je se dotiču drugi osim čistih*. Zbog toga neki (hoćemo li reći zavidnici?!) bivaju zbunjeni tim izborom, pa će reći: kako on, i zašto on, a ne ja?! A zar tako nešto nisu i pejgamberima govorili. I to je dokaz, kome dokaz treba, da je *Mesnevija* božanski vahj, a on i zavodi i upućuje...

Osim toga, *Mesnevija* je i vrhunsko književno djelo, pa mi nemamo nikakav opravdan razlog, ljudima struke uskratiti pravo da je promišljaju, istražuju, studiraju; da je prevode, pišu o njoj, ili da je čak i sami kazuju. Možda je baš na njih pao taj *miris mudrosti*... Jer ona je knjiga nade, možda jedina nada za mračno doba u kojem živimo i, hoćemo li mi, koje zovu dervišima, ili se mi sami tako nazivamo, biti prvi koji će slomiti nečije srce, povrijediti ga ili, ne daj Bože, bez nade ostaviti?!

Ništa loše ne dolazi od nje, kaže njen autor i nastavlja: *Ona je kao Nil u Egiptu, napitak za strpljive, a čežnja za Faraonov rod i nevjernike... Zavodi mnoge i upućuje mnoge. Mesnevija je lijek za ljude srca i razgovor i utjeha bližnjima. Ona je obilna opskrba. Otkriva dubine Kur'ana i uljepšava ćudoređe. Allah je uzdiže i čuva, a On je najbolji čuvar i najmilostiviji.* ■

> **Kako Mesnevija ima vanjsko i slojevito unutarnje značenje, to isto bi se moglo reći i za našeg Hadži Hafiza. Uvreda je jednom slušaču *Mesnevije* reći da ne razumije *Mesneviju*, jer je tako nešto nemoguće. Svaki onaj koji se nađe u njenoj blizini biće darovan, makar jednim bejtom za koji će reći – ovaj je za mene, pa ako i ne bude darovan značenjem, biće darovan njegovim ritmom i muzikom; a zar i sema nije otuda potekao, iz ritma i muzike jednog kazandžijskog čekića. Zato mi nikada nećemo reći – nismo znali koga smo imali. Naprotiv, mi smo imali Hadži Hafiza onakvog kakvog smo ga znali, a oni što rade po onome što znaju, saznaće i ono što ne znaju. Testijom ne možeš zahvatiti cijelo more, ali i ono što zahvatiš - i to je more.**

Merhum Hadži Mujaga Merhemić (1877. – 1959.)

ČUVAR *RUŽINE* VAZE

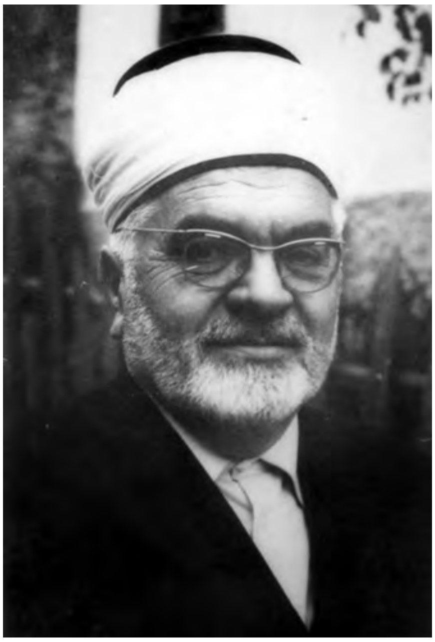

Šejh Fejzullah ef. Hadžibajrić

Ovo moje predavanje o Hadži Mujagi namijenjeno je vama, njegovim prijateljima koji ste se oko njega kupili, a drugi će o njemu pisati. Kao što je Sarajevo egzotično i privlačno za strance jer se u njemu susreću Istok i Zapad, tako je i Hadži Mujaga bio čovjek u kome su se isprepletali tesavvuf i ortodoksija. Hadži Mujaga nije bio hodža sa idžazetnamom niti šejh sa hilafetnamom. On je izrastao, mislim pod utjecajem edebijjat književnosti, u jednu treću figuru, figuru koju voli i jedna i druga strana. On se pribojavao tesavvufske slobode mišljenja, ali je zapažao i krutost ortodoksije. Nastojao je da ostane na sredini, ali je ipak rađe ostajao uz Ehli-Kelam. Narod ga je iskreno volio i prizivao. Njegova osoba je, osobito zadnjih godina smatrana oličenjem vjere. On to nije postigao samo znanjem (*Ilumom*), nego više svojim vladanjem (*Amelom*).

U istočnoj literaturi spominje se da je neki mudrac rekao: “Život velikih ljudi uči nas kako se umire, a njihova smrt kako treba da se živi“. Istinitost ove mudre izreke potvrđuje nam i život i smrt Hadži Mujage Merhemića. H. Mujaga se trudio da u svom životu radi samo ono što vrijedi i za život koji dolazi iza smrti. I narod mu je to priznao, i kad je umro nosio ga visoko na rukama.

Hadži Mujaga se rodio u Sarajevu 4. januara 1877. godine kao posljednje dijete poznatog i vrlo bogatog sarajevskog trgovca Mulage (Osmanage) Merhemića. Hadži Mujagin djed hadži Mustafa sin Ibrahimov bio je trgovac abadžijskom robom. Po pričanju profesora Ahmeda Tuzle, Mulaga je vruće želio da mu se rodi sin, poslije šest kćera, jer mu je prvijenac Muhamed umro kao dijete, pa je dao Tuzlinu ocu, hadži hafiz Šakir efendiji, 4 dukata i zamolio ga da u to ime podjeli 2 dukata kao sadaku kod hazreti Ejjub Ensarinog turbeta u Carigradu, a 2 dukata da uzme sebi.

Tuzlo je tako i učinio. Kasnije se u Mulage našao sin Mustafa. U ovo ime učio je Jetmišbin tehvid i pobožni Hodža Mrkva, kojeg bi naš H. Mujaga često spominjao. Priča se da je Mulaga dao lijep bakšiš čovjeku koji ga je prenio preko nabujalog Bistričkog potoka, kad su mu javili da se rodio sin, a on od veselja nije imao vremena da ide do ćuprije. Mulaga je bio oženjen sestrom Nezirage Zildžića, pred kojim je H. Mujaga kasnije učio. Rodili su osmero djece; Muhameda, Ummi Gulsumu (Đulu), Habibu, Fehmu, Selmu, Vasviju i Mustafu.

Đula se udala za Mehmedbega Mutevelića, muteveliju Gazi Husrevbegova vakufa, Habiba se udala za Mehmed ef. Svrzu, i kasnije kao udovica za Ahmed ef. Soču, Fehma za Omerbega Sulejmenpašića, Selma za Fehim ef. Čurčića i Vasvija za Asim ef. Škalju. Fatima je umrla kao dijete na imanju u Lepenici. Četiri su se kćeri udale za očeva života, a peta, Vasvija, domalo poslije očeve smrti. Njih pet uzele su svoj miraz, i Mustafi je ostalo nešto jače od 1/4 ogromnog Mulaginog bogatstva.

Muhamedaga Nanić se sjeća “svilenog“ Vasvinog čejzluka. Mulaga je umro 1891. godine i ukopan je na Hambinoj carini, a Mustafi je postavljen za tutora Muhamed ef. Sarić, dok je magazu (trgovinu) ostao da vodi hadži Mehmed Telalagić. Tarih Mulagine smrti sastavio je šejh Husejn Edib efendija, u kom kaže da je Mulaga bio mevlevija. Mulaga Merhemić i njegova braća Mehaga i Salihaga opisani su vrlo lijepo u knjizi “Životopis znamenitih Sarajlija“ od Alekse Popovića–Sarajlije, koja je izašla 1910. god. u Sarajevu. O ugledu Merhemića govore uzrečice “Ko da si Merhemić“ ili “Nisi Merhemić“, koje se čuju i danas u narodu.

Hadži Mujaga je svršio ove škole i tečajeve:

1. Carev mekteb,
2. Ruždiju (Nižu gimnaziju),
3. Tečaj pravilnog učenja *Kur’ana,*
4. Nekoliko godišta Merhemića medrese,
5. Studij šeriatskog prava, i
6. Studij orijentalnih jezika.

Mualim u mektebu bio mu je Mehmed ef. Berberović, djed današnjeg Jakub ef. Berberovića, muderis u medresi bio je hadži Abdulah ef. Saračić, otac Tajib ef. Saračevića i školski drug pljevajskog muftije i junaka iz borbi protiv Austrougarske okupacije Vehbi efendije Šemse Kadića. H. Abdulah ef. je umro 1897. godine. Istorijat Merhemića medrese prikazan je u I. izvještaju Niže okružne medrese u Sarajevu za školsku godinu 1939-40. Tečaj pravilnog učenja *Kur’ana* održavan je u Begovoj džamiji, i Hadži Mujaga je učio pred hadži hafiz Muhamed Emin ef. Hadžijahićem.

U članku Hamdije Kreševljakovića o merhum hadži hafiz Džemaludin ef. Hadžijahiću opisan je i njegov otac, pred kojim je učio Hadži Mujaga. Nastavnici u Ruždiji bili su tada: hadži hafiz Muhamed ef. Žuna (umro 1893. g.), hadži hafiz Omer ef. Kršlaković (Jajčanin), umro 1912. god., hafiz Mehmed ef. Kreševljaković (Troto), Ahmed ef. Šerifović, Mehmed ef. Kršlaković i Jablanović (nemusliman, ne znam mu imena).

Klasični sistem obrazovanja u muslimanskim zemljama Bliskog istoka imao je svoje osobitosti. Učenik-student prema svom uzrastu i stepenu općeg obrazovanja birao je nauku koju želi studirati i profesora pred kojim voli učiti. Ovaj stari istočni sistem ima sličnosti sa američkim sistemom slobodnog izbora nastave i u izvjesnoj je vezi sa našim najnovijim propisom, da se i radnici sa svršenom nižom srednjom školom i određenim radnim stažom, uz predhodno položeni prijemni ispit, mogu upisati na fakultete. Tako se obrazovao i naš Hadži Mujaga. Multeku (Udžbenik za šeriatsko pravo) je učio pred svojim dajdžom Neziragom Zildžićem, učenikom muftije Muidovića i muftije Omića (Hadžiomerović) otac Salim ef. Muftića, i prvi reisu-l-ulema u nas.

> **Dersove Mesnevije, koje je održavao Hadži Mehmed Džemaluddin ef. Čaušević, slušao je 17 godina. Čaušević, Okić i Burek su održavali svoje dersove u Hadži Mujaginoj kući. Hadži Mujaga se svrstava u tabor protivnika Čauševića, izlazi iz okvira povučenosti i vodi žilavu borbu. On je u to vrijeme podpredsjednik Sarajevskog Džematskog medžlisa, i kao takav potpisuje polemičke akte Džematskog medžlisa upućene reisu-l-ulemi. Činjenice potvrđuju da je reisu-l-ulema Čaušević bio vrlo dalekovidan, ali je i stanovište Hadži Mujage bilo vrlo iskreno i interesantno. Čaušević je želio da se čuva ruža, a Hadži Mujaga je volio da se čuva i ružina vaza.**

O sposobnosti ovog Hadži Mujaginog ustaza svjedoče visoka zvanja vrhovnog šerijatskog sudije i člana Ulema-medžlisa. Ukopan je na Grlića brdu, blizu svog hodže, Mustafa Hilmi efendije Hadžiomerovića. Kada je reisu-l-ulema ostario, na Dersu Buharije tekst je čitao Zildžić, a on je tumačio, što također dokazuje njegovu sposobnost. Ali Hadži Mujagin je hodža u pravom smislu riječi Mujaga Hadžihalilović, muderris-aga. On je slovio kao najbolji poznavalac šeriatskog našljednog prava (feraiza) i perzijskog jezika u svome vremenu, u Sarajevu.

U zamršenim ostavinskim predmetima kadije su njega konzultovale. Hadži Mujaga je kod njega učio sva tri orijentalna jezika, a naročito književnosti, teoriju i tekstove. Kod njega je Hadži Mujaga dobio svoje ideološko obrazovanje. Mujaga Hadžihalilović je umro 8. novembra 1916. godine. Mujaga je uzeo Idžazet, muderrisku diplomu, od Mehmed ef. Šahmanije, muderrisa-terzije.

Upada u oči da Hadži Mujagini učitelji Zildžić i Hadžihalilović nisu efendije, nego age, kao što je slučaj i kod njihova učenika Hadži Mujage Merhemića. Po mišljenju prof. Hamdije Kreševljakovića, ovim se želio iskazati da su učili iz ljubavi za naukom, a ne za sticanje položaja vezanih za znanje, i oni se ponose svojim društvenim položajem. Kreševljaković smatra da je Dr. Safvetbeg Bašagić bio naš posljednji beg, a Hadži Mujaga Merhemić, naš posljednji aga.

Po islamskim propisima ženska ne smije ići na hadž bez svog muža, ili kojeg drugog svog bližeg rođaka za kojeg se po šerijatu ne bi mogla vjenčati. Stoga u grupi hadžija iz 1893. godine putuju tri majke sa svojim sinovima, muž sa svojom ženom i njenom njegovateljicom, te tetka po ocu sa svojim bratićem. To su bili Mula hanuma Merhemić, sa svojom zaovom Nurihanumom i sinom Mustafom, Hašahanuma Sloboda sa svojim sinom Mehmedom, Kestendžićka sa svojim mlađim sinom Muhamedom, iz Sarajeva. Ostale dvije žene bile su iz Mostara. Ukupno je hadžija bilo 50.

Putovanje je bilo preko Trsta, a povratak preko Carigrada. Put je trajao 6 mjeseci. Kroz Hidžaz se putovalo na devama. Zajedno sa Hadži Mujagom pošao je i njihov bedel za Mulagu, Hadži Mehmed Prelo. Kod mnogih islamskih prvaka hadž je činio vrlo jak uticaj u pogled na preostali život. I kod običnog svijeta je vrlo često od hadža počinjao novi način života; više pobožnosti, iskrenosti, blagosti i dobrote. Ukratko, stvoreno je pravilo po kome se hadžija trebao odreći mnogih navika kojima je ranije bio sklon.

I za Hadži Mujagu je bio hadž od vrlo odlučujućeg značaja. Za njega je to bila i vjerska dužnost i naučna ekskurzija. On je tek mali maturant, kako bi se reklo danas, i želi da odabere pravac života kojim treba da ide. Odličnog je pamćenja, vrlo oštrog zapažanja, jakog intelekta i pun je volje i života. Njegov razum i duša upili su u sebe sve obrede hadža i topografiju haremejna.

Mladog H. Mustafu je sve interesovalo. Izbrojio je ćursije u obadva Harema, okom razmjerio Bejtullah i Revzai-Mutahheru i koracima izmjerio oba Mesdžida. Svega toga se do smrti sjećao i sa osobitim zadovoljstvom o tome pričao. Ali njega nisu interesovali samo predmeti i građevine, nego je promatrao i ljude koji su hodočastili i tražio da ibadet čini u blizini onih na čijim se licima najviše odražavalo blaženstvo i zadovoljstvo.

Od povratka s hadža 1893. g. (do majčine smrti 1900. g.) Hadži Mujaga je živio s materom, učio i sjedio u očevoj trgovačkoj magazi. Jedanput je sa svojim poslovođom Telalagićem išao poslovno u Carigrad. H. Mujagina ljubav i poslušnost prema majci su poslovični. Sigurno je da je udovoljavao svim majčinim željama, ali se ipak dogodilo da ga je istukla, a on hadžija i momak. Često bi mi rekao: “Blago tebi kad imaš mater.“

Poslije majčine smrti, H. Mujaga je likvidirao trgovinu, imanje povjerio svojoj sestri Habibi i mužu joj, Ahmed ef. Soči, i otputovao u Tursku. Obišao je mnoga mjesta i vidio svega i svačega. U koje god mjesto je došao posjetio je džamije, medresu, tekiju, kabristan, sve što je u vezi sa vjerom. Otišao je u Konju, mjesto gdje je živio i radio hazreti Mevlana Dželaluddin, gdje se rodila *Mesnevija* i gdje je Mevlana ukopan.

U Mevlevijskoj tekiji u Konji zatekao je Sarajliju Cigića, koji mu je omogućio da sazna o hazreti Mevlanatu sve što je htio i želio. U Konji se susreću dvije varijante islamsko-turske arihitekture i kulture, Seldžuka koji su naslijedili Abasovićko arapsko carstvo i Osmanlija koji su zamjenili Seldžuke. Posjetio je i Nasruddin hodžino turbe u Eskišeheru. Obišao je i sve kolonije muhadžira Bošnjaka. U mnogim mjestima je našao Bosnu, a osobito u Inigolu, gdje je bio musafir kod Muhamed ef. Semiza iz Sarajeva. Ovaj Semiz je bio vrlo obrazovan i duhovit čovjek. Bio je i pjesnik. Osobito mu je lijepa pjesma o Mostaru na turskom. U Sarajevo se vratio preko Sandžaka, nakon nepunu godinu.

Kreševljaković smatra da je Dr. Safvetbeg Bašagić bio naš posljednji beg, a Hadži Mujaga Merhemić, naš posljednji aga.

*

Hadži Mujagina proslava Lejlei-miradža obogatila je našu književnost sa dva lijepa priloga. Hadži Mehmed efendija Handžić preveo je i protumačio Miradžiju Sabita Užičanina, koja se uči u Hadži Mujage, a prof. dr. Šaćir Sikirić preveo je i protumačio Miradžijju Mehmed Rešida Sarajlije, koju je svojevremeno Hadži Mujaga poklonio Hadži Mehmed efendiji Handžiću. Obje ove Miradžije su objavljene, i kad ih budete čitali naćete u njima ime Hadži Mujage Merhemića.

Po povratku u Sarajevo, da ne bude sam, preselio je svojoj sestri Habibi, koja je tada stanovala u Čurćića mahali. U to vrijeme H. Mujaga i zet mu Ahmed ef. Sočo uče njemački jezik. Instruktor im je gimnazijalac Hamdija Karamehmedović, sadašnji dr. Hamdija. Sve od tada njih dvojica su ostali veliki ahbabi i povremeno ali redovito se posjećivali. Dr. Karamehmedović je bio blizu svoga šejha, kako je nazivao Hadži Mujagu, i kad smo vršili tedžhizu-tekfin.

Pred ženidbu Hadži Mujaga se vratio u svoju kuću. 1905. god., H. Mujaga se vjenčao Šemsom Hadžišabanović iz Sarajeva, sestrom po ocu i majci Asimage i Fejzage Hadžišabanovića i sestrom po majci Mehage i Muhamedage Žige. U Srpskoj akademiji nauka u Beogradu čuva se Divan pjesama prizrenskog melamijskog šejha Omer Lutfi efendije, u kome ima i pjesma od 8 stihova, u kojoj se govori o ženidbi Hadži Mujage Merhemića.

Dakle, još i onda je naš Hadži Mujaga bio vrlo poznat i izvan granica Bosne. 20. aprila 1945. god. preselila Šemse-hanuma Merhemić u 40. godini braka sa Hadži Mujagom. Ostavili su 6 djece: hafiz Mula-hanumu, koja je vodila ocu kućanstvo, Fatma-hanumu udatu za Izet ef. Mašića, hafiz Husejn ef. Teologa, koji živi u Londonu, hafiz Oman ef. Teologa, koji živi u Kairu, Hibbe-hanumu udatu za Omer ef. Hasanbegovića i Selme-hanumu udatu za Ćazim ef. Osmanbegovića. Hadži Mujaginu ljubav prema *Kur’anu* najbolje potvrđuje to što su mu troje djece hafizi.

Od kako se Hadži Mujaga pasom opasao u njega se svijet ugledao, i tako je ostalo sve do smrti. Njegovi sinovi Husein i Osman, kao učenici Osmanbega Dženetića Mekteba u Bistriku, počeli su učiti hafizluk, pred hafiz Hamdi ef. Berberovićem, imamom Begove džamije i muderisom medrese. Ovo se pročulo po Sarajevu, pa su i neki drugi građani dali svoju djecu da uče hafizluk. Od 1923 god. ova djeca-hafizi učili su mukabele po sarajevskim džamijama.

Iz te grupe je i naš drug Hadži Mujagin učenik hafiz Halid ef. Hadžimulić. 1925. god. u I. razred Gazi Husrevbegove medrese upisalo se 6 hafiza-Sarajlija i to: hafiz Ibrahim Proho, hafiz Ibrahim Trebinjac, hafiz Husejn Merhemić, hafiz Osman Merhemić, hafiz Akif Handžić i hafiz Mustafa Sahačić, a iz Banja Luke hafiz Mehmed Zahirović. Ramazanom su ovi mladi hafizi pamtili svoj sabah u Hadži Mujaginoj kući. Oni su učili mukabelu i u Begovoj džamiji, prije podne ramazanom, pod rukovodstvom hafiz Mustafa ef. Mujezinovića-Kovača, oca našeg druga i hadži Mujaginog učenika Mehmed ef.

Ova dječija mukabela je ganula u srce siročeta bez oca Smaila Fazlića te je i on počeo hafizluk i već sljedeće godine učio sa njima mukabelu u Begovoj džamiji. Hadži Mujagin lijepi nijet da mu djeca budu hafizi je blagodat za nas, jer hafiz Ibrahim ef. Trebinjac, naš vrlo sposobni alim, klanja hatmom sabah namaz preko cijele godine, a hafiz Ibrahim ef. Proho i hadži hafiz Ismail ef. Fazlić, klanjaju ramazanom teraviju hatmom. I Hadži Mujagina kćerka Mula je probila vakum, koji je postojao dvadesetak i više godina među ženskinjem i postala hafiza.

Ideološkom liku našeg Hadži Mujage dali su snagu i dersovi koje je on dugi niz godina redovno posjećivao, podržavao i sam održavao. Najsposobniji alim Sarajeva kazivao je Buhariju. To je obično bivao muderis Gazi Husrevbegove medrese. Iza muftije i reisa Hadžiomerovića, Buhariju je kazivao reisu-l-ulema Azapagić, a poslije Azapagića Ahmed efendija Burek. Hadži Mujaga je slušao Azapagića i Bureka, kroz cio njihov period i smatra ih najvećim alimima koje je susreo u svome životu. Dersove iz *Tefsiri Kur'ana*, koje su održavali rahmetlije hadži hafiz Muhamed ef. Hadžimulić, hafiz Mehmed ef. Okić i Ahmed ef. Burek, slušao je kroz cio njihov period.

Dersove *Mesnevije* koje je održavao hadži Mehmed Džemaluddin ef. Čaušević, slušao je 17 godina. Čaušević, Okić i Burek su i održavali svoje dersove u Hadži Mujaginoj kući.

Za vrijeme borbi za vjersko-prosvjetnu autonomiju i kasnijih stranačkih borbi među muslimanima Hadži Mujaga se ne odvaja od naroda, ali ne uzima aktivnog vidnog učešća i bavi se svojim gospodarstvom. Redovno se sastaje sa Hadžihalilovićem i druži se sa duhovnom elitom tadašnjeg Sarajeva. Tako nastavlja i poslije rata. Reisu-l-ulema Šarac, Omerbeg Sulejmanpašić i Hadži Mujaga sastaju se naizmjenično u svojim kućama jednom sedmično.

Hadži Mujaga, kad god može, ide u Tekiju za Beglukom i sluša derviške razgovore i rasprave. Rano jutrom odlazi Muhamed Enveri ef. Kadiću i sluša i saznaje njegova nova otkrića i uspjehe iz istorije Bosne. Član je svih muslimanskih kulturnih društava. Njegov lik dobiva sve oštrije crte vrlo dobrog muslimana. Čedan je i svagdje nastupa kao niži. Kemalove reforme u Turskoj izazivale su gibanje i među muslimanima Jugoslavije.

U to vrijeme je Turska jedina slobodna muslimanska zemlja i reisu-l-ulema Čaušević daje izjave putem javnosti

H. Mujagina ljubav i poslušnost prema majci su poslovični. Sigurno je da je udovoljavao svim majčinim željama, ali se ipak dogodilo da ga je istukla, a on hadžija i momak. Često bi mi rekao: "Blago tebi kad imaš mater."

*

U Srpskoj akademiji nauka u Beogradu čuva se Divan pjesama prizrenskog melamijskog šejha Omer Lutfi efendije, u kome ima i pjesma od 8 stihova, u kojoj se govori o ženidbi Hadži Mujage Merhemića.

*

Dovu smo učinili kod Hadži Mujage i on je pratio učenje. Rastali smo se i to je bio naš posljednji razgovor. U ponedeljak u podne ispustio je svoju plemenitu dušu jedan od najboljih muslimana Sarajeva. Sutra dan smo ga okupali i u ćefine zamotali. Na teneširu i u ćefinima činilo nam se kao da je s nama.

da odobrava te reforme. Uglavnom, stvar je u ova tri pitanja:

1. nošenje šešira, 2. otkrivanje muslimanke i 3. racionalno iskorištavanje vakufske imovine. Kako ova tri pitanja zadiru u iman, islam i ihsan, to se otvara polemika i stvaraju dva tabora: gotovo sva inteligencija, mali broj ilmije i nešto čaršije bili su uz Čauševića, dok su ogroman broj ilmije i čaršije ostali protiv. Široki muslimanski slojevi, seljaštvo i radništvo ostavljeno je po strani. Strasti su se razbuktale i tri pitanja dobivala su strančarsku boju.

Hadži Mujaga se svrstava u tabor protivnika Čauševića, izlazi iz okvira povučenosti i vodi žilavu borbu. On je u to vrijeme podpredsjednik Sarajevskog Džematskog medžlisa, i kao takav potpisuje polemičke akte Džematskog medžlisa upućene reisu-l-ulemi. Koga ovo interesuje, neka se obrati na knjige “Sarajevski džematski medžlis i reisove izjave“ i “Takrir hodžinske kurije“ koje je 1928. god. izdao Hadži Mujaga. U vrtlogu ovih raspri H. Mujaga raskida prijateljstvo s Čauševićem i otkazuje mu gostoprimstvo da drži svoja predavanja iz *Mesnevije* u Hadži Mujaginoj kući. 17 godina je Hadži Mujaga asistirao Čauševiću u predavanjima *Mesnevije* i on uopće prekida svoja predavanja, jer ih nije htio držati bez Hadži Mujage. Oba ova vrla muža bili su visoko odgojeni, stoga su i u tom međusobnom razilaženju sačuvali sebi dostojnu visinu. Njima nikad nije ni na um padalo da se vrijeđaju a kamoli da jedan drugom i najmanje zlo učini. Njih obadvojica nastupali su samo u ime vjere, pa su se i u tome svom međusobnom sporu kretali samo u okvirima propisa vjere.

Činjenice potvrđuju da je reisu-l-ulema Čaušević bio vrlo dalekovidan, ali je i stanovište Hadži Mujage bilo vrlo iskreno i interesantno. Čaušević je želio da se čuva ruža, a Hadži Mujaga je volio da se čuva i ružina vaza. Došao je 6. januar 1929. godine. Dokinut je Statut za vjersko prosvjetnu autonomiju iz 1919. godine, a Čaušević je imenovan prvim reisu-l-ulemom za cijelu Jugoslaviju. 1930. godine on je odstupio i dao ostavku, jer je smatrao da se ministar pravde Srškić previše miješa u poslove Islamske vjerske zajednice. Tri navedena pitanja ostavio je reisu-l-ulema Čaušević šerijatski neriješena.

U pitanju nošenja šešira Hadži Mujaga je ostao njegov najveći neprijatelj do smrti. U pitanju vakufa tražio je da se, koliko god je moguće, poštuje šarti vakif. Kada je usnio Halifu hazreti Omera, gdje mu djevojka otkrivena lica daje čašu šerbeta, riješio je treće pitanje.

Hadži Mujaga je želio da se pripadnost vjeri što vidljivije istakne i manifestuje. Stoga je u svom domu na svečan način proslavljao Lejlei-miradž i Vakatul-Bedr, a u zadnje vrijeme i Šebi-arus. O Bajramima, Mevludu i Ramazanu ne treba ni govoriti. Hadži Mujagina proslava Lejlei-miradža obogatila je našu književnost sa dva lijepa priloga. Hadži Mehmed efendija Handžić preveo je i protumačio Miradžiju Sabita Užičanina, koja se uči u Hadži Mujage, a prof. dr. Šaćir Sikirić preveo je i protumačio Miradžiju Mehmed Rešida Sarajlije, koju je svojevremeno Hadži Mujaga poklonio Hadži Mehmed efendiji Handžiću. Obje ove Miradžije su objavljene, i kad ih budete čitali naćete u njima ime Hadži Mujage Merhemića.

> **Dan smrti Hazreti Dželaluddina (17. decembra) uzeli su Turci i Perzijanci kao dan uspomene na Dželaluddina i nazvali Šebi-arus. H. Mujaga je volio sve što je u vezi sa Dželaluddinom, pa je odredio da slavi i ovu noć. Dobrotom Abdurahimbega Mehmeda, člana VIS-u FNRJ, dobili smo program proslave. Mi smo 17. decembra 1958. g. održali malu akademiju kod H. Mujage.**

Miradžija je spjev na turskom jeziku, u kome se opisuje putovanje hazreti Muhammed Pejgambera na nebesa, uči se kao Mevlud, samo je metar drukčiji (vezen). Ne znam tačno odkad se u Hadži Mujage uči Miradžija, ali sigurno ima više od trideset godina. Miradžiju je učio hadži hafiz Mustafa Fetin ef. Kulenović sve do 1945. god., kada je umro, jer je od sarajevskih hafiza najbolje poznavao turski jezik. Njemu je kasnije u učenju pomagao i Hadži Mujagin mlađi sin hafiz Osman.

Iza rahmetli Kulenovića Miradžiju su učavali hafiz Esad ef. Sabrihafizović, Mustafa ef. Varešanović, hafiz Ibrahim ef. Proho i ja. Mjesto šerbeta, kojim se časti na Mevludu, na Miradžiji se pije mlijeko, stoga, što je hazreti Pejgamber kad je bio na Miradžu počašćen mlijekom. Miradžija se učila i u Mevlevijskoj tekiji na Bendbaši na trošak Fadilpašina vakufa, sve dok tekija nije zatvorena 1952. god.

Proslava Miradžije u Hadži Mujage imala je naročito svečan izgled. Hadži Mujaga je dugi niz godina pozivao na Miradžiju učenike VIII razreda Gazi Husrevbegove medrese, u želji da oni to prenesu u mjesta gdje budu službovali. Za vrijeme učenja Miradžije Hadži Mujaga bi sjedio pri dnu sobe na koljenima i na licu mu se moglo čitati koliko u tome uživa. Ovo više i stoga što je tekst Miradžije odlično poznavao. I sami znate kako nas je i koliko nas je častio poslije učenja.

Bedrija je arapski sastav u prozi kojim se u vidu dove spominju po arapskoj abecedi imena svih 313 učesnika u borbi na Bedru 17. dan ramazana 2 god. po Hidžri, kada su muslimani pod rukovodstvom Hazreti Muhammeda, izvojevali svoju prvu bitku. Iza svakog imena ponavlja se kao refren rečenica “Radijallahu anhu“. Od kako znam Bedriju je učio Mustafa ef. Varešanović, jer njegov glas najbolje odgovara načinu kojim se ovaj sastav uči. Učenje se završava dovom i vjeruje se da će hurmetom junaka sa Bedra dova biti kabul.

Hazreti Mevlana Dželaluddin je nazvao prvu noć u kaburu prvom bračnom noći (Šebi-arus), jer mlada prvu noć iza vjenčanja ulazi u novi život, a isto tako u novi život ulazi i čovjekova duša prvu noć iza smrti. Dan smrti Hazreti Dželaluddina (17. decembra) uzeli su Turci i Perzijanci kao dan uspomene na Dželaluddina i nazvali Šebi-arus. H. Mujaga je volio sve što je u vezi sa Dželaluddinom, pa je odredio da slavi i ovu noć. Dobrotom Abdurahimbega Mehmeda, člana VIS-u FNRJ, dobili smo program proslave. Mi smo 17. decembra 1958 g. održali malu akademiju kod H. Mujage.

I javni rad Hadži Mujage kretao se oko vjere i prosvjete. Rečeno je da je bio podpredsjednik Sarajevskog medžlisa, ali je dugo godina bio i član Sarajevskog Vakufskog povjerenstva. U Vakufsko povjerenstvo je Hadži Mujagu uveo njegov prijatelj Muhamed Enveri ef. Kadić, koji je godinama bio predsjednik povjerenstva. Kadić je kao kulturni radnik i istoričar našao u Hadži Mujagi najboljeg sudruga i pomagača, jer je poslovanje Vakufskog povjerenstva pružalo svoje niti u vjersko-kulturni i vjersko-socijalni život muslimana.

Kadić je bio vrlo ljubomoran na sve što potiče iz perioda istorije, političke i kulturne, koju je on sakupljao. Kadić je sa Hadži Mujagom metrom izmjerio sva muslimanska greblja s lijeve strane Miljacke. To su učinili kada je predsjednik sarajevskog vakufskog povjerenstva bio hadži hafiz Hasan ef. Hadžiefendić, zvani Hadži Kado. Ne znam tko je tada izmjerio groblja s desne strane Miljacke. U to vrijeme su ograđena i zidom i parmacima muslimanska groblja Kovači, Alifakovac i Hambina carina.

Hadži Kado je bio vrlo dobar organizator i vrlo radin čovjek. Hadži Mujaga je smatrao da je on bio najradeniji predsjednik Povjerenstva. Sredstva za ograđivanje je osigurao tako, što je uveo sabirnu kasu u koju se polagao prilog prilikom vjenčanja.

Salim efendija Muftić uveo je Hadži Mujagu u Vakufsko vijeće. Oni su bili vršnjaci i pazili su se iz djetinjstva, samo Salim ef. ideologija nije odgovarala Hadži Mujaginoj. U Vakufskom vijeću bili su tada i neki istaknuti radnici društva "Gajret" čija gledišta u nekim pitanjima Salim ef. nije usvajao. Kada bi na dnevni red došlo kakvo pitanje gdje se Salim ef. bojao da ne ostane u manjini došao bi po Hadži Mujagu, navodno da ga podsjeti, da ne zaboravi doći na sjednicu. Salim ef. je bio lični prijatelj Šekib Arslan beya, čuvenog arapskog publiciste i borca za oslobođenje Arapa od evropskog kolonijalizma.

Šekib je dolazio u Jugoslaviju pa se upoznao i sa Hadži Mujagom. Hadži Mujaga je u društvu sa Salim ef. išao i na I. sveislamski kongres, koji se 1931. god. održavao u Jerusalimu. Tom prilikom bili su i u Kairu. Hadži Mujaga je bio oduševljen Kairom, a naročito namazom, koga svako revno izvršava. Došli su u dodir sa vjerskim, prosvjetnim i kulturnim prvacima Kaira. Posebno su se sastajali sa izgnanim turskim Šejhul-islamom Mustafa Sabri ef. koji je 1912. god. dolazio u Sarajevo, i poznatim turskim pjesnikom Mehmed Akifom s kojim se Salim ef. poznavao još sa studija iz Turske.

I naš hafiz Bahri ef. Mulabdić koristio je priliku i dok je bio u Kairu družio se sa Mehmed Akifom. U Kudusu je Hadži Mujaga došao u dodir sa mnogim prvacima muslimanskog svijeta, za koje ranije nije bio ni čuo. Naročito su ga iznenadili prvaci iz Indije, koji su većinom govorili urdu jezikom, ali su mnogi znali i perzijski jezik. Kako je glavni zadatak ovog kongresa bio i to da se postigne puno duhovno jedinstvo između Sunnija i Šiija, to je predstavniku Šiija Imamu-Mudžtehidu, kako ga nazivaju, ukazivana naročita počast. Kongres je otvoren u Hazreti Omerovoj džamiji uoči Lejlei-Miradža klanjanjem jacije namaza. Imam je bio Šiijski Mudžtehid. Ovim se aludiralo da treći Harem Bejti-Makdes treba da bude u muslimanskim rukama i da sunnije mogu klanjati za šiijskim imamima. Hadži Mujaga je iz discipline klanjao u džematu, ali je radi svake sigurnosti u stanu opet ponovio jaciju. On je u nekoliko navrata posjetio Mudžtehida, s njime razgovarao perzijski, što je ovoga vrlo iznenadilo, i dao mu nekoliko krušaka i jabuka, koje je ponio sa svoga imanja u Halilovićima. Mudžtehid ga je pozvao sebi u goste u Irak, ali se Hadži Mujaga nije mogao odvojiti od društva. Salim ef. je predlagao da se vrate preko Damaska i Turske, što je H. Mujaga odbio, zbog zabrane nošenja saruka u Turskoj.

Ovome Kongresu prisustvovalo je 10 delegata iz Jugoslavije i to: Salim ef. Muftić i Vejsil ef. Âlišan, u svojstvu službenih delegata IVZ u Jugoslaviji, zatim, Hadži Muhamed ef. Mujagić, Hadži Mujaga Merhemić, Hadži Hasanaga Nezirhodžić, Uzejraga Hadžihasanović i Dr. Mehmed ef. Spaho, iz Sarajeva, Hadži Ali-Riza ef. Karabeg iz Mostara, Hadži Hafiz Hamid ef. Muftić iz Žepča i Ataullah ef. Kurtiš iz Skoplja. Hadži Mujaga je koristio priliku i razgledao Medžidi Aksa i posjetio sva turbeta, ranijih pejgambera, koja se nalaze u Palestini. Tada je posjetio Bejtul-lahm (Betlehem) kuda hodočaste kršćani. Prilikom boravka u Kairu našoj delegaciji bio je pri ruci tadašnji student El-Ezhara, uvaženi Kasim ef. Dobrača.

Još jedanput Hadži Mujaga je putovao u Kairo i zadržao se nekoliko mjeseci. Tada je odveo svoga sina hafiz Osmana da studira u Ezheru i ujedno se specijalizira u Kiraetu (pravilnom učenju *Kur'ana*). I tom prilikom se sastajao sa učenim ljudima, a naročito sa izbjeglim Turcima. Najviše je boravio u Ezheru, a posredstvom naših stu-

> **Kroz kratko vrijeme pročulo se da je Hadži Mujaga počeo kazivati ders i odmah su došli, koliko se sjećam, hadži Mehmed ef. Potogija, Abdulah ef. Fočak, Adem ef. Karađozović, Rasimaga Zečević i hadži Ali ef. Mašić, koji su dolazili Hadži Mujagi kad je Čaušević kazivao Mesneviju. Pendi Attar smo učili do 1936. godine, a onda započeli Đulistan Šejh Sadije.**

denata bio je primljen i kod Šejhul Ezhera Mustafa Meragije. Kabinet rektora imao je dvoja vrata, ulazna i izlazna. Hadži Mujaga je iz poštivanja prema Šejhul-Ezheru skinuo cipele čim su unišli u Rektorat i to drugi nisu ni opazili, ali kada je prijem bio završen i vraćali se drugim putem, jedva su, priča Abdulah ef. Dervišević, našli Hadži Mujagine cipele.

> **18. decembra 1938. godine počeli smo *Divan* Hafiza Širazije (umro 1389. godine). Mi ne možemo ovdje govoriti o djelima koja smo učili, nego ih samo spominjem. *Divan* je lirsko djelo. Na *Divani Hafiz* je počeo povremeno dolaziti hadži Mehmed ef. Handžić, stalno Mehmed ef. Mujezinović i drugi građani Sarajeva, koji nisu poznavali perzijski jezik, ali su vrlo revno slušali predavanja i pratili logičke misli. Dersovi *Divana* trajali su do 24. marta 1941. godine, a održavani su ponedeljkom uveče.**

Hadži Mujaga je bio predsjednik Udruženja bivših zemljoposjednika, koji su ga kandidovali za narodnog poslanika 1938. god., ali za ovu kandidatsku listu nije ni on sam glasao.

Kao što je Sarajevo egzotično i privlačno za strance jer se u njemu susreću Istok i Zapad, tako je i Hadži Mujaga bio čovjek u kome su se isprepletali tesavvuf i ortodoksija. Hadži Mujaga nije bio hodža sa idžazetnamom niti šejh sa hilafetnamom. On je izrastao, mislim pod utjecajem edebijjat književnosti u jednu treću figuru, figuru koju voli i jedna i druga strana. On se pribojavao tesavvufske slobode mišljenja ali je zapažao i krutost ortodoksije.

Nastojao je da ostane na sredini, ali je ipak rađe ostajao uz Ehli-Kelam. Narod ga je iskreno volio i prizivao. Njegova osoba je osobito zadnjih godina smatrana oličenjem vjere. On to nije postigao samo znanjem (Ilumom), nego više svojim vladanjem (Amelom). A evo kakav je bio njegov amel: uvijek je išao u džemat, svakog je lijepo susretao i s njime se pitao, svakome je dobro želio, nikog nije ogovarao, svačijem se dobru veselio itd, godinama i godinama je učene i pobožne ljude primao i dočekivao, 50 godina, tj. sve do Drugog svjetskog rata davao je zijafete novim hafizima i njih dostojno darivao, Arape - bedele i hafize musafire je darivao boščalucima i pozivao na iftare i večere, Arapi koji ne bi našli bedela danima i danima su boravili u njegovim Halilovićima. Uvijek je svoj lični interes zapostavljao i vladao se tako, da se dobivala slika da je on ponizniji i niži od svog sugovornika.

Uvijek je nalazio načina da čovjeka zabavi i da mu kakvu uslugu ili dobro učini. Kada mu je, negdje za vrijeme rata, donio Ismetaga Merhemić na dar 1/4 kg prave kafe, jer je Hadži Mujaga volio kafu, rekao je da će primiti kafu pod uvjetom da je pokloni Ahmed ef. Bureku, jer on ne može sebi dozvoliti da ima kafe, a Ahmed ef. nema. Kad je u prvim godinama poslije oslobođenja preselio hafiz Ćamil ef. Silajdžić u Brezu na očevo imanje, Hadži Mujaga je otišao u Brezu i predložio mu da dođe sa djecom u Sarajevo za njegovu sofru, a da ostavi Brezu, jer mu tamo nije mjesto.

Koliko je bio pažljiv prema nama, svojim učenicima, govori i to da je prilikom rođenja naše djece sastavljao i kronograme sa datumima dječjeg rođenja, i to nam kao svoj dar i uspomenu poklanjao. Mnogim svojim ahbabima je spjevao kronograme smrti. O Hadži Mujaginoj epigrafici pisaće posebno naš Mehmed ef. Mujezinović.

Desetak posljednjih godina postio je Davudov post, a još više ima godina da nije spavao u mekoj postelji. Od svega gornjeg nas ovdje najviše interesuju Hadži Mujagini dersovi koje je držao u svojoj kući počam od 1934. godine do smrti tj. 25 godina. Iako su Hadži Mujagini prijatelji tražili i navaljivali da lično on počne kazivati ders iz *Mesnevije*, jer je već Čaušević bio i bolestan, on je preko toga prelazio i odgađao. Dosta uporan je u tome bio Numan ef. Bajraktarević-Nunija, koji je zajedno sa Hadži Mujagom i rahmetli Sejdagom Muidovićem (umro 1917. god.), učio i slušao perzijski jezik kod Mujage Hadžihalilovića. Stoga su Numan ef. i zvali Efendija. Ja sam sa efendijom imao prijateljske rodbinske veze i on mi je počeo davati početne lekcije iz perzijskog jezika.

Jedne srijede, sjećam se vrlo dobro, kasne jeseni 1933. godine, Efendija je pozvao na sijelo Hadži Mujagu i mene, da malo učimo. I Efendija je počeo čitati i prevoditi *Pendi Attar* (Attarovi savjeti). To je, što sam kasnije saznao, didaktično moralni spjev perzijskog klasika Šejh Feriduddin Attara i služi kao početni udžbenik perzijskog edebijjat tesavvufa. Efendija je održao dva-tri dersa, ali nije bio dovoljno načitan i mršav mu je bio naš jezik, pa se u prevođenju naprezao tražeći pogodne odgovarajuće riječi. Sjećam se vrlo dobro da je kovanicu Ab-ruj, *voda i lice*, prevodio doslovno, *obrazna voda*, a ne, *stid*, kako to tekstu odgovara. Jedne noći Efendija gurnu peštahtu pred Hadži Mujagu i reče mu da on nastavi. Kako je Numan ef. bio poznat kao vrlo ljut čovjek i Hadži Mujaga se prema njemu vladao kao prema svom starijem kolegi (šerikju), te ga je odmah poslušao i nastavio.

Sad je stvar došla na svoje pravo mjesto, Mekaneke vesalte, kako bi rekao rahmetli Burek. Sljedeći sastanak je zakazan kod Hadži Mujage. Ovo iznosim stoga što se unekoliko ima zahvaliti rahmetli Numan ef. da je Hadži Mujaga otpočeo sa dersovima. Kroz kratko vrijeme pročulo se da je Hadži Mujaga počeo kazivati ders i odmah su došli, koliko se sjećam, hadži Mehmed ef. Potogija, Abdulah ef. Fočak, Adem ef. Karađozović, Rasimaga Zečević i hadži Ali ef. Mašić, koji su dolazili Hadži Mujagi kad je Čaušević kazivao *Mesneviju*. *Pendi Attar* smo učili do 1936. godine, a onda započeli *Đulistan* Šejh Sadije.

Đulistan je vrlo popularno literarno-etičko djelo poznatog perzijskog klasika Šejh Sadije. Šejh Sadija je dugo živio (umro je 1291.) i mnogo putovao. Stil je dosta lahak i miješa se stih i proza. 1938. godine završen je *Đulistan* kojega je Hadži Mujaga kazivao subotom uveče. Krug slušalaca je prilično povećan kad smo učili *Đulistan*.

18. decembra 1938. godine počeli smo *Divan* Hafiza Širazije (umro 1389. godine). Mi ne možemo ovdje govoriti o djelima koja smo učili, nego ih samo spominjem. *Divan* je lirsko djelo. Na *Divani Hafiz* je počeo povremeno dolaziti hadži Mehmed ef. Handžić, stalno Mehmed ef. Mujezinović i drugi građani Sarajeva, koji nisu poznavali perzijski jezik, ali su vrlo revno slušali predavanja i pratili logičke misli. Dersovi *Divana* trajali su do 24. marta 1941. godine, a održavani su ponedeljkom uveče.

31. marta 1941. god. počeli smo *Bositan*, drugo djelo Šejh Sadije. 6. aprila je Hitler napao Jugoslaviju, bombardovano je Sarajevo i Hadži Mujagina kuća. Ders nismo prekidali i održavan je obdan tog ljeta u mojoj kući. Slušalaca je bilo znatno manje. 15. juna 1942. god., završen je *Bositan*. Djelo je u stihu.

Hadži Mujaga je želio da počne *Beharistan* Abdurrahmana Džamije zv. Mula Džamija, koji je živio za vrijeme Sultana Fatiha. Adem ef. Karađozović je uporno tražio da počne *Mesneviju*, a to je želio i hadži Mehmed ef. Handžić. 6. jula 1942. god. sastali smo se ovdje u ovoj sobi i počeli *Mesneviju*. Prvi ders je održao rahmetli hadži Mehmed efendija Handžić i preveo arapski prevod uvoda prvog sveska. Slijedeće sedmice, 13. jula 1942. god., Hadži Mujaga je održao svoje prvo predavanje iz *Mesnevije*. 13. februara 1958. god. završio je VII. svezak, tj. završena je *Mesnevija*.

Prvi ders je održao rahmetli hadži Mehmed efendija Handžić i preveo arapski prevod uvoda prvog sveska. Slijedeće sedmice, 13. jula 1942. god., Hadži Mujaga je održao svoje prvo predavanje iz *Mesnevije*. 13. februara 1958. god. završio je VII. svezak, tj. završena je *Mesnevija*.

*

Ders *Mesnevije* je mijenjao svoje lice. Umrli su hadži Mehmed ef. Handžić, Derviš ef. Korkut-Ibnul Ajn, Rasimaga Zečević i drugi. Slušatelji su se mijenjali. Treba napomenuti, da je bilo vremena kada se ders *Mesnevije* nije održavao, ali to nikada nije trajalo cijelu godinu.

Ali toga istog dersa Hadži Mujaga je odlučio da i po drugi put počne *Mesneviju*, jer je žalio da se ne kazuje. 17. septembra iste godine Hadži Mujaga je po drugi put počeo *Mesneviju*. 4. marta 1959. nastale su ramazanske ferije i nije se ni slutilo da ćemo se s njim rastati. U nedelju 8. marta Hadži Mujaga je otišao na svoje selo. Donekle je to bilo i za čudo, jer je ramazan bio na pragu. U utorak, prvi dan ramazana, poslije teravije pokucao sam na njegova vrata, da mu čestitam ramazan. Nije nikoga bilo. Znao sam da je Hadži Mujaga običavao ramazanom, odmah poslije teravije, obilaziti svoju rodbinu, pa sam mislio da je to i sad učinio, i osjećao dragost da je to i ovaj put mogao.

U četvrtak 12. marta bio je dan našeg dersa i ja sam poslije teravije opet tražio Hadži Mujagu. Opet nije bilo nikoga. Našao sam Izet ef. Mašića i on mi je rekao da je Hadži Mujaga na selu, da je dobro i da će doći. Nijedan od nas ne možemo se ispričati, što propustismo toliko dana i ne odosmo u Haliloviće da ga vidimo. Sad bismo otišli i na Romaniju ali je dockan. Opet sam pitao i rečeno mi da će doći. U četvrtak 19. marta, čuo sam od Hadžije Muhasilovića da mu treba Hadži Mujaga, da ide intervenisati za jednog bedeli-hadža, i da će, ako ne dođe tog dana ići sutra po njega u Haliloviće.

Istog dana popodne, došao mi je Mujaga Baščaušević, promijenjen u licu, i kazao da je Hadži Mujaga bolestan i da je autom dovezen kući, ali da razgovara i pita o svemu. Odmah sam došao ovamo i zatekao Hadži Mujagu na dušeku, uspravljene glave, spava. Nijemo sam šutio i zurio u njega. Tog časa je došao po drugi put Dr. Vejsil Bičakčić i davao nam umirujuće riječi. Tog dana susretali su se njegovi prijatelji na ulici i samo o Hadži Mujagi razgovarali. Ni u petak nisam s njim razgovarao jer je spavao. Znali smo da on najvoli *Kur'an*, pa se zdogovorilo nas nekoliko da se sastanemo u subotu poslije teravije i proučimo hatmu. Kad sam mu unišao bio je otvorenih očiju i išaretom ruke pozvao me da sjedem do njega.

Upitao se sa mnom i ispričao mi, kada i kako ga je zabolilo. Iftario se i lijepo jeo sa Fatimom koja ga je služila, neki je hošaf ostavio za kasnije i izašao da promijeni abdest. Kad sam se, kaže, vratio, nešta mi je zapelo za noge i pao

Kongres je otvoren u Hazreti Omerovoj džamiji uoči Lejlei-Miradža klanjanjem jacije namaza. Imam je bio Šiijski Mudžtehid. Ovim se aludiralo da treći Harem Bejti-Makdes treba da bude u muslimanskim rukama i da sunnije mogu klanjati za šiijskim imamima. Hadži Mujaga je iz discipline klanjao u džematu, ali je radi svake sigurnosti u stanu opet ponovio jaciju. On je u nekoliko navrata posjetio Mudžtehida, s njime razgovarao perzijski, što je ovoga vrlo iznenadilo, i dao mu nekoliko krušaka i jabuka, koje je ponio sa svoga imanja u Halilovićima.

sam. Podizao sam se nekoliko puta, ali nisam mogao ustati. Došla je Fatima da me zove i iznenadila se. Ona sama nije me mogla podići pa je dovela Nazminca i Ibrahima, brata Halid ef. (Salihagića) i oni su me unijeli. I sutradan su me donijeli ovamo.

Kad mi je ovo ispričao, bojao sam se da se ne zamara, pa sam mu rekao da ćemo proučiti hatmu. Dovu smo učinili kod njega i on je pratio učenje. Rastali smo se i to je bio naš posljednji razgovor. U ponedeljak u podne ispustio je svoju plemenitu dušu jedan od najboljih muslimana Sarajeva. Sutra dan smo ga okupali i u ćefine zamotali. Na teneširu i u ćefinima činilo nam se kao da je s nama.

Abdulkadir efendija Mahmutović, imam i muderis iz Travnika, na glas da je umro Hadži Mujaga pohrlio je u Sarajevo, i bio je prisutan kod tedžhizu-tekfina. Gasul ga je činio po njegovoj oporuci naš Abdullah ef. Fočak i njegov mahalski imam hafiz Ibrahim ef. Proho. Ja sam molio da poljevam vodom. Abdulkadir ef. je kažiprstom svoje desne ruke simbolično napisao na čelu Bismille i na prsima La-ilahe-illel-lah. Stavili smo ga u tabut i predali narodu da ga nosi pred Begovu džamiju.

Narod ga je volio i na ruke digao. Njegovu dženazu su čuvali pred džamijom naši drugovi s dersa i njemu dragi ahbabi hadži Mustafa ef. Beglerbegović i hadži Ali ef. Mašić, Hasan ef. Kantardžić. Dženazu mu je klanjao hafiz Ibrahim ef. Proho. Kad su tabut spustili na kabur, njegov učenik Mustafa ef. Mehić je održao kraći govor i derviši obavili zikir.

U kabur su ga spustila trojica hafiza koje je on volio, Sabrihafizović, Proho i Silajdžić, i najstariji zet Izet ef. Mašić. Kad je nasuta zemlja njegov unuk Irfan je proučio svome dedi po posljednji put Esmaul-husna. Na njegovu kaburu je učilo mnogo osoba. Kad je Imam ef. proučio talkin, s Hadži Mujagom su ostala samo djela koja je na ovom svijetu radio.

> **Desetak posljednjih godina postio je Davudov post, a još više ima godina da nije spavao u mekoj postelji. Od svega gornjeg nas ovdje najviše interesuju Hadži Mujagini dersovi koje je držao u svojoj kući počam od 1934. godine do smrti tj. 25 godina. Iako su Hadži Mujagini prijatelji tražili i navaljivali da lično on počne kazivati ders iz Mesnevije, jer je već Čaušević bio i bolestan, on je preko toga prelazio i odgađao.**

Kroz minulih 16 godina ders *Mesnevije* je mijenjao svoje lice. Umrli su hadži Mehmed ef. Handžić, Derviš ef. Korkut-Ibnul Ajn, Rasimaga Zečević i drugi. Slušatelji su se mijenjali. Treba napomenuti, da je bilo vremena kada se ders *Mesnevije* nije održavao, ali to nikada nije trajalo cijelu godinu. *Mesnevija* je započeta i završena u ovoj sobi. Uz rat jedno vrijeme ders je održavan u nižoj okružnoj medresi na Bendbaši i Tabačkoj džamiji. I poslije oslobođenja ders se neko vrijeme držao u Tabačkoj džamiji. Nekoliko dersova je održano i u Carevoj džamiji, jednu godinu ders je održavan naizmjenično kod mene, Abdulah ef. Fočaka i Mehmed ef. Mujezinovića. Hadži Mujaga je u ruksaku na leđima nosio *Mesneviju*, jer je hodio sa dva štapa. To dokazuje koliko je volio *Mesneviju*.

Mesnevija ima 6 svezaka, čiji je autor Hazreti Mevlana Dželaluddin Rumi, a 7 svezak je kasnije dodat. Turci, Perzijanci i muslimani u Pakistanu i Afganistanu smatraju *Mesneviju* trećom knjigom na svijetu. Prva je *Kur'ani azimuš-šan*, druga Pejgamberov *Hadisi Šerifi* i treća *Mesnevija* Mevlana Dželaluddinova. U Sarajevu se *Mesnevija* kazivala od njegova postanka.

U zadnjih 100 godina *Mesneviju* su u Sarajevu kazivali: Isevi Mehmed Emin ef., Učambarlić Mustafa ef. Azapagić, hadži hafiz Mehmed Tevfik, ef. Čaušević, hadži Mehmed Džemaludin ef. i Merhemić Hadži Mujaga; u Travniku je *Mesneviju* kazivao hadži Mula ef. Korkut, muftija, a u Visokom hadži hafiz Husni ef., muftija.

Hadži Mujaga je želio da se predavanje *Mesnevije* nastavi i poslije njegove smrti i pred vama ovdje odredio da ga ja zamijenim. U to ime poklonio mi je svoju *Mesneviju* iz koje nam je on kazivao ders. Dobri Hadži Mujaga precijenio je moju snagu i na moja leđa stavio tovar za koji ja nemam snage. Ne želim da mu budem nezahvalan i nepokoran, pa ću se moliti Allahu dž.š. da me uzdrži na pravom putu i da mi dadne znanja i snage da stignem do stepena sa kog se kazuje i tumači *Mesnevija*. Tu ću se inšallah spremati, a sad nek bude pauza. Dovu ćemo činiti da ova pauza ne bude previše duga.

Ovo moje predavanje o Hadži Mujagi namijenjeno je vama, njegovim prijateljima koji ste se oko njega kupili, a drugi će o njemu pisati. Pročitaću vam i prevesti dva epigrafa o Hadži Mujagi. Jedan je hadži hafiz Šabit ef. Zaim, muderis iz Vučitrna na turskom jeziku, a drugi, na arapskom jeziku sastavio je Muhamed ef. Mašić iz Tuzle. Na kraju ću vam pročitati i prevesti jednu kraću Hazreti Mevlana Dželaluddinovu pjesmu, po kojoj se prva noć u kaburu može nazvati Šebi-Arus. ■

U Sarajevu, 30. aprila 1959.

Hadži Mujaga Merhemić

PRIČA O LOVCU

(Prema reinterpretaciji Hadži hafiza Halid-ef. Hadžimulića, koji je revnosno bilježio dersove kod Hadži Mujage. Ovo poglavlje je iz VI. sveska Mesnevije, bejtovi 435-466.)

EUZU BILLAHI MINEŠ-ŠEJTANIR-RADŽIM
BISMILLAHIR-RAHMA-NIR-RAHIM
VE MA HAZIHIL-HAJA-TUD-DUN'JA ILLA LEHVUN VE LEIB, VE INNED-DAREL-AHIRETE LE HIJEL-HAJEVAN, LEV KJANU JA'LEMUN
SADAKALLAHUL-AZIM

Ovaj ajeti-kerim, koji smo proučili, nalazi se pri kraju sure *Ankebut,* u 21. džuzu Kur'an i azimuššana. U ove tri rečenice, od kojih se sastoji ajet, Allah, dž.š., nas opominje, da se ne bismo zanijeli dunjalukom, pa zaboravili na Ahiret. I kaže nam ovako:

Ovaj dunjalučki život, nije ništa drugo, nego zabava i igra!

A život na Ahiretu, na drugom svijetu, to je pravi život! / Jer, ovaj život, na dunjaluku, je kratak i prolazan, a budući život je vječan./

Samo, kad biše ljudi to znali! / Ali ne znaju i ne shvataju./

Eto, u ovom smislu, po sadržaju ovog ajeta, kretat će se i ovaj naš noćašnji ders iz Mesnevije. Ovaj ders, koji ćemo noćas ponoviti, održao nam je Hadži Mujaga 10. novembra 1955. god. Teško je dočarati način Hadži Mujaginog kazivanja, jer je to bila karakteristika njegovog dersa. Tim specijalnim načinom kazivanja, sa starinskim izrazima, koji su bili bliski našem srcu, Hadži Mujaga je osvajao slušaoce. Ali, nadamo se, da će nam ova hikaja, koju ćemo sada prevesti, bar donekle približiti onu atmosferu, koja je nekad vladala u Hadži Mujaginoj odaji, kad je on, za svojom malom peštahtom, kazivao dersove iz Mesnevije.

Predmet dersa je jedna hikaja iz VI. sveska Mesnevije. Naslov toga poglavlja je malo duži, i glasi ovako:

Priča o lovcu, koji se je umotao u travu, a na glavu stavio (poput kape) struk cvijeća – ruža i lala – i tako se prikrio i kamuflirao, da bi obmanuo ptice i navukao ih u zamku.

Tema, koju obrađuje ova hikaja jeste, iskrena tevba.

Ta tema, popraćena je sa nekoliko lijepih nasihata i slikovitih primjera. Prvi dio ove hikaje, koji ćemo mi sada prevesti, ima 32 bejta.

Evo kako hz. Mevlana započinje tu hikaju:

1. bejt:
Doletje jedna ptica, na jednu pustu poljanu,
I opazi, kako je tu postavljena zamka, za lov na ptice.

2. bejt:
Nekoliko zrna, kao mamac, bilo je stavljeno na zemlju;
A lovac, koji je tu zamku postavio, sakrio se u zasjedi!

3. bejt:
Umotao se lovac u travu i lišće, očekujući,
Ne bi li naletjela koja naivna ptičica, i pala u tu zamku.

4. bejt:
I zaista, naletje tuda jedna ptica,
Pa, iz radoznalosti, poče oblijetati i trčkarati oko te zasjede.

Komentar:

Ali, ova ptičica nije bila naivna. Ona je bila mudra i pametna. Ona je naslutila, da se tu krije nekakva zamka. Pošto je dobro ispitala teren, uvjerila se u to: opazila je čovjeka u zasjedi!

5. bejt:
(Ostajući na rastojanju, da je čovjek ne bi mogao dohvatiti i uloviti,
ptica pribere svu snagu, pa se odvaži i upita ga):

Ko si ti, što si se u to zelenilo umotao?
Šta tražiš u ovoj bezvodnoj pustinji, u ovoj divljini?

Pouka iz ovih nekoliko bejtova:

Obično se opasnost krije u onim stvarima, koje nas privlače svojom spoljašnjošću. To su zamke, koje mi ne vidimo. A zamke su skoro svuda postavljene, na našem životnom putu. *Latet anguis in herba***!** (Zmija se krije u travi!), tako kažu stari Rimljani.

I ovaj lovac, koji se je sakrio u travi, pokušao je da se posluži varkom, da bi došao do plijena. Ali, pošto je otkriven, on mijenja taktiku. On se sad pretvara da je dobar, i da se je povukao u samoću, pobjegavši od hrđavih ljudi!

Ovo je samo jedan primjer pokvarenog i podlog čovjeka, koji, pod plaštom pobožnosti, krije svoje hrđave namjere.

Ne treba zaboraviti, da je čovjek – najopasnija zvijer! Nikada i nikome, ne može se slijepo vjerovati. Valja čovjeka proučiti i upoznati!

Da se mi vratimo našoj hikaji!

Lovac odgovara ptici, kad ga je ona upitala: Ko si ti?

6. bejt:
Ja sam jedan pobožni čovjek, koji se je odvojio
od svijeta i povukao u samoću, kaže lovac.
Meni je lijepo na ovom mjestu,
i dosta mi je ovo malo trave i lišća, što ga ima oko mene!

7. bejt:
Ja sam odabrao zuhd i takvaluk, kaže lovac.
Povukao sam se u samoću i prihvatio za Din!
Jer, već vidim, da je edžel preda mnom!
/Približio se kraj života, valja putovati!/

8. bejt:
Smrt mojih bližnjih, mojih komšija i prijatelja, bila mi je dobar vaščija
/Tj. dala mi je dovoljno savjeta i opomena./

Ti udarci, srušili su moje planove,
razorili moju trgovinu i moj dućan!
/Drugim riječima: šta vrijedi više trgovati i zarađivati,
kad svakog časa dolazi udarac iza udarca./

Komentar:

U prvom polustihu ovog bejta: Smrt mojih bližnjih, dala mi je dobru lekciju, hz. Mevlana aludira na hadisi-šerif: **Mevtul džari kefa bike vaizan** – *Smrt tvoga komšije, dovoljna je, da te pouči i opomene!*

Danas je pokucala na njegova vrata, sutra će pokucati na tvoja!

Dalje, nastavlja svoju ispovijest onaj lovac, a ptica ga sluša.

9. bejt:
Kad se najposlije moram zatvoriti u kabur i ostati sam,
onda smatram da je bolje, još za ranije,
prekinuti druženje sa svijetom!
/Jer nema koristi od tog druženja!/

10. bejt:
Kad se na koncu moram okrenuti zemlj i leći u mezar,
onda je bolje, da još sada, okrenem lice svome Rabbu,
Jedinom Gospodaru svijeta.
/Jer se na koncu moramo svi Njemu vratiti!/

11. bejt:
E moj sinko, kaže lovac ptici,
kad najposlije valja usta zatvoriti i zanijemiti,
Onda je bolje, da ih sad, kad još mogu govoriti, manje tvaram!
/Tj. da što manje govorim, a što više šutim!/

Tako kaže ovaj lovac ptici, objašnjavajući joj, zašto se je povukao u samoću i sakrio u travu.

Ovaj dijalog, između ptice i lovca, koristi Hazreti Mevlana, da nam uputi nekoliko iskrenih savjeta. Pa kaže dalje:

12. bejt:
O ti čovječe, koji si naučio oblačiti
zlatom vezeno odijelo i nositi o pasu ćemer,
Imaj na umu, da će tvoja posljednja odjeća
biti – nešiveni ogrtač! /tj. ćefini/

13. bejt:
Na koncu nam valja lice okrenuti zemlji,
/tj. valja leći u zemlju/, iz koje smo i ponikli!
Zašto onda da srce vežemo za ove
lakoumne, nevjerne i nepouzdane ljude?

Ukratko: Postali smo od zemlje, opet se vraćamo zemlji.

Komentar:

Ovim bejtom, pjesnik aludira na jedan ajet u suri Ta-ha.

Kaže Allah, dž.š., u ovom ajetu: Esteizu Billahi:

Stvorio sam vas od zemlje, u zemlju ću vas vratiti, i iz nje ću vas opet izvaditi, jednom drugom prilikom.

/Tj. na dan proživljenja poslije smrti, kad osvane Sudnji dan/

Dalje, kaže Hazreti Mevlana, upućujući nam savjete i ukazujući na naše nedostatke i propuste:

14. bejt:
Naši djedovi, očevi, djeca i rođaci
– to su bića za koja smo mi srce vezali.
To su elementi, koji nas okružuju i u čijem
se društvu mi ugodno osjećamo.

Komentar:

Ali, ti elementi, ti članovi naše porodice, su kasnije došli u naše društvo. A naša stara akreba, naši rođaci od praiskona, to su ona poznata četiri elementa, od kojih je sastavljeno naše tijelo: voda, zemlja, zrak i vatra.

Napomena:

Prema starinskom poimanju i učenju, od ta četiri elementa izgrađeno je naše tijelo. Ta četiri elementa zovu se arapski: *Anasiri-erbe'a*. Sa ovim terminom, često se susrećemo kod orijentalnih klasika.

Pa kaže dalje Hazreti Mevlana za ta četiri elementa:

15. bejt:

Godinama i godinama, ovo naše tijelo,
družilo se i bilo blisko sa ta četiri elementa!

Komentar:

Prema tome, stari, iskonski rođaci našeg tijela, su ti elementi, od kojih je ono sastavljeno.

Sada dolaze malo teži, misaoni bejtovi, u kojima se ogleda filozofija misticizma.

To je rasprava o duši. Razmatranje njene suštine. A to je česta tema u Mesneviji.

16. bejt:

Duša čovječija /*ruh*/, sadrži
u sebi dva važna faktora: *nefs* i *akl*.
Nefs je život, *akl* – pamet.

Komentar:

Život i pamet, to su dva osnovna elementa, koji sačinjavaju dušu. To su darovi, koje duša, svojim dolaskom, unosi u naše tijelo.

U toku života, tj. u toku boravka duše u ovom našem tijelu, razvijaju se u nama i druge sposobnosti, kao što je dar govora, osjećaj, bistrina, memorija itd. Sve su to elementi vezani za dušu.

Ali duša, boraveći u tijelu, udalji se od svoga izvora, pa zaboravi na svoje porijeklo i svoj zavičaj. Zaboravi na *svijet duša*, iz kojeg je potekla, i u koji se opet mora vratiti.

Da to malo bolje objasnimo. Znamo, da je u toku ovozemnog života, duša prisiljena, da boravi u ovom našem tijelu. To je njeno zatočeništvo, njen zatvor. Ona je lišena slobode. Ona je stiješnjena u našem grudnom košu, kao ptica u kafezu. Ne može da poleti, jer joj ne daju rešetke!

Za to vrijeme, tj. za vrijeme boravka u našem tijelu, duša je okružena sa novim elementima, od kojih se sastoji naše tijelo. To su ova već pomenuta četiri elementa.

Premda ti elementi nisu njoj srodni, ipak se ona, tokom vremena, obikne u toj novoj sredini, pa zaboravi na svoj zavičaj – na *svijet duša* – i na one svoje prave rođake, tj. na svoje srodne elemente. Kratko rečeno: zanese je Dunjaluk, pa zaboravi na Ahiret!

Zato kaže hz. Mevlana u drugom polustihu ovog bejta:

Duša, ponekad zaboravi na izvor,
iz kojeg je potekla, na zavičaj,
u koji joj se valja opet vratiti!

Ovih nekoliko riječi o duši, bilo je potrebno iznijeti, da bismo razumjeli ovaj bejt, u kojem se Hazreti Mevlana digao visoko, u sfere apstrakcije.

Pošto se tako duša ponijela, i zaboravila na sutrašnjicu, stiže joj ukor:

17. i 18. bejt

Napomena:

Ova su dva bejta u logičnoj vezi, jer sačinjavaju jednu misao, jednu rečenicu, pa ćemo ih zajedno prevesti.

Pošto je duša zanemarila svoju dužnost, zaboravila na svoj amanet – da mora ostati čista i da se ne smije uprljati, dolazi joj opomena i ukor:

Pamet i savjest, kao njeni rođaci,
njeni srodni elementi, opominju dušu,
pa joj kažu: *Ej, bi ve fa!*

O ti nesigurna i nepouzdana dušo!
Ti si se, izgleda obiknula u tom tijelu,
i zaboravila na svoj zavičaj i na sutrašnjicu!

Drugim riječima:
O ti čovječe, u kojeg je tako malo povjerenja i pouzdanja!
/Jer, duša je sad u nama! To je nama ukor!/

Ti si našao nekoliko jarančića, za ovo pet-šest dana!
/Tj. za ovo kratko vrijeme tvoga boravka na zemlji./

A okrenuo si glavu od starih drugova i prijatelja.

Komentar:

Ovako naša duša, s vremena na vrijeme, dobiva opomene i upozorenja iz jednog nevidljivog svijeta, iz svijeta duša, a od strane jednog Univerzalnog Uma, tj. Svemoćnog i Sveznajućeg Stvoritelja, koji je opominje, preko naše pameti i savjesti, da se probudi iz gafleta, da ostavi lažne prijatelje, a da se vrati svojim starim, pravim dostovima, koji joj dobro žele.

Pouka:

Eto, upravo je takav ovaj današnji, dunjalučki čovjek, koji živi u gafletu, u vrtlogu savremenog života, u obmanama i iluzijama, zaboravljajući na sutrašnjicu i na tešku odgovornost koja ga čeka.

Čovjek, kao da je podjetinjio – tako se ponaša!

On zatvara oči pred stvarnošću i nastoji da priguši glas razuma i savjesti.

Stanje današnjeg čovjeka, liči zaista na stanje jednog djeteta!

Šta radi dijete? Dijete voli da se igra, da provodi vrijeme u zabavi i igri u carstvu snova.

I odrasli ljudi, danas, provode vrijeme u besposlici, u gafletu, obmanjujući sami sebe.

Odrasli ljudi, ustvari su, velika djeca!

Da bi nam prikazao stanje tih ljudi, Hazreti Mevlana iznosi jedan slikovit primjer:

19. bejt:

Premda se djeca, za vrijeme igre,
ugodno osjećaju i uživaju u igri,
tako da je ne bi nikad ostavili,
ipak, kad se primakne mrak,
povlače se sa igrališta i
odlaze kući na konak.

20. bejt:

Jedno malo dijete, skinulo se,
i ostavilo odjeću u kraj, pa se predalo igri.
Ali iznenada, i neopaženo, privuče se jedan kradljivac,
pa zgrabi cipele i kaput, i odnese ih! /Osta dijete bez odjeće./

21. bejt:

Dijete se toliko zanijelo u igri,
da je zaboravilo na svoje odijelo!
Kad tamo, nema ni kape ni košulje! /Došao kradljivac, pa odnio!/

22. bejt:

Noć se primakla, igri došao kraj,
a dijete plače: nema šta obući!
Ne smije da ide kući,
jer će ga babo koriti i istući!

Pouka:

I ovaj Dunjaluk je, kao jedna poljana, kao jedno igralište. A ljudi, zagrijani dunjalučkim poslovima, liče na djecu, zanesenu igrom.

Igri se primiče kraj, a ljudi provode vrijeme u gafletu! Valja ići na konak, /tj. leći u kabur/, a nema odjeće, takvaluka, nema dobrih djela!

Došao lopov, pa nam ukrao odijelo i cipele, i mi ostali i goli i bosi!

Došao šejtan, pa nas odvukao na krivi put, i mi ostavili ibadete: namaz, post, zekjat, sadaku.

Kako da izdržimo hladnu noć, bez tople odjeće?

Zašto smo se toliko zaboravili, pa dozvolili lopovu, da nam se primakne i da nas pokrade?

Na sve ovo, opominje nas Hazreti Mevlana, pa kaže u slijedećem bejtu:

23. bejt:

O ti čovječe, koji si zanesen Dunjalukom,
a zaboravio si na Ahiret!
Zar nisi čuo i slušao kur'anski ajet:
Ovaj dunjalučki život je kao igra i zabava!

Ti si dozvolio, da ti vjetar odnese tvoju odjeću,
i sad si ostao bez pomoći i zaštite; stojiš iznenađen,
izgubljen i uplašen pred sutrašnjicom koja te čeka.

Komentar:

Smisao bejta je jasan. Kao da nam Hazreti Mevlana kaže: O čovječe! Imaj na umu, da je ovaj život kratak i da će tako brzo proći, kao što djeci prolazi vrijeme u igri. A ti si se, jadniče, zanio tim životom i ovom dunjalučkom igrom, pa si zaboravio na svoje odijelo. Tj. zaboravio si na takvaluk, ostavio si namaz i ostale ibadete, pa sada nemaš zaštite!
Noć se primakla, valja leći u kabur, a ti nemaš dobrih djela!

I sada, uplašen i izgubljen, stojiš pred tom neminovnom sutrašnjicom. Kuda sad?

Da bi nam ukazao na izlaz iz te teške situacije, Hazreti Mevlana daje nam slijedeći savjet:

24. bejt:
Prije nego što padne noć, ti potraži sebi odijelo!
Nemoj gubiti vrijeme u besposlenim razgovorima!

25. bejt:
/Vraća se opet Hazreti Mevlana na dijalog između lovca i ptice./

Kaže lovac ptici:
Ja sam izabrao sebi mjesto
boravka u ovoj pustinji i u ovoj samoći.

Ja sam vidio i uvjerio sam se,
da me svijet potkrada i raznosi moju odjeću.
/Tj. upropasti mi moje slobodno vrijeme, svojim besposlenim razgovorima./

Smisao bejta:

O vi mumini, koji živite u pustinji ovoga svijeta! Pazite da vam lopovi ne pokradu vaš imetak! Tj. pazite, da vas ovi dunjalučki ljudi ne odvedu na krivi put, pa da izgubite svoj kapital - svoj iman!

Pa nam onda Hazreti Mevlana iznosi, kolike štete i gubitke trpimo, lutajući za dunjalukom i za ovim obezglavljenim svijetom:

26. bejt:
Pola života prođe nam u lutanju
za praznim željama, u društvu lažnih prijatelja!
Pola života prođe nam, trpeći bolove i podnoseći udarce,
koji nam dolaze od naših neprijatelja!

27. bejt:
Ovi lažni prijatelji, koji nas okružuju,
upropastiše nas i raznesoše našu odjeću:
Jedan nam odnese džubbe, drugi – ćullah!

A mi, zaneseni dunjalučkom igrom,
baš kao mala djeca, i ne znamo da smo pokradeni,
da smo ostali bez odjeće! /Toliko nas je gaflet poklopio!/

28. bejt:
I gle, najedanput,
primiče se posljednja noć našeg života!
Edžel je tu! Smrt čeka pred vratima! /Vidiš li ti to, čovječe?/

Drugi polustih je na arapskom jeziku. Iz toga vidmo, kako Hazreti Mevlana perfektno vlada arapskim, kao i svojim maternjim, perzijskim jezikom.

Ostavi tu igru, koja te je upropastila!
Ne vraćaj se više u to kolo!

29. bejt:
Pazi! /Pamet u glavu! Trgni se!/
Još ti preostaje jedna jedina šansa, a to je tevba!
/tj. iskreno pokajanje, povratak u krilo vjere./

Uzjaši na tog ata,
i stigni onog lopova,
koji ti je ukrao odijelo!

Otmi od tog hrsuza svoje odijelo,
i ne ostavljaj više toga ata /tj. tevbe/.

30. bejt:
At tevbe, to je jedan čudan at!
On će te, za tren oka, iznijeti
iz ovih nizina u nebeske visine!

Komentar:

Ovdje je riječ o iskrenoj tevbi, a to znači: Proći se svih grijeha, i odlučno prihvatiti za din! I ne obazirati se više na krivi put, kojim je čovjek dotle išao! Iskrena tevba – to je najodlučniji korak u pravcu dobra, to je prekretnica u životu čovjeka.

To je posljednja šansa za spas duše!

31. bejt:
Ali toga ata, koji te je spasio
iz dunjalučkih nizina i podigao
u visine – tog ata dobro pazi!

Čuvaj ga od onog lopova,
koji ti je ukrao odijelo!

32. bejt:
Budi na oprezu i pazi, da ti onaj
koji ti je ukrao odijelo, ne ukrade i tog ata!
Pazi dobro toga ata, i stalno bdij nad njim!

Jer, ako ti onaj lopov,
ukrade i tog ata, onda si propao!
Onda nema više nade ni spasa!

Drugim riječima: Ne napuštaj tevbu, ne vraćaj se više na krivi put!

IN-NE NEĐ-MES TU –NE-REM-LES TU-NE-HAB
VAH-JI-HAK-VALLA-HU-A-LEM BIS-SA-VAB ■

Mevlana
Dželaluddin Rumi

MESNEVIJA

Mevlana
DŽELALUDDIN RUMI
MESNEVIJA
III
SVEZAK
PREVOD

III

Svezak

prevod

Izdaje: Katedra za Mesneviju
“Hadži Mujaga Merhemić“

Prevodilac:
Hadži hafiz Halid Hadžimulić

Tumač:
Hadži Fejzullah Hadžibajrić

Tiraž: 50 komada

Sarajevo, 1981.

Hadži Fejzullah ef. Hadžibajrić:

I
DERS*
Uvodna riječ

Emanet kazivanja *Mesnevije* u Sarajevu, ostavio nam je rahmetli Hadži Mujaga Merhemić, koji je preselio na ahiret 23. marta 1959. godine. Mene je zadužio tim emanetom, pa se evo do danas taj njegov emanet čuva i održava. Ja do ovog emaneta mnogo držim, a pogotovo kada je u pitanju jedan tako rijedak i dobar čovjek kakav je bio naš rahmetli Hadži Mujaga[1]

Također, želim da ovaj emanet prenesem na nekog mlađeg. Za to sam izabrao kao najpogodniju ličnost našeg hadži hafiz Halid efendiju Hadžimulića, koji je odličan poznavalac perzijskog jezika, vrstan hatib i maksimalno dobar čovjek.

Ja sam ovaj emanet pokušavao prenijeti na hafiz Halid ef. Hadžimulića još kad smo htjeli započeti sa kazivanjem drugog sveska *Mesnevije* u džamiji Jedileri (koncem 1973. godine), ali to je došlo sada da se ostvaruje.

Nezgodno je nekoga u lice hvaliti, ali ne treba ničiju dobrotu ni zanemariti! Kad se hafiz Halid ef. primi ovog posla, ja bih se onda našao između dva rijetko dobra čovjeka: selefa – Hadži Mujage Merhemića, i halefa – Hadži hafiz Halid efendije Hadžimulića. Sa hafiz Halidom razgovarao sam i ovako smo se sporazumjeli: da će se on prihvatiti prevođenja pismenog dijela, a da ću taj isti materijal prenositi na dersovima *Mesnevije* u tekiji, uz dodatak tesavvufskog komentara iz tog dersa. Pismeno prevođenje *Mesnevije* za nas je vrlo važno, da ponovim tri puta: vrlo važno! Ja ću se pobrinuti da svoj dio obavim što bolje, iako sam poostario a i zdravlje me sada slabije služi. Što se tiče pomagala oko ovog prevođenja, hafiz Halid ef. ima prevod Mesnevije na engleskom jeziku, ali mu treba nabaviti prijevode na francuskom i njemačkom jeziku. O tome će se pobrinuti Katedra za Mesneviju. Lično se zadužuju hadži Ismet Žiga za njemački i hadži Muhamed Imamović za francuski prevod.

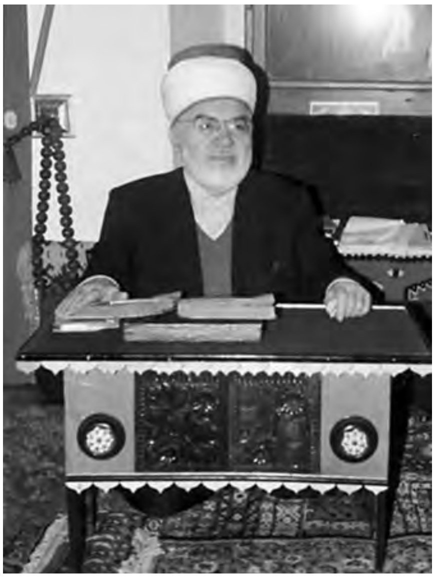

Nakon što hafiz Halid ef. pregleda materijal minulog dersa, uredi ga i popravi, u duhu književnog jezika, davat će taj materijal meni na pregled i sravnivanje, a ja ću onda taj ders predati hadži Abdullah efendiji na pisanje i prekucavanje (kao što smo to i do sada radili). Taj bi materijal onda bio gotov za umnožavanje, o čemu bismo se kasnije dogovorili. To bi bilo o *Mesneviji*.

Pošto sam dosta angažovan u Ferhadiji džamiji i Sinanovoj tekiji oko dersova, za koje smatram da su nužni, zato ćemo dersove iz *Mesnevije* održavati jednom u petnaest dana. Istu noć će biti obavljen zikir po mevlevijskom usulu. Tako smo i ranije radili dok smo održavali dersove po džamijama: u Jedilerima, Ferhadiji i na Mlinima. Ja sam vodio naizmjenično: mevlevijski, kadirijski pa onda nakšibendijski zikir, s tim što mi je kadirijski tarikat ostao prvenstven jer mi je bio prvi.

U decembru ove godine naš hadži Abdullah ef. Fočak otišao je u Stanbol i u Konju. Tamo se sreo sa zvaničnim predstavnicima mevlevijskog reda i od njih dobio dozvolu za vršenja mevlevijskog zikra i za širenje mevlevijskog tarikata i to od izvora, tj. od Čelebije. Mi smo o tome ovdje govorili dvije noći. Prvu noć nam je on opširno opisao taj događaj, a drugu noć mu je Tarikatski centar priznao tu službu. Ja sam govorio o načinu zaduženja novog mevlevijskog vekila.

***

Sultan Mehmed Fatih došao je u Bosnu 1463. godine, a prije njega na godinu dana došao je mevlevizam u Sarajevu. Tada je sagrađena musafirhana sa mevlevijskom zavijom (tekijom) na Bentbaši, od tada pa sve do danas, u Bosni postoji i djeluje mevlevijski tarikat uz manje pauze. Zato se uzdam u obnavljanje i jačanje ovog tarikata od strane novog vekila h. Abdulah ef. i u njegove veze sa Konjom.

Ova tekija najpreča je da preuzme na sebe kao pravni nasljednik i ulogu nestalih nakšibendijskih tekija u Sarajevu, a isto tako i ulogu mevlevijske tekije na Bentbaši, jer je u neposrednoj blizini (mahali), a tu je i novi vekil mevlevijskog tarikata. O mevlevizmu se više interesuju ljudi na vani nego mi ovdje. Tako je naš Umbert iz Italije do sada naučio perzijski toliko da mi je napisao pismo na perzijskom jeziku, a Mehmed ef. Mujezinoviću je napisao pismo na našem jeziku. Godine 1930. ukinuto je kod nas tevdžihi – džihat –

---

* Ovaj ders održan je u petak 13. marta 1981. godine, a 17. džumadel-ula 1401. po Hidžri u nakšibendijskoj tekiji Halilbašića 18, poznatoj pod imenom Nadmlini, iza jacije namaza. Na početku dersa Šejh Fejzullah efendija Hadžibajrić je dodao da će on dati kraći uvod, zatim će H. hafiz Halid ef. Hadžimulić prevesti dibadžu (uvod u III svezak Mesnevije) – a na kraju će hadži Abdullah ef. Fočak voditi mevlevijsku mukabelu.

[1] Sejarat – "Mesnevija, njeno čitanje i tumačenje u Sarajevu", dio je magistarskog rada Dr. Ivana Hojanića iz Frajburga, koji je preveo sa njemačkog Resić Idris, profesor Gazi Husrevbegove medrese u Sarajevu, a umnožio Tarikatski centar – Katedra za Mesneviju u Sarajevu 1978. god.
Ovaj rad sadrži sva obavještenja o radu oko Mesnevije do ove godine, a mi ćemo od sada podnijeti novi izvještaj o programu predavanja Mesnevije. Eto, za našu Mesneviju se zna i van naših granica, i to ne samo u Turskoj nego i na Zapadu. Drugi svezak Mesnevije je završen, (tj. njegovo kazivanje i prevođenje), 3. maja 1980. godine i sada je na korekturama, a prvi svezak čeka štampanje od 1973. godine.

nizam – nama po kojoj je služba u tekiji išla s oca na sina, a uz to i novčana nagrada, to je prestalo. Ali, evo da se služba opet obnavlja, ali nije nasljedna.

Kad sam 1965. godine išao u Tursku, našao sam u Konji Gorpinarliju. On mi je dao izun – dozvolu za kazivanje Mesnevije. Godine 1969., našao sam u Konji šejha h. Husejn ef. Holata, kojeg je i h. Abdulah ef. sada upoznao. On me je uputio na šejha u Medinu, gdje sam dobio izun za mevlevijski zikir.

Nova su vremena i došao je novi vekil, ali s tim ne prestaje važnost izuna zatečenih starih vekila kao što su Fikri efendija sin šejh Ruhi ef. i Kadić Mufid ef. koji su vezani za Haki ef. šejha mevlevijskog tarikata iz Skoplja, dok je novi vekil uspostavio izvornu vezu sa Konjom.

Dužni smo poštovati naše pretke i poštovati svoje starije, a mladim pokoljenjima davati važnost. Pošto je h. Abdulah efendija primio ovaj emanet od Džemaluddin Čelebije, koji je potomak Hazreti Mevlanin, a donio je i dokumente koji je naš sudski prevodilac opravosnažio, to je on danas i legitimni vekil.

On će nam održavati mevlevijski zikir i to sjedeći za sada bez sema – a, dok se džemat ne osposobi ili od nekoga ne poduči. Znamo da se u ovoj tekiji poodavno uči mukabela, tj. uči se Kur'an a.š. gledajući, i to ćemo učenje od sada malo drugačije urediti. Naime, podijelit ćemo se na: učače, slušaoce, pratioce učenja u Kur'anu.

Iz pratioca i slušaoca postepeno, kada se ko osposobi, prevoditi ga u učače, tako da nećemo svi učiti nego samo oni koji znaju i mogu učiti.

***

Sada će nam hafiz hadži Halid efendija proučiti dibadžu – uvod u treći džild *Mesnevije*. Taj uvod je vrlo težak, a na arapskom je jeziku. Kad nam je H. Mujaga počeo *Mesneviju*, uvod s arapskog je prevodio rahmetli hadži efendija Handžić. Ja nemam šta ovu dibadžu posebno komentarisati i dopunjavati. Nju je hfz. Halid ef. tako lijepo preveo i obradio da je svaki komentar suvišan. Sad ćemo njega slušati, a za 15 dana mi ćemo se inšallah ponovo vidjeti. ■

Hadži hafiz Halid ef. Hadžimulić:

PRISTUP

EUZU BILLAHI MINEŠ-ŠEJTANIR-RADŽIM
BISMILLAHIRRAHMANIRRAHIM

El-hamdu-lillahi rabbil - alemin,
Er-rahmanir-rahim,
Maliki jev-middin.
Ijjake na'budu ve ijjake neste'in.
Ihdines-siratal mustekim,
Siratallezine en'amte alejhim,
gajril-magdubi alejhim
ve led-dalin.
Amin!

Es-selamu alejkum,
ve rahmetullahi,
ve berekatuhu!

Evo, sastali smo se ovdje, u ovoj tekiji, u društvu našeg alima i Mesnevi-hana, hadži Fejzullah-efendije, koji već preko dvadeset godina svojom dobrotom i susretljivošću – da bi učinio hizmet dini-Islamu – drži, kao emanet, katedru *Mesnevije* u našem lijepom šeher Sarajevu.

Bilo je predviđeno, da se ovaj ders, prvi uvodni ders, održi u užem krugu, u kući hadži Fejzullah-efendije, iz poštovanja prema njemu i iz zahvalnosti na njegovom trudu i zaslugama za održavanje ove katedre. Da ga Allah dž.š. poživi dugo godina, te da se i dalje koristimo njegovim znanjem i nasihatom, a naročito njegovim vanrednim poznavanjem perzijskog jezika i perzijskih klasika.

Ali, eto, preovladalo je mišljenje slušača da, ovdje u ovoj tekiji, održimo i taj uvodni ders, i tako otvorimo vrata kazivanju trećeg sveska *Mesnevije* – sveska kojeg komentatori nazivaju “malim srcem Mesnevije“.

Da se uzgred podsjetimo i na jedan događaj od prije 35 godina. Nekako odmah poslije rata, u proljeće 1946. godine, da ne bi kod nas zamrla ova lijepa perzijska književnost, započeo nam je prof. dr. Šakir Sikirić kazivati popularno didaktičko djelo *Pend-namu* od šejha Feriduddina Atara.

Taj prvi ders, održan u kući našeg hadži Fejzullah-efendije. Tom prilikom, uvodeći nas u ovo malo, ali klasično djelo, “Pend-namu“, dr. Šakir nam je progovorio nekoliko riječi o važnosti nauke, traženja i sticanja znanja. Izrekao je tada ove značajne riječi: “Svako uživanje, u ovom našem zemaljskom životu, povlači za sobom bol, jedino uživanje bez bola, to je nauka!“.

I mi danas, prelazeći na treći svezak “Mesnevije“, predajemo se tome uživanju, da bismo, bar za koji trenutak zaboravili na brige, probleme i tegobe, koje podnosimo u svakodnevnom životu, boreći se za svoju egzistenciju i za jedan pošten i čist islamski život.

Ovi sastanci, nas, ljubitelja *Mesnevije* – nadamo se – približit će nas jedne drugima, ojačati naše veze i doprinijeti da lakše zajednički podnesemo brige, nevolje i udarce, koji nas prate, a istodobno će unijeti atmosferu razumijevanja, susretljivosti i saradnje među nama. Ovo će biti naši razgovori, razgala i hrana našoj duši, koja živi kao zatočenik u ovom našem tijelu i traži svoju hranu. Mi joj često puta, tu hranu uskraćujemo i ona trpi.

Kazivanje *Mesnevije* traje i po više godina. Jer, nije moguće jedno tako ogromno djelo, od preko 25.000 stihova, kazati za kratko vrijeme!

To su mudrosti u kojima treba i uživati! Zato ne treba žuriti, da se što prije završi.

Prva dva sveska *Mesnevije* hadži Fejzullah-efendija je već prešao i protumačio, pa su njegova izlaganja sačuvana i prekucana u nekoliko primjeraka, tako da se oni najvjerniji slušači mogu poslužiti i podsjetiti na pojedina poglavlja koja su čuli. Lijepa je to i korisna praksa, da se piše ono što se kazuje, da bi ostalo nekog traga. Neka se i drugi mogu poslužiti onim što nisu imali priliku da čuju.

Započinjući treći svezak *Mesnevije*, mi ćemo danas čuti samo uvod u taj svezak. To će biti naš prvi čas. To je jedna cjelina i ona će predstavljati prvi ders. Svaki svezak *Mesnevije* – a njih je šest – ima svoj počasni uvod, koji se zove "Dibadža". To je kao jedno poglavlje – srž svih poglavlja, koja su sadržana u dotičnom svesku. Te su dibadže na arapskom i perzijskom jeziku.

Hazreti Mevlana je odlično vladao sa nekoliko jezika, posebno sa perzijskim i arapskim. Te su dibadže vrlo teške za prevođenje, jer su uzori stila ta dva klasična jezika, naročito arapskog. Teško ih je prevoditi zbog oskudice i siromaštva našeg jezika, koji nema odgovarajućih izraza da bi se mogle prenijeti one visoke misli i vjerno predstaviti našem čovjeku. Ipak, pokušat ćemo da prenesemo te misli do našeg uha, makar i sa onim našim skromnim znanjem arapskog i perzijskog jezika, i sa onim oskudnim fondom riječi, kojima naš jezik raspolaže.

U "Dibadži" trećeg sveska, govori se o nauci, znanju i mudrosti. Po običaju hazreti Mevlana najprije citira ajet iz Kur'ana, pa onda, u duhu toga ajeta, daje nam vazu-nasihat.

"Dibadža" trećeg sveska kreće se u okviru ajeta iz sure El-Bekare:

(Esteizu Billah) - JU'TIL HIKMETE MEN JEŠA' VE MEN JU'TEL–HIKMETE, FE KAD UTIJE HAJREN KESIRA VE MA JEZZEKERU ILLA ULUL–ELBAB (Sadekallahul – azim).

Što znači: *Allah dž.š. daje znanje i mudrost onome kome On hoće. A onaj kome je znanje dato, darovan je neizmjernim, nepromjenjivim blagom!*

Shvatiti ove velike i duboke mudrosti, pa pouku uzeti mogu samo oni koji su razumom obdareni.

(Bekare, 269)

Kao što rekosmo, u duhu ovog ajeta, kreće se izlaganje ove Dibadže – ovog počasnog uvoda u treći svezak "Mesnevije" koje je, ustvari, jedan lijep vazu-nasihat. Tekst ove Dibadže započinje ovako:

DIBADŽEI MUDŽELLEDI SALIS EZ MUDŽELEDATI MESNEVI
DIBADŽA

Počasni uvod u treći svezak *Mesnevije*

BISMILLAHIR-RAHMAN-NIRAHIM

El-hikemu
džunudullahi fil erdi
Mudrosti su
Allahove vojske na zemlji.

Jukavvi biha ervahel –
muridin
Preko njih,
Allah dž.š. daje snagu
i ojačava duše murida
(učenika i slušalaca).

Ve junezzihu ilmehum
an šaibetil-džehli
Pomoću njih, pomoću mudrih riječi
i iskrenih savjeta Allah dž.š.
ono znanje, koje su učenici stekli,
čisti od starog, ustajalog i
okorjelog džehaleta (neznanja).

Ve adlehum an
šaibetiz-zulmi
Čisti njihovu pravednost
od urođenog zuluma – nasilja i
nepravde.

Ve Hilmehum
an šaibetis-sefehi
Čisti njihovu blagost, uljudnost
i lijepu narav od otrcanih gluposti
i fraza.

Ve jukarribu ilejhim ma
beude anhum min fehmil
ahireti
Pomoću tih mudrosti, Allah dž.š.
približava ljudima ono što im
je odmaklo, pobjeglo i daleko od njih otišlo.
(Ono od čega su se oni, u svom gafletu i nemarnosti udaljili,
a to je: shvatanje ahireta, razmišljanje o

ahiretu – o budućem, vječnom životu.)

Ve jujessiru lehum ma
esure alejhim minet-
taati vel – idžtihadi
Pomoću mudrih riječi i savjeta,
Allah dž.š. olakšava ljudima trud
oko privikavanja na ta-at (na disciplinu, na pokornost i privrženost Islamu), *i na idžtihad* (stalnu borbu i rad na putu nauke istraživanja i otkrivanja istina/).

Vehije min bejjinatil –
enbijai ve delailihim
Te mudrosti su služile i pejgamberima
u njihovoj misiji, kao jasni
dokazi istinitosti njihovog poslanstva
da bi ubijedili one, koji sumnjaju, ili ne vjeruju.

Tuhbiru an esrarillahi
teala, ve sultanihi,
el – mahsusi bil arifine
Te mudrosti otkrivaju nam Allahove
tajne, Njegovu moć i Njegovu neograničenu vlast –
tajne, koje su već otkrivene i poznate arifima (upućenima),
tj. onima, koji su došli do spoznaje o veličini Stvoritelja.

Ve idaretihil – felekin –
nuranijji, er – rahmanijji,
ed – durrijji
Otkrivaju nam tajne kretanja nebeskog
svoda, osvjetljenog Allahovim nurom,
milošću i bisernim svjetiljkama (zvijezdama).

El – Hakimi alel – felekid –
duhanijji el – kurevijji
Otkrivaju nam tajne Mudrog Stvoritelja,
koji suvereno vlada nad
svijetom magline i nebeskih tijela
koji su u obliku kugle (lopte).

Kema ennel – akle hakimun
ales – suverit – turabijje
Allah dž.š. suvereno vlada nad tim svjetovima,
vidljivim i nevidljivim,
kao što pamet vlada i upravlja
nad našim tijelima od zemlje i praha.

Ve havassiha,
ez – zahireti vel – batineh
I nad našim osjetilima,
(vanjskim) *vidljivim i* (unutarnjim) *nevidljivim.*

Fe devranu zalikel –
felekir – ruhanijji, hakimun
alel – felekid – duhanijji
Kretanje ovog duhovnog svijeta,
usmjerava, djeluje i upravlja nad
kretanjem ovog vidljivog, materijalnog svijeta.

Veš – šuhubiz – zahireti
Nad ovim plamenovima i krijesovima,
koji ponekad bljesnu preko neba.

Ves – surudžil – munireti
Nad ovim sjajnim svjetiljkama (tj. blistavim zvijezdama).

Ver – rijahil – munšieti
Nad vjetrovima, koji, u određenim
razmacima, nestaju i vrijeme mijenjaju.

Vel – eradid – duhijje
Nad ovim zemaljskim prostranstvima,
koji se pružaju u nedogled.

Vel mijahil – mutaredeh
I nad vodama (potocima i rijekama),
koji stalno teku.

NefeAllahu biha ibadehu
Da Allah dž.š. dadne i omogući,
da se ljudi koriste tim darovima i nimetima.

Ve zadehum fehmen
Te da im dadne više razuma i pameti
(pa da razmišljaju o tim nimetima i da Mu budu zahvalni na tim darovima).

Ve innema jefhemu kullu kari – in ala kadri nuhjetihi
Svaki čitalac Mesnevije (i svaki slušalac ovih dersova),
shvatiće i razumjeti iz ovih knjiga onoliko,
koliki je domet njegove pameti
(koliko to može njegov razum primiti).

Ve jensikun – nasiku ala
kadri kuvvetidžtihadihi
Svaki pobožan, pametan i promišljen čovjek
(čovjek koji misli na posljedice, kad nešto radi),
svaki takav čovjek razumjeće i
shvatiti iz Mesnevije i dobiti ono što traži –
prema snazi svoga idžtihada
(tj. prema vrijednosti uloženog truda i nastojanja, da što bolje razumije ono što pročita ili čuje).

Ve juftil – mufti
meblega re'jihi
Muftija daje fetve (šerijatsko-pravna rješenja)
u okviru svoga znanja, mišljenja i shvatanja.

Ve jetesaddekul – mutesaddiku
bi kadri kudretihi
Ko hoće sadaku da podijeli, on će
dati siromahu onoliko, koliko
je u mogućnosti dati i podijeliti.
.
Ve jedžudul – bazilu
bi kadri mevdžudihi
Ko je darežljiv i otvorene ruke,
on će dati i podijeliti (u dobrotvorne svrhe),
onoliko, koliko ima imetka na raspolaganju

(koliko se je u tome času, kod njega zateklo, ne može više dati. Možda bi on želio i više dati, jer uživa u dijeljenju imetka, unoseći radost u srca onih, kojima je potrebna pomoć. Posebno je zadovoljstvo drugoga obradovati).

Ve jaktenil - medžudu
alejhima arefe min fadlihi
A onaj kome se daje, (ko prima sadaku ili pomoć),
zadovoljit će se onim što je dobio.

(Smatrajući to dobrotom i plemenitošću onoga ko mu tu pomoć pruža. Možda tome nevoljniku i više treba, ali svaka pomoć, dobro mu dođe, kao ublaženje njegove nevolje).

Ve la kin muftekidul – mai
fil – mefezeti, la jaksuru
bihi an talebihi ma'rifetuhu
ma fil – bihari
Onaj, kome je na putu kroz pustinju ponestalo vode,
neće odustati od traženja vode!
To jeste i dalje će je neprestano tražiti,
sve dok je ne nađe, jer mu je to problem života!
On zna da se u velikim rijekama i jezerima
nalaze velike količine vode, ali treba do njih doći!
Zato nikada neće napustiti toga abu–hajata,
vode koja čovjeku produžava život i daje mu nove snage.

(Ovo je aluzija na dušu koja oskudijeva u svojoj hrani, i koju smo mi lišili njenog napitka).

Ve jedžiddu fi talebi
mai hazihil – hajati
Potrudit će se da potraži i nađe vodu,
koja mu je potrebna za ovaj život.

Kable en jekta – ahul – meašu
bil – ištigali anhu
Potražit će izvor vode, prije nego
što ga zaokupe brige oko egzistencije,
oko održavanja života tijela!

(Onda, kada ga brige zaokupe, neće imati vremena za život duše, da njoj pribavi njenu hranu).

Ve juavvikahu
el – illetu vel – hadžetu
Potražit će izvor vode.

(Prije nego što ga u tome spriječe druge, teže brige; slabost, nevolje i potrebe, siromaštvo, oskudica! I razni drugi životni problemi, koji se u teškim vremenima sruče na čovjeka pa ga pritišću kao mora).

Ve tehlul – a'redu bejnehu
ve bejne ma jeteserreu ilejhi
Navalit će, iznenada, razne prepreke
i poteškoće, i sručiti se na čovjeka!

(Onda, on pod njihovim teretom, neće imati ni vremena ni volje, da razmišlja o potrebama duše).

Ve len judrikel – ilme
mu'siru heven
Neće doći do potrebnog znanja i
obrazovanja onaj, ko se povodi za
praznim željama i strastima;

Ve la rakinun ila deatin
niti onaj ko se predaje ljenčarenju,
besposličarenju i tjelesnim uživanjima;

Ve la munsarifun an talebihi
niti onaj, ko odustane od traženja nauke!

(Ko se lahko umori, zastane na pola puta, pa se vrati unazad).

Ve la haifun ala nefsihi
Niti onaj koji se boji poteškoća
na putu traženja nauke.

(Neće da uloži truda, nego se nada, da će mu nauka doći nekako s lahke strane. A nema znanja bez truda, žrtava i odricanja).

Ve la methemmun
li meišetihi
Niti je do nauke onome, koga su
pritisle brige oko egzistencije,
oko održavanja golog života!

(Jer, to je najpreče: životna sigurnost, zalogaj hljeba, pa onda nauka).

Illa en jeteavveze billahi
Jedino će čovjek moći riješiti te
probleme i olakšati sebi put do nauke,
ako se obrati Allahu dž.š.
i zatraži njegovu zaštitu i pomoć.

Ve ju'siru dinehu
ala dun – jahu
Ako pretpostavi din dunjaluku

(Tj. ako bude smatrao i sebi stavio u zadatak da mu vjera, dini – Islam, bude preča i važnija od ovosvjetskih užitaka, pa i briga i poteškoća).

Ve je'huze min kenzil-
hikmeti el-emvalel-azimete
Treba da uzme, da zacrpi, iz riznice mudrosti,
ona ogromna, neslućena bogatstva.

El-leti la tuksedu
Bogatstva kojih neće nestati,
(Jer su to Allahove riznice, a one su neiscrpne).

Ve la turesu mirasel-emvali
bogatstva, koja se ne nasljeđuju
kao ovaj miraz, koji mi dobijemo,
kao ova materijalna dobra,
koja ostaju drugima u nasljedstvo.

Vel-envarel-dželilete
Iz tih riznica mudrosti,
čovjek može koristiti ona veličanstvena svjetla.

Vel dževahirel-kerimete
Onaj blistavi dževahir
(ono plemenito drago kamenje).

Ved-dija'as-semenijete
Ona skupocijena dobra
(one koristonosne posjede i neprocjenjiva imanja, na kojima čovjek uživa, okružen mnogobrojnim Allahovim nimetima).

Šakiren li fadlihi
Zahvaljujući Allahu dž.š. na
Njegovoj bezgraničnoj dobroti,
plemenitosti i velikodušnosti.

Muazzimen li kadrihi
Veličajući Njegovu snagu i moć,
(na koju mu ukazuje Njegovo savršeno uređenje svijeta).

Mudžellilen li hatarihi
Ističući značaj zikra – sjećanja
na Allaha dž.š. – spominjanja i
uzdizanja Njegovog imena.

Ve jesteize billahi
min hasasetil-huzuzi
Pritom, razmišljajući o veličini,
dobroti i plemenitosti Svemoćnog Stvoritelja,
(Čovjeku će bez sumnje, zadrhtati srce od strahopoštovanja i uzbuđenja. Treba iskorisiti taj trenutak, da se čovjek obrati Allahu dž.š. pa da Ga zamoli, da njega – čovjeka, sićušnog roba – On uzme u Svoju zaštitu. Tu čovjek treba da otvori svoje srce i da prizna, pred Svemogućim Stvoriteljem, svoju malenkost, svoju sićušnost i svoj sitni, neznatni udio u postojanju i kretanju ovog materijalnog i duhovnog svijeta, kojim upravlja Allah dž.š.).

Ve min džehlin
Tu čovjek treba da prizna svoj
džehalet, svoje neznanje, svoje
nepoznavanje stvari, svoju grubost,
neodgojenost i drskost u
pojedinim momentima.

Jesteksirul – kalile
mimma jera fi nefsihi
Kada čovjek pod utjecajem šejtana i svoga kibura –
oholosti i umišljenosti – drsko podiže glavu,
pa za ono malo ibadeta i dobrih djela
koja je učinio kaže da je on od sebe
mnogo dao i da je druge zadužio.

Ve jestekillul – kesirel –
azime min gajrihi
U svojoj umišljenosti, da je on nešto,
a drugi nisu ništa – čovjek ide i dalje,
pa podcjenjuje i omalovažava ona dobra
i one usluge koje njemu drugi čine,
a koje on, u svojoj oholosti ne vidi i ne priznaje.
A naročito je drzak i nezahvalan na nimetima
koje uživa, a koje mu Allah dž.š. daje.
On zaboravlja ta dobra!
Zatvara oči pred stvarnošću!

Ve ju'džebu bi nefsihi
ma lem je'zen lehul – Hakku
U svojoj zanesenosti, čovjek ne
vidi sam sebe!
A to mu Allah dž.š. nije dozvolio.
(To je tzv. udžb – samodopadanje. To je jedno od pokuđenih svojstava).

Ve alel – alimit - talibi
en jetealleme ma lem je'lem
Čovjeku, koji je nešto naučio,
i posjeduje neko znanje, dužnost
je da se i dalje bavi naukom,
da stalno traži nova znanja,
da uči, saznaje i otkriva ono, što još ne zna.

Ve en juallime
ma kad alime
Dužnost mu je, također, da ono
što je naučio i otkrio prenese drugome,
mlađem od sebe-
(Da mu olakša put do nauke).

Ve jerfeka bi zevid – da’fi fiz – zihni
Da blago i lijepo postupa
sa slabima i nemoćnima!
(Naročito sa onima koji slabije shvataju, a željni su nauke i znanja)

Ve la ju’džebemin beladeti
ehlil – beladeti
Neka se čovjek ne čudi, i neka
ne bude iznenađen nad zaostalošću
i primitivizmom pustinjskog življa
i seoskog stanovništva
(koje živi u zabačenim naseljima, daleko od grada i civilizacije).

Ve la juannife
ala kalilil – fehmi
Neka ne bude strog i bezobziran prema
onima, koji su zaostali i koji slabo shvaćaju.
Pa i on je bio prije takav: ništa nije znao,
pa mu je Allah dž.š. dao znanje
uzdigao ga, u tom pogledu nad ostalima.
Treba da je zahvalan na tom daru.
Neka se podsjeti na onaj Kur’anski ajet,
gdje nam Allah dž.š. ovako lijepo kaže:
Esteizu Billah – KEZALIKE KUNTUM MIN
KABLU FE MENNELLAHU ALEJKUM –
I vi ste prije bili takvi (zaostali, primitivni, ništa niste znali!), *pa vam je Allah dž.š. iz svoje dobrote i milosti, znanje podario!.*

Subhanellahi ve teala
min ekavilil – mulhidin
Allah dž.š. je daleko i visoko od
ovih grubih riječi, uvreda i poniženja,
kojima ga pokušavaju omalovažavati,
ili zanijekati – mulhidi, otpadnici od vjere!

Ve širkil – mušrikin
Allah dž.š. je čist i daleko od širka mušrika.
(Od zamišljanja i pripisivanja Mu druga i ortaka što rade idolopoklonici).

Ve tenkisin – nakisin
Allah dž.š. je visoko i daleko od
nedostatka i manjkavosti, koje Mu
pokušavaju pripisati oni, koji su
u pameti manjkavi; kojima nedostaje
sposobnost da pravilno shvate veličinu
i savršenstvo Bića Svemoćnog Stvoritelja;
ili da barem priznaju svoju nesposobnost
u tom pogledu, pa da šute!

Ve tešbihil – mušebbihin
Allah dž.š. je čist od svega onoga,
čemu Ga prispodabljaju oni,
koji pokušavaju da nađu
makar nešto slično Njegovom Biću.

Ve su’il evhamil – mutefek – kirin
Allah dž.š. je čist i daleko od krivih misli
i pogrešnih predstava koje o Njemu
pokušavaju dati mutfekirini.
(oni koji mnogo umuju, pa u tome umovanju često granicu pređu i u stranu skrenu).

Ve kejfijjatil – mutevehhimin
Allah dž.š. je čist i daleko od
onih iluzija i vizija koje o Njemu imaju mutevehhimini.
(Nekakvi vizionari, koji misle da mogu sve dokučiti i objasniti! Sva ta nepotrebna umovanja vode u zabludu. Jer u Kur’anu izričito stoji: LEJSE KEMISLIHI ŠEJ’UN! – Ništa Njemu nije slično).

Ve lehul–hamdu vel–meždu
ala telfikil – kitabil – Mesnevi
Neka je hvala Allahu dž.š.
koji je omogućio i dao sposobnost
autoru da sastavi i da nam u stihovima
predstavi ovo veličanstveno djelo Mesneviju.

El – ilahijji, er – rabbanijji
Koje je prožeto nadahnućem Svemoćnog Stvoritelja.

Ve huvel – muveffiku
Allah dž.š. upućuje čovjeka,
pravog i iskrenog vjernika, i pomaže mu,
da nađe pravi put, da radi dobra djela
i da postiže uspjehe u svom radu.

Vel mutefeddilu
Allah dž.š. iz svoje dobrote i plemenitosti,
obilno dijeli ljudima Svoje darove i nimete.

Ve lekut – tavlu vel – mennu
On raspolaže snagom i moći, On
je Svemoćan! Ali, istodobno On je i
Velikodušan, Plemenit i Darežljiv.
On je izvor dobrote i milosti.

La sijjema ala ibadihil – arifine
A naročito je dobar i susretljiv
prema onim svojim robovima koji su
upućeni, koji su došli do spoznaje,
kojima su se proširili vidici,
kojima su otkrivene izvjesne istine i tajne.

Koji Allaha dž.š. istinski poznaju.

Ala ragmi hizbin:
JURIDUNE EN JUTFIU NURALLAHI
BI EFVAHIHIM
Sve te darove i dobrote i milosti
Allah dž.š. ukazuje prema svojim
iskrenim i odanim robovima – muminima,
i pored nastojanja i truda – ali uzaludnog truda –
one razorne grupe nepokornih i
neobuzdanih odmetnika od vjere,
koji bi htjeli da svojim brbljanjem ugase Allahovo svjetlo.

VALLAHU MUTIMMU NURIHI
VE LEV KERIHEL – KAFIRUN
Uprkos tome Allah dž.š. će pojačati
Svoje svjetlo pa makar
to bilo mrsko nevjernicima! (Saff, 8)
Ne mogu oni Kur'anu ništa nauditi,
niti njegovo svjetlo zasjeniti ili ugasiti.

(Jer, Allah dž.š. čuva naš Kitab i garantuje nam, da će on ostati sačuvan u svom originalu. Ta garancija data je u ajetu: Esteizu Billah – INNA NAHNU NEZZELNEZ – ZIKRE VE INNA LEHU LEHAFIZUN – Mi smo Kur'an objavili kao opomenu, i Mi ćemo ga čuvati i nad njim bditi! (Hidžr, 9)

I ovaj vazu – nasihat, ova Dibadža završava još jednim ajetom:

Fe men beddelehu ba'de ma
semiahu, fe innema ismuhu
alellezine jubeddiluneh,
Innellahe semiun alim
Ko pokuša nešto u Kur'anu izmijeniti,
nakon što je čuo i razumio sadržaj
njegovih ajeta, to je veliki grijeh,
koji pada na teret onih koji
to sebi dozvoljavaju i to rade.

(Na njih će se izliti Allahova srdžba, i sigurno će ih stići zaslužena kazna).

Innellahe semiul alim
Allah dž.š. sve čuje, vidi i zna,
šta ljudi rade, kakve su im pobude i namjere.
(Od Njega se ne može ništa sakriti. *Bekare , 181*).

Hasbunallahu ve ni'mel – vekil,
Ni'mel – mevla ve ni'men – nesir!
Subhane Rabbike Rabbil izzeti amma jesifun,
Ve selamun alel – murselin,
Vel – hamdu lillahi Rabbil alemin
EL-FATIHA! ■

13 - 25. 3. 1981.

Mesnevija

Treći svezak – drugi dio

Uvod

Ovaj ders je održan 27. marta 1981. godine. (21. Džumadel – ula 1401.) u nakšibendijskoj tekiji Nad Mlinima, iza jacije namaza. Prisutno oko 30 osoba. Prije dersa održan je zikr koji je vodio h. Abdullah Fočak po mevlevijskom usulu.

Hadži Fejzullah efendija Hadžibajrić:

O Katedri *Mesnevije*

Želim da istaknem da je pristanak hadži hafiz Halid efendije Hadžimulića da primi emanet prevođenja *Mesnevije* značajan datum u istoriji Katedre Mesnevije u Sarajevu, a meni lično, to je veliko zadovoljstvo i uspjeh. Njegova skromnost je poznata, a obziri prema ljudima su maksimalni. Hatibska služba u džamiji, najčasnija je vjerska služba, a Hadžimulić je danas, kao imam i hatib Careve džamije, najpriznatiji hatib u Sarajevu.

Ali on neće da sjede za peštahtu *Mesnevije* u širem džematu slušalaca! Još više, neće da ulazi u tesavvufsko tumačenje *Mesnevije*! Stoga ću ja čitati njegove prijevode i davati svoj tesavvufski komentar, u granicama mojih mogućnosti i dok mi to zdravlje dopušta.

Pismeno prevođenje *Mesnevije* i umnožavanje toga prijevoda za simpatizere *Mesnevije* korisnije je od samog prevođenja u krugu malog tekijskog džemata, tzv. kazivanja *Mesnevije* danas.

Ovakvim sporazumnim rješenjem bit će zadovoljan i naš umrli učitelj Hadži Mujaga Merhemić. Po želji učenika H. Mujage Merhemića i slušača *Mesnevije*, odlučili smo, da se, ubuduće, ova katedra zove KATEDRA MESNEVIJE “HADŽI MUJAGA MERHEMIĆ“ U SARAJEVU.

Ovo činimo iz zahvalnosti prema našem učitelju H. Mujagi Merhemiću, koji nam je dugi niz godina kazivao

Mesneviju, pa je najzaslužniji za osnivanje ove katedre i njenu stalnu aktivnost.

Ovom prilikom želim da izreknem javno priznanje hadži Abdullah efendiji Fočaku, vekilu Nakšibendijsko – mevlevijske tekije na Mlinima u Sarajevu, na njegovoj ljubavi prema *Mesneviji* i trudu koji je ulagao za snimanje dersova iz *Mesnevije*, svezak 1 i 2.

Svezak prvi već poduže čeka svoj red za štampanje u biblioteci "Logos" u Sarajevu, a Svezak drugi je na korekturi. Hadži Abdullah efendija će se i dalje truditi o snimanju i prijevodu dersova iz trećeg sveska *Mesnevije*, kao i o sabiranju i čuvanju tesavvufskog rječnika.

Sadašnja privremena pravila za *Mesneviju* iz februara 1975. godine i kriterij slušalaca, treba prilagoditi našim novim uslovima i kretanjima iz djelokruga Tarikatskog centra u sastavu Islamske zajednice, pod nadzorom Starješinstva iz Sarajeva.

Katedri Mesnevije "Hadži Mujaga Merhemić" u Sarajevu, želim mnogo uspjeha u radu, a hadži hafiz Halid efendiji želim da uspije prevesti i sve ostale sveske *Mesnevije*.

Meni čini čast, i od Stvoritelja milost, da služim *Mesneviji*. ■

Šejh Fejzullah Hadžibajrić

Hadži hafiz Halid ef. Hadžimulić:

O MESNEVIJI

Nekoliko napomena prilikom pristupanja i ulaska u treći svezak *Mesnevije*. *Mesnevija* je remek djelo perzijske književnosti. Nastala je kao rezultat jednog bolnog rastanka, koji je doživio njen autor – rastanka sa učiteljem Šemsuddinom. Znamo te detalje iz biografije hazreti Mevlanatove. Poslije tog rastanka Mevlana se je povukao u samoću i dugo nije izlazio. Trebalo je preboljeti taj rastanak.

Na molbu njegovog učenika Husamuddina, da opiše svoje susrete sa Šemsuddinom i sačuva nauku, koju mu je ovaj prenio, hazreti Mevlana je odbijao i teško se na to odlučio.

Ipak, jednog dana, iznenadio je i obradovao svoga učenika, donio je napisanih prvih osamnaest bejtova i izdiktirao ih Husamuddinu. Tako je i počelo pisanje *Mesnevije*. Na više mjesta u ovom svom djelu hazreti Mevlana spominje ovog svog učenika Husamuddina i iznosi njegove vrline. I na početku trećeg sveska spominje se ime Husamuddinovo.

Husamuddin nije bio samo učenik nego i nasljednik hazreti Mevlanatov. Živio je još samo jedanaest godina iza smrti svog učitelja i umro 684. godine po Hidžretu (1285. godine po Miladu).

Mezar mu se nalazi pored Hazreti Mevlanatova mezara u zajedničkom turbetu u Konji.

Mesnevija ima šest svezaka, sa ukupno oko 25.000 stihova. Broj stihova po pojedinim svescima, izgleda ovako :

I svezak:	4.003 stiha
II svezak:	3.810 stihova
III svezak:	4.810 stihova
IV svezak:	5.855 stihova
V svezak:	4.238 stihova
VI svezak:	4.914 stihova
Ukupno:	25.630 stihova – bejtova

Prvi stih kojim *Mesnevija* počinje, je onaj poznati bejt "Bišnev":

BIŠ–NE–VEZ–NAJ	**ČUN–HI–KA–JET**	**MI–KU–NED**
EZ–ĐU–DA–JI	**HA–SI–KA–JET**	**MI–KU–NED**

Poslušajte naj: šta on govori,
A šta govori ?
Tuži se na rastanak !
Ovo je alegorija.
Smisao je:
Poslušajte plač svoje duše !

Primaknite uho na srce: kako ono kuca, kad-kada i lupa, kad je uzbuđeno! To su otkucaji duše! Jer, srce samo ne bi moglo kucati. Duša ga pokreće i daje mu impulse.

A šta nam kaže naša duša preko našeg srca?

Kaže nam :

Obratite pažnju malo i na mene! Ja sam garib u tuđini, rastavljena od svoga društva! Ja žudim za tim, da se vratim u svoj zavičaj, u svoje društvo da nađem svoga druga !

To je plač duše! Teško drugu bez druga !

Šta obrađuje *Mesnevija?*

Jedna od glavnih tema u *Mesneviji*, jeste *duša:* njen život, njeno kretanje iz jednog svijeta u drugi, njena osamljenost i žudnja za slobodom i uživanjem. Pamet zavidi duši na njenoj tajanstvenosti, kaže hazreti Mevlana, i pokušava da nešto više kaže o duši, u čemu i uspijeva!

Druga tema koja se u “Mesneviji“ ističe i često ponavlja, jeste ljubav. Šta je hazreti Mevlana rekao o ljubavi, kako ju je opisao i opjevao, te visine još niko nije dokučio! Majstor je u toj umjetnosti. Ukratko: bez ljubavi nema života! Doživjeti ljubav – pravu, iskrenu ljubav – to je iskonska sreća u životu. A život bez ljubavi, to nije život! To je životarenje, potucanje i patnja!

Treća tema koju hazreti Mevlana obrađuje je pamet, razum – dar, kojim je Allah dž.š. obdario samo čovjeka. U kakve sve sfere, i u kolike se visine čovjek može uzdignuti putem razuma! Kakve sve tajne otkriva! Ali svi ovi darovi, bez vjere, gube svoju vrijednost. Vjera (iman) – to je temelj svemu.

I to je *četvrta* i najvažnija tema u *Mesneviji*. Kako od nevjernika postaje vjernik, kako hazreti Mevlana nastoji i uspijeva spasiti dušu od propasti i uz Allahovu pomoć vratiti sa krivog puta onoga ko je zalutao – to vam je na najljepši način, pristupačno i razumljivo, ocrtano u bejtovima i hikjajama *Mesnevije*.

Sve su ove teme međusobno povezane, umjetnički obrađene i usklađene, pa čine djelo vrlo jako privlačnim i zanimljivim.

Slušajući *Mesneviju* čovjek uživa i toliko se zanese da kad-kada zaboravi da je na ovom svijetu! On za trenutak zaboravi, da se nalazi u ovoj Dolini suza, da kroz nju mora ići do kraja života. *Mesnevija* mu u tom pogledu daje utjehu i unosi razgalu i vedrinu u dušu.

Zato čovjek može naći uživanje u tom zaboravu.

Posljednji bejt u posljednjem šestom svesku glasi:

DER–DI–LI–MEN AN–SU–HAN–ZAN MEJ–ME–NEST
ZAN–KI–EZ–DIL DA–NI–BI–DIL RO–ZE–NEST

U mom srcu, riječ dolazi kao izraz one sreće
koju u duši osjećam.
Jer, zaista, ima put od srca srcu!

Ovakvi su Mevlanini stihovi puni topline i ljubavi. ■

Mesnevija

Treći svezak – drugi dio

Drugi ders

(7 bejtova)

27. mart 1981.

U ovom dersu, hadži Fejzullah efendija je pristupio samom tekstu bejtova iz trećeg sveska “Mesnevije“. Započeo je prvi odlomak čiji je naslov “Mesmela“. Ovaj odlomak ima 68 bejtova, ali nam je hadži Fejzullah efendija danas preveo samo sedam prvih popratívši ih komentarom.

1. BISMILLAHIR–RAHMANIR–RAHIM

EJ–DI–JA–UL HAK–HU–SA–MUD DIN–BI–JAR
IN–SI–JUM–DEF TER–KI–SUN–NET ŠUD–SE–BAR

Hazreti Mevlana naziva svoga učenika Husamuddina “svjetlom istine“, pa mu ovako kaže:

O ti, svjetlo istine, Husamuddine!
Dođi ovamo! Priđi meni!
Da započnemo treći svezak Mesnevije!
Jer, sunnet je – običaj je Pejgamberov –
do tri puta jednu stvar ponoviti, (ili jednu riječ kazati, da se ona bolje upamti).

Komentar:

Aludira na dva prošla sveska koja je izdiktirao, a koja hoće da dopuni ovim trećim sveskom. Međutim, tek kasnije su se otvorile riznice mudrosti, pa je *Mesnevija* dobila čak šest svezaka. O ovom sunnetu, običaju i preporuci Pejgamberovoj da je lijepo do tri puta jedan posao obnoviti, pregledati i dotjerati, ima mnogo primjera iz Pejgamberova života.

Tako, naprimjer, prilikom uzimanja abdesta, farz je jedanput lice umiti, ali oprati lice tri puta, to je sunnet. Imam-zade, jedan od velikih učenjaka, u djelu *Šir–atul–islam*, kaže ovako: *Kad bi hazreti Pejgamber selam nazivao, nazivao bi ga tri puta: “Es–selamu alejkum, Es–selamu alejkum, Es–selamu alejkum!“*

A kad bi govorio nešto važno ili izgovarao jedan hadis, izgovorio bi te riječi tri puta. Naprimjer: jedan čovjek traži savjet od hazreti Pejgambera i moli ga da mu nešto preporuči, a hazreti Pejgamber mu odgovara: *La tegdab! – Ne ljuti se!*

I nekoliko puta je Alejhisselam ponovio te riječi, da ih ashabi dobro čuju i upamte. Prilikom objeda, Alejhisselam je uzimao jelo jednom rukom, sa tri prsta. I tako dalje. Ima mnogo primjera iz Alejhisselamova života.

Dalje, u drugom bejtu kaže hazreti Mevlana svome učeniku Husamuddinu:

2. Ber–gu–ša–gen džine–i–es ra–ri–ra
Der–si–jum–def ter–b–hil–a' za–ri – ra

Prevod:
Otvori nam riznicu tajni u trećem džildu!
Odbaci sve isprike!

Komentar:

Tj. nemoj se ispričavati, da ne možeš nastaviti pisanje *Mesnevije* po mome diktatu, premda je tvoj rad težak i naporan, nemoj ga izbjegavati i ustezati se od njega!

To kaže učitelj učeniku. Kao da se je Husamuddin htio povući, a da ga neko drugi zamijeni u tom poslu. To mu učitelj ne dozvoljava. Jer, dobar i vrijedan učenik je inspiracija učitelju. Ako nema takvog učenika, onda ni učitelj ne može dati od sebe ono što se od njega očekuje.

U trećem bejtu kaže učitelj učeniku:

3. Kuv-ve-tet-ez kuv-ve-ti-hak mi-de-hed
Nez-u-ru-ki kez-ha-ra-ret mi-dže-hed

Prevod:
Tebi snaga dolazi od Allaha dž.š., a ne iz vrele krvi , koja kruži tvojim krvnim žilama.

4. In-či-ra-gi šem-si-kjo-ro šen-bu-ved
Nez-fe-ti-lu pen-be-vu-ru gan-bu-ved

Prevod:
Sunce ne da gledati u sebe,
zbog svoje blještave svjetlosti;
Ali ono ne dobiva tu svjetlost ni od ulja,
ni od fitilja, niti od loja!

Komentar:

Poput ovog Sunca, koje u vanjskom svijetu sja, ima i jedno unutrašnje, nevidljivo svjetlo, koje u nama sja i osvjetljava nam puteve, a to je pamet. Pamet je jedno sunce koje našu dušu osvjetljava i ukazuje nam na pravi put, kojim treba da idemo.

5. Sak-fi-ger-dun kjo-ču-nin-da jim-bu-ved
Nez-ti-na-bu us-tu-ni-ka jim-bu-ved

Prevod:
Ovaj nebeski svod, koji stalno stoji iznad nas (kao čador), *ne održava se ni pomoću konopaca, ni pomoću stubova* (kolaca).

Komentar:

Aluzija na ajeti–kerim (Esteizu – billah): Allah dž.š. je uzdigao nebesa (i ona stoje) bez ikakvih vidljivih stubova! (*Rad, 2)*

6. Kuv-ve-ti-džib ri-li-ez-mat bah-ne-bud
Bu-di-ez-di da-ri-hal-la ki-vu-dud

Prevod:
Meleku Džibrilu nije snaga došla iz kuhinje!
(Melek ne dobiva snagu preko hrane kao čovjek).
Džibrilu je snagu dao Stvoritelj svijeta.

Komentar:

A kolika je snaga meleka Džibrila, to je on pokazao kad je po nalogu Allaha dž.š. iščupao iz zemlje i u vis podigao naselje Lutovog naroda, gradove Sodomu i Gomoru, pa ih prevrnuo i bacio nazad, i tako ih uništio.

7. Hem-ču-nan-in kuvve-ti-eb da-li-hak
Hem-zi-hak-dan nez-ta-a-mu ez-ta-bak

Prevod:
Sa istog mjesta (i iz istog izvora)
snaga dolazi ebdalima,
a nikako iz hrane i iz sahana (tanjira)!

Komentar:

Ebdali su odabrani ljudi iz naroda, duhovni velikani, koji posjeduju veliku snagu, koju im Allah dž.š. daje. Njih ima četrdeset. Preko njih nam dolazi nafaka, pa bereket i ostali Allahovi nimeti.

Kad jedan od ebdala preseli na bolji svijet, zamijeni ga drugi iz nižih redova. Ebdali su skrivene halife – nasljednici Pejgamberovi, koji čuvaju šerijat i bdiju nad muminima, štiteći ih.

Njihova su srca poput srca Ibrahim alejhisselama. To su mirni, blagi i pitomi ljudi.

To su ljudi vanredne duhovne i tjelesne snage. Jedan ebdal posjeduje snagu koliko tri stotine drugih ljudi. On bi mogao sa Allahovim odobrenjem brda podignuti i pokrenuti.

Sjetimo se samo snage koju je posjedovao hazreti Alija kada je izvadio vrata od tvrđave Hajber koja su bila teška više tona. Tu je pokazao svoju džinovsku snagu.

In-ne-neđ-mes tu-ne-ram-les tu-ne-hab
Vah-ji-hak-val la-hu-a-lem bis-sa-vab ■

6. 4. 1981.

Iz rukopisne ostavštine Hadži hafiza Halida ef. Hadžimulića, MESNEVIJA - Svezak III - Poglavlje 56 (1490-1509)

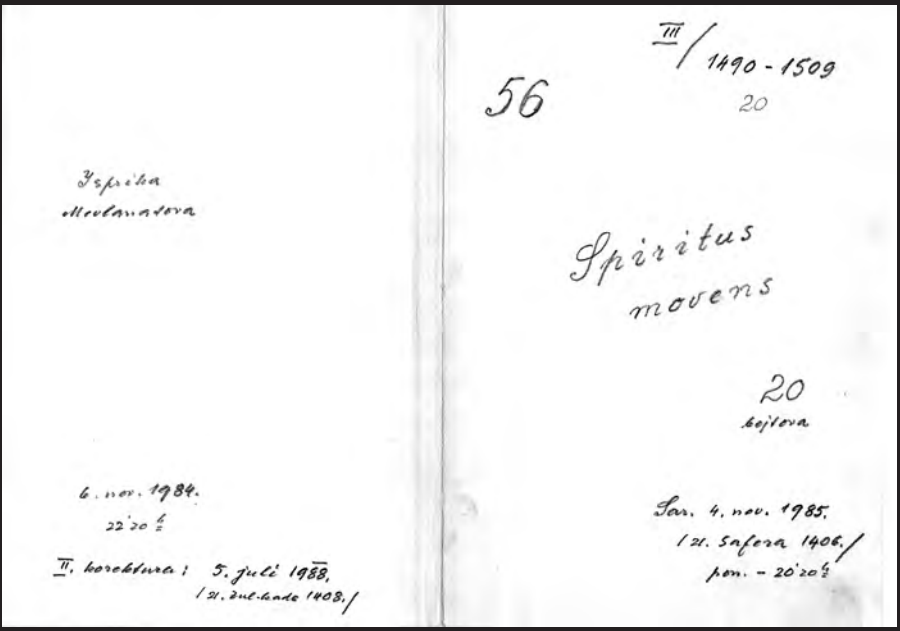

Isprika
Mevlanatova

6. nov. 1984.
22'20 h

II. korektura: 5. juli 1988.
/21. Zul-kade 1408./

III/ 1490 - 1509
20

56

Spiritus
movens

20
bejtova

Sar. 4. nov. 1985.
/21. Safera 1406./
pon. - 20'20 h

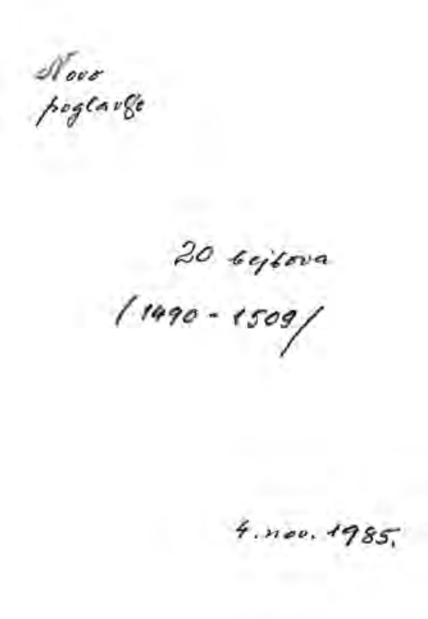

Novo
poglavlje

20 bejtova
/1490 - 1509/

4. nov. 1985.

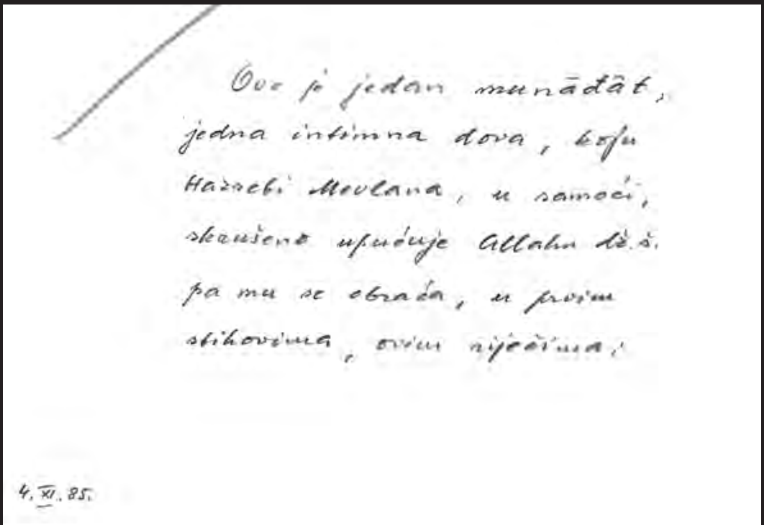

Ovo je jedan munādāt,
jedna intimna dova, koju
Hazreti Mevlana, u samoći,
skrušeno upućuje Allahu dž. š.
pa mu se obraća, u svojim
stihovima, ovim riječima:

4. XI. 85.

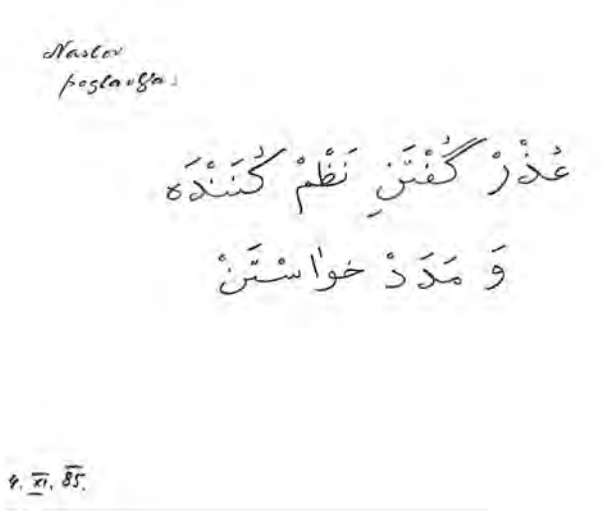

Naslov
poglavlja:

عُذْرْ گُفْتَنِ نَظْمْ كُنَنْدَه
وَ مَدَدْ خواسْتَنْ

4. XI. 85.

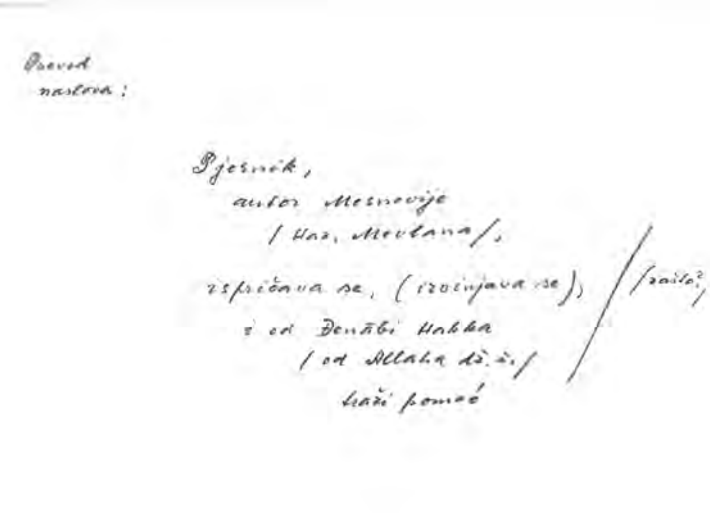

Prevod
naslova:

Pjesnik,
autor Mesnevije
/Haz. Mevlana/,
ispričava se, (izvinjava se),
i od Dženābi Hakka
/od Allaha dž. š./
traži pomoć

/zašto?/

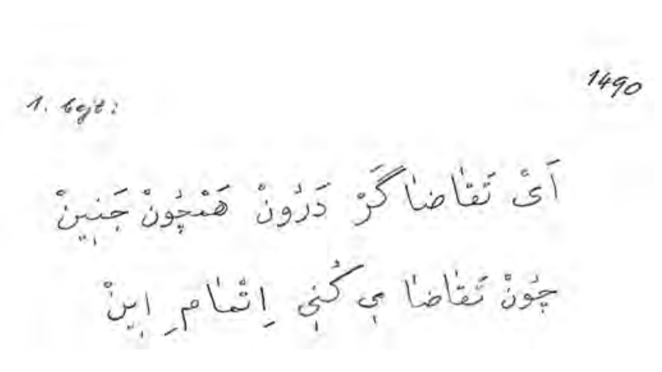

1. bejt: 1490

آیْ تَقاضاگَرْ دَرُونْ هَمْچُونْ جَنِینْ
چُونْ تَقاضا مِی کُنِی اِتْمامِ اِینْ

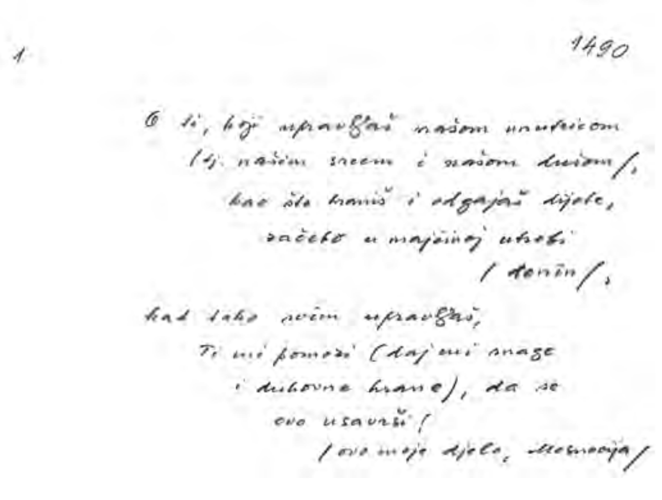

1 1490

O Ti, koji upravljaš našom unutrinom
/tj. našim srcem i našom dušom/,
kao što hraniš i odgajaš dijete,
začeto u majčinoj utrobi
/ dženīn /,
kad tako svim upravljaš,
Ti mi pomozi (daj mi snage
i duhovne hrane), da se
ovo usavrši!
/ovo moje djelo, Mesnevija/

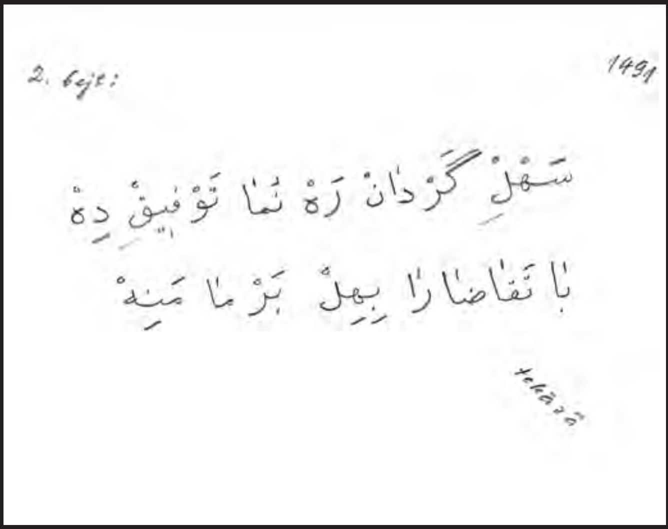

2. bejt: 1491

سَهْلِ گَرْدانْ رَهْ نُما تَوْفِیقْ دِهْ
با تَقاضا را بِهِلْ بَرْ ما مَنِهْ

tekāzā

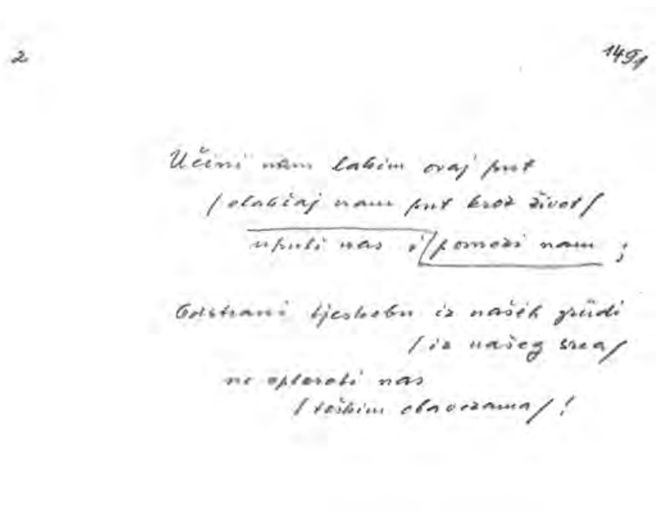

2 1491

Učini nam lakim ovaj put
/olakšaj nam put kroz život/
uputi nas i pomozi nam;
Odstrani tjeskobu iz naših grudi
/iz našeg srca/
ne opterećuj nas
/teškim obavezama/!

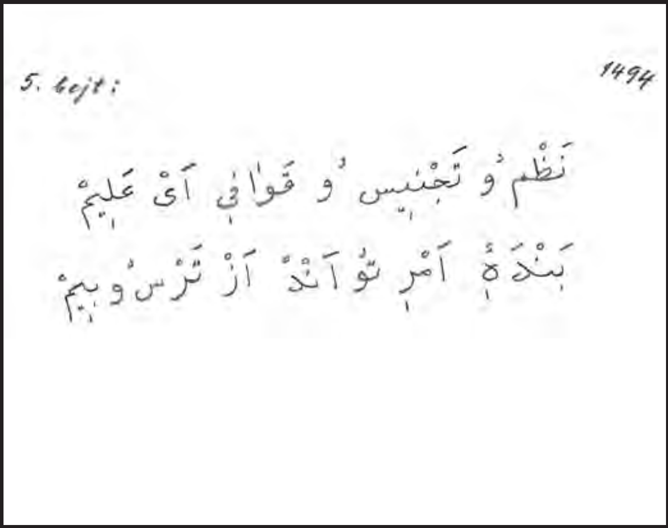

5. bejt: 1494

نَظْمُ و تَجْنِیسُ و قَوافِی آیْ عَلِیمْ
بَنْدَهٔ اَمْرِ تُو آمَدْ اَزْ تَرْسُ و بِیمْ

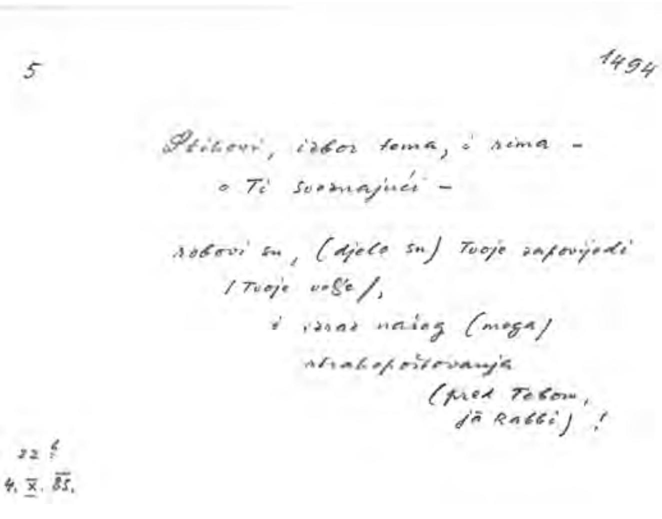

5 1494

Stihovi, izbor tema, i rima –
o Ti Sveznajući –
robovi su, (djelo su) Tvoje zapovijedi
/Tvoje volje/,
i izraz našeg (moga)
strahopoštovanja
(pred Tobom,
jā Rabbi)!

22^{h}
4. X. 85.

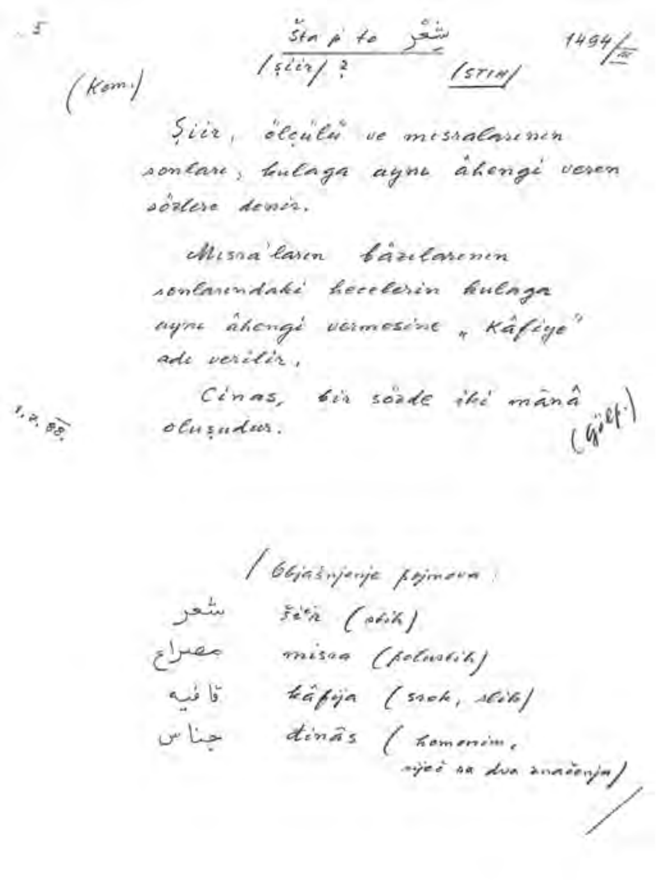

5 1494/III

Šta je to شِعْر
/şiir/ ? /STIH/

(Kom.)

Şiir, ölçülü ve mısralarının sonları, kulağa aynı âhengi veren sözlere denir.

Mısra'ların bâzılarının sonlarındaki hecelerin kulağa aynı âhengi vermesine „Kâfiye" adı verilir.

Cinas, bir sözde iki mânâ oluşudur.

1.7.88. (Gölp.)

/Objašnjenje pojmova:

شعر	šiir (stih)
مصراع	misra (polustih)
قافيه	kâfija (srok, slik)
جناس	dinās (homonim, riječ sa dva značenja)

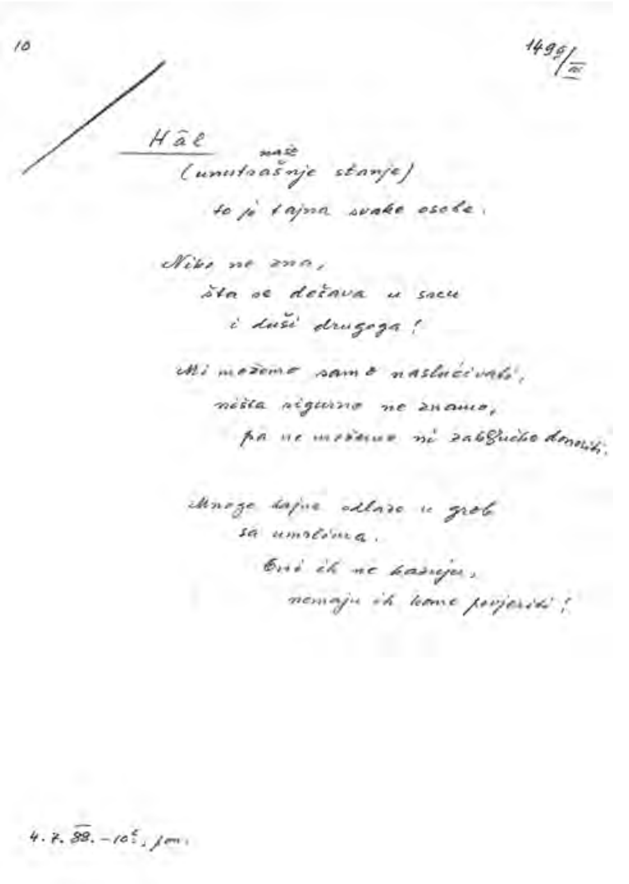

10 1499/III

Hāl
naše
(unutrašnje stanje)
to je tajna svake osobe.

Niko ne zna,
šta se dešava u srcu
i duši drugoga!

Mi možemo samo naslućivati,
ništa sigurno ne znamo,
pa ne možemo ni zaključke donositi.

Mnoge tajne odlaze u grob
sa umrlima.
Oni ih ne kazuju,
nemaju ih kome povjeriti!

4. 7. 88. – 10^{h}, jon.

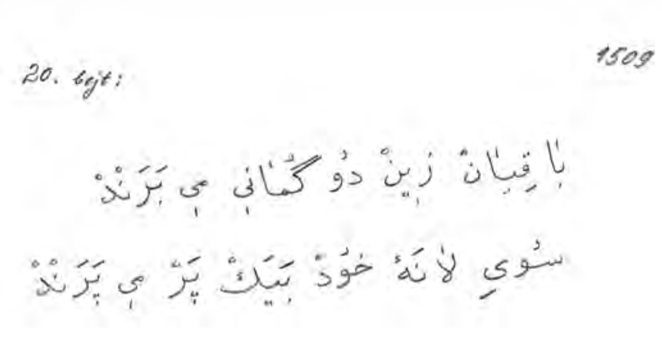

20. bejt: 1509

بَاْ قِيَاْنْ زِيْنْ دُوْ گُمَاْنِى مِى بَرَنْدْ
سُوِى لَاْنَهٔ خُوْدْ بِيَكْ پَرْ مِى پَرَنْدْ

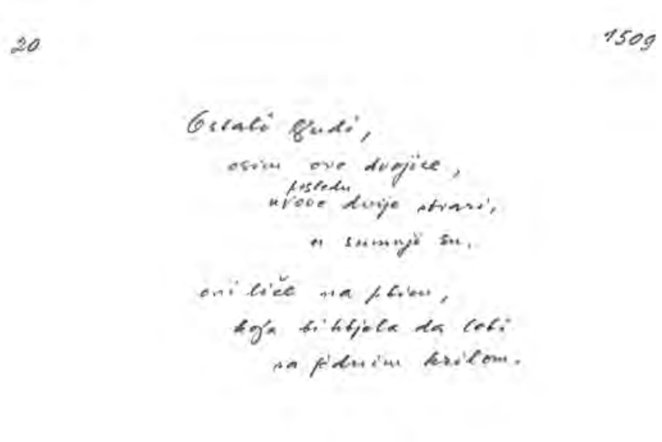

20 1509

Ostali ljudi,
osim ove dvojice,
posledu
u ove dvije stvari,
u sumnji su,
oni liče na pticu,
koja bi htjela da leti
sa jednim krilom.

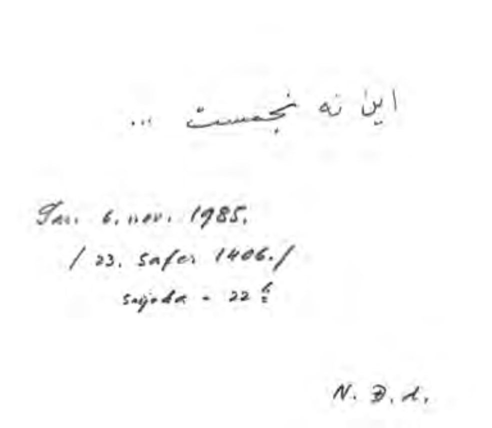

اين نه نجست ..

Sar. 6. nov. 1985.
/ 23. safer 1406./
subota – 22^{h}

N. D. A.

Moj PRVI DERS iz Mesnevije

održan u tekiji Nad Mlinima, u petak 21. oktobra 1988. g. /10. Rebi-ul-evvela 1409./, iza jacije (19 h)

Hadži hafiz Halid ef. Hadžimulić

Produženje kazivanja *Mesnevije*

UVOD

Draga moja braćo, slušači i poštovaoci Mewlana Dželaluddina!

Evo, došao je dan, da nastavimo kazivanje *Mesnevije.*

Pred nama je Mevlud, pa neka to bude praznik ponovnog otvaranja ovog kitaba – trećeg đilta.

Dužnost nam je, na prvom mjestu, da zahvalimo Allahu, dž.š., na Njegovim nimetima, na dini-imanu, na zdravlju, na snazi i sposobnosti da radimo i učimo, a posebno da Mu budemo zahvalni, što nam je omogućio, da se ovako sastajemo i ove nasihate slušamo.

A onda da zahvalimo i našem mesnevi-hanu, hadži Fejzullah-efendiji, koji nam već dugi niz godina kazuje *Mesneviju,* i koji na svojim plećima nosi teret ove katedre.

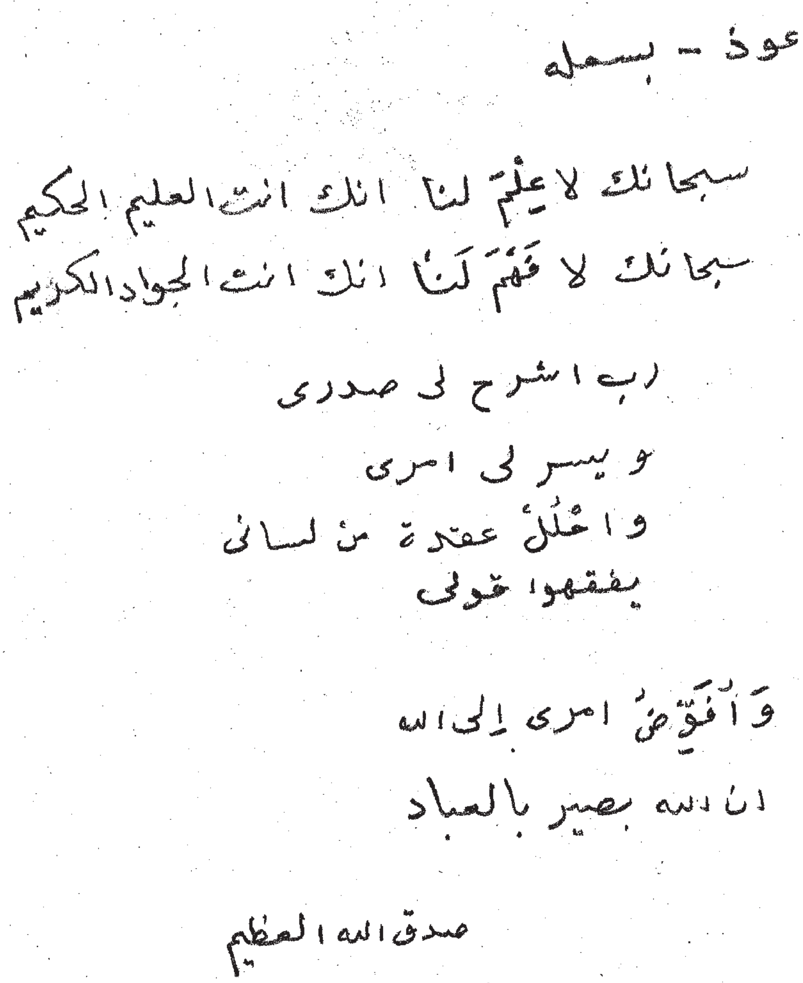

اعوذ - بسمله

سبحانك لا علم لنا انك انت العليم الحكيم

سبحانك لا فهم لنا انك انت الجواد الكريم

رب اشرح لى صدرى

و يسر لى امرى

و احلل عقدة من لسانى

يفقهوا قولى

و افوض امرى الى الله

ان الله بصير بالعباد

صدق الله العظيم

Da ga Allah, dž.š., još dugo poživi i da slušamo njegove riječi i nasihate!

Zasad mu je potreban jedan odmor i predah, pa nek se malo odmori. Ali nek nas ne ostavlja, neka nam i dalje dolazi na dersove! Jer njegovo prisustvo, za nas, mnogo znači!

Preuzimajući, privremeno, ovaj amanet, i ovaj Kitab, iz njegovih ruku, mi samo produžavamo onu tradiciju kazivanja *Mesnevije,* koja živi u našem lijepom šeher Sarajevu, još od osnutka i podizanja mevlevijske tekije na Bendbaši.

Hvala svima, koji su na tom polju hizmeta učinili, u toku nekoliko stotina godina.

A posebno hvala mesnevi-hanima (specijalno Hadži Mujagi Merhemiću), koji su, kazujući nam nasihate iz *Mesnevije*, nas, gafile, budili iz gafleta i učvršćivali iman u našim srcima.

Mesnevija je jedno začudno djelo! Ona je u stanju da čovjeka preporodi, i da ga, sa krivog puta, vrati na pravi put. U to se mogu uvjeriti svi, koji slušaju ove nasihate.

Zasluga je hadži Fejzullah-efendijina, što imamo već štampana dva prva sveska *Mesnevije,* pa se sada svak može upoznati sa tim mudrostima i savjetima. To nije učinio kod nas nijedan mesnevi-han prije njega! I na taj način mi smo sada još bliže Mevlani i Konji. Duhovno smo čvršće povezani. Ponosni smo na ovaj uspjeh, koji je hadži Fejzullah-efendija ostvario i postigao!

A sad, da pređemo na stvar, i da – uz Allahovu pomoć – nastavimo započeto djelo.

U posljednjem dersu, koji nam je, naš uvaženi mesnevihan, h. Fejzullah-ef., održao 1. aprila ove godine (a to je bilo prije Ramazana na treću mubarek večer, Lejlei-Berat), bilo je govora o šejhu Dekukiji: napuštaju ga jedileri, i on ostaje sam. Ovdje Hazreti Mevlana prekida hikaju o šejh Dekukiji.

Da citiramo samo posljednji bejt iz te hikaje, bejt 2305/III, u kojem je iskazana jedna velika mudrost, a taj bejt glasi:

هَرْ كِرَا دِلْ پَاكْ شُدْ اَزْ اِعْتِلَالْ
آنْ دُعَا اَشْ مِى رَوَدْ تَا ذُو الْجَلَالْ

Što znači:
Ko je čista srca,
dova mu je kabul!

Ovo je posljednji bejt, koji je h. Fejzullah-ef. izrekao u posljednjem, 203. dersu, održanom 1. aprila 1988.g. /Lejlei-Berat 1408./

Zapamtite dobro ovaj bejt: u njemu je istaknut uslov za primanje dove – čisto srce. Ne smijemo to zaboraviti kad dovu činimo!

A sad, da nastavimo tradiciju i započeto djelo.

Pred nama je novo poglavlje i novi naslov:

بَازْ شَرْحْ كَرْدَنِ ...

15. 8. 88, (104. pogl.)

حِكَايَتِ آنْ طَالِبِ رُوزِئِ حَلَالْ
بِى كَسْبْ وُ رَنْجْ

Da se podsjetimo:

Ovu hikaju, započeo je Hazreti Mevlana još u 54. poglavlju III sveska. A ovo poglavlje, koje je sada pred nama, po redu je 104. Dakle, skoro 50, drugih tema i naslova, prošlo je dok se Mevlana nije vratio na ovu hikaju, a bejtova, u tih pedeset poglavlja, ima oko 850, tačnije: 1450-2305=855 bejtova.

Podsjetimo se i na to, da ovaj – treći svezak *Mesnevije* ima 4810 bejtova. Prema tome, mi se sada primičemo polovini trećeg sveska. Na redu nam je bejt pod brojem: 2306. Dakle, još tačno sto bejtova do polovine!

Rezime prvog poglavlja, kojim je Hazreti Mevlana započeo ovu hikaju:

Jedan siromah moli Allaha, dž.š., da mu dadne nafaku bez truda i rada. I uporan jeu svojoj dovi, nikako ne prestaje, dan noć dovu čini. Prolaznici se smiju i izigravaju se s njim. A ozbiljni i pametni ljudi opominju ga, da to tako ne može biti, jer se nafaka, i halal-lokma, stiče trudom i poštenim radom. Ali, on nikog ne sluša, nego stalno dovu čini. I na koncu, dova mu bude uslišana!

Jednog dana, desilo se čudo: jedan vo, zaletio se, provali mu vrata i uleti u kuću! A siromah, ne gubeći ni časa, uzme nož, pa vola prikolje!

Čvrsto je vjerovao, da mu je, na taj način dova bila kabul i došla nafaka!

Već u naslovu hikaje spominje se, da se je ovaj događaj desio u doba Davud-pejgambera. Kad je živio Davud-alejhisselam, u povijesti je to zabilježeno. Davud-alejhisselam je živio hiljadu godina prije Isa-alejhisselama. A vladao je 40 godina: od 1010. do 970. godine prije naše ere, tj. prije rođenja Isa-alejhisselama.

Novi naslov

Sad Hazreti Mevlana, nastavlja ovu hikaju, pa nam obrazlaže, kako je dova ovog siromaha bila primljena i uslišana.

Naslov ovog slijedećeg poglavlja, kako rekosmo, je:

بَازْ شَرْحْ كَرْدَنِ حِكَايَتِ
آنْ طَالِبِ رُوزِئِ حَلَالْ
بِى كَسْبْ وُ رَنْجْ ...

دَرْ عَهْدِ داوُودْ عَلَيْهِ السَّلامْ
وَ مُسْتَجابْ شُدَنِ دُعايِ اوُ

Prevod naslova:

Opet se vraća Hazreti Mevlana na hikaju o onom fakiru – siromahu, koji je, u vrijeme Davud-pejgambera, tražio od Allaha, dž.š., da mu dadne nafaku – hranu (halal-lokmu), bez muke i truda, i kako je njegova dova uslišana! To hoće da nam objasni Hazreti Mevlana.

Ovako započinje Hazreti Mevlana ovo naše današnje poglavlje koje ima samo devet bejtova:

Bejt: 2306/III

يادَمْ آمَدْ آنْ حِكايَتْ كانْ فَقيرْ
رُوزْ وُ شَبْ مي كَرْدِ آفْغانْ وُ نَفيرْ

Kaže Hazreti Mevlana:
Dođe mi u sjećanje (pade mi na pamet) ona priča,
kako je onaj derviš (onaj fakir),
dan-noć, plakao, pomagao i jadikovao,
(moleći) da mu Allah dadne nafaku bez truda i rada.

Bejt: 2307/III
On je od Allaha, dž.š., tražio i molio,
da mu dadne halal nafaku,
bez truda i rada, bez prenošenja
(i teglenja te hrane, s mjesta na mjesto).

Bejt: 2308/III
Prije ovoga, mi smo ponešto rekli
o njegovom halu-ahvalu, /o njegovim doživljajima/,
ali to je bilo isprekidano, iz nekoliko razloga,
/zbog nekih smetnji/.

Bejt: 2309/III
Opet da progovorimo o njemu i
njegovom halu, o njegovim doživljajima,
jer je Đenabi-Hakk (Allah, dž.š.)
njegovu dovu primio i uslišao,
i na njega prolio oblak svoje dobrote,
milosti i mudrosti.

Bejt: 2310/III
Vlasnik vola, vidjevši ovog fakira, reče mu:
"Ti si zaklao moga vola, i meni nepravdu učinio!"

Bejt: 2311/III
Ej ti glupane, (ahmače jedan)!
Zašto si zaklao moga vola?
Kaži mi, pravdu hoću!

Bejt: 2312/III
Reče mu ovaj siromah, koji je zaklao vola:
"Ja sam stalno molio Allaha, dž.š.,
(da mi dadne halal-nafaku, bez truda i rada),
i tu sam svoju dovu ukrasio i okitio lijepim,
biranim riječima!"

Bejt: 2313/III
Ta moja stalna dova, bila je uslišana!
Onaj vo, bio je meni nasib (određen), i zaklao sam ga!
Eto, to ti je odgovor!

Bejt: 2314/III
A ovaj, (vlasnik vola), čuvši odgovor ovog fakira,
razljuti se, dohvati ga za jaku i udari mu,
bez milosti, nekoliko šamara.
Ovako završava ovo kratko poglavlje.

Drugi dio prvog dersa
/19 bejtova/

Slijedi poglavlje, koje ima oko 66 bejtova. Mi ćemo ga samo započeti, da nam noćašnji ders ne bi bio suviše kratak.

Naslov toga novog poglavlja je:

Oba ova parničara dolaze pred Davud-pejgambera /da im on presudi i riješi njihov spor/.

Bejt: 2315/III
Onaj vlasnik vola, dohvati ovog siromaška,
dovuče ga i dotjera do Davud-pejgambera, govoreći:
"Vamo hodi, baksuze jedan, ti, ahmačino jedna!"

Bejt: 2316/III
"Ostavi te svoje glupe dokaze, o ti, varalico jedna!
Pamet u glavu, sebi dođi i pravo govori!"

Bejt: 2317/III
"Kakve su to u tebe riječi, kakva je ta tvoja dova?
Ne igraj se sa mnom!
Nemoj mene ismijavati i od mene
ruglo praviti, o ti, nitkove jedan!"

Tako ga je korio i grdio, vukući ga na sud pred Davud-pejgambera

Bejt: 2318/III
Fakir mu reče:
“Ja sam puno dovu činio i Allaha molio,
/da mi olakša nafaku/.
U tim dovama, mnogo sam gorkih,
krvavih suza prolio!“

Bejt: 2319/III
“Ja sigurno znam, i ubijeđen sam,
da mi je dova kabul! A ti, razbij glavu o kamen,
i pukni od muke, kad me tako vrijeđaš,
i kad tako ružne riječi govoriš!“, reče mu fakir.

Bejt: 2320/III
Onaj čovjek, (vlasnik vola),
stade svijet sazivati i vikati:
“O vi, dobri ljudi, ovamo dođite,
da vidite ovog budalaša, šta govori!“

Bejt: 2321/III
“O vi, braćo muslimani!
Kako može jedna dova, moj imetak,
učiniti njegovim imetkom?
Odgovorite mi na ovo pitanje, ako Boga znate!“

Bejt: 2322/III
“Kad bi tako bilo, na ovom svijetu,
onda bi svi muslimani, jednom dovom,
prigrabili i odnijeli imetak i posjede drugih ljudi!“

Bejt: 2323/III
“Kad bi tako bilo, onda bi svi ovi slijepi prosijaci,
bili velikaši, i uživali u sjaju, kao carevi!“

Bejt: 2324/III
“Dan-noć, oni dovu čine i govore:
- Ja Rabbi, Ti nama podaj!“

Bejt: 2325/III
“Ako nam Ti ne daš, ko će nam dati?
Nama, Tvojim slabašnim robovima,
Ti otvori kapiju dobrote, ja Rabbi!“, govore oni.

Sad Hazreti Mevlana daje svoj rezime i pouku iz ovog dijaloga, pa kaže:

Bejt: 2326/III
Posao prosjaka je, da plaču i mole!
A šta za to dobiju? Komad hljeba!

Komentar:
Ovo je ukor nama, što ne pazimo sirotinju, što joj ne dajemo njezin hakk, nego još zakidamo od sirotinje, da bismo uvećali svoj imetak!

Živimo na račun sirotinje, ne brinemo se ima li sirotinja šta pojesti i popiti! Tolika je pohlepa bogataša!

Pa kako će oni na Sudnjem danu, dati đevab Allahu, dž.š., zašto nisu pazili fukaru?

Jesmo li ikada, sami sebi, postavili takvo pitanje?

Ovaj bejt je zaključak dijaloga onog fakira i nezasitog bogataša, vlasnika vola. Ali, vidjećemo kako će se stvari dalje odvijati!

Bejt: 2327/III
Narod će na to, odobravajući bogatašu:
“Ovaj čovjek pravo govori!
A onaj, što prodaje dove,
on je petljanac i varalica!“

Bejt: 2328/III
“Kako dova može biti put i sredstvo,
da se dođe do tuđeg imetka?
To, po Šeriatu, nije đaiz! /to nije dopušteno/.
Ko može dati takav hukum /takvu presudu/?“

Pa dalje raspravljaju sakupljeni ljudi:

Bejt: 2329/III
Imetak može biti tvoje vlasništvo:
- ako si ga stekao trgovinom;
- ili, ako ti ga je neko oporučio /vasijjet učinio/;
- ili, ako si ga dobio na dar, kao nagradu;
- ili, na neki drugi sličan način.
/Ali dovom prigrabiti tuđe, to ne može biti!/

Bejt: 2330/III
“U kojoj se to knjizi nalazi taj tvoj novi Šeriat?
Vola ‘vamo daj, ili hajde u havst!“
Tako je govorio narod, osuđujući onog fakira.

Bejt: 2331/III
Onaj siromah, ostajući usamljen
(niko ga ne sluša, niko ga ne uzima u zaštitu),
okrenu lice prema Nebu i reče:
“Ja Rabbi! /Gospodaru moj!/
Ono, što se desilo među nama,
to ne zna niko osim Tebe!“

Bejt: 2332/III
“Ja Rabbi, Ti si onu dovu udahnuo u moje srce!
/Ti si mene nadahnuo, da ja onu dovu činim/.
Ta dova je pobudila, u mome srcu, stotinu nada!“

Bejt: 2333/III
“Ja nisam uzalud, ni u prazno, činio onu dovu!
Ja sam, poput Jusufa, jasno vidio na snu ono,
što će se na javi dogoditi!“
Tako u dovi, razgovara onaj siromah sa Stvoriteljem i

jedino nadu u Njega polaže.

Sada će nam Hazreti Mevlana, govoriti o Jusufovom prvom snu, u koji je Jusuf čvrsto vjerovao da će se ostvariti.

Taj san, i ta čvrsta vjera, davala je snagu Jusuf-alejhisselamu, da hrabro i veselo izdrži i podnese sve nevolje i udarce, koji će ga kasnije zadesiti.

A to je i nama pouka, da i mi, kao mumini, budemo čvrsti, i da nas ništa ne omete i ne pokoleba na pravom putu.

Pa, da ovdje stanemo i da prekinemo ovu hikaju!

Nastavićemo, ako Bog da, idući put!

Poslije dersa

Poslije dersa, povela se diskusija o tome, da li nam je *Mesnevija* potrebna kad imamo Kur'an i Hadis. /Neko je od prisutnih nabacio to pitanje./

Na to su ustali u obranu *Mesnevije* hadži Fejzullah-efendija i hfz. Kjamil-efendija Silajdžić.

Pa, *Mesnevija* je tumač Kur'ana!

Hazreti Mevlana, na svoj način, tumači nam kur'anske ajete i objašnjava njihov smisao i to jezikom i primjerima, koji su nama pristupačni i koje ćemo mi najbolje razumjeti.

To je otprilike rezime odgovora ove dvojice naših istaknutih alima. Oni su to potkrijepili i primjerima:

Hfz. Kjamil je citirao dva ajeta iz Kur'ana, a hadži Fejzullah-efendija je podsjetio na Mevlaninu strofu od četiri stiha, koja počinje riječima: *Ja sam rob Kur'ana,* to kaže Hazreti Mevlana.

Prvi prilog: ***Kur'an i nauka (vazu-nasihat)***

Dva ajeta – dvije kur'anske mudžize, koje predskazuju dva naučna otkrića:

– *parovi* u životu i prirodi,
– *jagodice* – vrhovi prsta

Ajet 1 (*parovi*):

Slava Onome, koji je u svemu stvorio parove, kako među rastinjem, koje zemlja prozvodi, tako i među vama, ljudima, pa i među stvarima, koje oni ne poznaju.

(Ja-sin, 36; prevod po Karabegu)

Ajet 2 (*jagodice – benane*):

Misli li čovjek, da Mi nećemo sakupiti njegove kosti? Da, Mi smo u stanju i možemo, ne samo to, nego ponovno i tačno urediti njegove jagodice!

/Tj. krajeve i vrhove njegovih prsta/

(Kijameh, 3 i 4; prevod po Čauševiću)

Veličina Kur'ana

Kur'an je – Kosmos, koji govori; a Kosmos je – Kur'an, koji šuti!

/arapska mudra izreka/

Ove ajete je kazao hafiz Kjamil Silajdžić poslije dersa.

Drugi prilog: ***Mevlana – sluga Pejgamberov***

Men bendei Kur'anem
eger can darem,
Men haki rehi
Muhammedi Muhtarem,
Eger nakl kuned cuz in
kes ez guftarem,
Bizarem ezo,
ve zan suhan bizarem.

Prevod:
Ja sam rob Kur'ana,
dok je duše u meni,
/dok traje život moj/;
Ja sam prah na putu
(pod nogama) odabranog
Muhammeda!
Ako neko drukčije prenese
i protumači ove moje riječi,
/a ne ovako, kako sam ja rekao/,
ja sam uvrijeđen,
/to mi je neprijatno/,
i takva riječ
/takvo pogrešno tumačenje/,
mene vrijeđa!
(Mevlana)

Na dersu je bilo oko pedeset osoba! Među njima dva istaknuta učenjaka:

Dr. Fehim Nametak, književnik i istoričar, i prof. Salih Trako, orijentalista, iranolog. ■

Sarajevo, 21. 11. 1988.g.

Jedan ders iz Mesnevije

Hadži hafiz Mehmed Karahodžić

VI. svezak, bejtovi: 3583-3629

Rabbi-š-šrahli sadri ve jessirli emri...

Naslov večerašnjeg dersa je:

Priča o caru koji je vasijjet učinio trojici svojih sinova: Na vašem putu kroz moje regije, na tom i tom mjestu sklapajte takav sporazum, a na tom i tom mjestu postavite takve naibe (opunomoćene predstavnike). Ali, Allahom vas zaklinjem, prema toj i toj tvrđavi ne idite nego je zaobiđite.

Evo, počinjemo sa hikjajom, pričom koja se neće završiti sve do kraja ovog VI. đilda. Biće prekidana pričama koje će ubacivati hz. Mevlana, ali ćemo, inšaAllahu-teala, sa njom završiti VI. svezak.

1. bejt:
Bio car koji je imao tri sina,
Sva trojica su bila inteligentna i pronicljiva.

2. bejt:
Svaki je u darežljivosti, borbi i hvalisavosti
Bio osobitiji od drugog.

3. bejt:
Pred carem, prinčevi su stajali zajedno-
Careve očne zjenice, poput tri svijeće.

4. bejt:
Skrivenim putem iz dva izvora (iz dva oka) svakog sina,
Vukla je vodu palma tog oca.

5. bejt:
Dok od sina, voda ovog izvora hitro teče
Prema bašči majke i oca,

6. bejt:
Svježa biva bašča roditelja,
Njihov izvor teče iz ova dva vrela.

7. bejt:
Kad vrelo od bolesti oslabi,
Sasuši se lišće i grane te palme.

/Hoće da nam kaže, ne dopustite da vam presahne vrelo života./

8. bejt:
Suhoća njegove palme očito govori,
Da je od sina to stablo vlažnost izvlačilo.

9. bejt:
Koliko mnogo je skrivenih kanala tako
Povezano s vašim dušama, o nemarni!

10. bejt:
O ti, koji si iz neba i zemlje supstance
Izvlačio, da bi tvoje tijelo postalo debelo!

/Dakle, obraća se čovjeku. Jer, ono sve što ima u vanjskom svijetu od toga smo sazdani i mi pa smo uzeli, tj. Allah je ugradio u našu strukturu, nešto od zemlje, a nešto od neba./

11. bejt:

Posudba je to. Manje se treba pretrpavati,
Jer ono što si uzeo, moraš namiriti.
/Dakle, sve će se to vratiti svom aslu, svom korijenu./

12. bejt:

Osim *udahnem*, jer to je došlo od Vehhaba.
Budi uz ruh, druge stvari su ništavne!

/Aluzija na ajeti-kerim: Esteizu-billah: “I kada mu dam lik (Adem, a.s.), i u nj udahnem dušu, vi mu se poklonite.“

(Sura *El-Hidžr*, ajet 29.)

Znači, ova riječ osim *udahnem*, to je *nefaht*, a ovo ime Uzvišenog stvoritelja El-Vehhab (Darivatelj) znači Onaj koji daje sve ono što je nekome potrebno, i to bez naknade i interesa sada ili kasnije. Dakle, vidite, osim *udahnem*, to smo dobili od Vehhaba, ovo ćemo sve ostalo vratiti, pa nam onda kaže hz. Mevlana: *Budi uz ruh druge stvari su ništavne!* Ovdje nam kaže hz. Mevlana, koja je uloga *muršidi-kjamila*, a to je da on naše težište sa tijela, pomjeri ka ruhu, da budeš uz ono što si dobio kao dar od Stvoritelja. Da nam to bude jasnije, evo jednog primjera, jedna lijepa hikjaja.

Jedan čovjek izdržavao se tako što je odlazio u šumu i sjekao drva, i to prodavao. U šumi je živio jedan čovjek potpuno predan Stvoritelju, i on je posmatrao njega svaki dan kako dolazi, marljivo radi, umara se po raznim vremenskim prilikama. Jednog dana taj čovjek ga zovne i pita: Zašto ne bi ušao malo dublje u šumu? A on njemu odvrati: Zašto bih to radio, kad ovdje imam dovoljno drva, jer ako uđem dublje, još više se moram umoriti, jer iz više udaljenosti moram izvlačiti drva. On njemu reče: Nisam mislio na to, tamo ima jedan rudnik bakra, pa uzećeš malo bakra. Ovo drva što danas nasiječeš može ti biti jedan dan, a to bakra što malo poneseš može ti biti sedam dana. I ovaj čovjek ga posluša i uđe dublje u šumu i nađe stvarno taj rudnik i onda mu dođe, a on ga dočeka: Da si malo dublje ušao u šumu... Pa tek sam našao bakar reče ovaj šta ću onda s njim raditi. Probaj malo dublje ući, tamo ima rudnik srebra, jer sad ono tamo što ćeš naći moći će ti zaklopiti tri mjeseca. I ovaj ode. Kad se opet vratio do njega on mu opet reče: Da si bogdo još malo dublje ušao u šumu.../pogledajte kako pomjera to težište kod svog učenika/, našao bi, kaže, rudnik zlata. I on ode i nađe i to (zlato). Kad se je vratio onaj mu opet kaže: Još malo dublje da uđeš rudnik dijamanata te čeka i onda ćeš se obezbijediti za sav svoj život. I ovaj ode i nađe dijamante. Vrati se sav sretan sa nekoliko tih skupocijenih dragulja, koji ga sada lišavaju svakog posla na dunjaluku, a onda mu ovaj reče: Sad si se obezbijedio za ovaj život, ali možda se mi više nećemo vidjeti, pa ću ti ja sada otkriti jednu tajnu: Pravo blago je u tebi, pa ako hoćeš ostani ovdje sa mnom, a to sve ostavi jer si se eto obezbijedio što se tiče materijalnih sredstava, pa ako hoćeš da nađeš ovo blago (koje je u tebi, blago koje ja imam), ostani ovdje. I sad ovaj kaže njemu: Ja sam cijelo vrijeme razmišljao, kako ti pored svega ovoga čega si svjestan, živiš tako tu ispod nekog drveta, zašto li ne uzmeš to. Ja ću zaista ostati uz tebe, jer ja znam ući u šumu, prodirati u njenu dubinu, a ne znam se potpuno predati Stvoritelju. To hoću od tebe da naučim. Eto, to je ta glavna uloga muršidi-kjamila, da to naše težište sa tijela prenese na ruh. Pa nam to tako lijepo veli hz. Mevlana: *Budi uz ruh!*

13. bejt:

Nazivam ih ništavnim u odnosu na ruh,
A ne u odnosu na Njegovo savršeno stvaranje.
/Jer svaka stvar ima svoj smisao./

Novo poglavlje: Objašnjenje arifova traženja pomoći od Izvora vječnog života i njegove neovisnosti od traženja pomoći i privlačnosti iz izvora nepouzdanih voda. Alamet za to je odricanje od Kuće obmane, jer kad se čovjek oslanja na potporu tih izvora, oslabi u traženju vječno-stalnog izvora.

(u naslovu imamo još dva bejta):

Djelo iz nutrine tvoje duše je nužno.
Od posudbi vrata ti se neće otvoriti.
Jedan izvor vode unutar kuće,
Bolji je od potoka koji iz vana dolazi.

/Ovdje nam spominje arifa. Kakav je njihov hod na dunjaluku, tih istinskih poznavalaca Stvoritelja. Evo jedan primjer: izvjesni rob, jedan od dobrih Allahovih robova, zvao se Abdullah ibni Zejd kuddise-sirruhu, živio je krajem 11. i početkom 12. stoljeća. On kazuje kako je krenuo u Bejtul-Makdis na zijaret. Izgubim, kaže, put kad naiđem na ženu i ja je upitah: O jadnice, jesi li i ti izgubila put?! A ona mi odvrati: Kako će jadan biti onaj ko poznaje Allaha, a kako da bude izgubljen onaj koji Ga voli! I priča dalje Zejd, pruži mi štap i reče: Uzmi za vrh ovog štapa i idi ispred mene. I ja sam krenuo. Nisam napravio ni sedam koraka kad se nađoh u Bejtul-Makdisu. Trljam oči, ne mogu da vjerujem gdje sam, ali vidim da sam tamo gdje sam i krenuo, evo me u haremu, vidim ona stoji tu pored mene. I sad ona, da mi objasni reče: Tvoj put je put zahida (onaj koji se odriče od svega), a moj put je put arifa (onih koji istinski poznaju Stvoritelja). Zahid hoda, a arif leti. Gdje će onaj koji hoda, stići onoga koji leti! I ona mi se gajb učini. Ja je ne vidjeh više. Eto takav je hod tih *arifi-billah* ljudi, istinskih poznavalaca Stvoritelja.

14. bejt:

Kako je lijep kanal koji je izvor stvârī,
On te oslobodi od onih drugih kanala.
/Koji ide direkt sa izvora, koji nije priključen na druge, sporedne izvore./

15. bejt:

Ti iz stotinu vrela piće izvlačiš,
Koji god od tih stotinu opadne, okrnji se tvoje raspoloženje.

/Znači ovo znanje koje mi skupimo, sa raznih izvora uzimamo, pa pošto nije ono znanje koje je u tvom vlasništvu, uvijek može nestati./

16. bejt:

Kada iznutra provrije Uzvišeni izvor,
Postaješ neovisan od krađa s drugih vrela.

/Taj ti izvor više niko ne može uzeti./

/Jednom je Ebu Jezid el-Bistami, kuddise-sirruhu, rekao, govoreći o ljudima koji su se ponosili svojim velikim znanjem sakupljenim iz raznih knjiga: Vi skupljate znanje mrtvi od mrtvih, a mi ga uzimamo od Živog, koji nikad ne umire./

17. bejt:

Kada radost tvoga oka bude od vode i gline,
Plaća ove radosti bude srčana bol.

18. bejt:

Kada tvrđavi voda dolazi s vana,
U vrijeme sigurnosti bude je i previše.

19. bejt.

Čim je dušman opkoli, da bi joj posadu
U njihovoj krvi potopio,

20. bejt:

Vanjsku vodu presiječe ta vojska,
Da tvrđava ne bude utočište od njih.

21. bejt:

Tada je jedan slani bunar iznutra,
Bolji od sto slatkih Džejhuna (Amu Darja) iz vana.

22. bejt:

Sjekač uzroka i vojske smrti,
Poput deja dolaze da osijeku grane i lišće.

(dej je deseti mjesec iranske solarne godine, od 22. 12. do 20. 1.)

23. bejt:

Na dunjaluku nema im pomoći od proljeća,
Osim ako je u duši proljeće lica Prijatelja.

/Osim ako u duši zrake Toga Sunca nisu oblacima skrivene, onda imaš lični izvor i neovisan si od vanjskih./

24. bejt:

Odatle nadimak zemlje je postao *Kuća obmane*,
Jer ona povlači nogu na *Dan prelaska*.

/Ovdje hz. Mevlana upućuje na jedan hadisi-šerif, u kojem je hz. Pejgamber rekao: Kada nur uđe u srce, ono se raspoloži (prema islamu) i rasprostrani se. Prisutni ga pitaju šta je alamet, šta je znak toga? On odgovara: to je odricanje od ove *Kuće obmane*, i okretanje *Vječnoj kući* i priprema za smrt prije nego što ona nastupi./

25. bejt:

A prije toga trčala je oko tebe (ta *Kuća obmane*, dunjaluk),
Lijevo i desno, govoreći:
Odstraniću tvoju bol!, a ništa ne odstrani.

26. bejt:

Ona ti je u vaktu briga govorila:
Daleko od tebe bila patnja i deset brda bilo među vama!

27. bejt:

Kada dođe vojska boli, dah će zaustaviti,
I neće reći: “Ja sam te prije vidjela.“

28. bejt:

Hakk je ovako naveo primjer šejtanova djelovanja:
“On te u borbu vodi sa obmanom,

29. bejt:

Govoreći: pružiću ti potporu. Ja sam s tobom.
U opasnostima ću, pred tobom trčati.

30. bejt:

Biću tvoj štit pred strijelama od bijelog jablana,
Biću tvoje utočište u vaktu tjeskobe.

31. bejt:

Život ću za tebe žrtvovati, da bih te spasio,
O Rusteme, o lave – hej, muškarac budi!“

32. bejt:

Sa ovim koketerijama prema kufru će ga odvesti,
Ta vreća obmane, spletke i lukavštine.

33. bejt:

Kad zakorači i u hendek padne, on će (šejtan)
Usta otvoriti i grohotom se nasmijati.

34. bejt:

Obmanuti će povikati: Hej, dolazi! Od tebe sam mnogo očekivao!

Ovaj će odvratiti: “Idi, idi – gadiš mi se!

/Ovim upućuje hz. Mevlana na riječi iz Kur’ani-kerima, kad šejtan čovjeka navede na kufr pa mu kaže na kraju: *Ti se mene više ne tičeš.* / (Sura El-Hašr, ajet 16.)

35. bejt:

Ti se nisi bojao od Stvoriteljeve pravde,
A ja se bojim. Diži ruke od mene.“

/Svi ovi bejtovi upućuju na ajeti-kerim: “I kada im je šejtan kao lijepe njihove postupke predstavio i rekao: ‘Niko vas danas ne može pobijediti, i ja sam vaš zaštitnik!’ – onda je on, kada su se dva protivnička tabora sukobila, natrag uzmaknuo, i rekao: ‘Ja nemam ništa s vama, ja vidim ono što vi ne vidite, i ja se bojim Allaha, jer Allah strašno kažnjava.’”

(Sura *El-Enfal*, ajet 48.)

Ovo se desilo za vrijeme bitke na Bedru, kada se je šejtan sa svojom vojskom pojavio u suretu osobe koja se zvala Suraka ibni Malik, koji je bio poznat kao veliki ratnik, i onda je on njih bodrio: Ne bojte se, nećete izgubiti bitku. Ali kada je šejtan ugledao Džibrila kako dolazi sa svojom vojskom, uzmakao je natrag i rekao: Pa ja nemam ništa s vama, pobojao se i pobjegao sa poprišta bitke./

36. bejt:
Hakk reče: On je sebe udaljio od dobrote
(tj. taj koji se poveo za tvojim spletkama),
A kad će tebe spasiti ove prepredenosti?! (Obraća se šejtanu.)

37. bejt:
Počinilac i žrtva, u Danu obračuna,
Biće osramoćeni i kamenovanju izloženi.

38. bejt:
Po Božijoj odluci i pravdi, pokradeni i razbojnik
će biti u jami udaljenosti i u groznom boravištu.

/Sa ovim krajem bejta *bi sel mihad*, hz. Mevlana ukazuje na ajeti-kerim:

Reci onima koji neće da vjeruju: Bićete pobijeđeni i u Džehennemu okupljeni, a on je grozno boravište!

(Sura Ali'Imran, ajet 12.)

39. bejt:
Zabludjeli i demon koji ga je zaveo,
Trebaju se prestati nadati spasu i uspjehu.

40. bejt:
Kako magarac, tako i ulovitelj magarca,
Ovdje su u blatu. Ovdje nemarni, a tamo propali.

/Na jednom drugom mjestu hz. Mevlana govoreći o toj družbi (oni koji su se priklonili šejtanu), kaže takvima: *Vi i vaši prijatelji nalik ste Faraonu, dok se tamo davite u Crvenom moru vlastite krvi. Sprijateljite se sa Musaom i vidjećete drugačiju riječnu vodu.* Mi znamo da je voda Benu-israelićanima bila pitka, a krvava Koptima./

41. bejt:
Osim onih koji su se okrenuli od toga(obmane)
I u blagonaklono proljeće došli iz jeseni.

42. bejt:
I pokajnikā, a Bog prima pokajanje.
Prihvativši se Njegove naredbe, a On je divan Naredbodavac.

Ovdje nas hz. Mevlana upućuje na ajeti-kerim: A onaj ko se bude pokajao i dobra djela činio, on se uistinu Allahu iskreno vratio. (Sura El-Furkan, ajet 71.)

43. bejt:
Kada od postiđenosti zajecaju (ovi pokajnici),
Arš se potrese od uzdaha griješnika (pokrene se more Allahove milosti)

44. bejt:
Trese se poput majke nad djetetom,
Uzima ih za ruke i vuče u visine.

/A kolika je ta ljubav Allaha Uzvišenog prema svom robu, to nam hz. Mevlana na jednom mjestu slikovito kaže: Ljubav majke prema svom djetetu, u odnosu na ljubav Allaha, dž.š., prema svom robu je od pjenine pjene pjene pjena./

45. bejt:
I kaže (Arš): O vi koje je Bog oslobodio od obmane,
Gledajte bašču dobrote, i gledajte Gospodara Koji prašta!

/Upućuje na ajet, koji kaže: “Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati.“ (Sura *El- Qijameh*, ajeti 22. i 23.)

46. bejt:
Nakon ovog, primaćete vječnu opskrbu i hranu,
Koja će biti iz have Hakkove, a ne iz oluka (neće biti posrednika, već direktno).

/Upućuje na ajeti-kerim: “Da se oni pridržavaju Tevrata i Indžila i onog što im objavljuje Gospodar njihov“ (tj. Kur'ani-kerima) “imali bi šta da jedu i od onoga što je iznad njih“ (ovdje se govori o darovanom znanju, kad Vehhab daje bez računa) “i od onoga što je ispod nogu njihovih (e to bi bilo ono stečeno znanje)“ (Sura El-Maida, ajet, 66.)

Vidite, ova opskrba iz have Hakkove, imali smo taj primjer, spominjali smo ga i prije i još će se spominjati. Benu-israelićani lutaju pustinjom 40 g. Allah dž.š. im bez ikakvog posrednika šalje hranu. To je *selva* i *menna* (za *mennu* kažu da je to k'o medna rosa, k'o hljepčići neki da su bili, a *selva* – ptice poput prepelica, pečene; i vidite, dolazi im hrana bez posrednika, ali ljudska slabost je takva i oni nakon izvjesnog vremena kažu: O Musa, moli svoga Gospodara, ovo nam je jednolična hrana, pa ne bi li nam dao ono što niče iz zemlje: od povrća, žitarica, luka, krastavica, leće. Pa im Musa a.s. postavlja pitanje: Zar želite ono što je bolje, zamijeniti za ono što je slabije?! Evo na ovom primjeru vidimo da nije svako predisponiran za tu nebesku hranu, nego traži ono što iz zemlje niče./

I posljednji bejt,

47. bejt:
Zato što je more ljubomorno na posrednike,
Žedan poput ribe, odbaci mješinu.
(tj. tvoje stanište je more, šta će ti mješina.)
In ne neđ mes / tu ne rem les / tu ne hab
Vah ji Hak val/ la hu a'lem / bis sa vab. ■

Ders održan 24. 04. 2012. g.
u kući h. hfz. Halid-ef. Hadžimulića

SIRA

HAZRETI MEVLANA

NJEGOVA PORODICA I PRIJATELJI

temeljem vjerodostojnih historiografskih
i biografskih izvora

HAZRETI MEVLANA,
NJEGOVA PORODICA I PRIJATELJI
temeljem vjerodostojnih historiografskih i biografskih izvora

Naslov originala:
Ahmed Efe
HZ. MEVLÂNA VE AILESI
Mevlâna his family and friends in miniatures

Preveo:
Edin Urjan Kukavica

Originalne minijature:
Ahmet Efe

Po želji Hadži hafiza Halida ef. Hadžimulića

Ahmet Ege 2006

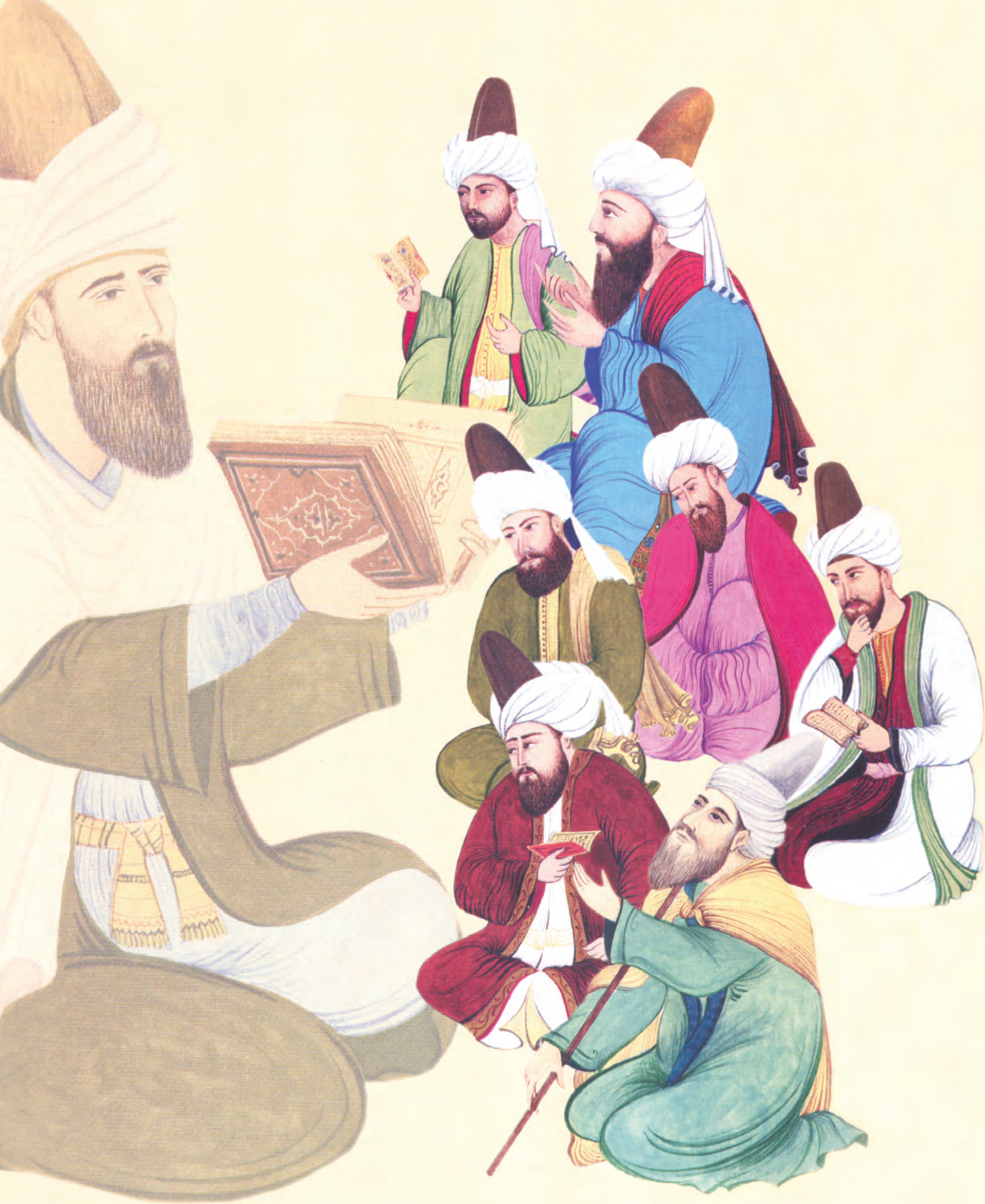

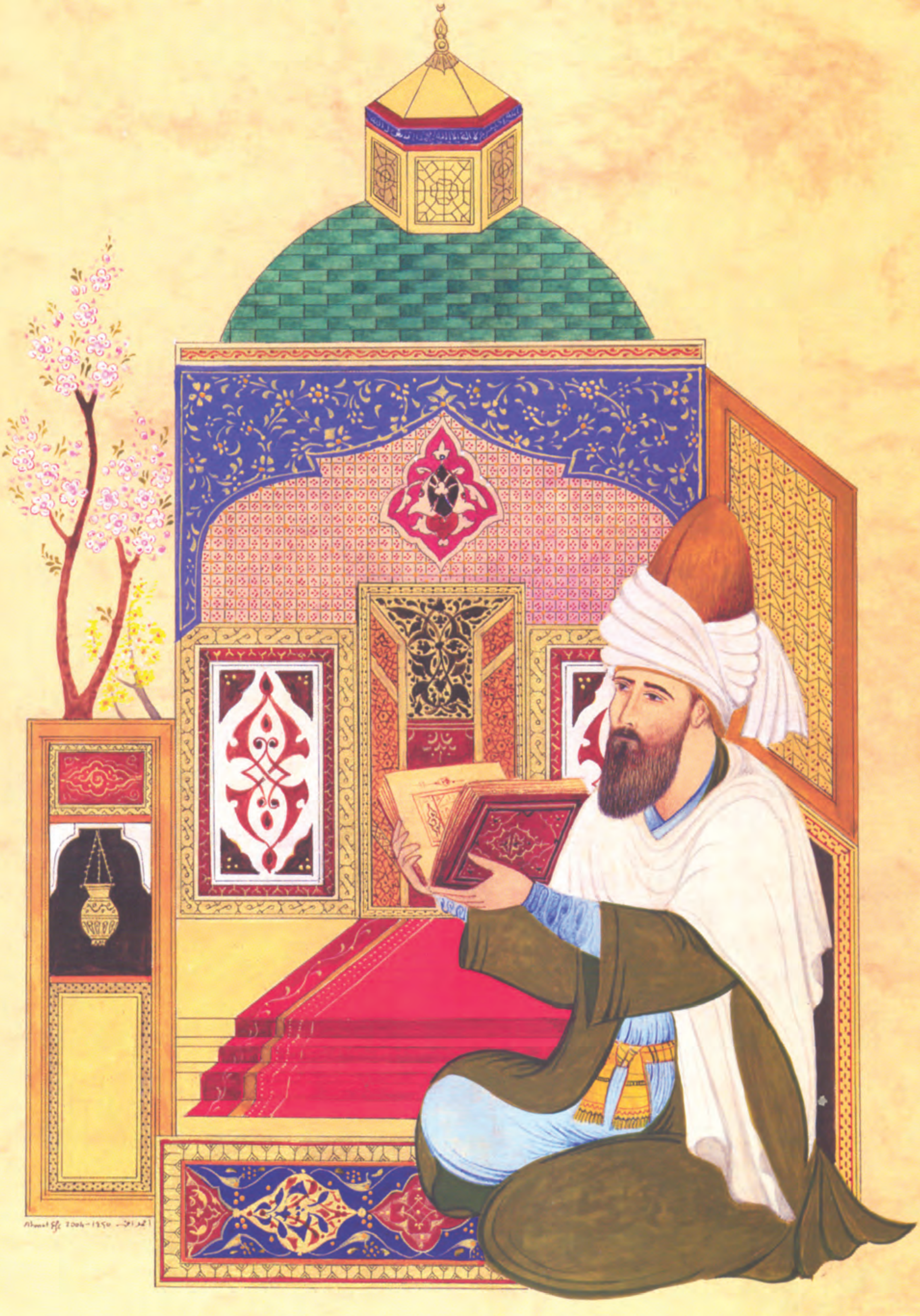
Ahmet Efe 2004-1425

Hazreti Mevlana
DŽELALUDDIN BELHI RUMI

1207. - 1273.

Ahmed-dede iz Vallašia, mevlevijski šejh i iznimno dobar poznavaoc mevlevijske historije, koji je živio u 14. stoljeću, u svom djelu *Menakibu'l-arifin*, u kojem je sakupio sve raspoložive podatke i informacije o hazreti Mevlaninom životu, izričito tvrdi da je datum rođenja *pira tarikat-i mevlevijje* 6. rebiu'l-evel 604. godine po Hidžri, odnosno 30. septembar 1207. godine po Miladi Isa'a (a.s.). Svoju tvrdnju temelji na izvještaju o Harezm-šahovoj opsadi Semerkanda o kojoj se govori u hazreti Mevlaninom djelu *Fihi ma fih*, te pritom navodi i riječi znamenitog autora ovoga djela: "*Bili smo u Semerkandu kada je Harezm-šah Alaeddin Muhammed opkolio i napao grad sa svojom vojskom...*" Budući da je poznato kada se spomenuti historijski događaj dogodio, hazreti Mevlana je morao imati najmanje sedam ili osam godina da bi se toga jasno sjećao. Ahmed-dedeovo računanje i tvrdnju veliki broj klasičnih i savremenih autora prihvata kao najpouzdaniji izvor za određivanje datuma hazreti Mevlaninog rođenja, te stoga 1207. godinu prihvataju kao godinu njegovog rođenja. S druge strane, historiografski i biografski izvori drugih autora potvrđuju da je hazreti Mevlana Belhi Rumi već bio mladić kad je sa babom napustio Belh, te je prema tome, mogao imati oko 28 godina kad je kročio na tlo Kon'je.

U vrijeme kada je na njegova pleća pao sav teret mjesta i uloge koju je prije toga zauzimao njegov otac, još uvijek je njegovim tijelom i dušom provijavao mladalački zanos, ali je već tada, bio priznat, poštovan i cijenjen kao zreo učenjak, temeljem čega su mu svi stariji sljedbenici i učenici njegovoga oca ukazali puno povjerenje.

Djetinjstvo je proveo u Belhu mahom u društvu svoga oca i njegovih derviša, napajajući se i nadahnjujući zamamnim i privlačnim zvucima duhovne muzike, *ilahija* i poema koje su se često mogle čuti na medžlisima njegovoga oca, hazreti Behauddina Veleda, Sultana učenjaka.

Prisustvovao je gotovo svim očevim predavanjima, *vazovima* i *dersovima*, a za njegovo obrazovanje i duhovnu pripremu za ulogu za koju se slutilo da će preuzeti, starali su se najučeniji, najiskusniji i najodaniji Behauddinovi derviši, čija je znanstvenička i učenjačka slava daleko prelazila granice Belha, Turkmenistana pa i Anadolije. Nakon odlaska iz Belha i nekoliko dugačkih putovanja, koja su se, uz kratke odmore i predahe, premetnula u jedno, sa konačnim odredištem u Kon'ji, hazreti Mevlana će upoznati i brojne najznamenitije učenjake i poznate sufije svoga vremena, te prisustvovati njihovim razgovorima sa njegovim ocem, kako onim na koje je pristup bio dopušten narodu, tako i onima koji su vođeni u intimi među učenjacima čija bi sadržina zasigurno zbunila obične ljude. Nakon babinog preseljenja na Bolji svijet, hazreti Mevlana je bio uvjeren da je njegovo konačno odredište Kon'ja u kojoj mu je bio babin mezar.

Hazreti Mevlana se sa svojom suprugom i sinovima smjestio u nekoliko skromnih odaja unutar medrese, koju je za njega sagradio *emir* Bedruddin Dževhertaš. U međuvremenu, sljedbenici i učenici njegovog oca okupili su se oko njega kao jedinog duhovnog i fizičkog nasljednika učenja i škole *Sultana učenjaka.* Željeli su učiti od njega, ali on se nije osjećao spremnim poptpuno preuzeti ulogu svoga oca. Svim je bilo poznato da je hazreti Behauddin Veled korak po korak uvodio Mevlanu u svoje svjetove znanja, otkrivajući mu, jedan po jedan, puteve spoznaje, te skidajući koprene sa njegovih očiju i srca. Žudnja za dubljom spoznajom potakla je hazreti Mevlanu da dio duhovnog simiraja potraži u osami, te je, kažu njegovi najpouzdaniji biografi, u samoći provodio mnoge dane i noći. Ništa mu se nije radilo od kada je ostao uskraćen za očevu pomoć. U ovom vremenu očajanja stigle su novosti o dolasku novog sunca prosvijećenosti u Anadoliju, Sejjida Burhnauddina iz Tirmiza.

Sultanu’l ulema

HAZRETI BEHAUDDIN VELED

(Hazreti Mevlanin otac)

1150. - 1231.

Hazreti Mevlanin otac, Behauddin Veled, jedan od najznamenitijih mutesavvifa svoga doba, poznatiji je po nadimku *Sultanu‘l ulema*, dok njegovo puno ime glasi Muhammed Behauddin Belhi ibn Husejin Hatibi ibn Ahmed Hatibi. Pretpostavlja se da je rođen 1150-51. godine, te da je odrastao u Belhu, u provinciji Horosan, gradu u modernom Afganistanu, koji je nekoć bio poznat kao *Kubetu‘l islam*. Preselio je u Kon‘ji u dobi od 80 godina.

Poznato je da je njegov otac, Husejin, sin Ahmeta Hatibija, bio poznati učenjak svoga vremena, te da mu je u dobi od samo 2 godine njegova majka pokazala djela njegovoga preminulog oca i rekla: *Sine, ljudi su tvome ocu zahvalni za djela koja je ostavio za sobom, te i meni iskazuju zahvalnost što sam ih sačuvala. I ti ćeš biti veliki čovjek koji će se odlikovati ogromnim znanjem*. Čini se da je Behauddinova majka imala značajnu ulogu u njegovom početnom obrazovanju i usmjerenju ka daljem školovanju i stjecanju znanja, te na taj način postavila temelje njegovog budućeg ugleda. Iako se tvrdi da je njegova majka bila pripadnica dinastije Harezm-šaha, nije poznato ime njenog oca, tako da je nemoguće utvrditi kojeg je sultana potomstvo.

Još u vrijeme dok je bio u Belhu, Behauddin je oženio kćerku *emira* toga grada, Mu‘mine-hatun i sa njom imao troje djece, Fatmu, Alauddin Muhammeda i Dželaluddin Muhammeda. Pretpostavlja se da je njegova supruga potomak Šemsu‘l Eimme-i Serahsija, jednog od najvećih hanefijskih *fakiha* svoga vremena. Također se tvrdi da je Behauddin Veled, koji se kao veoma mlad počeo pojavljivati po sufijskim i drugim *halkama*, bio i u to vrijeme čuven po svojim govorima, koji su mu priskrbili golemu slavu, tako da mu se uskoro, pridružio veliki broj ljudi iz Belha i okoline, te da je Belh napustio i uputio se prema Anadoliji zbog sukoba sa nekim od najznačajnijih državnika i učenjaka svoga vremena i prostora. Čini se ipak vjerovatnijim da je ovaj čovjek iznimnoga ugleda i znanja, svoj rodni grad napustio pred prijetnjom od Mongolske invazije. Naime, nedugo nakon što su Behauddin Veled i skupina njemu najodanijih i najbližih učenika i sljedbenika napustili Belh, grad su zauzeli Mongoli, veliki broj ljudi je izgubio živote, uključujući i Nedžmuddina Kubraa, na čiju životnu i duhovnu misao se Behauddin Veled umnogome oslanjao.

U vrijeme kada je Behauddin Veled napustio Belh, njegov stariji sin Alauddin imao je oko 7, a mlađi Dželaluddin (hazreti Mevlana) oko 5 godina. Njegova kćerka Fatma-hatun, bilo zbog toga što se u međuvremenu udala ili pak što je preselila (umrla) prije Behauddinove *hidžre* iz Horosana u Anadoliju, nije bila dijelom skupine koja je s njim krenula na put.

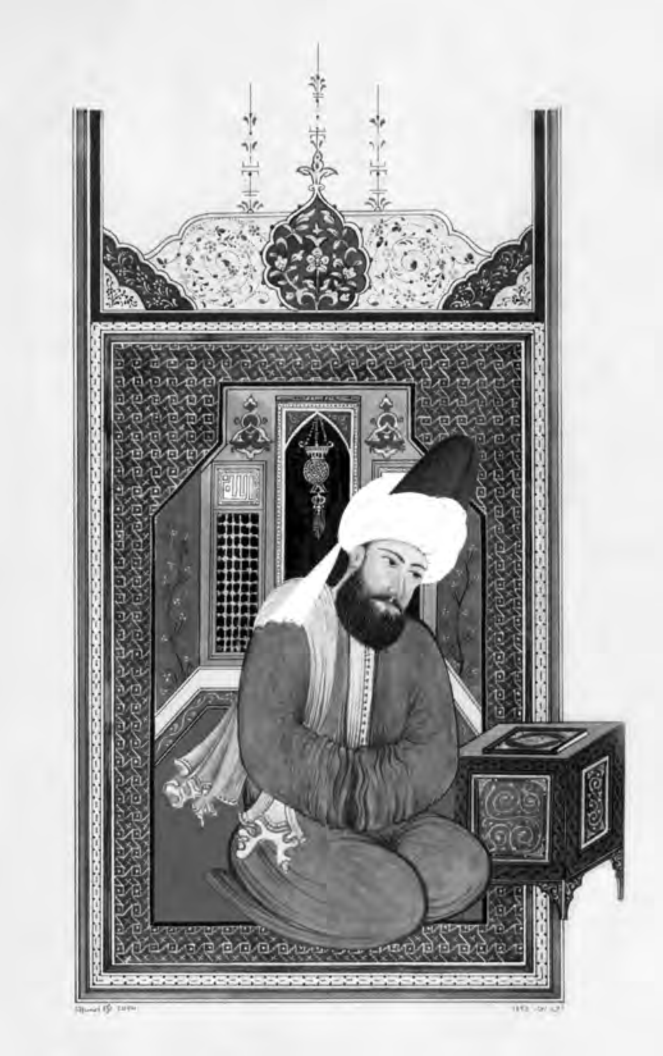

Skupina izbjeglica krenula je prema Hidžazu preko Nišapura, Bagdada i Kufe, da bi promijenili odredište i uputili se prema Damasku u Šamu (Sirija), te se privremeno zaustavili u Karamanu (nekoć poznat i kao *Larende*, u središnjoj Turskoj). Drugi izvori navode da je karavan prošao kroz Malatiju, neko vrijeme se zaustavivši u Erzindžan Akšehiru i konačno stigao u Larende (kasnije, Karaman). Behauddin Veled je u Karamanu proveo narednih sedam godina, a potom je preselio u Kon‘ju, gdje će provesti posljednje dvije godine svoga života i tu biti ukopan. U vrijeme dok je bio u Karamanu, njegova supruga, stariji sin Alauddin Veled i snaha Dževher hatun, preselili su na Bolji svijet.

Behauddin Veled o kojemu je glas i ugled prije njega stigao do Kon‘je, omilio se stanovnicima ovoga grada, ali i vladaru cijele zemlje sultanu Alauddinu Kejkubadu I. Pričao je Sultan Veled da je Alauddin Kejkubad I. često posjećivao njegovog oca, a *lala* (osobni učitelj) sultana Emira Bedruddina Guhertaša, bio je toliko *zaljubljen* i očaran njegovim znanjem, da mu je sagradio *medresu*.

Nastavio je držati predavanja, *vazove* i govore koje je privremeno prekinuo zbog preseljenja, ali se posvetio i obrazovanju svoga mlađeg sina Dželaluddina. Preselio je u petak, poslije akšama, 12. januara 1231. godine (18. rebiu‘l-ahira 628) i ukopan je na mjestu na kojem se njegov mezar i danas nalazi. Na njegovom nišanu, kojega je vjerovatno dao izraditi Alauddin Kejkubad, piše: “*Ovo je mjesto na kojemu Muhammed, sin Husejinov, sin Ahmedov iz Belha, naš prvak i učitelj sadra šeri‘ata, vrelo mudrosti, obnovitelj sunneta, dokidatelj bid‘ata, kojega smo slušali i kojemu smo se pokoravali, koji je slušao i pokoravao se Allahu, alim i prosvjetitelj, sultan učenjaka, muftija Istoka i Zapada, obnovitelj Vjerozakona i Vjere, šejh islama i muslimana, leži.*”

Behauddin Veled, čije su brojne ideje, životni i vjerski stavovi te znanja i spoznaje sačuvani i do našeg vremena preneseni u djelima njegovog sina hazreti Mevlane Rumija, unuka Sultan Veled Sipahsalara, te vjerovatno najpoznatijeg i najznačajnijeg biografa i komentatora i tumača Mesnevije, Eflakija, bio je krupan i snažan čovjek, guste brade i oštrog i pronicljivog pogleda. Njegovo jedino sačuvano djelo Me‘arif snažno je utjecalo na život i životno djelo njegovog najpoznatijeg potomka, hazreti Mevlane Dželaluddina Rumija. Prema nekima, Sejjid Burhanuddin Tirmizi, Behauddinov odani sljedbenik i učenik i hazreti Mevlanin *lala* toliko je insistirao na *Me‘arifu*, jedinom sačuvanom djelu svoga prijatelja i učitelja Behauddina Veleda, da je hazreti Mevlana cijelo djelo naučio napamet.

MU’MINE-HATUN

(Hazreti Mevlanina majka)

? - 1227. ?

Supruga Behauddina Veleda i hazreti Mevlanina majka, Mu‘mine-hatun rođena je u Belhu (*Balkh*) u Horosanu, kao kćerka sultana Belha Emira Ruknuddina. Udala se za Behauddina Veleda i rodila

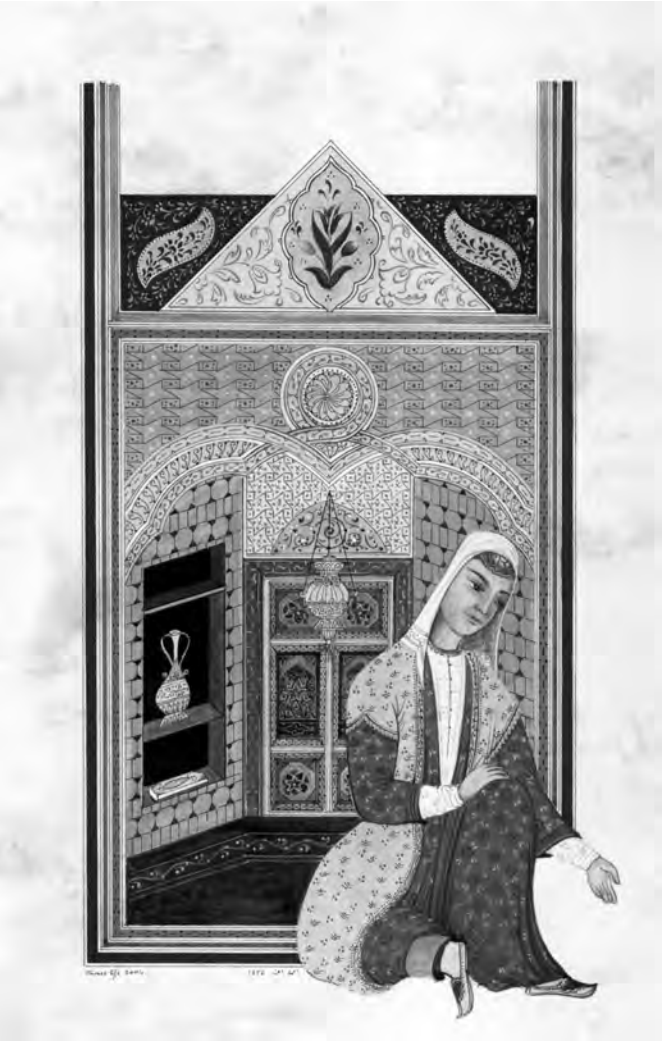

mu troje djece, kćerku Fatmu-hatun i dva sina, Muhammeda Alauddina i Muhammeda Dželaluddina, hazreti Mevlanu Rumija. Zajedno sa svojim suprugom napustila je Belh i doselila u Larende (Karaman), gdje je i preselila (umrla), te ukopana u turbetu hazreti Mevlanine majke (*Mader-i Mevlana Turbesi*), poznatom i kao džamija Valide Sultan.

Na nišanu Mu‘mine-hatun nema natpisa, tako da nije poznat tačan datum rođenja i preseljenja hazreti Mevlanine majke, ali je općeprihvaćena tvrdnja da je preselila između 1222. i 1228. godine, budući se smatra da je Behuddin Veled preselio u Kon‘ji 1230. ili 1231. godine, te da je u ovaj grad doselio 1228. a u Karaman, godine 1221. ili malo kasnije, te da je tu ostao sedam godina.

Na istom mjestu ukopan je i njen stariji sin Muhammed Alauddin, a pretpostavlja se da je tu također ukopana i prva hazreti Mevlanina supruga, Dževher-hatun.

Prenosi se da je kćerka Behauddina Veleda i Mu‘mine-hatun, Fatima-hatun, preselila (umrla) dok je porodica još uvijek živjela u Belhu, a prema drugim izvorima da se u međuvremenu udala te nije učinila *hidžru* sa svojim roditeljima i braćom.

Mu‘mine-hatun smatra se iznimno inteligentnom, mudrom i obrazovanom ženom, koja je, kao kćerka *emira* imala priliku učiti od najboljih učitelja svoga doba, te da je, ako ne presudno a ono zasigurno značajno utjecala na hazreti Mevlanino obrazovanje i njegovo životno, vjersko i duhovno usmjerenje. Činjenica da se udala za Behauddina Veleda, *Sultanu'l ‘ulema*, nedvojbeno najznačajnijeg učenjaka svoga doba, govori u prilog toj tvrdnji. Povrh toga, činjenica da je pristala ostati uz svoga supruga, izložiti se i podnijeti sve teškoće *hidžre*, nedaće i nevolje dugačkog putovanja – koje je potrajalo godinama – govori u prilog tvrdnji da je bila stabilna, strpljiva i sa sudbinom pomirena žena, te je oslikava najljepšim nijansama osobina žene svjesne svoga mjesta i uloge.

Turbe ponad mezara u kojem je ukopana u *Ak Tekke* (Bijeloj tekiji) izgradio je Ibrahim-beg, potomak Karamanoglua i sljedbenik hazreti Mevlane i njegove porodice, godine 1371. te predstavlja jedno od najposjećenijih mjesta *zijareta* u Karamanu. Kompleks oko mezara i turbeta Mu‘mine-hatun, koji se sastoji od džamije, mezara, derviških odaja i mezarja, nekoć je služilo kao mevlevijska tekija, poznata i kao Kalemija-zavija – po Ahi Muhammed Beku, sinu Kalemija, kojega je ovdje poslao Ulu Arif Čelebi, u kojoj su se redovno održavali duhovni koncerti i obredi sema‘a. Na natpisu ponad ulaza, ispisanim najljepšim pismom toga vremena i arapskim jezikom, stoji: “*Alauddin, sin Halila Karamaoglu Mehmeda, koji je bio veliki sultan, sjena Božija na ovom svijetu, vladar zajednice muslimana, gospodar arapskih i perzijskih sultana, otac bitki u kojima su suzbijani tlačitelji, uporno i istrajno, zatiratelj nevjernika i mnogobožaca – neka Allah učini njegovu vlast vječnom – zapovijedio je izgradnju ovog svetog mjesta posvećenog velikodušnosti i darežljivosti njegove supruge i mezaru pobožnog čovjeka i šehida Sejfuddina Sulejman-bega sina Halila Karamanoglu Mehmeda, prvaka učenih, sultana zaljubljenika, slave naroda i Vjere* (hazreti Mevlane) – *neka Allah posveti njegovu tajnu nedokučivu.*”

ALAUDDIN MUHAMMED

(Hazreti Mevlanin stariji brat)

1205.? - 1226.?

Hazreti Mevlanin stariji brat, sin Behauddina Veleda i Mu‘mine-hatun, rođen u Belhu. Kako ni njegov tačan datum rođenja nije poznat, prinuđeni smo zaključivati temeljem poznatih činjenica. Kako je bio stariji brat hazreti Mevlane Rumija, pretpostaviti je da je rođen prije 1207. godine; pretpostavlja se da je preselio u dobi od oko dvadeset godina, i to u Karamanu, te je tu i ukopan u turbetu *Mader-i Mevlana* kraj svoje majke Mu‘mine-hatun. U vrijeme iseljenja Behuddina Veleda iz Belha, koje se, prema većini biografa dogodilo malo prije 1214. godine, Alauddin Čelebi je imao oko sedam godina, te kako je Behauddinov karavan u Karaman stigao oko 1220-1221. godine, te potom, sedam godina kasnije, prešao u Kon‘ju, pretpostavlja se da je Alauddin u vrijeme svoga preseljenja na Bolji svijet imao oko dvadeset godina, ili pak nešto manje.

Nije poznato da li se stigao oženiti ili nije, niti da li je imao potomstvo. O njemu puno ne govore ni sam hazreti Mevlana, niti njegov sin Sultan Veled, pa ni ostali mevlevijski ili biografski izvori. Kako je preselio prije preseljenja svoga oca u Kon'ju, malo je vjerovatno da je sa svojim ocem doputovao u prijestolnicu Seldžuka. Poznato nam je da je hazreti Mevlana svojim sinovima – koje je rodila njegova supruga Dževher-hatun u Karamanu – starijem dao ime po svome ocu, a mlađem po svome rano preminulom starijem bratu, te je stoga pretpostaviti da je Alauddin Muhammed preselio prije rođenja svoga bratića i imenjaka Alauddina, i to prije 1227. godine.

Kako je, također, poznato da je on napustio Belh sa svojim ocem, te da je nakon dugog putovanja doselio u Karaman, može se zaključiti da je obrazovanje sticao od svoga oca i njegovih najbližih i najodanijih učenika i sljedbenika tokom dugogodišnjeg putovanja. Pretpostavljamo da je za ovaj zadatak bio osobito zadužen Lala Šerefuddin Semerkandi, a u vrijeme provedeno u Belhu, Burhanuddin Tirmizi, koji su bili zaduženi i za hazreti Mevlanino podučavanje i obrazovanje.

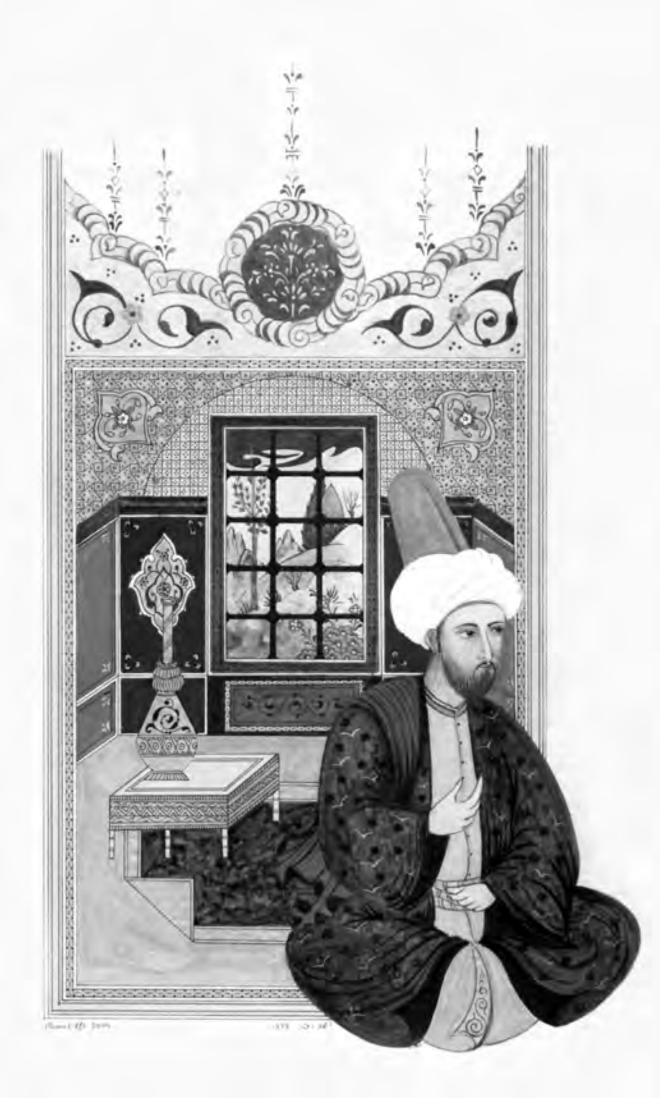

Na njegovom mezaru u Bijeloj tekiji (*Ak Tekke*) nema natpisa. Nalazi se lijevo od ulaza, netom ispod mjesta predviđenog za *mu'ezzina*, u skupini mezara pripadnika hazreti Mevlanine porodice i potomaka.

Po zapovijesti Ulu Arif Čelebije u ovu tekiju je poslat mevlevijski halifa, te je mjesto dugo služilo kao mevlevijska zavija, a neki dokumentarni zapisi svjedoče da je tu bila i medresa koja je radila stoljećima nakon izgradnje. Evlija Čelebi, koji je u ovaj grad doputovao godine 1684., kaže da *medresa hazreti Mevlanine majke cvjeta i da kroz nju prolazi veliki broj nadarenih učenika i studenata.*

Osmanski sultan Rešad poslao je Ka'abenski Prekrivač na dar turbetu hazreti Mevlanine majke, od kojega je za mezare hazreti Mevlanine majke i njegovog starijeg brata skrojen i sašiven prekrivač.

DŽEVHER-HATUN
(Hazreti Mevlanina prva supruga)

? - 1228.?

Hazreti Mevlanina prva supruga Dževher-hatun bila je kćerka *Hodža* (profesora) Šerefuddina Lale iz Semerkanda, ličnosti iznimnog ugleda u Larendeu (Karaman); bila je majka Sultan Veleda i Alauddina Čelebija. Preselila (umrla) je kao veoma mlada, i najvjerovatnije da je ukopana u Bijeloj tekiji u Larendeu (Karaman).

Njen otac Šerefuddin Lala bio je učenik i blizak prijatelj *Sultanu'l ulemaa*, Behauddina Veleda, sa kojim je i napustio Belh i uputio se u nepoznato slijedeći svoga učitelja. Kako je on bio hazreti Mevlanin *lala*, učitelj i staratelj, od njegovog najranijeg djetinjstva, u Behauddinovoj porodici smatrao se gotovo članom. Njegova kćerka Dževher, rođena je najvjerovatnije u Belhu, te je, prema svemu sudeći, odrasla zajedno sa hazreti Mevlanom, te sa za njega i udala kada su se Behauddinova porodica i prijatelji odlučili ostati u Larendeu. Pouzdano je poznato da je vjenčanje obavljeno godine 1225. jer je Sultan Veled rođen 1226. a Alauddin Čelebi, godinu ili dvije kasnije.

Većina izvora slaže se da je Dževher-hatun u vrijeme udaje za hazreti Mevlanu Rumija imala osamnaest godina, te kako se tvrdi da je na Bolji svijet preselila dok je još dojila Alauddina, pretpostavlja se da je u vrijeme svoga preseljenja imala oko dvadeset godina. Brigu o njenoj djeci preuzela je neka plemenita žena, čije ime nažalost historija ne bilježi, a koja je preselila u Karamanu; u literaturi se ova žena imenuje kao Kiryai Buzrug – Starija Kira, kako bi se razlikovala od hazreti Mevlanine druge supruge, Kire-hatun, koju je hazreti Mevlana oženio nakon preseljenja u Kon‘ju, a koja je sa svojom dadiljom Kiramanom, preuzela brigu o djeci. Poznato nam je da su njena dva sina Sultan Veled i Alauddin Čelebi, poslani u Damask u pratnji njihovoga djeda Šerefuddina Lale.

Kako Dževher-hatun na svome nišanu nema nikakvog natpisa, tačno vrijeme njenog preseljenja doslovno je nemoguće utvrditi, a i samo mjesto njenog ukopa predmet je brojnih sporenja. Prema I. Hakki Kon‘jaliju, preselila je u Karamanu, te ukopana u Bijeloj tekiji. Nadalje, isti autor tvrdi da budući da u natpisu na tekiji nije precizirano ime nijedne od ovih plemenitih žena, te da u stvari središnji mezar pripada Dževher-hatun, da bi se i tekija i turbe trebali zvati *Zevc-i Mevlana Turbesi*, umjesto *Mader-i Mevlana Turbesi*. I Abdulbaki Golpinarli mišljenja je da je Dževher-hatun ukopan u ovom poznatom turbetu. U tom slučaju, pretpostaviti je da Dževher-hatun nije bila sa Behauddinom Veledom i svojim suprugom hazreti Mevlanom Dželaluddinom tokom putovanja iz Karamana u Kon‘ju. Isto tako nije poznato od čega je umrla; ni hazreti Mevlana, ni Sultan Veled, pa ni Alauddin Čelebi, ne nude ništa više podataka od ovih koje ovdje iznosimo. Najraniji naime, najstariji mevlevijski izvori gotovo da ne spominju Mu‘mine-hatun ni Dževher-hatun.

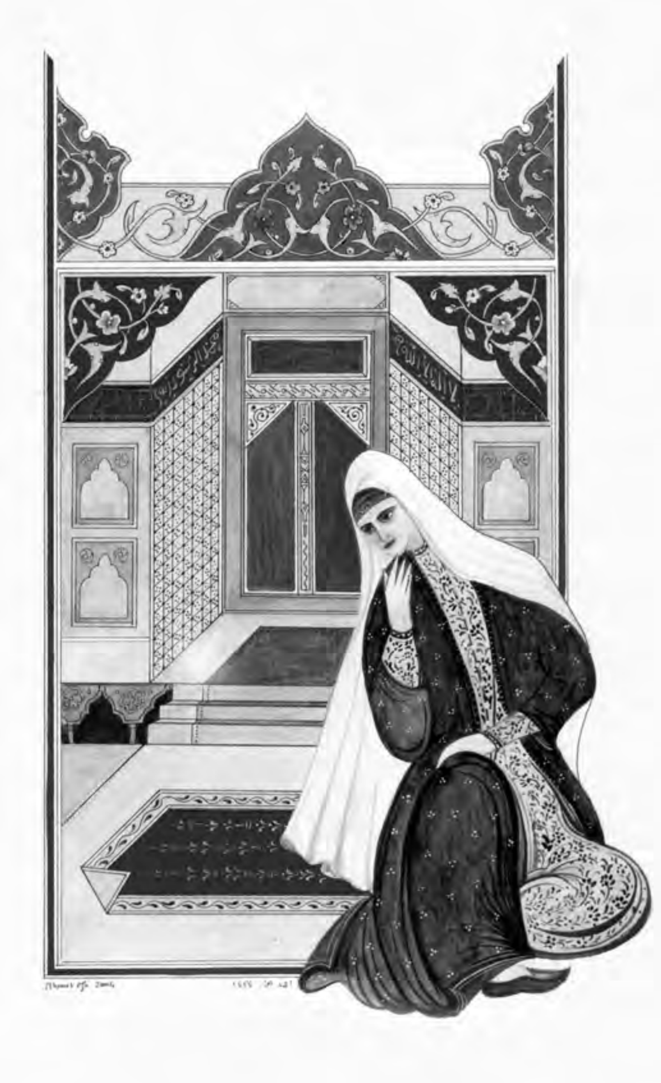

Imajući na umu tvrdnju da je Dževher-hatun odrasla zajedno sa hazreti Mevlanom, dakle u okrilju Behauddinove kuće i pod bliskom paskom njegovih najbližih i najučenijih prijatelja i sljedbenika, te da se u konačnici udala za hazreti Dželaluddina, može se pretpostaviti da je bila izvanredno obrazovana mlada žena. Najpoznatiji i vjerovatno najupućeniji biografi i poznavaoci Behauddinove kuće, porodice i najbližeg okruženja, Sipahsalar i Eflaki, ne raspolažu ni sa informacijama o Šerefuddinu Lali, iako je nedvojbeno jasno da je Šerefuddin imao veliki, ako ne presudan utjecaj na Sultana Veleda i na hazreti Mevlaninog srednjeg sina, Alauddina Čelebija, budući su njih dvojica, od svoga djetinjstva do mladosti stjecali znanja i obrazovali se u Damasku pod budnim okom svoga djeda. Nismo, iako smo uložili ogroman trud, bili u prilici saznati gdje je preselio kao ni gdje je ukopan Lala Šerefuddin. Moguće je da jedan od mezara za koje se tvrdi da pripadaju neimenovanim horosanskim svetim ljudima pripada baš njemu.

KIRA -HATUN
(Hazreti Mevlanina druga supruga)

? - 1291.

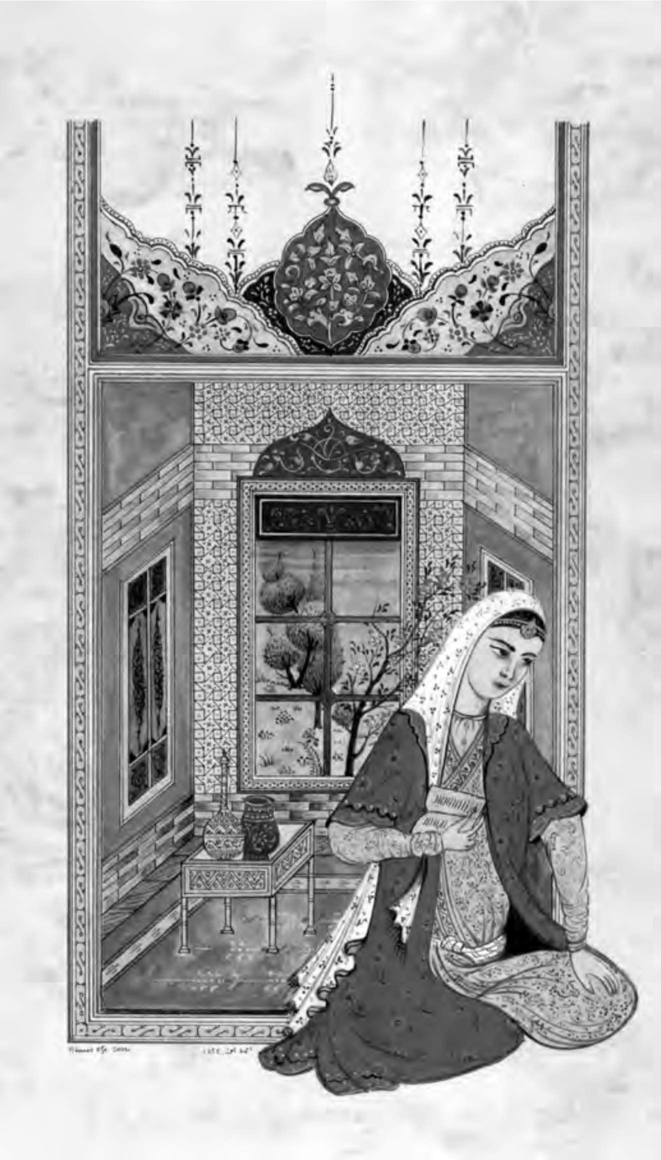

Kira-hatun je bila plemenita žena koju je hazreti Mevlana oženio u Kon'ji nakon preseljenja svoje prve supruge Dževher-hatun; ona je bila majka Emir Alima i Melike-hatun. Poznato nam je da je bila udata prije vjenčanja sa hazreti Mevlanom, te da je njenom prvom suprugu bilo ime Muhammedšah, sa kojim je imala jednog sina po imenu Emir Šemsuddin Jahja. Prema natpisu na njegovom nišanu preselio je 7. rebiu'l-ahira 692. godine po Hidži, odnosno 1292. godine po Miladi Isa'a (a.s.), a prema većini autora ukopan je u hazreti Mevlaninom turbetu zajedno sa najbližim i najodanijim članovima porodice i sljedbenicima, odmah uz hazreti Mevlaninog srednjeg sina Alauddina Čelebija.

Ime ove žene je na izvjestan način izazivala i još uvijek izaziva posebnu pažnju biografa, historičara i istražitelja hazreti Mevlane i njegove familije. Neki tvrde da je bila Perzijanka te je s tim u skladu i njeno ime perzijsko, neki tvrde da je tursko pa je samim tim ona Turkinja, a neki pak da je Arapkinja pa je njeno ime arapsko. Tahsin Yazici, koji je sabrao i usporedio sva mišljenja, tvrdi da je ime u stvari grčko, te da se uopće ne radi o imenu nego o naslovu u značenju 'gospođa' (*hanim*), naime, 'žena plemenitog porijekla', 'plemkinja', koja je u to vrijeme bila u širokoj upotrebi, što potvrđuje i u svome predgovoru djelu *Menakibu'l arifin*, Ahmeda Eflakija, koje je ovaj autor preveo na turski jezik. U skladu s tim, dadilju i dojilju Sultan Veleda i Alauddina Čelebija zvali su Kiramana, hazreti Mevlaninu snahu, Fatmu-hatun – Kirake, u značenju 'mlada Kira', kako bi ove žene međusobno razlikovali. Osim toga, i žena koju je Alauddin Čelebi oženio zvala se Kira, a bila je kćerka čuvenog anadolskog vezira seldžučkih sultana Sahib Ata Fahruddina.

Kako se izgovor imena odnosno naslova Kira razlikuje na turskom, perzijskom i arapskom jeziku, neki autori ime ove tačnije, ovih žena, pišu *Gura*, *Gera* te *Kerra*.

I. Hakki Konyali, u svome djelu *Konya Tarihi* (*Historija Kon'je*) tvrdi da njeno ime može biti izvedenica iz turske riječi i pojma 'gur' u značenju 'obilje', 'izobilje', 'bujnost'. Nadalje, isti autor tvrdi da je ovo žensko ime bilo često u upotrebi kod Seldžuka i ranih Osmanlija; priznajući mogućnost da *Kira* može biti i grčka riječ u značenju 'gospođa' ili 'plemkinja', ovaj autor kaže: "*Budući su u vrijeme osmanlijske uprave, Turci i Grci živjeli izmiješano i zajedno, moguće je da su Turci neka imena 'pozajmili' od Grka. Tako da je ovo ime moguće izgovarati kao Kira.*"

Abdulbaki Golpinarli, tvrdi da činjenica da je ime grčko nipošto ne mora značiti da je ova i druge žene istog ili sličnog imena bila Grkinja, navodeći pritom nekolicinu sličnih slučajeva. Ovaj autor potcrtava da je kćerka Salahuddina Zerkuba i supruga Sultana Veleda Fatma-hatun bila poznata i kao *Kirake*; ovo mišljenje dijeli i Tahsin Yazici. Isto tako, činjenice da su kćerku Ulu Arif Čelebija Melike zvali *Despina*, a hazreti Mevlaninu kćerku Melike-hatun *Efendipula*, oba nadimka su grčke riječi, potvrđuje ovo mišljenje.

Kira-hatun, osim poštovanja koje je uživala kao i su-

pruga hazreti Mevlane Rumija te kao pomajka dvojici hazreti njegovih sinova iz prvog braka, imala je i izniman osobni ugled, kako od strane njenog supruga tako i od njegovih najbližih i prijatelja. Hazreti Šems-i Tabrizi veoma često je spominje, pa čak i navodi njene riječi u svome djelu *Makalat*, a Eflaki prenosi veliki broj zgoda u kojima se ona spominje kao središnja ličnost. Poznato nam je da su joj veoma nedostajali Sultan Veled i Alauddin Čelebi nakon što su poslati u Damask na školovanje, da je uživala klanjati i činiti sema' sa hazreti Mevlanom, te da je njen suprug jednom prilikom strogo ukorio zbog njenog insistiranja da prisustvuje rufa'ijskom zikru.

Preselila je devetnaest godina poslije hazreti Mevlane Rumija, a u međuvremenu se nije udavala ni za koga drugo. Prema natpisu na njenom nišanu, preselila je 13. ramazana 691. godine po Hidžri (1291., po Miladi Isa'a, a.s.), ali kako nam nije poznata godina njenog rođenja ne možemo ni dokučiti koliko je godina imala kada je preselila. U natpisu na njenom nišanu, ispisanom arapskim jezikom i seldžučkim pismom, ova žena se mnogo hvali, te se o njoj govori kao o 'drugoj Merjem', 'moru duše' i 'primljenoj kod Allaha'.

BEHAUDDIN SULTAN VELED

(Hazreti Mevlanin stariji sin)

1226. - 1312.

Stariji sin hazreti Mevlane Dželaluddina Rumija, Sultan Veled, rođen je 24. aprila 1226. godine u Karamanu. Njegova majka bila je kćerka Lala Šerefuddina iz Semerkanda, Dževher-hatun. Ime je dobio po svome djedu *Sultanu učenjaka*, te stoga njegovo puno ime glasi Behauddin Sultan Veled.

Budući mu je majka preselila u vrijeme dok je Sultan Veled imao tek godinu ili dvije, othranila ga je i podigla njegova dadilja Kiramana i druga supruga njegovog oca Kira-hatun. Kada je Sultan Veled, kojega je njegov otac jako volio, dospio u godine kada je bilo vrijeme početi pohađati neku zvaničnu školu, hazreti Mevlana Rumi ga je poslao najprije u Halep, a potom i u Damask u Siriji, zajedno sa njegovim, godinu ili dvije mlađim bratom Alauddinom, pod starateljstvom njegovog djeda Lala Šerefuddina, gdje je proveo nekoliko godina obrazujući se i stječući znanja. Sačuvano je jedno pismo kojim hazreti Mevlana upozorava i poziva svoje sinove na punu pažnju, poslušnost i poštovanje prema njihovom djedu. Po završetku obrazovanja u medresi, Sultan Veled se vratio u Kon'ju; nakon povratka, kažu da se nije odvajao od svoga oca, bio mu je pri ruci i na hizmetu, a time je unaprijeđivao i svoje osobine, za razliku od svoga brata Alauddina Čelebija.

Odrastao je uz najbliže saradnike i prijatelje svoga oca, njegove prve halife, Sejjida Burhanuddina, Šems-i Tabrizija, Salahuddina Zerkuba i Čelebi Husamuddina. Odnos između Sultan Veleda i Šems-i Tabrizija – hazreti Mevlana je osobno svoga sina preporučio Šemsu za učenika – gotovo da je postao legendaran. Nakon što je hazreti Me-

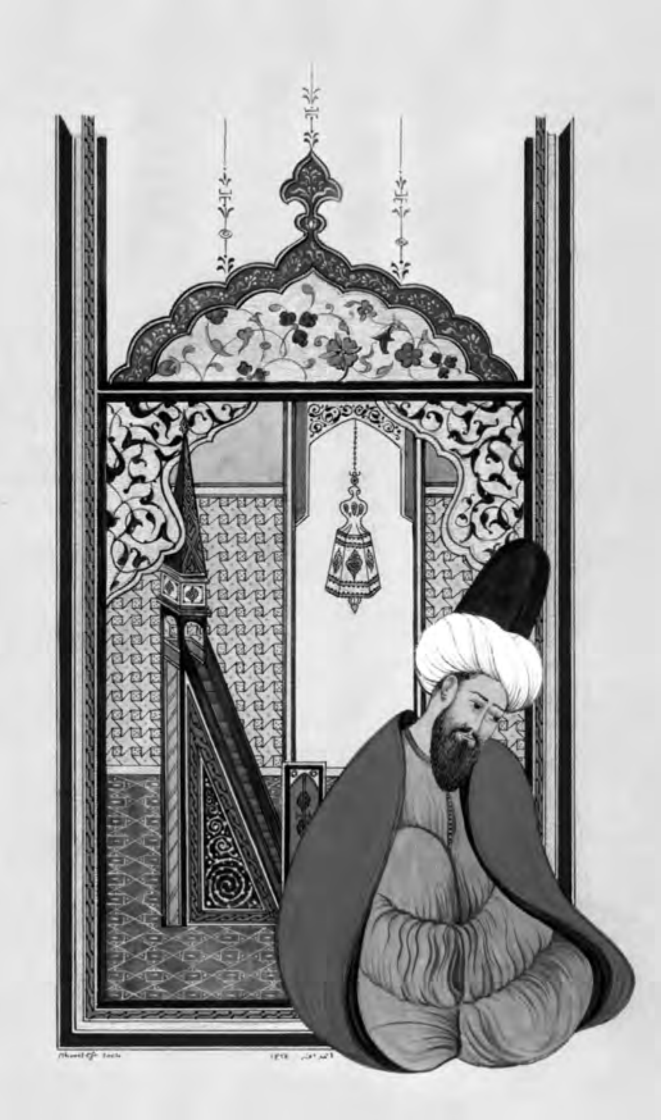

vlana čuo da je Šems iznenada napustio Kon‘ju, te pošto je čuo da je viđen u Damasku, poslao je Sultan Veleda za svojim dragim prijateljem da ga zamoli da se vrati u Kon‘ju, što je Sultan Veled i učinio; na putu prema Kon‘ji, Šems – koji je jahao konja – pozvao je Sultan Veleda, koji je išao pješice pored njega, da uzjaše zajedno s njim, na što je ovaj odgovorio: “*Moj Hudavendigare! Gospodar i rob na istom konju! Gdje to ima?*”

Vrijedan spomena je i Sultan Veledov odnos i veza, te njegovo poštovanje prema prvom halifi svoga oca, Salahuddinu Zerkubu; njegovo poštovanje prema ovoj ličnosti dovoljno pokazuje činjenica da je nakon preseljenja svoga oca upravo njemu dao bejat, bez obzira na činjenicu da je ovaj čovjek bio i njegov punac. U svome djelu *Iptidaname* Sultan Veled piše da je njegov otac rekao: “*Od sada nadalje, budi blizak Salahuddinu Zerkubu. Voli ga i njega odaberi za svoga učitelja; vas dvojica se uzajamno privlačite, imate puno toga zajedničkog, družite se, hizmeti mu, pa ćeš, s Božijom pomoći, dosegnuti visoke deredže*”, našto je Veled odgovorio: “*Prihvatam da budem rod Salahuddina Zerkuba.*”

Poznato je da je Sultan Veled oženio kćerku Salahuddina Zerkuba, po imenu Fatma-hatun, negdje između 1250.-1259., te da je s njom imao sina Ulu Arif Čelebija, hazreti Mevlaninog najdražeg unuka. Ona mu je rodila i dvije kćerke Mutahharu Abide i Šeref Arife. Starija kćerka Mutahhara-hatun udala se za Sulejman-šaha i sa njim imala dva sina, Hidra i Burhanuddin Ilijas-pašu. Iako nije poznato za koga se udala Sultan Veledova druga kćerka, Šeref-hatun, poznato je da je i ona imala dva sina, Muzaffer Ahmed-pašu i Emir-šaha.

Nakon preseljenja Fatme-hatun, Sultan Veled je oženio dvije plemenite žene, Nusret-hatun i Sunbule-hatun, te sa njima imao tri sina, Abid Čelebija sa Nusret-hatun, a Emin Zahina i Čelebi Vadžida sa Sunbule-hatun.

Nakon preseljenja njegovoga oca, hazreti Mevlane Rumija, njemu je ponuđeno da preuzme *post* – da postane halifa svoga oca – ali je on, pokazujući neuporediv stupanj dostojanstva i poštovanja prema odredbama svoga oca, rekao da će *post* radije prepustiti i dati bejat Husamuddinu Čelebiju. Tek nakon Husamuddinovog preseljenja godine 1284. Sultan Veled je pristao prihvatiti *post* – tada je imao 58 godina, a živjet će punih 86 – te konačno preseliti kao halifa svoga oca, godine 1312. i biti ukopan u Kon‘ji, u turbetu svoga oca, odmah uz njega.

Sultan Veled je, prema svim historijskim svjedočanstvima, bio vrijedna i istrajna ličnost, koji je ustrojio i organizirao sljedbenike učenja svoga oca i njegovih prvih halifa u jedinstvenu organizacijsku cjelinu i strukturu – *tarikat-i mevlevijje*, ustanovio načela, uspostavio veliki broj *tekija*, *zavija* i *sema-hana* širom Anadolije i islamskog svijeta. Opće je prihvaćen kao jedna od devet najznačajnijih ličnosti *tarikat-i mevlevijje*; ostalih osam su: *Sultanu‘l ulema* Behauddin Veled, hazreti Mevlana Dželaluddin, Šems-i Tabrizi, Salahuddin Zerkub, Čelebi Husamuddin, Šejh Kerimuddin Bektemur i Ulu Arif Čelebi. Nadahnut likom i djelom svoga oca napisao je *Divan*, tri *mesnevije* nazvane *Iptidaname*, *Rebapname* i *Intihaname*, te tesavvufsko teorijsko djelo pod nazivom Me‘arif. Sultan Veled je uživao veliki ugled i slavu u svoje vrijeme, te je bio rado viđen gost i na dvorovima onovremenih vladara, što je svojevrsno svjedočanstvo da, organizirajući *tarikat-i mevlevijje* nije odstupio od bilo kojih uspostavljenih i općeprihvaćenih normi i pravila, ali ni osjetljive volje vladara. Poznato je da je veliku pažnju posvećivao obrazovanju i podučavanju Ulu Arif Čelebija, koji će preuzeti mevlevijski *post* nakon preseljenja Sultan Veleda.

Hazreti Mevlanino potomstvo ishodi uglavnom iz loze koju je ostavio Sultan Veled, budući da su sve ostale krvne linije veoma brzo nestale, a da je Alauddin Čelebi izopćen iz familije zbog navodne povezanosti sa nestankom Šems-i Tabrizija.

ALAUDDIN ČELEBI
(Hazreti Mevlanin srednji sin)
1227. - 1261.

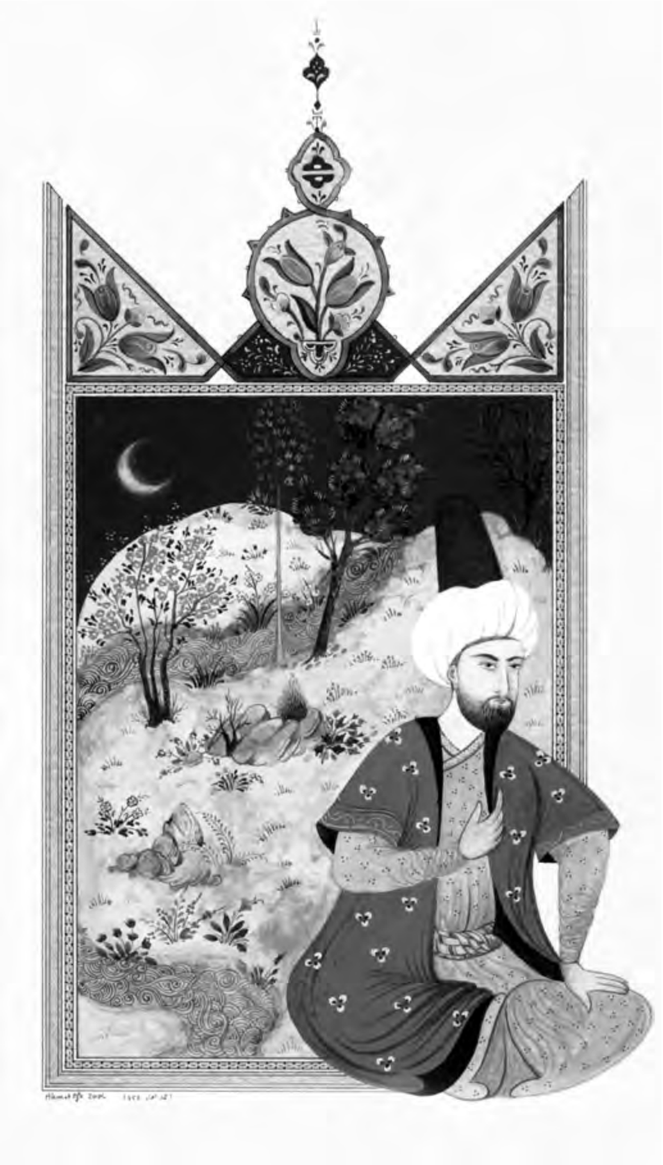

Hazreti Mevlanin srednji sin Alauddin Čelebi rođen je u Karamanu godine 1227. Njegova majka bila je kćerka Lala Šerefuddina Dževher-hatun. Budući mu je majka preselila u vrijeme dok je on bio dojenče, othranila ga je i odgojila njegova dadilja i druga hazreti Mevlanina supruga Kira-hatun; nakon što je prispio za školu, poslan je, zajedno sa svojim starijim bratom u Halep i Damask u Siriji na školovanje. Alauddin Čelebi je stekao znakovito obrazovanje u tamošnjim medresama te dobio *idžazet* (diplomu) koji je bio potvrda da je dovoljno obrazovan da samostalno podučava druge. Za razliku od svoga starijeg brata Sultan Veleda, Alauddin Čelebi je po povratku u Kon‘ju ostao uz svoga djeda Lala Šerefuddina, te nije bio na hizmetu svome ocu.

Alauddin Čelebi je, prema svim historijskim izvorima, u narednim godinama imao veze i učestvovao u nestanku Šems-i Tabrizija; iako najraniji mevlevijski izvori poput Sipahsalara i Eflakija otvoreno i nedvojbeno tvrde da je Alauddin Čelebi imao veze sa nestankom (ili ubistvom) Šems-i Tabrizija, M. Nuri Gençosman, prevodilac Šemsovih pisama (*Malakat*), oslanjajući se na činjenicu da se takvo što ne spominje u Sultan Veledovom djelu *Ibtidname*, tvrdi da je Alauddin, u stvari, bio nevin. U svakom slučaju činjenica je da je ovaj čovjek zbog nečega stekao loš ugled, ne samo kod hazreti Mevlaninih najbližih sljedbenika nego i uopće; zbog toga je izopćen, ne samo iz porodice, nego i općenito iz svih mevlevijskih halki i dokumentarnih zapisa, tako da je nemoguće doći do valjanih i pouzdanih informacija o njemu. Isto tako nije moguće utvrditi ni kad ni gdje je preselio (ili pak ubijen), kao ni čime se bavio ni gdje je živio. Mikail Bayram, u svome djelu *Ahi Evren ve Ahi Teşkilati*, tvrdi da su Alauddina Čelebija zajedno sa Ahi Evrenom u Kiršeheru ubili vojnici Nuruddina Džadže, te da je njegovo tijelo poslano u Kon‘ju. Poznato je da nije ukopan u hazreti Mevlaninom turbetu u Kon‘ji. Na natpisu na njegovom nišanu piše da je bio *muderris*, te da je preselio u mjesecu ševvalu 660. godine po Hidžri, odnosno 1261. godine po Miladi Isa‘a (a.s.). Iz toga slijedi da je Alauddin Čelebi preselio kao veoma mlad, u dobi od 34, 35 godina. Prema raspoloživim podacima bio je oženjen Sahip Ata Fahruddin ‘Alijevom kćerkom Kirom i sa njom je imao djecu. Budući da su i njegovi potomci izopćeni iz hazreti Mevlanine familije, o njima gotovo ništa nije poznato. Feridun Nafiz Uzluk, koji nudi dosta informacija o ovoj temi, kaže da on nije bio u stanju dokučiti zašto Eflaki Alaudina Čelebija naziva Kiršehri, pripisujući to mogućnosti da je Alauddin živio u tom gradu gdje je bio poznat kao uman i obrazovan *muderris*. Uzluk također tvrdi da je Alauddin udaljen iz blizine svoga oca hazreti Mevlane zbog sukoba sa Šemsom koji će se tragično završiti, da nije prisustvovao ni njegovoj dženazi, ali i da je nekoliko godina nakon preseljenja posjetio mezar svoga sina i tu činio dove za njega i objavio da mu je oprostio. Uzluk, isto tako, tvrdi da je Alauddin Čelebi bio *perde čauš* – helebardist – na Seldžučkom dvoru, ali ovu tvrdnju ne potvrđuju ostali historiografski izvori. Prema Uzluku, Alauddin se teško razbolio, bolest se pokazala smrtonosnom, te je od nje uskoro i preselio, ali i ova informacija se čini tek kao nagađanje.

Feridun B. Ahmed-i Sipahsalar u svome djelu, koje se smatra jednim od najpouzdanijih izvora informacija o *mevlevijama,* tvrdi da Alauddin Čelebi nije bio u dobrim odnosima sa Šemsom Tabrizijem jer je ovaj bio ljubomoran na njega zbog njegove lijepe i mlade supruge Kimjehatun. Ovaj incident se spominje u nekoliko historiografskih djela, ali i to samo kratko ne pridajući mu preveliki značaj, ali se ni u jednom ne spominje da je Šems ubijen; takvo što ne spominje ni Sultan Veled niti u jednom od svojih djela; međutim, Eflaki u svome *Meanakibu* otvoreno tvrdi da su Šems-i Tabrizija ubili Alauddin Čelebi i nekolicina njemu odanih sljedbenika i to nakon slijedećeg događaja. Jednom prilikom je Alauddin došao svome ocu da mu poljubi ruku, kada ga je Šems ogorčeno prekorio; ovaj je to saopćio svojim drugovima koji su već bili ljuti na Šemsa, te su odlučili da ga ubiju. Eflaki ovaj događaj prepričava u znakovito tragičnijem maniru, tvrdeći da su Šemsa ubila šesterica *šakija* (*saki*, razbojnika) koji su mu prije toga bili bliski.

Još uvijek je predmetom različitih sporenja i rasprava šta je Alauddin radio do svoje smrti (15 godina nakon Šemsovog ubistva ili nestanka), da li je bio u Kišeheru, da li je tu preselio ili ubijen, te da li je njegovo tijelo poslano u Kon'ju. Međutim, biografi i hstoričari su jednoglasni u tvrdnji da su on i njegovi potomci izopćeni iz familije, te i iz mevlevijskih halki nakon Šemsovog nestanka. Jednu od najupečatljivijih epizoda iz tog historijskog perioda Eflakiju je pričao sam Ulu Arif Čelebi. Naime, jednog dana Ulu Arif Čelebi je raspravljao sa osobom po imenu Alauddin Hišavend iz Kišehera, koji reče: "*I ja sam iz potomstva hazreti Mevlaninog; pa zašto i meni ne posvetite pažnju? Zar je pravo ne voditi računa o sinu zbog očeve pogreške?*" Ulu Arif Čelebi mu odgovori: "*Ti si bolesno tkivo koje smo isjekli iz ove porodice i familije. Tvoja grana je odsječena sa drveta. Allah kaže: '...iz porodice tvoje on nije, jer on je djela lošega!'.*" Alauddin Hišavend se razljuti i reče: "*Šta ti misliš ko si? Kako se usuđuješ pridikovati meni i odnositi se prema meni kao da si bolji od mene?*" Isti ajet proučio je hazreti Mevlana Rumi za svoga sina Alauddina Čelebija nakon što je čuo za Šemsov nestanak (ili ubistvo).

Abdulbaki Golpinarli, nakon objedinjavanja i sravnjenja svih protivurječnih informacija iz različitih izvora, tvrdi da se Alauddin Čelebi uvijek protivio ponašanju svoga oca hazreti Mevlane i svoga brata Sultan Veleda; isto tako on tvrdi da Eflaki Alauddina optužuje za krađu, te za loše odnose sa Husamuddinom Čelebijem. U Eflakijevom djelu stoji i da je hazreti Mevlana Alauddinovog punca smatrao budalom, što nedvojbeno ukazuje na Eflakijev loš stav prema Alauddinu Čelebiju i njegovoj porodici i potomstvu. Historičari potvrđuju da u Eflakijevom djelu ima nekoliko ozbiljnih materijalnih grešaka; nadalje, Furunzanfer tvrdi da Eflaki nije pročitao djela svoga šejha Sultan Veleda, jer da jeste, ne bi o Šemsu govorio na način na koji je govorio. I. Hakki Konyali u *Konya Tarihi*, ozbiljno kritizira Eflakija riječima: "*Eflaki je bio čovjek iznimno slabe memorije te je razumljivo da je neprestano zaboravljao i imao problema sa imenima.*"

EMIR ALIM ČELEBI

(Hazreti Mevlanin najmlađi sin)

? - 1276.

Emir Alim Čelebi je hazreti Mevlanin sin kojega je rodila njegova druga supruga Kira-hatun; nije nam poznato kad je rođen, ali je moguće pretpostaviti da je preselio kao vrlo mlad, jer je preselio četiri godine poslije preseljenja svoga oca, hazreti Mevlane Belhija Rumija, a petnaest godina prije svoje majke.

Općenito, o ovom hazreti Mevlaninom sinu izvori ne nude ni dovoljno, a kamoli obilje podataka. Nije poznato čak ni da li je bio stariji ili mlađi od svoje sestre Melike-hatun. Sve raspoložive informacije o njemu dostupne su samo iz hazreti Mevlaninih pisama, te djela Ahmeda Eflakija. Prema ovom autoru, hazreti Mevlana se jako obradovao njegovom rođenju, kojim povodom je ispjevao *gazel* (odu): “Selam, o zaljubljenici! On je rođen u tom mjesecu godine; spremite se za razonodu i zabavu, jer rođen je on”, te je istim povodom organizirao sedmodnevni neprestalni sema‘. Osim toga, povodom njegovoga rođenja sultani, veziri i emiri hazreti Mevlanu, njegovu suprugu i novorođenog sina darovali su skupocjenim i brojnim darovima, o kojima se dugo pričalo, a hazreti Mevlana je dio podijelio među muzičarima i pjevačima, a ostatak stavio na raspolaganje svojoj supruzi Kiri-hatun, ne ostavljajući ništa za sebe osobno.

Ponovo prema Eflakiju, Emir Alim Čelebi postao je sultanov rizničar, dok se u drugim djelima prenosi da je postao dvorski službenik bez preciziranja funkcije.

Emir Alim Čelebi spominje se, kao što smo već rekli, u hazreti Mevlaninim pismima, od kojih je jedno poslato seldžučkom *veziru emiru* Mu‘inuddinu Sulejmanu Pervaneu, a kojim se tražila izvjesna finansijska pomoć za Emir Alima, koji se očigledno našao u materijalnim teškoćama. I u drugom hazreti Mevlaninom pismu poslanom istim veziru, hazreti Mevlana opisuje materijalno stanje svoga sina kao ‘potpuno siromaštvo‘, te ponovo moli za izvjesnu finansijsku potporu, ponovo ne za sebe, nego za svoga sina. U još jednom pismu upućenom uglednom dvorskom liječniku Ekmeluddinu Tabibu, hazreti Mevlana piše da je njegov sin tako siromašan da nije u stanju izdržavati svoju brojnu porodicu, te moli da se njegova molba za finansijsku potporu proslijedi i podrži kod *emira* Pervanea.

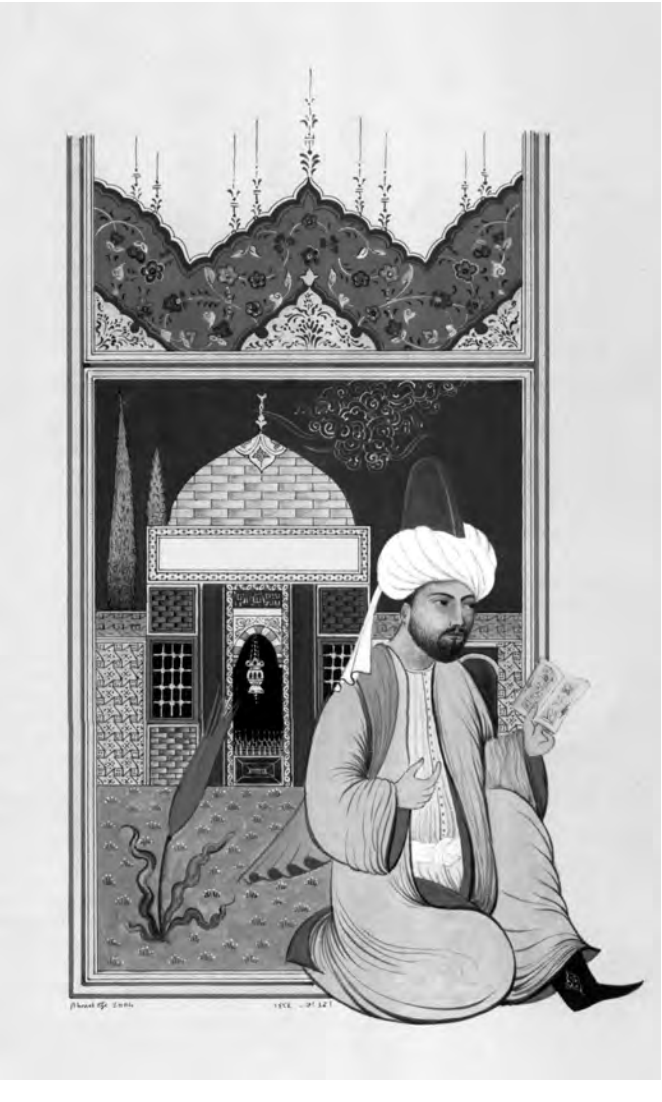

Iz ovih pisama saznajemo da je Emir Alim bio oženjen i da je imao potomstvo, te da je, budući je bio obični dvorski službenik, imao znakovitih finansijskih problema. Iz jednog drugog pisma saznajemo da je Emir Alim Čelebi bio u sukobu sa nekim bliskim prijateljima i sljedbenicima svoga oca, te da se jednom sukobio čak i sa Čelebi Husamuddinom. U pismu koje je hazreti Mevlana uputio svome sinu, pojašnjava mu da je Čelebi Husamuddin dao ogroman doprinos i pomagao koliko god je mogao ne samo njemu nego i cijeloj porodici, te da mu ne bi trebao lomiti srce zbog zlih namjera i nagovora nekih ljudi, te da bi se svakako trebao izviniti Husamuddinu.

Jedno od pisama u kojemu se spominje Emir Alim otkriva i neke druge stvari o njemu; u ovom pismu, koje je hazreti Mevlani uputio jedan od njegovih prijatelja i bliskih sljedbenika, kazuje se da se Emir potpuno odrekao ovosvjetovnih stvari te da je na putu da postane derviš, te na kraju prenose selami Emir Alima svome ocu preko ovog čovjeka. Iz ovih navoda može se zaključiti da Emir Alim, poput hazreti Mevlaninog srednjeg sina Alauddin Čelebija, neko vrijeme nije išao putem njihovoga oca, da je bio pod snažnim utjecajem nekih nedobronamjernih ljudi, te da se svome ocu i njegovome putu vratio potkraj svoga života.

Emir Alim Čelebi je preselio u Kon‘ji i ukopan je u hazreti Mevlaninom turbetu. Iz natpisa na njegovom nišanu, prekrivenom seldžučkim porculanom, saznajemo da je preselio 6. džumade‘l-ula 676. godine po Hidžri. U prijevodu Abdulbaki Golpinarlija, natpis glasi: “*Ovo je mezar Emir Alima, sina Mevlane Muhammeda iz Belha, sina Muhammeda, sina Husejina; sultana prijatelja, slave islama.*”

MELIKE-HATUN

(Hazreti Mevlanina kćerka)

?- 1303.

Melike-hatun je bila hazreti Mevlanina kćerka koju mu je rodila druga supruga Kira-hatun; u izvorima se naziva imenima Melike, Melek i Efendipula, te Hudavendigarzade. *Efendipula* je u stvari, grčka titula (naslov) u značenju *sin/kćerka gospodara.*

Nije nam poznat datum njenog rođenja, a sa natpisa na njenom nišanu saznajemo da je preselila 12. ša'bana 703. godine po Hidžri, odnosno 1303.-1304. po Miladi Isa'a (a.s.); što znači da je preselila dvanaest godina poslije svoje majke Kire-hatun i punih trideset godina nakon svoga oca hazreti Mevlane Belhija Rumija. Njezin mezar nalazi se u hazreti Mevlaninom turbetu, odmah uz mezar njenog brata Emir Alima.

Poznato nam je da je Melike-hatun bila udata za Hadži Šihabuddin Rugan Keramida, trgovca iz Kon'je koji je bio poznat i kao Šihabuddin Tudždžar. Također je poznato da je Šihabuddin, koji je poslom putovao u Sivas i druge anadolske gradove, bio veoma bogat, ali i škrt, veoma *težak* na plaćanju dugova, te da se umnogome oslanjao na hazreti Mevlaninu pomoć, pri čemu se nije ustezao ni da od njega traži da se pismom obraća državnim službenicima zalažući se za njega i tražeći finansijsku potporu za svoga zeta. U skladu s tim, među hazreti Mevlaninim sačuvanim pismima je i jedno koje je naslovljeno i upućeno *emiru* Pervaneu u kojemu hazreti Mevlana o Šihabuddinu govori kao o svome 'dragom sinu, ponosu trgovaca', koji bi želio biti derviš ali mora biti trgovac zbog svoje brojne porodice, naime velikog broja djece.

Šihabuddina spominje i Eflaki u svome djelu; ovaj autor kaže da se Melike-hatun žalila svome ocu zbog i na škrtost svoga supruga, te da je hazreti Mevlana zajedno sa svojim prijateljima u nekoliko navrata odlazio njihovoj kući kako bi *izgladio* situaciju.

Eflaki često spominje Melike-hatun; on kaže da su je zvali *Efendipula*; da je nakon preseljenja svoga oca, njegovu mačku, koja je crkla sedam dana kasnije, umotala i ukopala u dvorištu, te da je tom prilikom čak napravila i halvu za prijatelje i sljedbenike svoga oca. Osim toga Eflaki tvrdi da je Melike-hatun uživala veliki ugled i poštovanje znamenitih ljudi toga vremena, naprimjer Kamila Tabrizija, koji joj je često izlazio u susret različitim povodima; da je bila veoma naklonjena Ulu Arif Čelebiji; da je jednom njen otac prekorio zbog njenog lošeg odnosa prema slugama, te da se svome ocu žalila na škrtost svoga supruga.

Možemo pretpostaviti da je njen otac, hazreti Mevlana, jako volio osobito stoga jer mu je bila jedina kćerka, te da se pobrinuo da ona dobije najbolje moguće obrazovanje. Temeljem hazreti Mevlaninih pisama, saznajemo da je imala mnogo djece; ali ni na koji način nismo mogli doći do njihovih imena ili drugih podataka o njihovome životu.

ULU ARIF ČELEBI

(Hazreti Mevlanin unuk)

1272.- 1320.

Hazreti Mevlanin unuk Ulu Arif Čelebi, bio je Sultan Veledov sin iz braka sa kćerkom Salahuddina Zerkuba Fatma-hatun. Rođen je 8. zu'l-ka'ade 670. godine po hidžri ili 6. januara 1272. godine po Miladi Isa'a (a.s.). Njegovo pravo ime je Feridun a nadimak Dželaluddin. Hazreti Mevlana je od svojih najbližih i prijatelja tražio da ga ne zovu drukčije nego Emir Arif, ali su kasnije *mevlevije* Emir zamijenili sa Ulu, te je tako u historiji ostao poznat pod imenom Ulu Arif Čelebi.

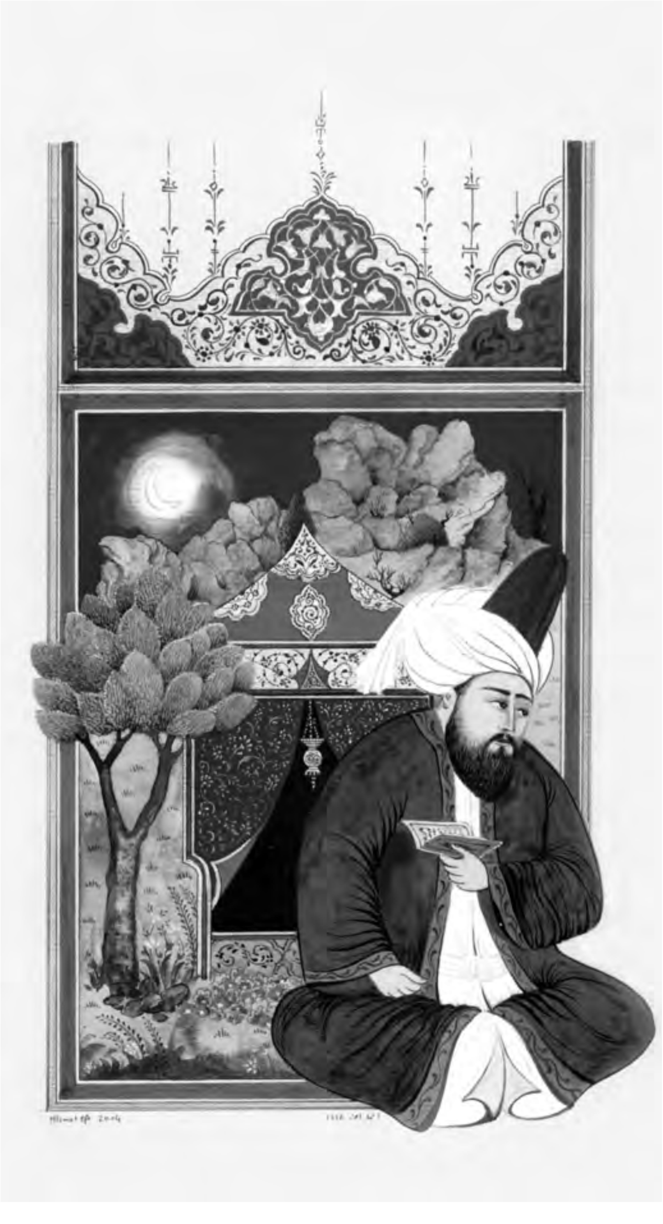

Ulu Arif Čelebi, koji je uživao ogromnu ljubav i pažnju svoga djeda hazreti Mevlane Belhija Rumija, rastao je pod neprestalnom paskom svoga oca Sultan Veleda i drugih prvih *mevlevija.* Osim toga, posebno mjesto koje je ovaj mladić uživao među članovima svoje familije i prijateljima i sljedbenicima svoga djeda, ponajviše može zahvaliti iznimnoj fizičkoj sličnosti sa svojim djedom, hazreti Mevlanom, ali i gotovo idealno usvojenom načinu ponašanja i vladanja. Budući su mu ove osobine donijele osobit ugled, u ranom djetinjstvu ponekad bi mu se znalo dogoditi da učini stvari koje se nisu smatrale prikladnim. Poznato nam je da je imao nevjerovatnu memoriju te da je sva djela svoga djeda znao napamet, da je pisao komentare i tumačenja pojedinih bejtova i navoda iz hazreti Mevlaninih djela, te da je čak napisao jedan divan poezije na perzijskom jeziku. Temeljem navoda iz *divana* može se zaključiti da je život proživio kao siromašni pjesnik.

Kada je Ulu Arif Čelebi poodrastao i zamomčio se, na insistiranje i preporuku svoga oca Sultan Veleda, oženio je Devlet-hatun, kćerku Emira Kajsera (*Kayser*) iz Tabriza, sa kojom je imao dva sina i kćerku.

Po preseljenju njegovoga oca, godine 1312. preuzeo je hazreti Mevlanin *post*, u dobi od četrdeset godina. Nakon što je osam godina služio kao halifa, preselio je u dobi života koja se nipošto ne može smatrati starošću, od bolesti od koje je bolovao nekih dvadesetpet dana. Ukopan je u hazreti Mevlaninom turbetu, uz svoga djeda, *Sultanu'l ulemaa* Behauddina Veleda. Na njegovom mezaru nema natpisa.

Historijski i biografski izvori se slažu da je Ulu Arif Čelebi puno putovao, te da je bio osoba sklona učenju i proučavanju koja je umnogome doprinijela širenju *tarikat-i mevlevijje*. Nekoliko puta je boravio u Tabrizu, posjetio je *ilhanidsku* prijestolnicu Sultaniju, bio dobrodošao u domu Gazan-hanove supruge Iltemiš, te Gejatuove supruge Paša-hatun, koje su se kasnije priključile mevlevijama. Poznato je da je Ulu Arif Čelebi uvijek bio u dobrim odnosima sa mongolskim vladarima, te se zbog toga *tarikat-i mevlevijje* lahko širio u područjima pod njihovom kontrolom.

Djelo Ahmeda Eflakija *Menakibu'l Arifin*, koje je ovaj napisao na zahtjev i insistiranje Ulu Arif Čelebija, ovome šejhu posvećuje veliki odjeljak. Tako saznajemo da su ga njegov otac Sultan Veled i njegova majka Fatma-hatun hvalili u svakoj prilici; štaviše, njegova majka je pokazivala veliko poštovanje prema svome sinu, te da je jednom prilikom nekim ženama rekla: "*Gledajući njega ja vidim hazreti Mevlanu. Njegovo svjetlo sija u mojoj duši, i ponekad mi je teško izdržati sjaj toga svjetla. Zbog toga ga toliko poštujem i ne smatram ga svojim sinom, nego svojim šejhom*."

Ulu Arif Čelebija je jako voljela i mnogo poštovala i hazreti Mevlanina druga supruga Kira-hatun, ali i njena kćerka Melike-hatun (*Melike Hatun*), koja je rekla: "*Na njemu osjetim hazreti Mevlanin miris*", te je i ona bila jedan od njegovih odanih sljedbenika i derviša.

Eflaki izvještava da je Sultan Veled svoga sina zvao Šejhu'l Ervah, Šejh duša, te da je nerijetko ustajao na noge kad bi se pojavio njegov sin, kao da bi u prostoriju ulazio njegov otac.

SEJJID BURHANUDDIN

(Hazreti Mevlanin učitelj)

1170. - 1241.

Sejjid Burhanuddin iz Tirmiza bio je učenik i sljedbenik hazreti Mevlaninog oca, Sultana učenjaka, hazreti Behauddina Veleda; dugo je živio u Belhu i bio je hazreti Mevlanin *lala* staratelj i učitelj; bio je učena osoba sklona ekstatičkim izljevima emocija, a poznato je da je volio samoću.

Prema Sipahsalaru i Eflakiju živio je povučenim životom u svome rodnom gradu Turmizu, kada je njegov muršid Behauddin Veled napustio Belh. Nakon što je čuo da je *Sultanu'l ulema* preselio, došao je u Kon'ju, oko godine 1231-1232. Želio je svoje sjećanje na svoga šejha prenijeti njegovom dragocjenom nasljedniku, te se pobrinuti za njegovo duhovno obrazovanje i uzdizanje. U to vrijeme, hazreti Mevlana je bio u Karamanu (Larende), te mu je Sejjid napisao pismo pozivajući ga da dođe u Kon'ju. Čim je primio pismo od svoga *lale*, prema kojemu je gajio veliko poštovanje i veoma plemenite osjećaje, hazreti Mevlana se istoga trena uputio prema Kon'ji i odmah po dolasku u grad i medresu dao mu svoj bejat. Proveli su zajedno gotovo devet godina. Sejjid je hazreti Mevlani po ko zna koji put čitao djelo njegovoga oca Behauddina Veleda, Me'arif; izrazio je svoju želju da zajedno otputuju u Halep i Damask u Siriji, gdje bi hazreti Mevlana dodatno unaprijedio svoje duhovno znanje i obrazovanje. Na putu prema Damasku, Sejjid se zaustavio u Kajseriju; ostao je tu da predaje u Hunat-hatun Medresi, koja je u to vrijeme bila jedna od najpoznatijih medresa. U međuvremenu, glas o njegovoj slavi i ugledu stigao je i do dvorskih službenika i uglednika poput *vezira* Šemsuddina Isfahanija, koji su postali njegovi derviši (*murid*).

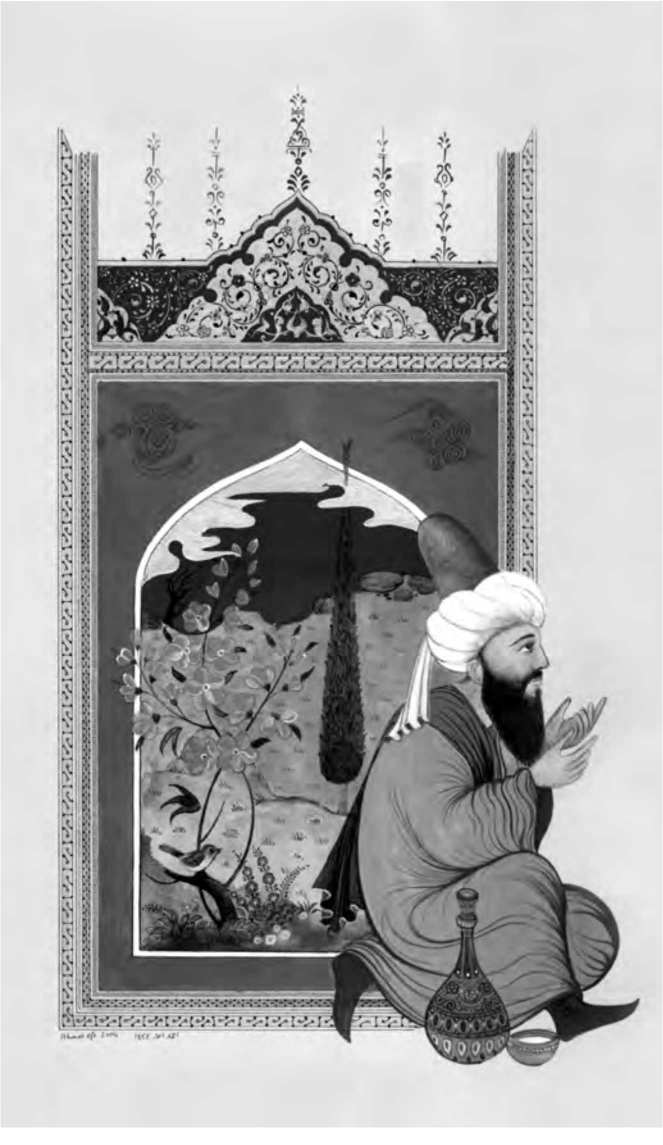

Hazreti Mevlana se u međuvremenu vratio iz Damaska, te je nastavio svoje duhovno napredovanje pod budnim okom Sejjida Burhanuddina. Poznato je da je hazreti Mevlana, poslije preseljenja svoga oca, bio iskreno naklonjen i vezan za ovoga svoga šejha i učitelja, te se veoma teško rastajao od njega. Bili su zajedno u Kon‘ji kada je Sejjid Burhanuddin jednom prilikom iznenada rekao da je njegov zadatak završen, te da bi želio nastaniti se u Kajseriju. Hazreti Mevlana se tome žestoko usprotivio te upitao zašto njegov učitelj odjednom tako žarko želi napustiti Kon‘ju. Ovaj mu je na to rekao, ne spominjući ime, da će Šems-i Tabrizi uskoro doći u Kon‘ju, te da on nema razloga duže se zadržavati u ovom gradu; tako se i odselio i život nastavio u Kajseriju.

Nakon što je hazreti Mevlana, negdje oko 1241. godine čuo da je njegov voljeni učitelj preslio u Kajseriju, otišao je zijaretiti njegov mezar, pobrinuti se za njegove osobne stvari, poklonio je nekoliko njegovih knjiga Šemsuddinu Isfahaniju, a ostatak donio u Kon‘ju.

Autori djela *Menakip* hvale ga riječima i počasnim naslovima *Seyyid-i Sirdan*, *Fahre'l Mecyubin* te *muddekik* i *muhakkik*, te spominju njegove brojne *keramete*. Abdulbaki Golpinarli koji, temeljem analize Sejjidovog djela *Makalat*, tvrdi da je Sejjid Burhanuddin imao svo znanje svoga vremena, budući da se ovo djelo bavi temema poput filozofije, *fikha*, *tefsira* i *hadisa*, ali i medicinom i kemijom, te zanimljivim i zabludjelim sektama i sljedbama predmetnog vremena.

Prema većini izvora Sejjid Burhanuddin je rođen 1170. godine u Tinu, a kako je preselio 1241. godine u Kajseriju, čini se da je živio preko sedamdeset godina. Njegov mezar nalazi se u istočnom dijelu Kajserija, u mezarju koje je potom prozvano njegovim imenom. Prema nekim izvorima on je za života izrazio želju da se nad njegovim mezarom ne podiže nikakva građevina, te da se njegov mezar osim najosnovnijeg ne obilježava nikakvim dodatnim ukrasima; međutim, netom po njegovom preseljenju Sahib Šemsuddin počeo je sa izgradnjom turbeta, ali se sve što je sagrađeno ubrzo srušilo, samo od sebe, Sejjid Burhanuddin se Šemsuddinu javio u snu, nakon čega se odustalo od bilo kakve izgradnje.

Sejjidov mezar, nad kojim u to vrijeme nije bilo turbeta, obnovio je 1892. godine, mevlevijski šarih (*şarih* - tumač) Abidin-paša koji je u to vrijeme bio upravitelj Ankare. Nad vratima turbeta ispisana je pjesma u kojoj se među ostalim, kao godine rođenja i preseljenja spominju 1170. i 1240. ali je, po stilu, jasno da je pjesma napisana znatno kasnije.

Sejjid Burhanuddin uživao je iznimno naklonost hazreti Mevlane Belhija i njegovoga sina Sultan Veleda, kao i svih kasnijih mevlevija, o čemu svjedoči i činjenica da je općeprihvaćen kao jedan od devet najznačajnijih mevlevija svih vremena.Mevlana svoga učitelja i njegovo djelo spominje kako u svojoj *Mesneviji* tako i u djelu *Fihi ma fih*, prenoseći njegove savjete koje je ovaj šejh dijelio ljudima oko sebe budućim generacijama. Izbor Sejjida Salahuddina Zerkuba za najbližeg prijatelja (*hemdem*) nakon odlaska Šems-i Tabrizija, djelimično otkriva hazreti Mevlaninu ljubav prema svome šejhu.

Sultan Veled, u svome djelu *Ibtidaname*, poredi ga sa sjajnim mjesecom među zvijezdama, te tvrdi da ga je bilo moguće sagledati i shvatiti samo njegovom vanjštinom, dok njegovu stvarnu prirodu i suštinu samo Allah, Uzvišeni zna. Prema Eflakiju, Sejjid Burhanuddin bio je jedan od ljudi koje je Sultan Veled najviše poštovao kada je imao petnaestak godina; "*Od njegovog je srca sebi načinio kiblu. Volio ga je i poštovao kako se to ni zamisliti ne može.*"

ŠEMS IZ TABRIZA

(Hazreti Mevlanin bliski prijatelj)

1185. - 1247.?

Šems-i Tabrizi čije su misli i životni stavovi zasigurno ostvarili najdublji i najjači utjecaj, kao što se to može i zaključiti iz imena kojim ga je nazvao hazreti Mevlana osobno, bio je iz Tabriza. Prema većini izvora ime njegovog oca bilo je Melikbad sin ʻAlijev; a prema nepotvrđenim izvorima njegov otac bio je sljedbenik ismaʻilitskog mezheba.

Šems, koji je rođen 1185. godine i čije je pravo ime bilo Šemsuddin Muhammed, osjetio je privlačnu moć tesavvufa još kao veoma mlad, a prema nekim izvorima bio je *murid* šejha po imenu Ebu Bekr Sellebaf. Nosio je odjeću kakvu su obično nosili trgovci, puno je putovao, a noći provodio uglavnom po karavansarajima. iz njegovog djela *Makalat* saznajemo da je volio živjeti na svoj način, nikada se ne smirujući ni zadržavajući duže na jednom mjestu, da je bio umjerena i skromna osoba sa veoma jakim utjecajem na sve ljude sa kojima se susretao i razgovarao. U smislu izdržavanja ponekad je predavao, ali se bavio i drugim raznim poslovima.

Od svoga djetinjstva počeo je posjećivati tekije i zavije, te je tu svoje prirodno znanje obogatio *tefsirom*, *hadisom*, *fikhom*, filozofijom i *kelamom*, te drugim znanostima. Prema M. Nuti Gençosmanu, koji je zagonetni *Makalat* preveo na turski jezik, Šems je, protivno ustaljenom mišljenju, bio veom oštrouman znanstvenik i učenjak, zaljubljenik u istinu, mudra ličnost, te vrlo vješt šejh.

Šems-i Tabrizi se u Konʻji pojavio godine 1244-1245. gdje je sreo hazreti Mevlanu, kojega je k sebi privukao zamamnim govorom i opojnom privlačnošću. Budući je njihovo prijateljstvo uzrokovalo pojavu brojnih glasina, te da se tvrdilo da se neka od njegovih učenja protive općeprihvaćenim političkim i tesavvufskim tokovima, Šems je napustio Konʻju, ali na hazreti Mevlanino uporno i neprestalno insistiranje nedugo potom se i vratio. Oženio se hazreti Mevlaninom posvojenom kćerkom Kimja-hatun, a nedugo po njenom preseljenju, duboko ožalošćen i potpuno osiromašen, ubijen je u zavjeri u kojoj je, prema većini pouzdanih i vjerodostojnih izvora učestvovao i hazreti Mevlanin srednji sin, Alauddin Čelebi. Činjenica da njegovo tijelo nikada nije nađeno, uzrokovala je brojne rasprave i sporenja, da li je ili pak nije bio žrtva ubistva, a neki su se ljudi zaklinjali da su ga vidjeli kako tajno napušta Konʻju i odlazi u nepoznatom pravcu. Čak i danas u Iranu, Indiji te u nekoliko gradova u Turskoj postoji nekoliko mezara za koje se tvrdi da su posljednja počivališta Šems-i Tabrizija.

Šems-i Tabrizi, o kojemu ni najupućeniji hazreti Mevlanini biografi ne znaju gotovo ništa, jedan je od najznačajnijih mevlevijskih ličnosti (jedan od deveterice).

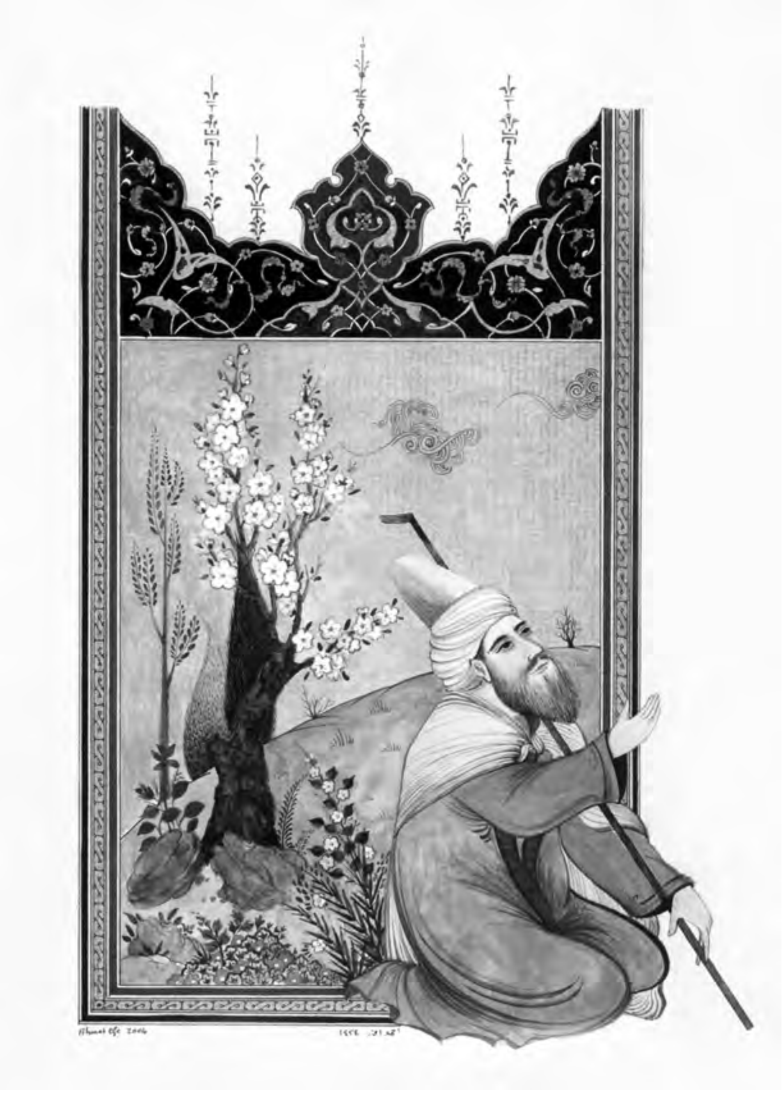

SALAHUDDIN ZERKUB

(Hazreti Mevlanin prvi halifa)

? - 1259.

Salahuddin Zerkub, kojega je hazreti Mevlana odabrao za svoga najbližeg prijatelja i halifu nakon odlaska ili ubistva hazreti Šems-i Tabrizija rođen je u ribarkoj porodici u selu Kamile, na obali jezera Begšeher; njegov otac zvao se Yagibasan, a majka Latife.

Salahuddin se u ranom djetinjstvu doselio u Kon'ju, gdje je radio kao šegrt u juvelirskoj radionici gdje je i zbog čega i dobio nadimak *Zerkub*, 'zlatarski čekić'. U Kon'ji je posjećivao predavanja velikog šejha Burhanuddina, koji je u Kon'ju došao kako bi se posvetio hazreti Mevlaninom duhovnom i drugom obrazovanju, te postao jedan od njegovih najodanijih i najučenijih učenika i sljedbenika, zahvaljujući čemu je došao i u kontakt sa hazreti Mevlanom Belhijem Rumijem.

Salahuddin Zerkub, koji se u svim historiografskim i biografskim djelima, koja se bave hazreti Mevlaninom porodicom i prijateljima, predstavlja kao uljudna, pristojna (*adib*), skromna i uzdržana (*zahid*) ličnost, koja je puno pažnje posvećivala finim nijansama *šeri'ata*, kao strpljiv i zahvalan čovjek koji je govorio malo ali iznimno mudro i prodorno. U vrijeme kada je njegov šejh bio u Kajseriju, a hazreti Mevlana u Damasku na školovanju, vratio se u svoje selo, oženio se i stekao porodicu i potomstvo. Godinama kasnije, ponovo je došao u Kon'ju i prisustvovao jednom od hazreti Mevlaninih predavanja koje je na njega ostavilo tako dubok utisak da je istoga trena odlučio ovome čovjeku dati svoj bejat. Tokom tog predavanja neko je, najvjerovatnije Salahuddin, od hazreti Mevlane zatražio da ispriča nekoliko zgoda o svome (njihovom) šejhu Burhanuddinu, te kaže nešto o njegovom ponašanju i vladanju. Nakon predavanja hazreti Mevlana Rumi i Salahuddin Zerkub su se zagrlili i ostatak njihovog zajedničkog života nisu se razdvajali.

Isto tako prenosi se da je Salahuddin bio zlatar u Kon'ji, te da je hazreti Mevlana jednom prilikom, prolazeći ispred njegovog dućana, nadahnut kuckanjem čekića učinio svoj prvi sema', te da je Salahuddin zapovijedio svojim šegrtima i kalfama da nastave kuckati svojim čekićima ne razmišljajući o zlatu, izišao pred dućan i bacio se hazreti Mevlani pred noge; kasnije je svu svoju imovinu razdijelio siromasima i potrebitim i stupio u hazreti Mevlaninu službu.

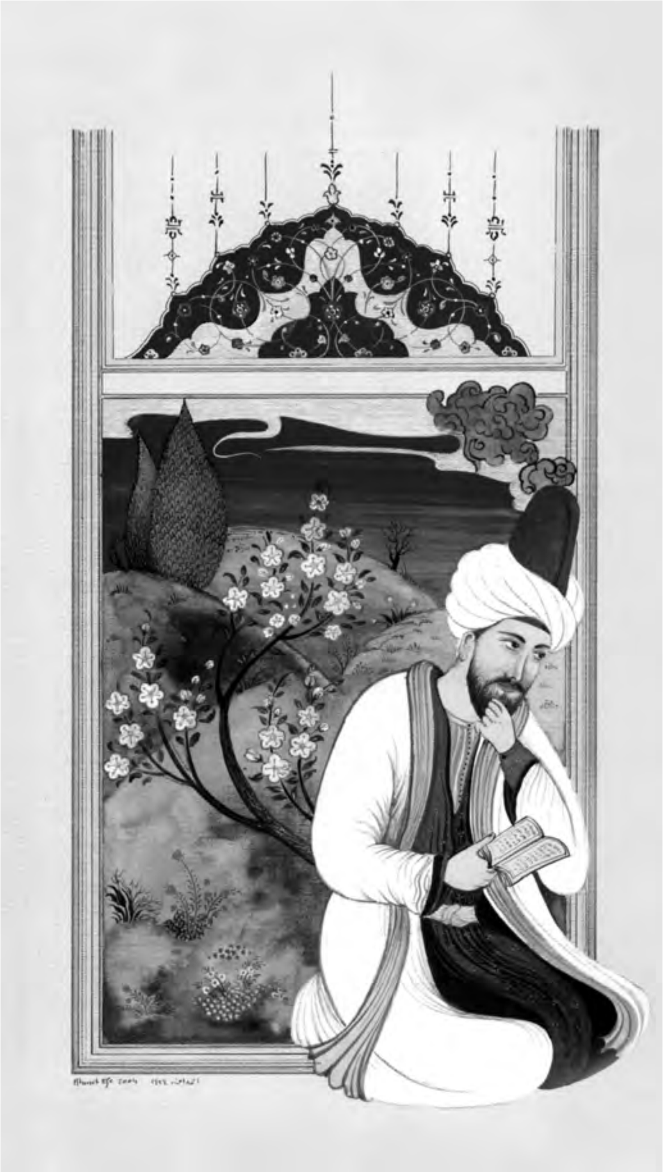

Njegova iskrena i topla pažnja, pristojna odanost i ljubazno prijateljstvo ostavili su dubok utjecaj na hazreti Mevlanu Rumija, te su njih dvojica ostatak zajedničkog života proveli ne odvajajući se jedan od drugog. Konačno, hazreti Mevlana je upravo ovog čovjeka odabrao da bude njegov *halifa*, te da preuzme njegov *post* i brigu o njegovim sljedbenicima, učenicima (*muridima*) i dervišima. Ne može se reći da se hazreti Mevlaninim učenicima svidjela ideja da nepismena osoba zauzme *post* i bude *ha-*

lifa njihovog iznimno učenog šejha, ali su se nakon izvjesnog vremena, tokom kojega su se uvjerili u sve kvalitete Salahuddina Zerukba, složili sa hazreti Mevlaninom odlukom uviđajući njenu opravdanost. Salahuddin Zerkub je svoju ljudsku veličinu pokazao jednakim odnosom prema učenicima koji su ga prihvatili od prvog trenutka i onima kojima je trebalo vremena da uvide opravdanost odluke njihovog učitelja. Jednom prilikom se, na vijest da se sprema urota koja bi se mogla završiti njegovom smrću, samo nasmiješio i rekao: "*Bez Allahovog dopuštenja ni slamka se ne može pomjeriti. Ko me to može ubiti bez Božije zapovijesti?*"

Salahuddin Zerkub, čija pažnja prema hazreti Mevlaninim predavanjima i *dersovima* teško da je uporediva sa bilo čijom, zauzvrat je dobijao iskrenu ljubav i bliskost. Hazreti Mevlana, koji je u Salahuddinu Zerkubu vidio duboke tragove svih pozitivnih osobina svojih šejhova, Sejjida Burhanuddina i Šems-i Tabrizija, napisao je preko 70 *gazela* (oda) nadahnut osobnošću ovog svoga *halife*, u svakoj od njih – ali i u svakoj prilici – govoreći o njegovoj ljudskoj i učenjačkoj veličini i njegovoj duhovnoj potpunosti. Isto tako, hazreti Mevlanina pažnja i ljubav prema Salahuddinovoj djeci na izvjestan način dokazuje njegovu veliku privrženost ovom čovjeku. Posljedično i očekivano, njegov sin Sultan Veled oženit će se Salahuddinovom najstarijom kćerkom, Fatma-hatun, a kao vjenčani zavjet svoga oca dobit će zapovijest da nikada ni u kojem slučaju ne smije povrijediti njene osjećaje, što je hazreti Mevlana nekoliko puta i ponovio u svojim pismima upućenim Sultanu Veledu i svojoj snahi Fatma-hatun.

Druga Salahuddinova kćerka udala se za dvorskog kaligrafa po imenu Nizamuddin, a iznimno visoke troškove ovog vjenčanja iz osobnih sredstava *pokrila* je supruga *vezira Emira* Sulejmana Pervanea, Gurdžu-hatun.

Nakon deset godina vjernog i nerepkidnog služenja kao hazreti Mevlanin *halifa* Salahuddin Zerkub se razbolio i nakon duge bolesti preselio u Kon'ji, godine 1259. Hazreti Mevlana, duboko potresen njegovim preseljenjem, zapovijedio je da ovaj čovjek bude ukopan odmah pored njegovog oca, hazreti Behauddina Veleda, Sultana učenjaka. Sipahsalar prenosi da hazreti Mevlanu nikada nisu vidjeli tužnijeg i sjetnijeg nego na dženazi njegovog prijatelja Salahuddina, kojoj su prisustvovali svi značajniji ljudi Kon'je i sultanata. Tom prilikom izrecitirao je *gazel* napisan povodom preseljenja dragog prijatelja: "*O Salahuddine! Zbog tvoje smrti nebesa plaču, a moje srce cijepa tuga, um mi je zapreten a duša cvili...*"

Salahudin Zerkub, koji slovi kao jedan od deveterice najvećih mevlevijskih uglednika, ukopan je u hazreti Mevlaninom turbetu; na natpisu na njegovom nišanu hvali se kao 'sunce *arifa* (učenih)', 'Allahov *nur* (svjetlo)', 'more tajni' i 'Džunejd svoga doba'. Preselio je početkom mjeseca muharrema godine 657. po Hidžri, odnosno 1259. po Miladi Isa'a (a.s.).

ČELEBI HUSAMUDDIN

(Hazreti Mevlanin drugi halifa)

1225. - 1284.

Čelebi Husamuddin kojega je hazreti Mevlana osobno odabrao i imenovao svojim drugim *halifom*, drugom i bliskim prijateljem (*hemdem*), punim imenom Husamuddin Hasan ibn Mehmed ibn Hasan, rođen je u Urumiji. Rođen je nakon preseljenja svoga oca u Kon'ju, godine 1225. Odrastao je među zanatlijama (*ahi*), a bez oca je ostao u ranoj mladosti. Nakon što je izabran za prvaka *ahija*, zajedno sa onima koji su njemu bili naklonjeni priklonio se hazreti Mevlani, svu svoju imovinu stavljajući na raspolaganje hazreti Mevlani i prvim mevlevijama. Hazreti Mevlana se osobno uvjerio u Čelebijev *ihlas* i *edep* (*adab*), te ga je upravo zbog ovih osobina odabrao za bliskog prijatelja. Poznato nam je da se hazreti Mevlanini učenici i derviši nisu protivili njegovom imenovanju za *halifu* i postavljenju na *post* na kojem je prije njega sjedio Salahuddin Zerkub, budući su svi bili svjedoci njegove učenosti i pobožnosti. Poznat je i pod imenom Ahi Turkoglu zahvaljujući pripadnosti svoga oca, a i svojoj, ovoj značajnoj pred-tarikatskoj organizaciji.

Čelebi Husamuddin je sa hazreti Mevlanom proveo petnaest, a njegov halifa je bio punih jedanaest godina, brinući se i vodeći računa o svim materijalnim i nematerijalnim stvarima hazreti Mevlaninog dergjaha, u međuvremenu imenujući nekolicinu šejhova u različitim hanikahima, nastojeći i trudeći se sve probleme i pitanja rije-

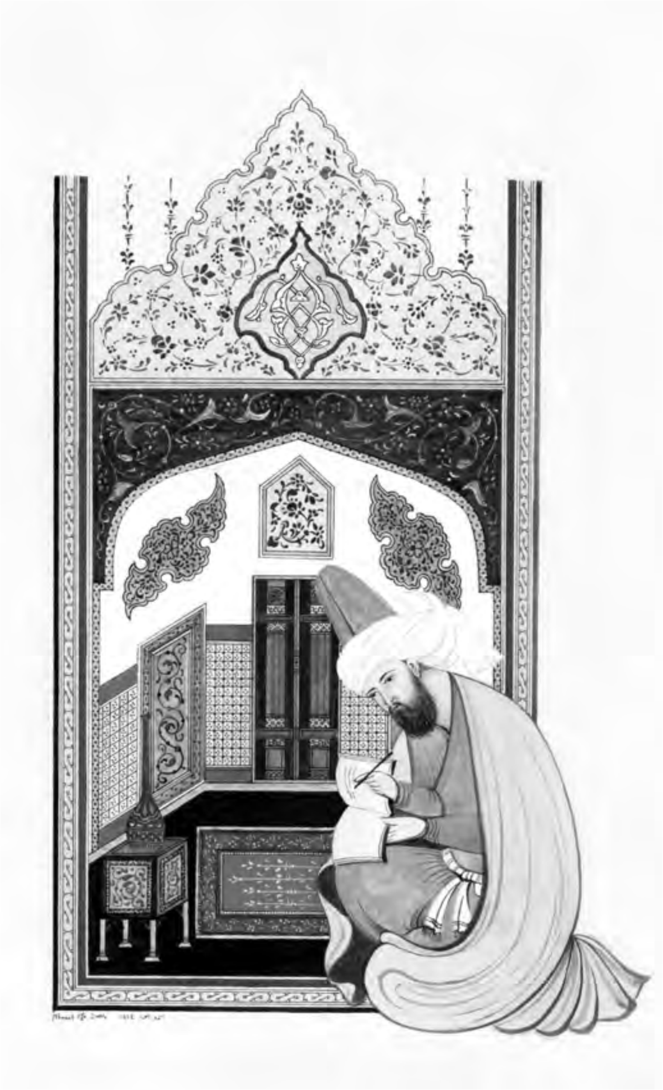

šiti na najidealniji mogući način.

Kada je Čelebi Husamuddin, koji je mislio da njegov učitelj – hazreti Mevlana – treba iza sebe ostaviti djelo poput šejh Attara ili Senaia, izrekao ovo svoje mišljenje, hazreti Mevlana je istoga trena iz svoga saruka izvukao list papira na kojem je bilo ispisano čuvenih prvih 18 bejtova *Mesnevije*. Od toga trenutka, hazreti Mevlana je diktirao a Husamuddin zapisivao Mesneviju.

Nekako neposredno po završetku prvog sveska Mesnevije, preselila je Husamuddinova supruga te je posao u vezi sa Mesnevijom odgođen izvjesno vrijeme, da bi se nakon perioda tuge nastavio i svih šest svezaka, 26.000 bejtova, izdiktirano i zapisano. na početku svakog sveska, hazreti mevlana hvali svoga *halifu*, govoreći o njemu i njegovim osobinama biranim i najljepšim riječima.

Poznato je da je Husamuddin bio u dobrim odnosima sa vladarskim i kućama visokih uglednika i dužnosnika te da je njegovom zaslugom *tarikat-i mevlevijje* dospio u područja u kojima ga do tada nije bilo. Po preseljenju svoga šejha Husamuddin je želio *post* prepustiti hazreti Mevlaninom najstarijem sinu Sultan Veledu, ali iako je ovaj imao blizu 58 godina, nije prihvatio prijedlog drugog halife svoga oca, pristojno ga odbijajući riječima: "*Moj otac te postavio, a ja ću ti odano služiti do svoje smrti.*"

Husamuddin Čelebi je u potpunosti ispunjavao povjerene zadatke sve do svoje smrti, godine 1284; ukopan je pored svoga šejha nakon veličanstvene dženaze kojoj su prisustvovali svi značajniji ljudi toga vremena i prostora.

Čelebi Husamuddin se smatra jednim od devetorice najistaknutijih uglednika *tarikat-i mevlevijje*, a hvale ga svi od Sultan Veleda do Sipahsalara i Eflakija. Na njegovom sanduku stoji mermerni natpis na kojemu je ispisano samo njegovo puno ime, *Husamuddin Hasan ibn Muhammed ibn Hasan al-Maruf Ahi Turk*. Preselio je u srijedu 12. ša'bana 683. godine po Hidžri, 1284. po Miladi Isa'a (a.s.), u dobi od 60 godina.

Kako je i sam pripadao predmetnom vremenu, Feridun ibn Ahmed Sipahsalar i njegovo djelo, kao jedan od prvih i najranijih mevlevijskih izvora, zauzima posebno mjesto u svim historiografskim i biografskim radovima o Hazreti Mevlani, njegovoj porodici i najbližem krugu prijatelja; govoreći o Husamuddinu Čelebiju (čiji je derviš bio i Sipahsalar), kaže da se Husamuddinova veličina ogleda i u činjenici da je on napose bio jedan od povoda pisanja Mesnevije: "*U stvari, on je* (Čelebi Husamuddin) *bio odraz našeg Hudavendigara* (hazreti Mevlane) *a Mesnevija je izdiktirana i napisana na njegov zahtjev i molbu. Niko od nas ne može pokazati dovoljno zahvalnosti prema ovom čovjeku.*" Sipahsalar govori i o vrlinama svoga šejha smatrajući ga dobrostivom i darežljivom osobom. Činjenica da hazreti Mevlana niti o jednom od svojih *halifa* ne govori sa takvom ljubavlju i naklonošću kao o Husamuddinu, pojačava i saznanje da je, u stvari, hazreti Mevlana bio Husamuddinov učenik.

Ibni Adem (Adem ef. Karađozović)

Prvi tiskani prijevod Mesnevije u BiH

Dun’ja kao stara ružna baba

Mistično-alegorična priča u stihu iz Mesnev-i-šerifa

(Prevod u prozi)

Islamski svijet, broj 124., Zabavni prilog, str 17.-18., 1935.

I.

Bijaše neka, preko devedeset godina stara baba, namreškanih i poput voska žutih obraza, a kao luk zgrbljena tijela. Toliko je bila omatorila ta adžuzija, da nije imala ni jednog zuba niti jedne crne dlake, već bijaše sijeda kao ovca. Ukratko, svo joj tijelo bijaše izobličeno i unakaženo.

Ova žena sličila je kakvoj ptici, koja u nevrijeme pjeva ili kakvom brdovitom ćorsokaku,

II. Neobuzdana.

Čovjeka koji hoće da se broji u muškarce ništa nije u stanju toliko poniziti i tako uništiti kao razuzdanost i neutaživost nefsa. To se osobito čini ogavnim i odvratnim, kada tomu bijesu podliježe čovjek u starosti ili u poodmaklim godinama, da se to ne pristoji čak ni neznabošcima i idolopoklonicima. Najveći miljenilk Allahov Muhamed a. s. zapovijedio je, da se takovi ljudi imaju prokleti.

Kada pas ostari i ostane bez zuba, umjesto da laje, grize i straši ljude, on se zadovoljava time, da ždere nečist i druge otpatke. Dočim pogledaj ove sedamdesetgodišnje pse, kako su uvijek spremni i oštre zube, da bilo koga ugrizu. Osim što žderu harama, koji je poganiji od izmetine, oni neprestano oštre svoje krnjatke, da bi proždrli čovječije meso. Režući kao psi, pate i muče Ehli-hak Ijude. Pogledaj one pse, odjevene u čohi i svili, kako koji dan stare, tako čovjeka još više pate i vrijeđaju. Takvi su stvorovi gori od pasa, radi njihove ljubavi i pohlepe za ovozemnim uživanjima.

Hazreti Mevlana Dželaluddin Rumi veliki islamski pjesnik i filozof rodio se 6. rebi-ul-evela u gradu Havarizenu (Balth) u Iranu, a umro je 692. u Konji. “Mesnevija“ je najveće njegovo djelo ispjevano u 72.000 stihova u perzijskom jeziku. Prevedeno je na sve veće jezike. Hazreti Mevlana je osnivač i ideolog derviškog reda Mevlevija, koji je veoma cijenjen u cijelom Islamu. Njegova grobnica u Konji u Turskoj smatra se veoma časnim mjestom u cijelom islamskom svijetu, koju veoma rado posjećuju muslimani cijeloga svijeta.

Poznato nam je da kako pas stari, tako mu i dlaka opada. Jadnik se ošugavi i ogoli mu koža . Ali, ako pogledaš u lice starih pasa, ogrnutih u svilu i čohu vidjećeš, da im, kakogod postaju stariji, dlaka sve više i više raste.

Gramzivost i pohlepa njihova za zlatom i žudnja da ugode svome nefsu, veća je nego kod pasjeg roda. Ovakav je život glavnica za pakleni oganj.

Ovakvom Ehli-dunja-u ako rekneš: “Dugo ćeš živjeti, ako Bog da“, on se obraduje i zna da mu je ovo hajrdova. Takav neće da otvori svoje duševne oči. Neće da podigne glavu iz gafletskog sna. Da zna, ovaki stari pas, kakav ga je gadan život obuzeo, da je vidio makar koliko vrh od igle od ahiretskog života, te da je makar koliko prohino zrno pošao ahiretu, rekao bi onome, ko bi mu dovu učinio, da dugo živi: “Ovakav život neka je tvoj“, kao što je Hodža-i-Džejlanije jednom prosjaku rekao.

III. Hodža-i-Džejlani.

Jednog dana neki nezasitan, proždrljiv, bezobrazan i do grla pohlepan prosjak sa zembiljem u ruci prosjačio je. Pošto je dobio i od Hodža-i Džejlanije komad hljeba, podiže ruke i izreče ovakvu dovu: “O, ti Allahu! Učini da ovaj Hodža pođe svojoj domovini i kući i neka se tamo u veselju sastane sa svojim prijateljima.“

Hazreti Hodža-i Džejlani pošto je znao da mu je u Džejlanu cio imetak i sve što se zove njegovo uništeno i u harabat pretvoreno, odgovori prosjaku:

Čuj me, bezobrazniče! Neka je tebi ovakova dova! Neka tebe Allah dž. š. tamo uputi...

Kad bi jedan od Ehli-dunja-a znao, da mu je život viran i harabat kao što je i u tog prosjaka bio, odgovorio bi onome, ko bi mu “Ako Bog da, dugo ćeš živjeti“, isto tako, kao što je Hazreti Džejlanija onom prosjaku odgovorio i ne bi se radi ovakve dove obradovao, već bi se zgrozio.

IV. Adžuzija.

Ova nadobudna adžuzija, slična cičoj zimi, htjela je na svaki način postati mladom nevjestom. Ona je sebi iščupala sve bijele dlake iz obrva, a obrve nacrnila “rastukom“. Ona sjedne pred ogledalo, naslaže po licu ogromnu količinu bjelila i rumenila i duboke bore na licu sakrije šminkom. Ova žena, da bi se prikazala ljepoticom nad ljepoticama i sebi učinila ko bojagi što ljepšom, otkide nekoliko pozlaćenih tačkica sa stranica Mushafi-šerifa, koje se nalaze između ajeta i prilijepi ih po svome naboranom licu. Ona se je ovim uljepšavanjem nadala postići to da svaki ko je tako gizdavu i načindžurenu ugleda, odmah pomisli, da je ona mešhur ljepotica. Ona je mislila, da će ovako imati prednost pred drugima, te da će se svaki muškarac otimati za njezinu draž.

Dok je ona popravljala jemeniju na glavi, spadoše joj pozlaćene tačkice s lica. Ona ih pljuvačkom prilijepi, a kad ponovno htjede namjestiti jemeniju, tačkice opet spadoše. To se je nekoliko puta ponovilo, ali pozlaćene tačkice ne htjedoše ostati na licu već bi uvijek opale. Ona se zbog toga vrlo naljuti i ko bajagi steče uvjerenje, da joj ovo đavo čini, te gorko uzdahnu:

Neka je stotinu prokletstava na šejtana!

U tom času šejtan joj se prikaže i reče:

O nesretna, gadna, stara babetino! Ja sam u svom životu svaku varku činio. Ovakvu prepredenu varku i ovakvu podlost do danas nijesam vidio kod nijedne uličarke. Još nikad nijesam čuo da je kakva devedesetgodišnja žena kidala iz Mushafi-šerifa pozlaćene tačkice, koje su između ajeta te ih

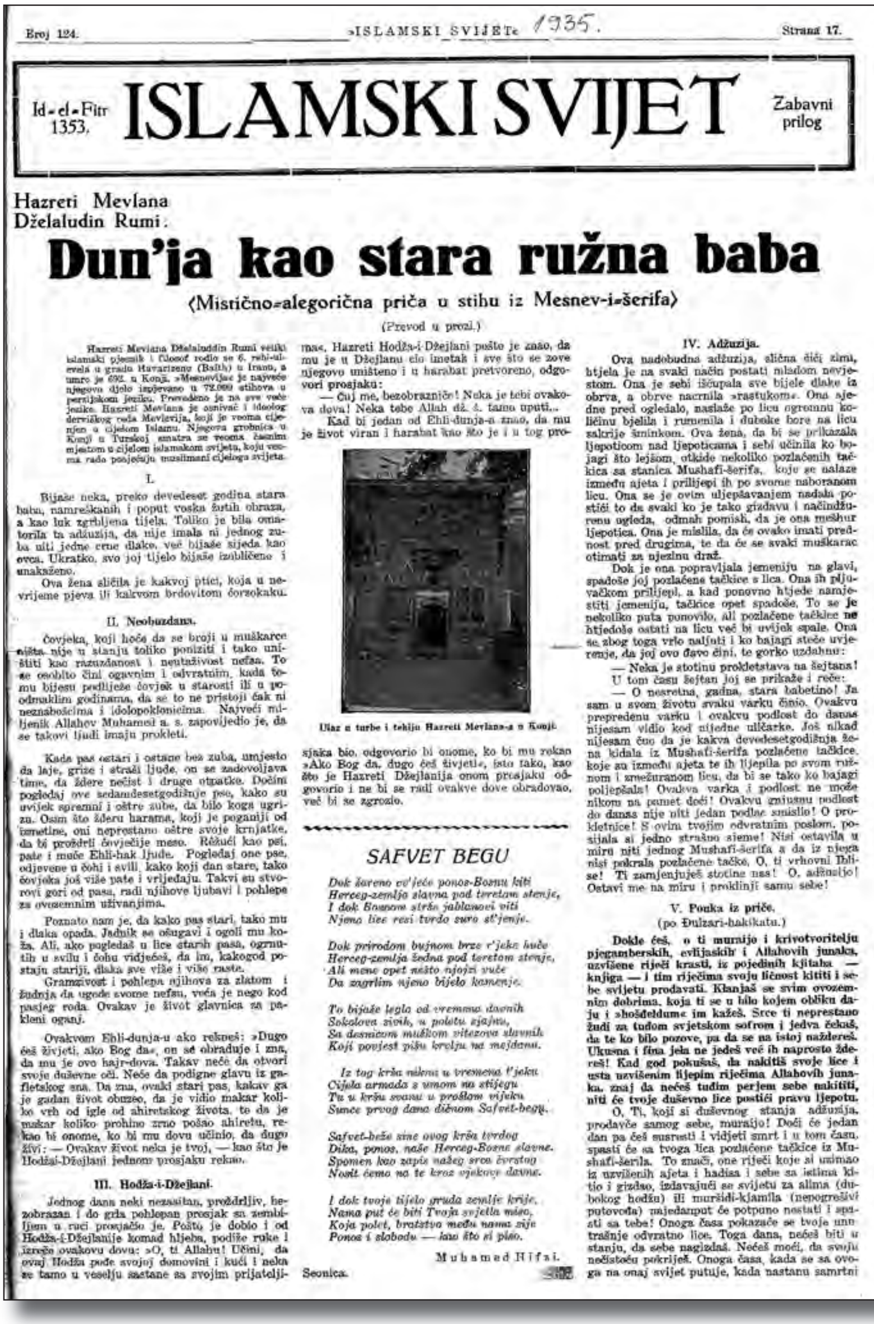

Broj 124. »ISLAMSKI SVIJET« 1935. Strana 17.

Id-el-Fitr 1353.

ISLAMSKI SVIJET

Zabavni prilog

Hazreti Mevlana
Dželaludin Rumi.

Dun’ja kao stara ružna baba

(Mistično-alegorična priča u stihu iz Mesnev-i-šerifa)

(Prevod u prozi.)

Hazreti Mevlana Dželaluddin Rumi veliki islamski pjesnik i filosof rodio se 6. rebi-ul-evela u gradu Havarizemu (Balth) u Iranu, a umro je 692. u Konji. »Mesnevija« je najveće njegovo djelo ispjevano u 72.000 stihova u perzijskom jeziku. Prevađeno je na sve veće jezike. Hazreti Mevlana je osnivač i ideolog derviškog reda Mevlevija, koji je veoma cijenjen u cijelom Islamu. Njegova grobnica u Konji u Turskoj smatra se veoma časnim mjestom u cijelom islamskom svijetu, koju veoma rado posjećuju muslimani cijeloga svijeta.

I.

Bijaše neka, preko devedeset godina stara baba, namreškanih i poput voska žutih obraza, a kao luk zgrbljena tijela. Toliko je bila omatorila ta adžuzija, da nije imala ni jednog zuba niti jedne crne dlake, već bijaše sijeda kao ovca. Ukratko, svo joj tijelo bijaše izobličeno i unakaženo.

Ova žena sličila je kakvoj ptici, koja u nevrijeme pjeva ili kakvom brdovitom ćorsokaku.

II. Neobuzdana.

Čovjeka, koji hoće da se broji u muškarce ništa nije u stanju toliko poniziti i tako uništiti kao razuzdanost i neutaživost nefsa. To se osobito čini ogavnim i odvratnim, kada tomu bijesu podliježe čovjek u starosti ili u poodmaklim godinama, da se to ne pristoji čak ni neznabošcima i idolopoklonicima. Najveći miljenik Allahov Muhamed a. s. zapovijedio je, da se takovi ljudi imaju prokleti.

Kada pas ostari i ostane bez zuba, umjesto da laje, grize i straši ljude, on se zadovoljava time, da ždere nečist i druge otpatke. Dočim pogledaj ove sedamdesetgodišnje pse, kako su uvijek spremni i oštre zube, da bilo koga ugrizu. Osim što žderu harama, koji je poganiji od izmetine, oni neprestano oštre svoje krnjatke, da bi proždrli čovječije meso. Režući kao psi, pate i muče Ehli-hak ljude. Pogledaj one pse, odjevene u čohi i svili, kako koji dan stare, tako čovjeka još više pate i vrijeđaju. Takvi su stvorovi gori od pasa, radi njihove ljubavi i pohlepe za ovozemnim uživanjima.

Poznato nam je, da kako pas stari, tako mu i dlaka opada. Jadnik se ošugavi i ogoli mu koža. Ali, ako pogledaš u lice starih pasa, ogrnutih u svilu i čohu vidjećeš, da im, kakogod postaju stariji, dlaka sve više i više raste.

Gramzivost i pohlepa njihova za zlatom i žudnja da ugode svome nefsu, veća je nego kod pasjeg roda. Ovakav je život glavnica za pakleni oganj.

Ovakvom Ehli-dunja-u ako rekneš: »Dugo ćeš živjeti, ako Bog da«, on se obraduje i zna, da mu je ovo hajr-dova. Takav neće da otvori svoje duševne oči. Neće da podigne glavu iz gafletskog sna. Da zna, ovaki stari pas, kakav ga je gadan život obuzeo, da je vidio makar koliko vrh od igle od ahiretskog života, te da je makar koliko prohino zrno pošao ahiretu, rekao bi onome, ko bi mu dovu učinio, da dugo živi: — Ovakav život neka je tvoj, — kao što je Hodža-i-Džejlani jednom prosjaku rekao.

III. Hodža-i-Džejlani.

Jednog dana neki nezasitan, proždrljiv, bezobrazan i do grla pohlepan prosjak sa zembiljem u ruci prosjačio je. Pošto je dobio i od Hodža-i-Džejlanije komad hljeba, podiže ruke i izreče ovakovu dovu: »O, ti Allahu! Učini, da ovaj Hodža pođe svojoj domovini i kući i neka se tamo u veselju sastane sa svojim prijateljima«. Hazreti Hodža-i-Džejlani pošto je znao, da mu je u Džejlanu cio imetak i sve što se zove njegovo uništeno i u harabat pretvoreno, odgovori prosjaku:

— Čuj me, bezobrazniče! Neka je tebi ovakova dova! Neka tebe Allah dž. š. tamo uputi...

Kad bi jedan od Ehli-dunja-a znao, da mu je život viran i harabat kao što je i u tog prosjaka bio, odgovorio bi onome, ko bi mu rekao »Ako Bog da, dugo ćeš živjeti«, isto tako, kao što je Hazreti Džejlanija onom prosjaku odgovorio i ne bi se radi ovakve dove obradovao, već bi se zgrozio.

Ulaz u turbe i tekiju Hazreti Mevlana-a u Konji.

SAFVET BEGU

Dok žareno cv'jeće ponos-Bosnu kiti
Herceg-zemlja slavna pod teretom stenje,
I dok Bosnom strše jablanovi viti
Njemo lice resi tvrdo suro st'jenje.

Dok prirodom bujnom brze r'jeke huče
Herceg-zemlja žedna pod teretom stenje,
Ali mene opet nešto njojzi vuče
Da zagrlim njeno bijelo kamenje.

To bijaše leglo od vremena davnih
Sokolova sivih, u poletu sjajnu,
Sa desnicom muškom vitezova slavnih
Koji povjest pišu krvlju na mejdanu.

Iz tog krša niknu u vremena t'jeku
Cijela armada s umom na stijegu
Tu u kršu svanu u prošlom vijeku
Sunce prvog dana dičnom Safvet-begu.

Safvet-beže sine ovog krša tvrdog
Dika, ponos, naše Herceg-Bosne slavne.
Spomen kao zapis našeg srca čvrstog
Nosit ćemo na te kroz vjekove davne.

I dok tvoje tijelo gruda zemlje krije,
Nama put će biti Tvoja svjetla misao,
Koja polet, bratstvo među nama sije
Ponos i slobodu — kao što si pisao.

Muhamed Hifzi.

Seonica.

IV. Adžuzija.

Ova nadobudna adžuzija, slična čiči zimi, htjela je na svaki način postati mladom nevjestom. Ona je sebi iščupala sve bijele dlake iz obrva, a obrve nacrnila »rastukom«. Ona sjedne pred ogledalo, naslaže po licu ogromnu količinu bjelila i rumenila i duboke bore na licu sakrije šminkom. Ova žena, da bi se prikazala ljepoticom nad ljepoticama i sebi učinila ko bojagi što lejšom, otkide nekoliko pozlaćenih tačkica sa stanica Mushafi-šerifa, koje se nalaze između ajeta i prilijepi ih po svome naboranom licu. Ona se je ovim uljepšavanjem nadala postići to da svaki ko je tako gizdavu i načindžurenu ugleda, odmah pomisli, da je ona mešhur ljepotica. Ona je mislila, da će ovako imati prednost pred drugima, te da će se svaki muškarac otimati za njezinu draž.

Dok je ona popravljala jemeniju na glavi, spadoše joj pozlaćene tačkice s lica. Ona ih pljuvačkom prilijepi, a kad ponovno htjede namjestiti jemeniju, tačkice opet spadoše. To se je nekoliko puta ponovilo, ali pozlaćene tačkice ne htjedoše ostati na licu već bi uvijek spale. Ona se zbog toga vrlo naljuti i ko bajagi steče uvjerenje, da joj ovo đavo čini, te gorko uzdahnu:

— Neka je stotinu prokletstava na šejtana!

U tom času šejtan joj se prikaže i reče:

— O nesretna, gadna, stara babetino! Ja sam u svom životu svaku varku činio. Ovakvu prepredenu varku i ovakvu podlost do danas nijesam vidio kod nijedne uličarke. Još nikad nijesam čuo da je kakva devedesetgodišnja žena kidala iz Mushafi-šerifa pozlaćene tačkice, koje su između ajeta te ih lijepila po svom ružnom i smežuranom licu, da bi se tako ko bajagi poljepšala! Ovakva varka i podlost ne može nikom na pamet doći! Ovakvu gnjusnu podlost do danas nije niti jedan podlac smislio! O prokletnice! S ovim tvojim odvratnim poslom, posijala si jedno strašno sjeme! Nisi ostavila u miru niti jednog Mushafi-šerifa a da iz njega nisi pokrala pozlaćene tačke. O, ti vrhovni Iblise! Ti zamjenjuješ stotine nas! O, adžuzijo! Ostavi me na miru i proklinji samu sebe!

V. Pouka iz priče.
(po Đulzari-hakikatu.)

Dokle ćeš, o ti muraijo i krivotvoritelju pjegamberskih, evlijaskih i Allahovih junaka, uzvišene riječi krasti, iz pojedinih kjitaba — knjiga — i tim riječima svoju ličnost kititi i sebe svijetu prodavati. Klanjaš se svim ovozemnim dobrima, koja ti se u bilo kojem obliku daju i »hošđeldume« im kažeš. Srce ti neprestano žudi za tuđom svjetskom sofrom i jedva čekaš, da te ko bilo pozove, pa da se na istoj naždereš. Ukusna i fina jela ne jedeš već ih naprosto ždereš! Kad god pokušaš, da nakitiš svoje lice i usta uzvišenim lijepim riječima Allahovih junaka, znaj da nećeš tuđim perjem sebe nakititi, niti će tvoje duševno lice postići pravu ljepotu.

O, Ti, koji si duševnog stanja adžuzija, prodavče samog sebe, muraijo! Doći će jedan dan pa ćeš susresti i vidjeti smrt i u tom času, spasti će sa tvoga lica pozlaćene tačkice iz Mushafi-šerifa. To znači, one riječi koje si uzimao iz uzvišenih ajeta i hadisa i sebe sa istima kitio i gizdao, izdavajući se svijetu za alima (dubokog hodžu) ili muršidi-kjamila (nepogrešivi putovođa) najedanput će potpuno nestati i spasti sa tebe! Onoga časa pokazaće se tvoje unutrašnje odvratno lice. Toga dana, nećeš biti u stanju, da sebe nagizdaš. Nećeš moći, da svoju nečistoću pokriješ. Onoga časa, kada se sa ovoga na onaj svijet putuje, kada nastanu samrtni lijepila po svom ružnom i zmežuranom licu, da bi se tako ko bajagi poljepšala! Ovakva varka i podlost ne može nikom na pamet doći! Ovakvu gnjusnu podlost do danas nije niti jedan podlac smislio! O prokletnice ! S ovim tvojim odvratnim poslom, posijala si jedno strašno sjeme! Nisi ostavila u miru niti jednog Mushafi-šerifa a da iz njega nisi pokrala pozlačene tačke. O, ti vrhovni Iblise! Ti zamjenjuješ stotine nas! O, adžuzijo! Ostavi me na miru i proklinji samu sebe!

V. Pouka iz priče.
(po Đulzari-hakikatu.)

Dokle ćeš, o ti muraijo i krivotvoritelju pejgamberskih, evlijanskih i Allahovih junaka, uzvišene riječi krasti, iz pojedinih kitaba (knjiga) i tim riječima svoju ličnost krititi i sebe svijetu prodavati. Klanjaš se svim ovozemnim dobrima, koja ti se u bilo kojem obliku daju i "hošđeldum" im kažeš. Srce ti neprestano žudi za tuđom svjetskom sofrom i jedva čekaš da te bilo ko pozove, pa da se na istoj naždereš. Ukusna i fina jela ne jedeš već ih naprosto žder eš! Kad god pokušaš da nakitiš svoje lice i usta uzvišenim lijepim riječima Allahovih junaka, znaj da nećeš tuđim perjem sebe nakititi niti će tvoje duševno lice postići pravu ljepotu.

O, Ti, koji si duševnog stanja adžuzija, prodavče samog sebe, muraijo! Doći će jedan dan pa ćeš susresti i vidjeti smrt i u tom času spasti će sa tvoga lica pozlaćene tačkice iz Mushafi-šerifa. To znači, one riječi koje si uzimao iz uzvišenih ajeta i hadisa i sebe sa istima kitio i gizdao, izdavajući se svijetu za alima (duhovnog hodžu) ili muršidi-kjamila (nepogrešivi putovođa) najedanput će potpuno nestati i spasti sa tebe! Onoga časa pokazaće se tvoje unutrašnje odvratno lice. Toga dana, nećeš biti u stanju da sebe nagizdaš. Nećeš moći da svoju nečistoću pokriješ. Onoga časa, kada se sa ovoga na onaj svijet putuje, kada nastanu samrtni hropci, sve nauke, sve vještine padaju i nestaju! Tada, svi sastavci, svi sistemi, sve filozofije, vještina govorništva i sve velike riječi nestaju, bivaju ništa. Nastupa svijet šutnje! Prije nego što ti se to dogodi, zašuti ti sam! Znaj, da je svaki dan posljednji.

Ej, ti, Ademov sine!

- koji naginješ i kome je zašlo u naviku da govori onakve riječi i brbljarije i vječite besposlice! Naići ćeš tvojom glavom na svijet šutnje! Dok nije taj dan došao privikni se sam šutnji. Jao onima, koji se ne budu, na svom “dvodnevnom“ životu navikli šutnji. Jao onima koji ne budu sustezali svoje jezike od nestvarna govora. Žalosno je za čovjeka da se vječito bavi brbljarijama i u tom uživa i naslađuje se, a zaboravlja na smrt, koja sve uništava.

“Kad efleha men zekjkja-ha“: Zasigurno onaj, koji sebe i svoju dušu očisti i popravi, našao je spas.

Bar za dva-tri dana očisti svoje srce, da bude kao ogledalo bistro od mržnje i prikrivenog neprijateljstva. Srce neka ti bude ogledalo, u kom će se odražavati tvoj kitab kog se moraš držati. U tom ogledalu pročitaj sebe i svoje tajne! Kada bude duša čista, a srce sjajno, otpočeće u tebi duševna “otkrivenja“ raznih slika i pravo značenje postojećih oblika.

O, Ti adžuzijskog duševnog stanja! Ako želiš da svoje srce i dušu kao ogledalo očistiš i razbistriš, približi se jednoj osobi uzvišene ćudi, čije je srce kao ogledalo čisto i bistro. Uslijed tvoga bliženja, ovakvom jednom savršenom i bistra srca kjamilu, nestaće u tebi adžuzijske ćudi i preporodićeš se u istinskog mladića.

VI. Dženabi Jusuf i Zulejha

Poznato nam je što se je desilo sa Zulejhom radi njenog ljubavnog zanosa za Jusufom. Ona je od toga ostarjela, lice joj se je smežuralo, a oči uvehle. Od njenog lijepog lica, zanosnog tijela, ne ostade više ništa. U očima svijeta, bila je ona sada samo ruševina.

Jednog dana sjela je Dženabi Zulejha kao prosjakinja na putu, kuda će Jusuf a.s. proći. Kada je Jusuf pejgamber prošao pokraj nje u pratnji svojih dvorjana, vidje pokraj puta jednu staru ženu, te u čudu upita:

- Ko je ta stara i slaba žena?

- O, ti Allahov poslaniče! - odgovori mu jedan od dvorjanika.

- Ova je žena oboljela i ostarjela zato jer neizmjerno je u tebe zaljubljena. Zove se Zulejha ...

Kad ovo ču hazreti Jusuf vrlo se iznenadi i u čudu reče:

- Fesubhanallah, zar je ovo Zulejha?... Zar joj je lice sada ovakav oblik poprimilo?

Ovakvo Zulejhino stanje pobudi kod Jusufa veliku samilost i on joj brzo priđe i sa savršenom milošću i neizmjernim merhametom raspitivao se za njezino stanje do u sitnice.

Kad Zulejha vidje toliku hazreti Jusufovu milost i počast, koju joj on lično ukaza, naglo steče novi život i potpuno se pomladi. I lice i tijelo poprimi joj mladenački oblik i čarobnu moć.

Po jednoj tvrdnji učinak hazreti Jusufovih riječi i molitve bio je taj da Dženabi Zulejha postade iznova ljepoticom i osamnaestgodišnjom pravom djevicom!

Jedini lijek!...

O ti čovječe, adžuzijskog duševnog stanja!

Ako i ti dođeš da budeš u sjeni i himmetu (biti nekome sklon srcem) istinitog i nepatvorenog Jusufa, pa ako uzmeš njegovu Hairdovu (sretnu blaženstvenu molitvu) i ako njegov džemal (ljepota lica) bude ogledalo čitave tvoje nutrine - steći ćeš i ti novi život kao i Zulejha i istog ćeš časa postati pomlađen, nježan, čist, dostojanstven i krasan mladić. ■

Hazreti Mevlana Dželauddin Rumi

Istiniti iman

(Dragulji iz veličanstvene Mesnevije)

Prevod posvećen Mevlana H. Mehmedu Džemaluddin ef. Čauševiću, pripadniku tarikata Hazreti Mevlanatovog, kao skromni dar, povodom Njegovog navršetka 65. godina ovozemnog života od Ibni Adema (Adem ef. Karađozović)

Hazreti Bestaminog vremena,
reče nekom kjafiru musliman:

“Slušaj, ako prihvatiš ti iman,
na oba svijeta bićeš Hakku ti odan
i saznaćeš Vječitu sreću za vremena vječna“.

“O muslimane!” Kjafir mu na to reče:
“Što mi kažeš o imanu, to li je,
onaj iman hazreti Bestamije?
Čije imansko svjetlo još veće je,
od borbe *Ljubljenih*! Reci, da li je!“

“U stanju nijesam da budem ja,
na stupnju Bestamine vjere i
imana
I ako sam u vjerskim poslima ja,
džahil i neimam kakva znanja,
al znam, naspram njegova imana
da sam neizmjerno odan ja.“

“Baš ja njegovu vjeru držim svojom,
koja opija, blaženošću krasnom,
i zaista, sjaj imana mu,
rasvijetlio je vasionu svu.“

Džemaluddin ef. Čaušević

“Ako šehadet kjelimu ne vičem ja
glasno i ne trubim okolo mumin sam,
al unutrinom, kao što iman Bestamin
zasigurno čvrstu vjeru ja imam.“

“Ako je onakva vjera vaša,
kakvom je ti znaš i ispovijedaš,
ja za takvu vjeru neimam baš
ni želje ni kakva osjećaja - haša.“

“Kad bi vidio jedan, što je žedan imana,
hal i slabost Vašeg din-imana
dosadnim bi mu taj iman bio
i napustio bi ga bez amana.“

“Ah, jer onaj, koji imanu naginje
Kod vas će spaziti samo trnje,
imansku sliku i jedino ime.
Ali ne i svrhu imana i muminluka
od muminskog lijepog ahlaka.“

“Bilo bi, da ste mumin Vama reći
opasnu pustinju spasom nazvati.
Jer u vašem tijelu po nesreći,
ime samo je od imana. Reci,
Zar se smije istinu ne reći!“

Ljudi koji imaju teže, znajte
imanskog značenja kod vas ne vide.
Prelaz im u iman ogavnim postade.
Kjafiri, kad na vaš iman bace poglede

Kad ču kći jednog neznabošca,
ružan glas nekog mujezina
(prilikom učenja podnevskog ezana)
želju za iman napusti bez daljnjega.

Kao Bestamiji, jedinstvenim lavovima,
neka je blaženstvo i aferin!
koji u putu Božanskog aška
dokazaše i ispoljiše muškost svoju.

Bijaše obim dina Bestaminog,
jedinstvenog stupnja savršenog.
Da kad bi jedna kaplja kanula
iz Njegovog “Mora imanskog“,
na površinu okeana svjetskog,
u tren oka bi usahnuo od
“žara Ljubavnog“

Preveo: Ibni Adem

Napomena: *Ovo je izvadak iz jedne priče u Mesneviji od velikog muslimanskog filozofa i mističara Mevlana Dželaluddini Rumije, u kojoj se govori o vještini pravog imana. Kako je čitava Mesnevija koja sadrži preko 47 hiljada stihova isprepletena sličnim alegoričkim pričama, to se i u ovoj alegoriji o istinitosti imana govori o površnosti imana, koji ne prodire u dubine srca, nego ostaje samo na površini. Kao uzor savršenog imana ističe se veliki učenjak i sufija Ebu Jezid Bistamija, koji je na razne načine od neuke mase bio proganjan i zlostavljan, koja je bila huškana od nazovi učenjaka, koji su vjeru upotrebljavali kao sredstvo za zadovoljenje materijalnih prohtjeva.*

UVODNI STIHOVI *MESNEVIJE*

Preveo: Muderris Alija Sadiković
Takvim za 1324./1906. godinu

TERDŽUME-I-MESNEVI

Bišnew ez ney čun hikayet mikuned,
Ez guda yiha šikayet mikuned.
Čuj od naja kako priču kazuje,
Od rastanka žalosno se tuguje.

Kez neysistan tamera bubride end,
Ez nefirem merduzem nalide end.
Od kako se ja iz gaja osjekoh,
Rasplak'o sam vriskom muško i žensko.

Sine hawa hem šerha ez firaq,
Ta biguyem šerhi derdi ištiyaq.
Jer se hoće od žalosti ispričati,
Dok iskažem jaku želju-deverat.

Her kesi ku dur (i) mand ez asli hwiš,
Baz guyed ruzigari wasli hwiš.
Ko se od svog roda dugo rastane,
Sve izgleda kako da se sastane.

Men beher gem ‘iyyeti nalan šudem,
Gufti huš halanu bed halan šudem.
Ja ti cvilim jadan svagdje i plačem,
Tužna blažim, a veselu pomažem.
II varijanta
Ja ti jadan svagdje plačem i cvilim,
S tužnim općim, a mogu i s veselim.

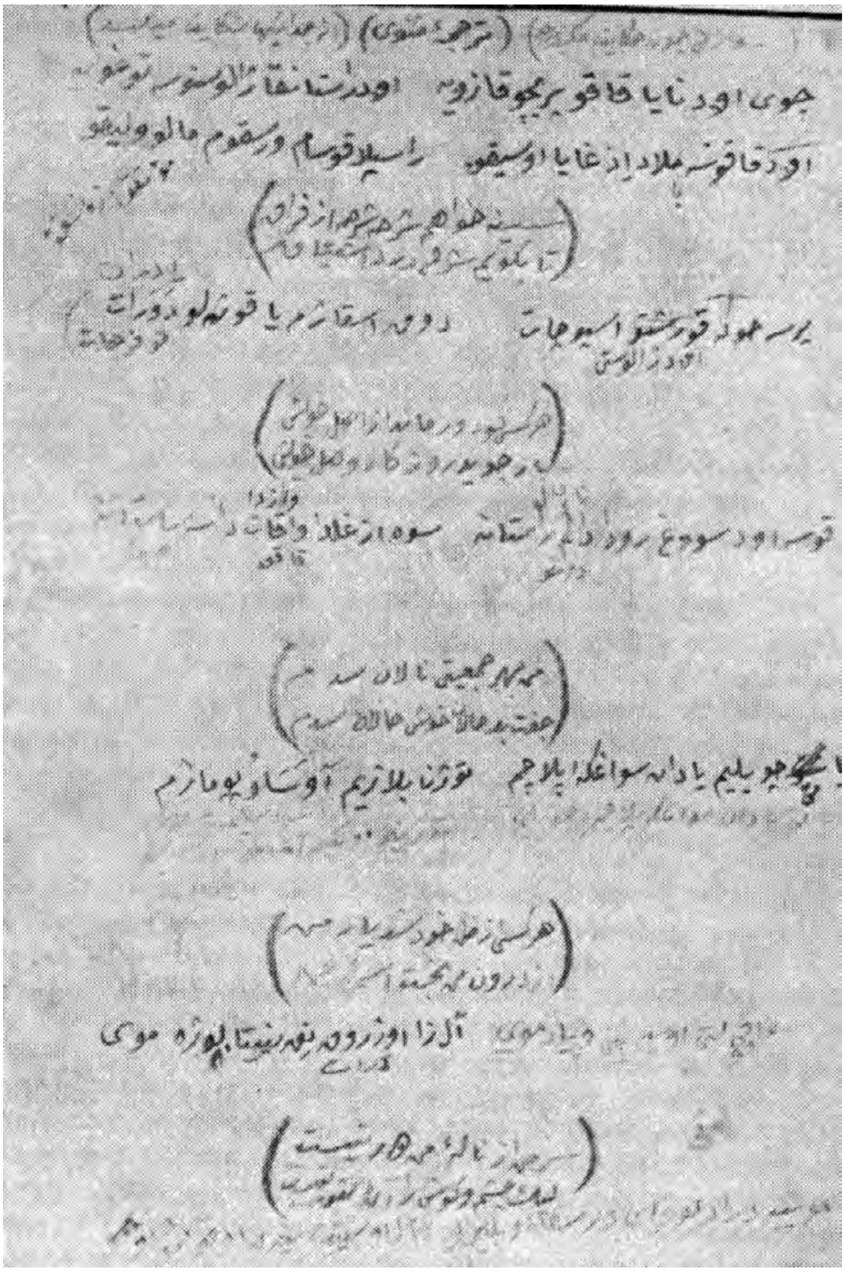

Her kesi ez zanni hud šud yari men,
Ez deruni men negust esrari men.
Svako leti osejriti ferjad moj,
Al' za uzrok nik' ne pita, Bože moj.

Sirri men ez nelei men dur (i) nist,
Lik(i) češmu guš(i) ra an nur(i) nist.
Moj je dirad pokraj vriska ublizu,
Al' osjetit ne ide oku ni uhu.

Ten zigan wu gan zi ten mestur(i) nist,
Lik(i) kes ra didi gan destur(i) nist.
U tijelu je duša, ali vidi ti,
Nikom nije dato dušu vidjeti.

Atešest in bangi nay wu nisti bad,
Her ki in ateš nedared nist(i) bad.
Džaba nije ova cika njegova,
Vatreno je teška želja njegova.

Ateši 'išqasti kander naj futad,
Gu šeši 'išqasti kander mej futad.
U naja je pala vatra zanosna,
U vinu je stala struja ljubavna.
II varijanta
U naja je pala vatra zanosna,
A u vinu vrije maja ljubavna.

Naj harifi her ki ez yari burid,
Perde hayeš perde hayi ma derid.
Od kako se naj od gaja rastao,
Svojom tajnom sve mi tajne otkrio.
II varijanta
Kako nekud' na dalj pade tužni naj,
Sve mi perde svojom perdom otkri, vaj!

Hemču nay zehri wu tiryagi ki did,
Hemču nay demsazu muštaqi ki did.
Vidjel' kogod otrov i lijek ujedno,
Čak i čežnju, k'o u naja zajedno.

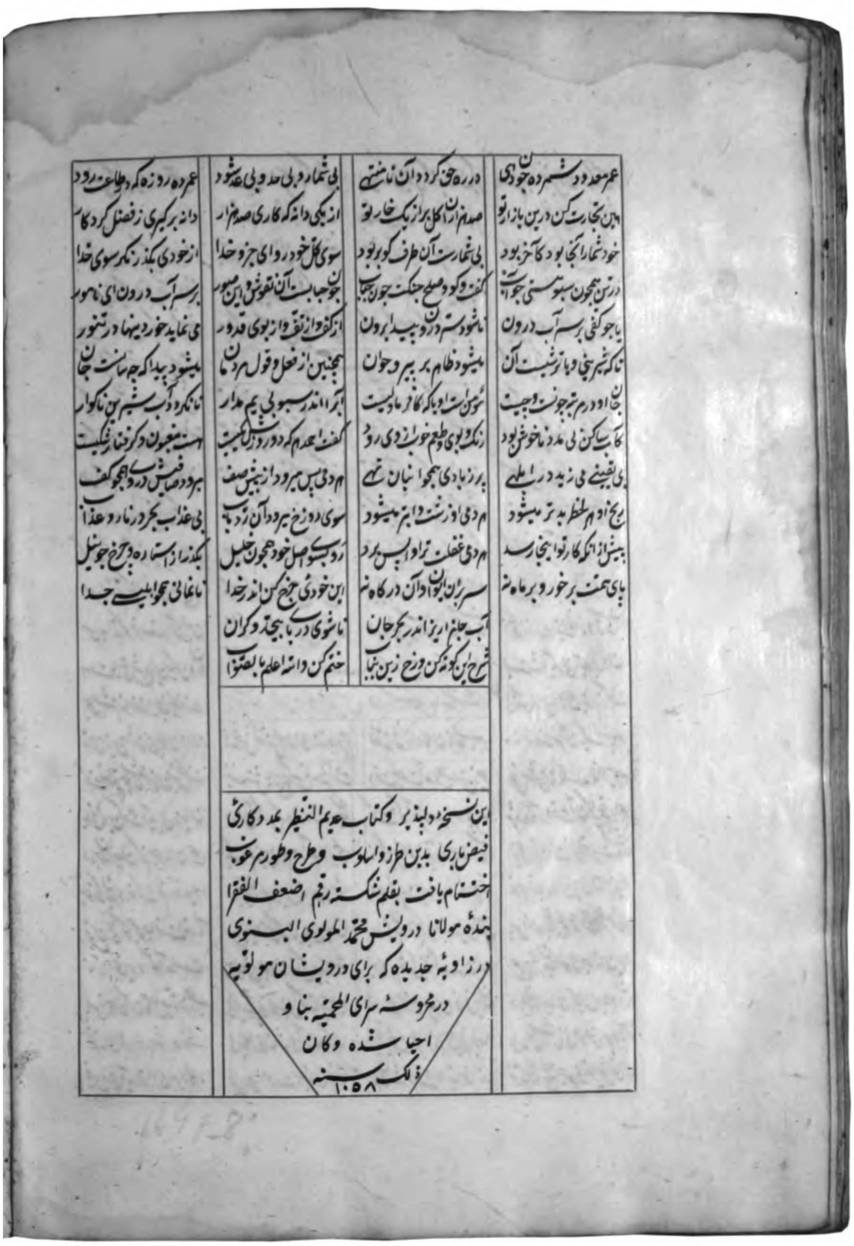

Nay hadisi rahi pur hun mikuned,
Qissahayi 'išli Megnun mikuned.
Kad zajeca tada suza rominje,
Jer(a) ljubav i Medžnuna pomene.
II varijanta
Čim zajeca nama suza rominje,
Jer(a) Lejlu i Medžnuna pominje.

Mahremi in huš(i) džuz bihuši nist,
Mer zebanra mušteri džuz guši nist.
Otkud moje tajne da mi doznaju,
Osim onih koji za se ne znaju.

TRI RAZLIČITA PRISTUPA INTELEKTUALNOM NASLIJEĐU

MAWLĀNE ĞALĀL AD-DĪNA RŪMĪJA

Samir Beglerović

Iako je sasvim moguće da su pojedinci čitali Rūmīja nezavisno od tradicije mesnevihanstva u Bosni, ipak, "Mesnevija" je najviše tumačena unutar te tradicije, kao i kroz kurseve iz tzv. lijepe perzijske književnosti, koji su se održavali u privatnim kućama. Ovakav pristup podrazumijevao je sasvim specifičan odnos slušalaca, ne i čitalaca, prema Rūmījevom nasljeđu. Također, kao treći osnovni vid prenošenja Rūmījevog nauka u Bosnu obavezni smo istaći djelovanje derviškoga reda mevlevija, koji je zasigurno prisutan u Bosni još od XV vijeka, međutim, koji je nestao koncem XX vijeka. Nasuprot recpeciji Mawlāninog nasljeđa u ova tri vida, savremene generacije do Rūmīja dolaze na esencijalno drugačiji način.

1. Uvod

S velikom sigurnošću može se istaći da danas skoro da ne postoji dio svijeta u kojemu značajan broj obrazovanih osoba, naročito mladih ljudi, nije čuo za Mawlānu Rūmīja, i za njegovo, vjerovatno najpoznatije, djelo – "Mesneviju" (*Maṯnawī Maʿnawī*). U ovome, naravno, nije izuzetak ni Bosna, naročito uzevši u obzir da je kod nas tradicija *mesnevihânstva*, tj. prevođenja i tumačenja "Mesnevije" uz duhovno ovlašćenje (*iḏn*), stara više od pet vijekova. Međutim, s obzirom na evidentne promjene nastale u psihičkoj i duhovnoj konstituciji savremenoga čovjeka, a u kontekstu općih globalnih inoviranja, naročito promjena u dimenziji društvenih odnosa i tehnologije, smatramo iznimno važnim skrenuti pažnju na različite načine prihvatanja ali i razumijevanja sadržaja Mawlāninog učenja, koji izravno zavise od duhovno-psihičkog profila recipijenta ali, jednako tako, i od sâmoga razloga prihvatanja Mawlāninog nauka u konkretnoj sredini. Kako ćemo vidjeti, moguće je napraviti opću podjelu pri analizi modusa prihvatanja Mawlāninog učenja koja podrazumijeva otvaranje zapadnoevropske i američke uglavnom akademske javnosti za Rūmījevo učenje krajem XVIII i početkom XIX vijeka, potom tradicijsko tumačenje Rūmījevog intelektualnog nasljeđa kod nas u Bosni, i, konačno, odnos savremenih mladih generacija prema učenju Mawlāne.

Naravno, rečenu podjelu moguće je uraditi i na drugi način ali smatramo da je ovakva podjela za nas naročito bitna, budući da brojne grupe i pojedinci u Bosni danas Mawlāni prilaze sasvim drugačije negoli je to bio slučaj u prethodnim vijekovima, ali, također, vlastito interpretiranje u znatnoj mjeri *boje* i tradicijskim nasljeđem kojem prilaze na odveć selektivan način.

2. Recepcija Rūmījevoga nauka na Zapadu

"Dobro je poznato da Turci, općenito govoreći, smatraju da su sve slaboumne osobe inspirirane božanskim duhom. Stoga ludaci imaju svoje mjesto u džamiji. Strašni 'isani' predmet su uvažavanja i strahopoštovanja; derviši potpadaju pod ovu kategoriju s obzirom na njihov ples, koji je vrsta samomučenja. Žvaču neku vrstu opojnoga korijena, koji povećava njihov delirijum."[1]

"Ples, u skladu s jednoličnom muzikom, svemu daje karakter prigušenoga ludila, koje više utječe nego što samo uznemiruje duše. Kompletna izvedba teško da može biti poučna: više mi liči na neki balet, dočim mi je ples derviša u Skadru ostao u sjećanju kao neka scena iz ludnice."[2]

Ove riječi poznatog pisca, autora i kod nas rado čitanih bajki, Hansa Christiana Andersena, jedni su od najranijih iskustava mevlevijskoga zikra

---

[1] Hans Christian Andersen, *A Poet's Bazaar: Pictures of Travel in Germany, Italy, Greece, and the Orient*, New York, Hurd and Houghton, 1871., str. 236.

[2] Ibid, str. 242.

uz kretnje tijelom – *semâa*, predočenih čitaocima na Zapadu. Pored ostaloga, mogu nam poslužiti i kao dobar pokazatelj ne samo velikoga nepoznavanja već i nekompatibilnosti tadašnjega mentaliteta zapadnoevropskih istraživača, s jedne strane, i muslimanskog tradicijskog naslijeđa, nasuprot tome. Ipak, misli i djela Mawlāne Rūmīja našla su svoje mjesto i u tome dijelu svijeta, i to s kraja XIX i početkom XX vijeka. Možemo reći da su tri osnovna razloga omogućila smiještanje Rūmījevih djela u biblioteke zapadne Evrope i njihovo izučavanje.

U prvome redu, mada može paradoksalno zvučati, jedan od ključnih faktora koji su utjecali da sadržaji Rūmījevih radova budu tako snažno rašireni u zemljama Zapada, djelo je protestantskih teologa, naročito onoga pravca iz kojega će, kasnije, nastati pokret puritanizma. Riječ je o pietizmu nastalom kao reakcija na "beživotni protestantizam", kako su ga kritičari karakterizirali, koji se javio u XVII vijeku, postao jedan od najutjecajnijih teoloških pravaca u zemljama zapadne Evrope u XVIII vijeku, nakon čega mu je utjecaj oslabio, da bi se krajem prošloga milenijuma skoro u potpunosti ugasio. Tragajući za mogućim osvježenjem, dodatnim inspirativnim izvorom vjerskoga života, protestantski teolozi, slijedeći, ujedno, opći trend tadašnjega vremena, pažnju su usmjerili na vjerske tradicije istoka. Tako jedan od najpoznatijih teologa toga doba August Tholuck (u. 1877. godine) piše knjigu pod naslovom: "Ssufismus sive theosophia persarum pantheistica" (*Sufizam ili panteistička teozofija Perzijanaca*) 1821. godine. Iako u njoj kritikuje Rūmījev nauk, kao odraz manihejskog učenja, simboliziranog kroz temu odnosa duše i fizičkoga tijela kao zatvorenika i ćelije, koju Mawlānā, stvarno, često problematizira[3], ipak, Tholuck je ovime skrenuo pažnju intelektualnoj javnosti na Rūmījevo mišljenje. To će, između ostaloga, utjecati i na Hegelovo opredjeljenje da u svojoj poznatoj "Enciklopediji filozofskih znanosti" tretira Mawlānino učenje o jedinstvu duše s Gospodarom kroz princip ljubavi, karakterizirajući ga kao najčistiju formu svjesnosti egzistencije Jednoga, svojstvenu samo muslimanima. To duhovno jedinstvo transfiguracija je prirodnoga i duhovnoga, u kojoj su izvanjskost i prolaznost ovoga svijeta izbrisani i apsorbirani.[4]

Pored ovoga, postoji i drugi razlog zbog kojega su zapadnoevropski kršćanski teolozi i izravno uveli Rūmījev nauk u širi kontekst. Konac XVIII vijeka, pored ostaloga, obilježen je i dubokom krizom institucionalnog, eklezijalnog kršćanstva. Nakon što je sâm započeo proces odvajanja Tradicije od Pisma, protestantizam, odnosno crkve reformacije, našli su se pred izazovom praktičnih posljedica insistiranja na principu *sola scriptura*. Sve veći broj vjernika u zapadnoevropskim zemljama osjećao je pojačanu potrebu za duhovnošću koja im je, već prvoga vijeka nakon uspjeha reformacije, očigledno počela nedostajati. Na taj način, slijedeći ranije spomenutu tradiciju pietizma, ali i prosvjetiteljstva, zapadnoevropska društva posebno će njegovati principe prenaglašenog individualizma, tolerancije te postepenoga izdvajanja etike od dogme. Iz prvoga principa razvit će se praksa individualne pobožnosti, tolerancija će označiti razvoj trendova eklekticizma, sinkretizma ali i religijskog ontološki zasnovanog pluralizma, dočim će primat etike nad kršćanskom dogmom biti ubrzo tretiran kroz rasprave o procesu sekularizacije.

Na ovaj način društva razvijenih zemalja Zapada otvorit će se utjecajima "mističnih", u smislu egzotičnih vjerskih tradicija sa istoka. Posebnu pažnju posvetit će stihovima Omera Hajjama, koji su, u nekim slučajevima, modernim piscima, npr. u oblasti književnosti, služili čak kao misao vodilja.[5] Utjecaj stihova Omera Hajjama, namjerno kažemo stihova ne i učenja, predstavljat će veliku opasnost za kršćanski identitet zapadne Evrope s obzirom da se njihov sadržaj tumačio kao tematiziranje vjerskoga indiferentizma i agnosticizma. S obzirom da je javnost naprosto bila "opijena" Hajjamom, protestantski intelektualci, među njima npr. William Hastie, teolog i pastor Crkve Škotske, ponudili su svojim vjernicima Mawlānu kao zamjenu za Omera Hajjama. Kako je Hastie jasno naglasio, makar bila riječ i o nekršćanskoj tradiciji, ipak, "Mesnevija" barem izravno potvrđuje smisao vjere i vjerovanja te lične pobožnosti.[6]

Drugi faktor koji je utjecao na uvođenje i kasniju veliku popularnost Rūmījevoga djela na Zapadu jesu prijevodi Mawlāninih radova koji su uradili orijentalisti. U prvome redu, radi se o prijevodima na engleski i njemački, djelima Arthura Johna Arberrya, Reynolda Alleynea Nicholsona, Friedricha Rückerta, Hellmuta Rittera, i Fritza Meiera.[7] Rūmījeva djela prevođena su i na druge jezike, ali su ovi autori za nas posebno važni s obzirom da su njihovi prijevodi prisutni skoro istovremeno s njihovim objavljivanjem i na našim prostorima, a danas jedan broj zaljubljenika djelu Mawlāne pristupa upravo kroz ove prijevode, o kojima još nije urađeno ozbiljna i temeljita studija.

Treći faktor koji je utjecao na popularnost Rūmija na Zapadu djelo je brojnih organizacija i škola nastalih unutar fenomena *new agea,* odnosno,

---

[3] U dijelu o perzijskim djelima, Tholuck na prvome mjestu predstavlja "Mesneviju" i Rūmījevo učenje. Vidi poglavlje: "Persici", str. 1.-3., u knjizi: August Tholuck, *Ssufismus; Sive, Theosophia Persarum Pantheistica Quam e Mss*, Berlin, Libraria Ferd. Duemmleri,1821., (reprint Harvard College Library, bez god.), str. 59.-61.

[4] Usporedi: Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Enciklopedija filozofijskih znanosti*, Sarajevo, "Veselin Masleša – Svjetlost", 1987., str. 479.-480.

[5] Vidi npr. uvodnu stranicu djela: Oscar Wilde, *The Picture of Dorian Gray*, London, Penguin Classics, 2003. Također i interpretaciju Omera Hajjama kroz riječi jedne od glavnih ličnosti ovoga djela Lorda Henrya.

[6] Ovaj Hastiev utjecaj bit će vidljiv i u narednoj generaciji zapadnoevropskih istraživača koji su do kraja otvoreno i objektivno pisali o tesavvufu i Mawlānā Rūmīju a koji su kod nas, uglavnom, ostali nepoznati. U jednome od najvažnijih djela iz toga perioda, autor Hadlan Davis u uvodu naglašava da je u svome radu, između ostaloga, koristio i djelo Hastia: "The Festival of Spring from the Divan of Jelaleddin". Vidi: F. Hadlan Davis, *Wisdom of the East: The Persian Mystics: Jalalu'd-Din Rumi*, London, Cambridge University Press, 1912., str. 7.

[7] Vidi: Franklin D. Lewis, *Rumi: Past and Present, East and West – The Life, Teachings and Poetry of Jalâl al-Din Rumi*, Oxford, Oneworld, 2003., str. 531.-536.; i 540.-542.

kasnije, nove religioznosti. Shodno naravi ovih pokreta, naglašen mistični pristup u interpretaciji Mawlāninog učenja te njegovo inkorporiranje u praksu brojnih *new age* škola i njihovih baštinika, sjajno je poslužio kao nadomiještenje već ranije spomenutog osjećaja nedostatka duhovne komponente, potrebne svakome čovjeku.

Tako je interpretacija Rūmīja, i uopće tesavvufa, zauzimala ključno mjesto u predavanjima i spisateljskom opusu jednoga Georgea Ivanovitcha Gurdjieffa (u. 1949. godine). Da podsjetimo, Gurdjieff je, zajedno sa Pyotr Demianovich Ouspenskiiem (u. 1947. godine), i izravno i posredno, Mawlānino djelo predstavio nizu utjecajnih zapadnoevropskih autora (Kennethu Walkeru, J. G. Bennetu, Johnu Wilkinsonu), a na toj tradiciji difuzne, neinstitucionalne religoznosti nastala su brojna i danas veoma aktivna društva, čiji su osnivači, u nekim slučajevima, porijeklom muslimani, poput: "Threshold Society", osnivačâ Kabira Edmunda Helminskog i Camille Helminski, "Mevlevi Order of America", osnivača Jelaluddina Lorasa, sina Süleyman Dedea, "Islamia Ruhaniat Society", čiji se članovi vežu za Hazrat Inayat Khana (u. 1927. godine), Samuela L. Lewisa "Uncle Sam" (u. 1971. godine), i Pira Moineddina Jablonskog (u. 2001. godine).[8]

Djelovanje ovih udruženja, odnosno njihovih članova, izuzetno je značajan i za kontekst savremene Bosne, s obzirom da su se djela koja su oni napisali, cjelovita ili samo neki njihovi fragmenti, sada pojavila i u prijevodu na bosanskom jeziku. Takav je slučaj sa knjigama Idriesa Shaha (u. 1996. godine), u Bosni veoma popularnim, koje su objavili i neki tradicijski orijentirani tekijski džemati u Bosni, potom Idrisa Lahorea, Chandre Mohana Jaina poznatijeg kao Osho (u. 1990. godine), i sl.

3. Čitanje Rūmīja u Bosni: nekada i danas

Iako je sasvim moguće da su pojedinci čitali Rūmīja nezavisno od tradicije *mesnevihanstva* u Bosni, ipak, "Mesnevija" je najviše tumačena unutar te tradicije, kao i kroz kurseve iz tzv. lijepe perzijske književnosti, koji su se održavali u privatnim kućama. Ovakav pristup, a neke od njegovih karakteristika spomenut ćemo u zaključku, podrazumijevao je sasvim specifičan odnos slušalaca, ne i čitalaca, prema Rūmījevom naslijeđu. Također, kao treći osnovni vid prenošenja Rūmījevog nauka u Bosnu obavezni smo istaći djelovanje derviškoga reda *mevlevija*, koji je zasigurno prisutan u Bosni još od XV vijeka, međutim, koji je nestao koncem XX vijeka.

Nasuprot recpeciji Mawlāninog naslijeđa u ova tri vida, savremene generacije do Rūmīja dolaze na esencijalno drugačiji način. Koristeći se skoro neograničenom slobodom izražavanja na internetu, mlade osobe podigle su veliki broj internetskih dnevnika – blogova, koji im omogućavaju ne samo prezentiranje za njih specifičnih segmenata Mawlāninog opusa, već i razmjenu mišljenja, koja nerijetko poprima oblik autoritativnog tumačenja Rūmījevih misli. Naravno, ovakav pristup skoro po pravilu isključuje upotrebu znanstvenoga instrumentarija u tumačenju.

Pored toga, zahvaljujući izraženoj sklonosti novih generacija, shodno njihovom promijenjenom mentalitetu ali i društveno-historijskim okolnostima, veliki broj mladih u mogućnosti je čitati tekstove na engleskom i njemačkom jeziku pa, s obzirom na postojeće prijevode "Mesnevije" na ta dva jezika, to temeljno Mawlānino djelo čitaju "izravno", oslanjajući se na razumijevanje zapadnoevropskih orijentalista prema Rūmīju. I, u to nema nikakve sumnje, za razliku od ranijih generacija, mladi su sada u velikoj mjeri upoznati i sa sadržajima drugih Mawlāninih djela, poput njegovoga "Divana", knjige "Fīhi mā fīhi", te Rūmījeve biografije koju je napisao Aflākī, koja je odavno prevedena na francuski jezik. Do sada su fragmenti ovih Rūmījevih dijela u tekijskim krugovima u Bosni uglavnom prenošeni citiranjem uzrečica, navođenjem različitih formi pravila duhovnog odgoja i sl., pri čemu znatan broj prenosilaca, a sâmim time ni slušalaca, nije ni znao da se zapravo radi o Mawlāninim mislima.

Premda je tradicija *mesnevihanstva* u Bosni održavana bez prekida, ipak, u postratnom periodu poprimila je u određenoj mjeri formu "ekskluzivnosti", s obzirom da predavanjima iz "Mesnevije" nije mogao prisustvovati svako ko bi iskazao interes. Iako se to pravdalo promijenjenim zdravstvenim stanjem tadašnjega *mesnevihana* hadži hafiza Halida-efendije Hadžimulića, ipak, činjenica je da su organizatori predavanja još mnogo prije te promjene polahko zatvarali krug slušalaca. Ovo je važno napomenuti iz razloga što tradicija *mesnevihanstva* podrazumijeva interes osobe za sadržaj "Mesnevije" a potom slobodan pristup predavanjima, a, treba opet naglasiti, često su ta predavanja u prošlosti održavana čak i u privatnim kućama. Nasuprot tome, određeni stepen restrikcije imao je za posljedicu dodatno okretanje zainteresiranih osoba, naročito mladih, drugim, uslovno rečeno "alternativnim" izvorima. Ranije spomenuti prijevodi "Mesnevije" na engleski i njemački jezik sjajno su poslužili u ovome kontekstu što je, posljedično, isprovociralo nastanak novih kružoka (*halki*) tumačenja "Mesnevije", koji su, negdje u većoj a negdje u manjoj mjeri, usvojili tradicijski pristup održavanja predavanja, ili, pak, uspostavili sasvim nove oblike kako odnosa prema "Mesneviji" tako i razumijevanja njenoga sadržaja. Također, važno je istaći da je i prvi cjelovit prijevod "Mesnevije" na bosanski jezik urađen sa engleskog a ne sa perzijskog jezika. Ovo ne znači da je novonastala praksa nužno loša, niti nužno pozitivna, tek, važno ju je naglasiti.[9]

Pored rečenoga, praksa pozivanja na neizvorne jezike "Mesnevije" istodo-

---

[8] Informacije o svim ovim udruženjima lahko je pronaći na internet stranicama.

[9] U ovome kontekstu vidi npr. intervju s jednim od prevodilaca "Mesnevije" s engleskog na bosanski jezik, Imamovićem, koji vrlo kritički govori o tada aktuelnoj formi *mesnevihanstva* u Bosni i prilično argumentirano obrazlaže razlog zbog kojega je oformio vlastiti kružok. Naravno, kao i svako tako i to obrazloženje može biti tumačeno kroz brojne aspekte: "Intervju: Velid Imamović – Cijeli svijet može čitati Mesneviju", razgovarao: Filip Mursel Begović, *Behar – Časopis za kulturu i društvena pitanja*, god. XVI, I-IV 2007., br. 80-81, str. 25.-30. Također i kritiku prijevoda sa neoriginalnih jezika: Ahmed Zildžić, "Poslanica o prijevodu, prevodiocima i još ponečemu", *Odjek*, proljeće-ljeto 2006., br. 1-2, str. 163.-172.

bno je značila i otklon od tradicijskoga razumijevanja autoriteta i odnosa prema autoritetu, i to u svakome segmentu, a kao jedna od posljedica toga je neprihvatanje nužnosti makar temeljne znanstvene upoznatosti s izučavanim fenomenom. I to, što je veoma zanimljivo, nije postalo evidentno samo u krugovima mladih znatiželjnika već, u jednakoj mjeri, i među velikim brojem eksperata u pojedinim znanstvenim oblastima pri čemu ti znanstvenici vide vlastiti diskurs kao u potpunosti dostatan, štaviše, i jedini legitiman vid razumijevanja i tumačenje “Mesnevije“. Naprosto, sâmo poznavanje jezika (arapskog, perzijskog, turskog, i sl.), odnosno poznavanje različitih konteksta unutar kojih je realizirana tradicija *mesnevihanstva* (kulturna povijest, tesavvuf, i sl.), nameće se kao osnovni ali, vrlo često, i jedini kriterij u tumačenju Mawlāninog nauka, što je, zapravo, vrsta “akademskog“ ekskluzivizma.

Ova, u savremenom bosanskom društvu više nego primijetna, tendencija dodatnoga naglašavanja ranije iniciranog “ekskluziviteta“ kružoka, i akademskih i neznanstvenih, na kojima se tumači “Mesnevija“, rezultira, između ostaloga, ispuštanjem temeljitog, pluriperspektivnog i kritičkoga čitanja i sadržaja “Mesnevije“ ali i kompletnog Mawlāninog nauka. Veliki broj objavljenih radova, čak i metodološki stručno urađenih, zapravo su samo različite forme prepričavanja onog više-manje poznatog o Rūmīju i njegovom najpoznatijem djelu. Stoga se, sâma po sebi, nameća zadaća prije svega ozbiljnog znanstvenog valoriziranja članaka i studija o Rūmīju i “Mesneviji“, i to ne samo onih napisanih na bosanskom već i onih prevedenih s drugih svjetskih jezika. Slobodni smo ustvrditi da i pored velikoga broja radova o Mawlāni i “Mesneviji“, bosanska javnost već duže vrijeme zapravo nije čula niti pročitala o tome skoro ništa suštinski novo.

Zaključak

Nakon svega prethodno izloženog, možemo izvesti tri za naš diskurs posebno važna zaključka.

a) tradicijsko tumačenje “Mesnevije“ u Bosni kroz instituciju *mesnevihanstva* zapravo je značio posredno prilaženje Rūmījevom nauku s obzirom da su predavanja “Mesnevije“ usmjeravana komentarima na to djelo, naročito komentarima turskih autora. Iz toga razloga nije nimalo neobično da je veliki broj slušalaca zapravo usvajao opće principe tesavvufa, doduše prilično tonirane naukom Mawlāne, a rijetko ko je pamtio sâm sadržaj “Mesnevije“, više se koncentrirajući na njeno tumačenje. Nasuprot tome, sadašnje generacije sadržaju “Mesnevije“ prilaze uslovno rečeno – “direktno“, pozivajući se, uglavnom, ili na prijevode na engleskom i njemačkom jeziku, ili se služeći prijevodima s ta dva jezika, naročito sa engleskog, na bosanski jezik. Tako se dešava da mlađe generacije mogu citirati izravno Mawlānu, ne ideje nekog njegovog tumača, ne postavljajući, pri tome, Rūmījeve riječi u opći kontekst islama, napose tesavvufa, već još, shodno tendenciji postmodernističkog odnosa čitalaca prema tekstu, ne čitajući stihove Mawlāne kao konkretnu duhovnu poduku već im dajući ona značenja koja im u tome trenu djeluju kao najbliža, koja im u tome trenu mogu poslužiti kao argument, “opravdanje“ trenutnog stanja njihovoga uma i duše.

b) razlika između posrednog i izravnog pristupa sadržaju “Mesnevije“ u prvi plan postavlja problem odnosa prema autoritetu, odnosno razumijevanja autoriteta. Starije generacije kroz tradiciju *mesnevihanstva* Rūmījev nauk usvajale su kroz ličnost sâmog *mesnevihâna* čvrsto vjerujući da je pored formalno dobivenog ovlaštenja na tumačenje, svaki *mesnevihân* istodobno duhovno povezan i sa Mawlānom. Tako su osobe zainteresirane za nauk Mawlāne u ličnostima npr. reisul uleme Džemaludina-efendije Čauševića, hadži Mujage Merhemića, Fejzulaha-efendije Hadžibajrića, hadži hafiza Halida-efendije Hadžimulića, i kadije Ahmeda-efendije Mešića, da navedemo samo neke od njih, prije svega vidjele primjer ozbiljenih i duhovno zrelih, odgovornih vjernika (*insān kāmil*). No, jednako tako, ne treba zaboraviti ni opće pravilo tradicije *mesnevihanstva* da naredni ciklus tumačenja “Mesnevije“ ne zavisi od *mesnevihâna* već prvenstveno od zrelosti, odnosno raspoloženosti zajednice, *džemata*, da sluša i da se odgaja slušanjem “Mesnevije“. Savremene generacije, nasuprot tome, čitanjem, ne više slušanjem, “Mesnevije“ postavljaju sâme sebe kao autoritet, prekidajući tu zbiljsku duhovnu vezu s Rūmījem, i, kako je rečeno, sadržaju “Mesnevije“ često daju neautentična, čak i antitradicijska značenja. Ovaj pluralizam tumačenja “Mesnevije“ podrazumijeva i pluralnost autoriteta u našem vremenu tako da i ovo djelo ali i Mawlānin nauk uopće poprimaju različite sinkretističke oblike što se, skoro jednakim intenzitetom, odražava i na današnju praksu derviškog reda mevlevija, odnosno na razumijevanje principa toga reda (*uṣūl*). Navodeći kao primjer djela već spomenutog Idriesa Shaha, Oshoa i drugih, prevedena na bosanski jezik, tesavvuf se sada percipira kao forma modernoga spiritualizma, čiji je osnovni cilj uvesti svakog duhovnog putnika u proces svojevrsne spiritualne samorealizacije, koji, u konačnici, podrazumijeva brisanje ontološke razlike između dragoga Boga i čovjeka. Naprosto, svaki čovjek je, po tome nauku, potencijalno i Bog, i ustvari u takvom iskrivljenom kontekstu autori citiraju poznate tesavvufske autoritete: H̲allāǧa, Bisṭāmīja, Ibn Arabīja, Rūmīja i brojne druge.

c) Ono što je također zanimljivo naglasiti odnosi se na starosnu strukturu poštovalaca “Mesnevije“. Na osnovu evidencije koju je jedan od bosanskih *mesnevihâna* Fejzulah-efendija Hadžibajrić vodio, možemo zaključiti da su raniji slušaoci “Mesnevije“ uglavnom bile osobe srednje i starije starosne dobe.[10] S druge strane, u našem vremenu taj odnos je izmijenjen pa, što možemo zaključiti na osnovu rasprava na internet forumima, većinu poštovalaca “Mesnevije“ čine mlade osobe. Osim toga danas “Mesneviju“ u velikom broj čitaju i žene, za razliku od ranijeg perioda kada su bile u znantnoj manjini.

Sve ovo, sasvim sigurno, u bitnome mijenja uvriježenu percepciju sadržaja “Mesnevije“ ali i traži od savremenih generacija jedan kritički i sasvim nov odnos prema nauku i djelu Mawlāne Rūmīja, ali i tesavvufa uopće. ■

---

[10] Fejzulah Hadžibajrić, *Dnevnik “Mesnevije“*, neobjavljeni rukopis.

Opis Mevlevijske tekije na Bendbaši iz 1697. godine

od sarajevskog pjesnika Muhamed Rešid–efendije

**Od sarajevskih tekija svaka sliči Ka'bi
u davanju oprosta svojim posjetiocima.
Njihovi šejhovi su vlasnici duševnih otkrivanja i inspiracija;
svaki je od njih stožer oko koga se okreće svijet.
Od skupine tekija je izvor božanske nauke,
koji sliči Ka'bi za stanovnike gradova.
Najveće mjesto za riznicu nauka,
tekija rumskog mule (Mevlane).
Kakav je ono sjaj u stilu njene građevine!
Kakav je ono sjaj koji sliči sjaju Haverneka (stari arapski kraljevski dvorac).
Sasvim je bila lijepa i mila;
svako njeno mjesto kao ljepotica obljubljeno je bilo.
Sasvim skladna kao pjesnička misao;
ukrašena poput izmaštanog stiha.
Usred nje teče česma u bazen (šadrvan),
a naokolo zgrada kakve u Raju nema.
To je bio pravi raj glavom;
sobe njene bile su rajske sobe.
Tlo bijaše čisto poput višeg svijeta;
voda poput duše, a zrak lijep i ugodan.
Na izgled to je kuća mevlevija,
ali u bitnosti gnijezdo meleka (anđela).
Popločani mramor odsijavaše poput ogledala;
i onome koji posmatra predstavljaše slike likova.
Džamija joj bijaše poput svete kuće;
to je bilo mjesto, u kome su klanjali sveti.
Kada jutrom grane na tom mjestu sunce
cio hanikah poput Arša utopi se u svjetlu.
Bašča tekije bijaše slična bašči višeg svijeta;
čista od tjelesnog...
Ko bi je u mašti izjednačio s iremskim baščama
učinio bi pravu štetu.
Njen šejh, koji je jedan od onih koji Boga spoznaju (arifi-billah),
poznaje svrhu i mudrost stvaranja.
Kada se taj veličanstveni šejh popne na propovjedaonicu (ćurs)
čini ti se kao da je na Sidri sjeo hazreti Džebrail.
Njemu priznaju sposobnost svi učeni
kao i svi oni što nauku traže.
Kada onaj ronilac po moru Mesnevije
počne prosipati biser mesnevijskih mudrosti,
Uši svih prisutnih, visokih i niskih,
kao školjke budu pune čistog bisera.
Na predavanju plemeniti derviši poredani u redove
kao konjica meleka u najljepšem i najugodnijem redu.
Kada zapoji na mahfilu pjevač hvalospjeva Pejgamberu,
čini ti se da pjeva slavuj čije je gnijezdo Arš.
Kada potegne jedan dah svirač uz naj poput Kaknusa,
pojavi se stotinu hiljada melodija.
Kada se prsti po rupicama naja počnu micati,
ta šupljina daje stotinu zvukova.
Ono nije česma, nego slavljeni Gospodar
izlijeva na ono mjesto bijelo svjetlo.
Ko jedanput baci pogled na čisti bazen
pomisli da je sunčeva kugla na zemlju pala!
Sva odjeljenja su bez primjera;
rajski hladnjak poput livade je lijep.
Mahfil joj je jedna aršska petlja
iako naoko izgleda ovozemnog oblika.
Loža za pjevača je izrađeni kafas,
glas pjevača je dah papagajev.
Mjesto slušanja (semahana) koliko je sjajno bilo;
čisto bijaše poput srca zaljubljenih.
Kada iscvatu i pokažu se ruže,
razne vrste svjetla potope cijelu bašču.
Plodovi te bašče su u slasti kao nobe-šećer (ušećereno voće);
to nije šećer nego najslađi život.
Svako stablo bilo je kao svjetlo proljetnog dana;
grane su bile kao duša odmjerene.
Ono što pada sa stabla izgledaše kao ptice u zraku,
a slabo drmanje grana je kao jutarnji povjetarac.
Kada proljeće počne provoditi svoje veselje i postavi svoje prijestolje,
svako se stablo čini kao okićena palma.
Kada svaki list pokaže nebu svoje znakove,
on jezikom svoga stanja poziva Bogu i istini.
Zeleno povrće u baščama je
kao zelena rajska svila.
Obješenim levhama na zidu, ispisanim
najljepšom kaligrafijom, nisu prilični ni rubinski komadi.
Ispisati onaka pisma složena kao biser
nije moguće, Rešide, nema za to pisara.**

Napomena: Sarajevo je 1697. g. zadesila strašna katastrofa. Austrijski vojskovođa Princ Eugen Savojski sa 7-8000 vojnika protutnjao je Bosnom i 24. listopada/oktobra stigao u Sarajevo i *ognjem* i *mačem,* kako je u prijetećem pismu poručio Sarajlijama, spalio i uništio skoro cijeli grad. Tom prilikom je stradala i Mevlevijska tekija na Bendbaši. Sarajevski pjesnik, svjedok tih događaja, Muhamed Rešid-efendija plačući nad sudbinom grada, spjevao je jednu dužu elegiju u kojoj opisuje ljepote Sarajeva koje su preko noći nestale. Iz te elegije je i ovaj opis Mevlevijske tekije preuzet iz Handžićeve studije, *Sarajevo u turskoj pjesmi*. ■

ŠEJHOVI MEVLEVIJSKE TEKIJE NA BENTBAŠI

(OD 16. DO 20. STOLJEĆA)

– Atik-dede (konac 16. i prva polovina 17. stoljeća)
– Tevekkuli-dede (prva polovina 17. stoljeća). Dugi niz godina kazivao *Mesneviju*. Bašagić kaže da je bio odličan pjesnik. Ukopan je u haremu Careve džamije
– Sultan Ahmed (prije 1662.)
– Abdul Mahmut (prije 1662.)
– Šejh Abdulfetah (umro 1709.)
– Zuko Kablar (umro 1757.)
– Šejh Starac (umro 1757/58.)
– Šejh Ataullah (umro 1759/60.)
– Šejh Sarač Ahmed-ef. (umro 1770; u 110. godini života)
– Mustafa Mlivar, bio je prvo mujezin Tabačkog mesdžida (umro 1777.)
– Šeho Čelenger-Bravar (umro 1798/99.)
– Šejh Salih – dede (Osman-dede, umro 1813/14.)
– Šejh Lutvullah (umro 1860.)
– Muhamed šejh Fikrija (umro 1879.)
– Šejh Ruhija sin šejh Fikrije Šehovića, posljednji mevlevijski šejh u Sarajevu (umro 1923/24.), a Mustafa-ef. Varešanović (imam), posljednji je mevlevijski derviš u Sarajevu. Umro je iste godine kad i Hadži Mujaga (1959.)

Poslije pet stoljeća postojanja

Porušiće se tekija sa musafirhanom na Bentbaši

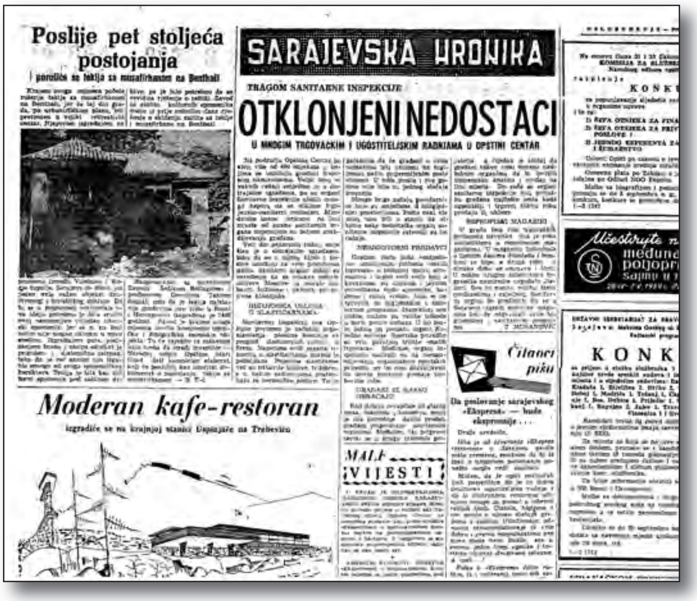

Poslije pet stoljeća postojanja

Porušiće se tekija sa musafirhanom na Bentbaši

SARAJEVSKA HRONIKA

TRAGOM SANITARNE INSPEKCIJE

OTKLONJENI NEDOSTACI

U MNOGIM TRGOVAČKIM I UGOSTITELJSKIM RADNJAMA U OPŠTINI CENTAR

Moderan kafe-restoran

izgradiće se na krajnjoj stanici Uspinjače na Trebeviću

MALE VIJESTI

Čitaoci pišu

KONK

Krajem ovog mjeseca počeće rušenje tekije sa musafirhanom na Bentbaši, jer će taj dio grada, po urbanističkom planu, biti pretvoren u veliki rekreativni centar. Njegovom izgradnjom, na prostoru između Vijećnice i Kozje ćuprije, Sarajevo će dobiti još jedan vrlo važan objekat društvenog i turističkog značaja. Da bi se u potpunosti realizovala ova ideja potrebno je bilo srušiti ovaj nesumljivo vrijedan istorijski spomenik jer se ni na koji način nije mogao uklopiti u novu sredinu.

Izgradnjom puta, podizanjem brane i nasipa objekat je prigušen i djelomično zatrpan, tako da je već samim tim izgubio mnogo od svoga spomeničkog karaktera. Tekija je bila kao kulturni spomenik pod zaštitom države, pa je bilo potrebno da se revidira rješenje o zaštiti. Zavod za zaštitu kulturnih spomenika donio je prije nekoliko dana rješenje o skidanju zaštite sa tekije i musafirhane na Bentbaši.

Razgovarajući sa direktorom Zavoda Šefikom Bešlagićem i profesorom Dervišom Tafrom doznali smo da je tekija najstarija građevina ove vrste u Bosni i Hercegovine (sagrađena je 1460. godine).

Zavod je krajem ovoga mjeseca izveo kompletno tehničko i fotografsko snimanje objekta. To će, zajedno sa maketom koju treba da izradi investitor, Narodni odbor Opštine Stari Grad dati kompletan elaborat, koji će poslužiti kao istorijski dokumenat o postojanju tekije sa musafirhanom. (Branko Tomić) ■

Oslobođenje. 18. august, 1958.

Koliko god sam se trudio da nađem komentar *Mesnevije*, nisam našao ništa što bi mi odgovaralo. Ali da je *Mesnevija* sva otvorena i jasna, ne bi bila zanimljiva.
To će vas natjerati, ove nejasne stvari, da se posvetite *Mesneviji*, da je studirate i izučavate.
O, žalosti, kad se ne kazuje *Mesnevija*!
Šteta bi bilo da ovako lijep grad, kao naše Sarajevo, nema mjesto gdje se kazuje *Mesnevija*.
Zato, kad vidite u pustinji mjesto gdje se nešto zeleni, znajte da tu ima i vode (to kaže Hazreti Mevlana u *Mesneviji*), to jest znajte da tu ima neko (čovjek) ko kazuje *Mesneviju*.

Hadži hafiz Halid ef. Hadžimulić,
10. 09. 2004.

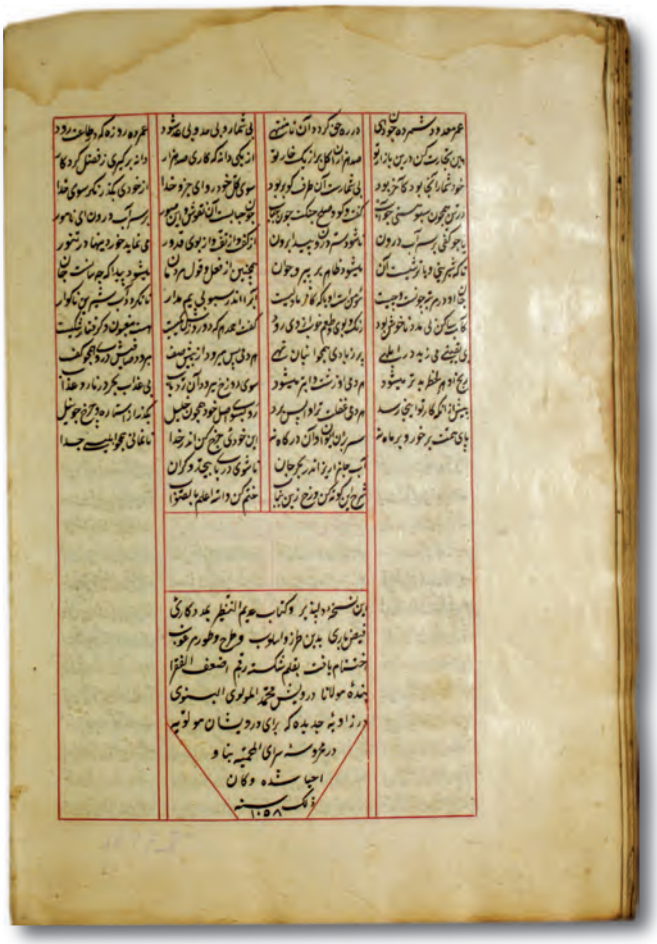

ISSN 1330-5182